

**T.C.
BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

Doktora Tezi

**DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN, GELİR
EŞİTSİZLİĞİ ÜZERİNE ETKİSİ: PANEL VERİ
ANALİZİ**

Havanur Ergün Tatar

Zonguldak 2017

**T.C.
BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

Doktora Tezi

**DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN, GELİR
EŞİTSİZLİĞİ ÜZERİNE ETKİSİ: PANEL VERİ
ANALİZİ**

**Hazırlayan
Havanur Ergün Tatar**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hamza Çeştepe**

Zonguldak 2017

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım dönem projesinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

18.07.2017

Havanur ERGÜN TATAR

T.C.
BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün İktisat Anabilim Dalında 135282204002 numaralı Havanur Ergün Tatar'ın hazırladığı "Doğrudan Yabancı Yatırımların, Gelir Eşitsizliği Üzerine Etkisi: Panel Veri Analizi" konulu DOKTORA tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 04/07/2017 Salı günü saat 14:00'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda, tezinin onayına OYBİRLİĞİYLE/ OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. Hamza ÇEŞTEPE (Danışman)

Üye

Prof. Dr. Hasan VERGİL

Üye

Prof. Dr. Levent AYTEMİZ

Üye

Doç. Dr. Ertugrul YILDIRIM

Üye

Yrd. Doç. Dr. Arzu TAY BAYRAMOĞLU

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

01.08/2017

Doç. Dr. Ertugrul YILDIRIM
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Doğrudan yabancı yatırımların günümüz dünya ekonomisinin en önemli sorunlarından biri olan gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin araştırıldığı bu çalışma, farklı bir perspektifle oluşturulmuştur. Özellikle Türkiye’de bu alanda yapılan çalışmalarda çok fazla kullanılmayan sektörel düzeyde ampirik analizlerle konu incelenmiştir. Bu çerçevede, kurulan ekonometrik modeller gruplandırılmış dünya ülkeleri üzerinde test edilmiş ve ayrıntılı değerlendirmeler yapılmıştır.

Yoğun bir çalışmanın sonucu olan “Doğrudan Yabancı Yatırımların, Gelir Eşitsizliği Üzerine Etkisi: Panel Veri Analizi” başlıklı bu tez çalışmasının hazırlanma sürecinde ve akademik eğitimim boyunca yardımlarını ve emeklerini hiç esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Prof.Dr. Hamza Çeştepe’ye teşekkürü borç bilirim. Yine, eğitim hayatımın lisans döneminden doktora kadar fikirlerinden ve bilgilerinden yararlandığım değerli hocam Prof.Dr. Hasan Vergil’e teşekkür ederim. Ayrıca, değerli hocalarım Prof.Dr. Levent Aytemiz’e, Doç.Dr. Ertuğrul Yıldırım’a ve Yrd.Doç.Dr. Arzu Tay Bayramoğlu’na bana verdikleri destek ve çalışmaya sağladıkları katkılardan dolayı şükranlarımı sunarım.

Son olarak, öğrenim hayatım boyunca sevgi ve desteklerini hep yanımda hissettiğim canım aileme, özellikle hayır dualarıyla her daim yanımda olan anneme; desteğinden güç aldığım ve manevi olarak en büyük destekçilerimden biri olan sevgili eşime çok teşekkür ederim. Çalışmamın konuyla ilgili tüm kişi ve kurumlara faydalı olmasını dilerim.

ÖZET

Kurum	: B.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı
Tez Başlığı	: Doğrudan Yabancı Yatırımların, Gelir Eşitsizliği Üzerine Etkisi: Panel Veri Analizi
Tez Yazarı	: Havanur Ergün Tatar
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Hamza Çeştepe
Tez Türü, Yılı	: Doktora Tezi, 2017
Sayfa Adedi	: 178

Gelir eşitsizliği, gerek gelişmiş gerek gelişmekte olan ülkeler açısından karşılaşılan en ciddi sorunlardan birisidir. Özellikle 1980 sonrasında dünyada gelir eşitsizliği sorunu iktisadi bir sorun olmanın ötesine geçerek, siyasi ve sosyal bir sorun haline geldiği için, son dönemdeki analizlerde sıkça yer almaktadır. Bu çalışmada, doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi ampirik olarak incelenmiştir. Bu doğrultuda tüm ülkeler, gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler olmak üzere verilerine ulaşılabilen 40 ülkeli örneklem üç ülke grubuna ayrılmış, yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerinde yarattığı etki ülke grupları arasında karşılaştırma yapılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın temel hipotezi; Sektörel doğrudan yabancı yatırımların emek yoğun sektörlerde gelir eşitsizliğini azaltıcı, teknoloji yoğun sektörlerde gelir eşitsizliğini arttırıcı etki yapacağı şeklinde belirlenmiştir. Eğer yabancı sermaye tarım, madencilik gibi emek yoğun sektör olarak nitelenen birincil sektöre geliyorsa, söz konusu sektörlerde ücretlerin yükselmesi, gelir eşitsizliğini azaltıcı etki yapmaktadır. Fakat yabancı sermaye imalat gibi daha teknoloji yoğun sektörlerde geliyorsa, söz konusu sektörlerde ücretlerin yükselmesi gelir eşitsizliğini arttırıcı etki yapmaktadır.

Sektörel doğrudan yabancı yatırımların, gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla, 1999-2011 dönemi verileri kullanılarak panel veri analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; Tüm Örneklem Ülke Grubunda tüm sektörler için (birincil, imalat ve hizmetler) gelir eşitsizliğinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmekte Olan Ülke Grubunda birincil sektör ve hizmetler sektörüne gelen doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmekte Olan Ülke Grubunda hipotezle uyumlu olarak birincil sektöre gelen yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini azalttığı, imalat sektörüne gelen yabancı yatırımların ise gelir

eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Hizmet sektöründe temel hipotez doğrulanamamıştır. Gelişmiş ülke grubunda ise, sadece hizmet sektörü için temel hipotez doğrulanmıştır. Gelişmiş ülkelerde birincil sektörde geliri yüksek kesimin gelirden aldığı payın muhtemelen fazla olması, imalat sektöründe de ücretlerin ortalama ücretlerin altında kalması sebebiyle temel hipotez doğrulanamamıştır. Bu bulgulardan hareketle, bireylerin eğitim düzeylerinin yükselmesine ve işsizliğin azaltılmasına yönelik politikalar geliştirilmesi, gelir eşitsizliğinin azaltılmasında etkili olmaktadır. Bunun yanı sıra hukuk ve ekonomi yapısının daha şeffaf olması, fikri mülkiyet haklarının korunması, vergileri azaltıcı teşvik politikaları, sağlık ve toprak dağılımı konusunda reformların yapılması yine gelir eşitsizliğini azaltıcı etkide bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Doğrudan Yabancı Yatırım, Gelir Eşitsizliği, Panel Veri Analizi.

ABSTRACT

Institution	: B.E.U. Institute of Social Sciences, Department of Economics
Title	: The Effects of Foreign Direct Investments on Income Inequality: Panel Data Analysis
Author	: Havanur Ergün Tatar
Advisor	: Prof. Dr. Hamza Çeştepe
Type of Thesis, Year	: Ph.D Thesis, 2017
Page Number	: 178

Income inequality has been one of the most important problems for both developing and developed countries. It has been in the scope of recent analyses very often as income inequality, beyond its economics aspect, become a political and social issue especially after 1980's. In this study, the effect of foreign direct investment on income inequality is investigated empirically. To do so, 40 developing and developed countries, for which the data are available, are categorized into 3 groups and the effect of foreign direct investment is analyzed by comparing these country groups. The main hypothesis of the study is that sectoral foreign direct investment decreases income inequality in labor intensive sectors while it has an inequality decreasing effect in technology intensive sectors. If FDI is directed to primary labor intensive sectors such as agriculture and mining, it has an income inequality decreasing effect due to the increases in wages in these sectors. However, if FDI is channeled towards technology intensive sectors such as manufacture, its effect is inequality increasing as the wages in these sectors increase.

In order to examine this effect, longitudinal data analyses are performed using the time period 1999-2011. According to the results of the analysis, income inequality decreased for all countries and for all sectors (primary, manufacture and services). For developing countries group, it is found that the FDI that comes to primary and service sectors had an inequality decreasing effect. In accordance with the hypothesis of the study, the results show that, in developing countries group, FDI that targets primary sectors decreases income inequality while its effect is inequality increasing if FDI takes place in manufacturing sector. The hypothesis is not supported for service sector. For the developed countries group, the hypothesis is supported

for the service sector only. The reasons that the main hypothesis of the study is not supported for this group are the potential large share of high income segment from primary sector in total income and the low wages in manufacture sector that fall below the averages wages. Based on these findings, policies that focus on increasing educational attainment and reducing unemployment are effective in decreasing income inequality. Besides, transparency in legal and economic structure, protection of intellectual property rights, tax decreasing incentive policies, reforms on land distribution and health also have a decreasing effect on income inequality.

Keywords: Foreign Direct Investment, Income Inequality, Panel Data Analysis.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
TEZ ONAYI.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xiii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xviii
GİRİŞ	1
1. GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLE İLGİLİ KAVRAMSAL VE TEORİK	
ÇERÇEVE.....	5
1.1. Gelir Eşitsizliğinin Tanımı	5
1.2. Gelir Eşitsizliğinin Ölçütleri	8
1.2.1. Lorenz Eğrisi	8
1.2.2. Gini Katsayısı ve İndeksi.....	10
1.2.3. Atkinson İndeksi.....	11
1.2.4. Theil İndeksi.....	12
1.3. Gelir Eşitsizliğinin Nedenleri.....	13
1.3.1. Geleneksel Nedenler.....	13
1.3.1.1. Ekonomik Gelişme.....	13
Şekil 1.4: Kuznets'in Ters U Eğrisi	14
1.3.1.2. Eğitim	15
1.3.1.3. Toprak Dağılımı	16
1.3.2. Yeni Nedenler.....	17
1.3.2.1. İşsizlik	17
1.3.2.2. Sağlık Harcamaları Eşitsizliği.....	18
1.3.2.3. Dışa Açıklık	20
1.3.2.4. Vergi Adaletsizliği	23
1.3.2.5. Yolsuzluk	23

1.3.2.6. Doğrudan Yabancı Yatırımlar	24
1.4. Gelir Dağılımını Açıklamaya Yönelik Teoriler	25
1.4.1. Ricardo'nun Gelir Dağılımı Teorisi	26
1.4.2. Marx'ın Gelir Dağılımı Teorisi	27
1.4.3. Kaldor'un Gelir Dağılımı Teorisi	28
1.4.4. Weintraub'un Gelir Dağılımı Teorisi	29
1.5. Dünya'da Gelir Eşitsizliğinin Boyutları.....	30
1.6. Türkiye'de Gelir Eşitsizliğinin Boyutları.....	34
2. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ	
İLİŞKİSİ.....	38
2.1. Doğrudan Yabancı Yatırımların Tanımı ve Sınıflandırılması	38
Tablo 2.1: Yabancı Yatırımların Sektörel Sınıflandırılması	41
2.2. Doğrudan Yabancı Yatırımların Belirleyicileri	41
2.2.1. Yatırım Ortamına İlişkin Faktörler.....	42
2.2.2. Ekonomik Faktörler	43
2.2.3. Politik Faktörler.....	44
2.3. Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Etkileri	45
2.3.1. Doğrudan Yabancı Yatırımların Olumlu Etkileri.....	46
2.3.1.1. Büyüme Etkisi.....	46
2.3.1.2. İstihdam Etkisi	48
2.3.1.3. Ödemeler Dengesi Etkisi	50
2.3.1.4. Teknoloji Etkisi.....	52
2.3.1.5. Vergi Gelirleri Etkisi	54
2.3.2. Doğrudan Yabancı Yatırımın Olumsuz Etkileri.....	56
2.4. Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi.....	58
2.4.1. İstihdam ve Ücret Artışında Yabancı Sermayenin Önemi	59
2.4.2. Büyümede Yabancı Sermayenin Önemi	62
2.5. Doğrudan Yabancı Yatırımlar-İstihdam-Gelir Eşitsizliği İlişkisi	64
3. DOĞRUDAN YATIRIMLAR, İSTİHDAM VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ	
İLİŞKİSİ ÜZERİNE AMPİRİK ANALİZ	70
3.1. Literatür Taraması.....	70
3.2. Veri Seti ve Yöntem.....	77
3.2.1. Veri Seti.....	77
3.2.2. Yöntem	81

3.2.2.1. Panel Veri	82
3.2.2.2. Klasik (Havuzlanmış EKK) Model.....	84
3.2.2.3. Sabit Etkiler Modeli (Sabit Katsayılı Modeller).....	84
3.2.2.4. Tesadüfi (Rassal) Etkiler Modeli	86
3.2.2.5. Model Seçiminde Kullanılan Testler	87
3.2.2.5.1. Olasılık Oran Testi	87
3.2.2.5.2. Hausman Testi.....	87
3.2.2.6. Panel Veri Modellerinde Varsayımlardan Sapmalar ve Testleri ...	88
3.2.2.6.1. Değişen Varyans	89
3.2.2.6.2. Otokorelasyon	90
3.2.2.6.3. Yatay Kesitsel Bağımlılık (Birimler Arası Korelasyon)	91
3.2.2.7. Panel Veri Modellerinde Varsayımdan Sapmaların Düzeltilmesi .	94
3.2.3. Tahmin Sonuçları ve Değerlendirmeler	95
3.2.3.1. Araştırmada Kullanılan Değişkenler ve Beklenen Değerleri.....	96
3.2.3.2. Araştırmada Kullanılan Modeller	99
3.2.3.3. Ülke Gruplarına Göre Yapılan Testler, Panel Veri Analiz Sonuçları ve Değerlendirmeler.....	105
3.2.3.3.1. Tüm Örneklem Ülke Grubu Analiz Sonuçları.....	105
3.2.3.3.1.1. Tüm Örneklem Ülke Grubu Olasılık Oran Testi ve Hausman Testi Sonuçları	105
3.2.3.3.1.2. Tüm Örneklem Ülke Grubu Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Testleri Sonuçları.....	106
3.2.3.3.1.3. Tüm Örneklem Ülke Grubu Regresyon Tahmin Sonuçları	107
3.2.3.3.2. Gelişmekte Olan Ülke Grubu Analiz Sonuçları.....	109
3.2.3.3.2.1. Gelişmekte Olan Ülke Grubu Olasılık Oran Testi ve Hausman Testi Sonuçları	109
3.2.3.3.2.2. Gelişmekte Olan Ülke Grubu Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Testleri Sonuçları	110
3.2.3.3.2.3. Gelişmekte Olan Ülke Grubu Regresyon Tahmin Sonuçları	112
3.2.3.3.3. Gelişmiş Ülke Grubu Analiz Sonuçları.....	114
3.2.3.3.3.1. Gelişmiş Ülke Grubu Olasılık Oran Testi ve Hausman Testi Sonuçları	114

3.2.3.3.3.1.1. Gelişmiş Ülke Grubu Olasılık Oran Testi ve Hausman Testi Sonuçları (Gelir Eşitsizliği Modeli).....	114
3.2.3.3.3.1.2. Gelişmiş Ülke Grubu Olasılık Oran Testi ve Hausman Testi Sonuçları (Ücret Modeli)	115
3.2.3.3.3.1.3. Gelişmiş Ülke Grubu Olasılık Oran Testi ve Hausman Testi Sonuçları (İstihdam Modeli)	116
3.2.3.3.2.2. Gelişmiş Ülke Grubu Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Testleri Sonuçları	117
3.2.3.3.2.2.1. Gelişmiş Ülke Grubu Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Testleri Sonuçları (Gelir Eşitsizliği Modeli).....	118
3.2.3.3.2.2.2. Gelişmiş Ülke Grubu Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Testleri Sonuçları (Ücret Modeli).....	119
3.2.3.3.2.2.3. Gelişmiş Ülke Grubu Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Testleri Sonuçları (İstihdam Modeli)	120
3.2.3.3.2.3. Gelişmiş Ülke Grubu Regresyon Tahmin Sonuçları	121
3.2.3.3.2.3.1. Gelişmiş Ülke Grubu Regresyon Tahmin Sonuçları (Gelir Eşitsizliği Modeli)	121
3.2.3.3.2.3.2. Gelişmiş Ülke Grubu Regresyon Tahmin Sonuçları (Ücret Modeli)	123
3.2.3.3.2.3.3. Gelişmiş Ülke Grubu Regresyon Tahmin Sonuçları (İstihdam Modeli)	125
SONUÇ	149
KAYNAKÇA.....	155
EKLER	175
Ek 1: Gelişmiş Ülke Grubu Panel Birim Kök Testi Sonuçları.....	175
Ek 2: Gelişmekte Olan Ülke Grubu Panel Birim Kök Testi Sonuçları.....	176
Ek 3: Tüm Örneklem Ülke Grubu Panel Birim Kök Testi Sonuçları	177
ÖZGEÇMİŞ	178

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1: Seçilmiş OECD ülkelerinin Milli Gelirleri İçinde Sağlık Harcamalarının Oranı (%)	20
Tablo 1.2: Gini Katsayısının Ortalama Olarak Bölgeler İtibariyle Değerleri.....	31
Tablo 1.3: Avrupa Birliği ve Euro Bölgesi Ülkelerine Ait Gini Katsayıları (2005-2015).....	32
Tablo 1.5: Avrupa Ülkelerinin Sektörel Theil Bileşenleri (2001-2010).....	33
Tablo 1.4: Avrupa Ülkelerindeki Gelir Eşitsizliği (2001-2010).....	33
Tablo 1.6: Türkiye’de 1963-1987 Yıllarına Ait Gelir Dağılımı Rakamları	34
Tablo 1.7: Türkiye’de 1994 ve 2002 Yıllarına Ait Gelir Dağılımı Rakamları	35
Tablo 1.8: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Gelir Grupları Rakamları (2002-2013)....	36
Tablo 2.1: Yabancı Yatırımların Sektörel Sınıflandırılması.....	41
Tablo 2.2: DYY’lar, Stoklar ve Yabancı İştirakler (Milyon Dolar)	49
Tablo 2.3: 2013 Yılı İtibariyle Yabancı Aktifleri Bakımından Finansal Olmayan En Büyük 10 Çokuluslu Şirketin Yarattığı İstihdam ve Satışlar (Milyon Dolar, Çalışan Sayısı)	50
Tablo 2.4: 2000-2015 Yılları Arası Ödemeler Bilançosu Ana Kalemleri (Milyon Dolar)	51
Tablo 2.5: Politika Alanları ve Anahtar Politikalar	54
Tablo 2.6: Türkiye’de Toplam Vergi Gelirleri ve DYY Girişleri (Milyon Dolar) (2000-2015).....	55
Tablo 2.7: DYY’ların Negatif Etkileri.....	58
Tablo 2.8: DYY’ların Ev Sahibi Ülke İstihdamı Üzerindeki Doğrudan Etkileri ..	60
Tablo 2.9: DYY’ların Ev Sahibi Ülke İstihdamı Üzerindeki Dolaylı Etkileri	60
Tablo 3.1: IMF Sınıflandırmasına Göre Ülke Grupları	81
Tablo 3.2: GEKK ve Grup İçi tahmincilerinin Özellikleri	88
Tablo 3.3: Kısaltmalar ve Değişkenler	96
Tablo 3.4: Değişkenlere İlişkin Beklenen İşaretler	99
Tablo 3.5: Tüm Örneklem Ülke Grubu İçin Kullanılan Gelir Eşitsizliği Modelleri.....	104
Tablo 3.6: Gelişmiş Ülke Grubu İçin Kullanılan Gelir Eşitsizliği Modelleri.....	104
Tablo 3.7: Gelişmiş Ülke Grubu İçin Kullanılan Ücret Modelleri	104
Tablo 3.8: Gelişmiş Ülke Grubu İçin Kullanılan İstihdam Modelleri	104

Tablo 3.9: Gelişmekte Olan Ülke Grubu İçin Kullanılan Gelir Eşitsizliği Modelleri .	104
Tablo 3.10: Tüm Örneklem Ülke Grubu Olabilirlik Testi ve Hausman Testi Sonuçları.....	105
Tablo 3.11: Tüm Örneklem Ülke Grubunun Sabit Etkiler Modeli Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Test Sonuçları.	106
Tablo 3.12: Tüm Örneklem Ülke Grubunun Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyonun Düzeltilmesi Sonrası Regresyon Tahmin Sonuçları.....	108
Tablo 3.13: Gelişmekte Olan Ülke Grubu Olabilirlik Testi ve Hausman Testi Sonuçları	109
Tablo 3.14: Gelişmekte Olan Ülke Grubunun (İmalat sektörü için) Sabit Etkiler Modeli Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Test Sonuçları	110
Tablo 3.15: Gelişmekte Olan Ülke Grubunun (Birincil ve Hizmetler sektörü için) Tesadüfi Etkiler Modeli Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Test Sonuçları.....	111
Tablo 3.16: Gelişmekte Olan Ülke Grubunun Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyonun Düzeltilmesi Sonrası Regresyon Tahmin Sonuçları.....	113
Tablo 3.17: Gelişmiş Ülke Grubu Olabilirlik Testi ve Hausman Testi Sonuçları (Gelir Eşitsizliği Modeli).....	115
Tablo 3.18: Gelişmiş Ülke Grubu Olabilirlik Testi ve Hausman Testi Sonuçları (Ücret Modeli)	116
Tablo 3.19: Gelişmiş Ülke Grubu Olabilirlik Testi ve Hausman Testi Sonuçları (İstihdam Modeli)	117
Tablo 3.20: Gelişmiş Ülke Grubunun Tesadüfi Etkiler Modeli Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Test Sonuçları (Gelir Eşitsizliği Modeli).....	118
Tablo 3.21: Gelişmiş Ülke Grubunun Tesadüfi Etkiler Modeli Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Test Sonuçları (Ücret Modeli)	119
Tablo 3.22: Gelişmiş Ülke Grubunun Tesadüfi Etkiler Modeli Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Test Sonuçları (İstihdam Modeli)	120
Tablo 3.23: Gelişmiş Ülke Grubunun Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyonun Düzeltilmesi Sonrası Regresyon Tahmin Sonuçları (Gelir Eşitsizliği Modeli)	122

Tablo 3.24: Gelişmiş Ülke Grubunun Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyonun Düzeltilmesi Sonrası Regresyon Tahmin Sonuçları (Ücret Modeli).....	124
Tablo 3.25: Gelişmiş Ülke Grubunun Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyonun Düzeltilmesi Sonrası Regresyon Tahmin Sonuçları (İstihdam Modeli).....	125
Tablo 3.26: Dünya’da Sektörel Olarak DYY Girişleri (1990) (Milyon Dolar)...	130
Tablo 3.27: Dünya’da Sektörel Olarak DYY Girişleri (2012) (Milyon Dolar)...	131
Tablo 3.28: Ücretlerin Ortalama Ücretlere Oranı (1999-2005).....	133
Tablo 3.29: Ücretlerin Ortalama Ücretlere Oranı (1999-2005).....	134
Tablo 3.30: Teknoloji Gruplarına Göre İmalat Sanayinin Sınıflandırılması.....	137
Tablo 3.31: Ücretleri Ortalama Ücretin Altında Olan OECD Ülkelerinde İmalat Sanayi Katma Değerinin Teknolojik Bileşimi (%).....	138
Tablo 3.32: Ücretleri Ortalama Ücretin Altında Olan OECD Ülkelerinde İmalat Sanayi Katma Değerinin Sektörel Payları (%).....	139
Tablo 3.33: Seçilmiş OECD ülkelerinde İmalat Sektörü Katmadeğerinin Teknoloji Düzeyine Göre Sınıflandırılmış Payları (%).....	140
Tablo 3.34: Ücretleri Ortalama Ücretin Altında Olan OECD Ülkelerinde İmalat Sanayi Katma Değerinin Sektörel Payları (%).....	141
Tablo 3.35: Seçilmiş OECD ülkelerinde İmalat Sektörü Katmadeğerinin Teknoloji Düzeyine Göre Sınıflandırılmış Payları (%).....	141
Tablo 3.36: Ücretleri Ortalama Ücretin Altında Olan OECD Ülkelerinde İmalat Sanayi Katma Değerinin Sektörel Payları (%).....	142
Tablo 3.37: Seçilmiş OECD ülkelerinde İmalat Sektörü Katmadeğerinin Teknoloji Düzeyine Göre Sınıflandırılmış Payları (%).....	143
Tablo 3.38: Ücretleri Ortalama Ücretin Altında Olan OECD Ülkelerinde İmalat Sanayi Katma Değerinin Sektörel Payları (%).....	144
Tablo 3.39: Seçilmiş OECD ülkelerinde İmalat Sektörü Katmadeğerinin Teknoloji Düzeyine Göre Sınıflandırılmış Payları (%).....	144

GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa

Grafik 3.1: Ücretlerin Ortalama Ücretlere Oranı ile Düşük Teknoloji İlişkisi (1999).....	146
Grafik 3.2: Ücretlerin Ortalama Ücretlere Oranı ile Düşük Teknoloji İlişkisi (2005).....	147

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.1: Lorenz Eğrisi	9
Şekil 1.2: Lorenz Eğrisi Farklı Gösterimi.....	10
Şekil 1.3: Gini Katsayısı ve Lorenz Eğrisi	11
Şekil 1.4: Kuznets'in Ters U Eğrisi	14
Şekil 1.5: Ticaret Liberalizasyonu ve Faktör Fiyatları-Stolper Samuelson Teoremi ...	22
Şekil 1.6: Bağımlılık Hipotezi	25
Şekil 1.7: Weintraub'un Toplam Arz Fonksiyonu.....	30
Şekil 2.1: DYY'lar, Ekonomik Büyüme ve Teknoloji Transferi İlişkisi.....	53
Şekil 2.2: Gelirin Dağılımı.....	63
Şekil 2.3: Uluslararası Sermaye Akımlarının Refah Etkisi	66

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÇIKLIK	: Dışa Açıklık
ALAN	: Tarımda Çalışan Başına Düşen Ekilebilir Alan
ASEAN	: Güney Doğu Asya Devletler Birliği (Association of Southeast Asian Nations)
BDYY	: Birincil Sektöre Gelen DYY Oranı
BEMP	: Birincil Sektörde Çalışanların Oranı
BYM	: Büyüme Oranı
ÇUS	: Çok Uluslu Şirketler
DYY	: Doğrudan Yabancı Yatırım (FDI- Foreign Direct Investment)
ECLAC	: Latin Amerika ve Karaib Ülkeleri Ekonomik Komisyonu (The Economic Commission for Latin America and Caribbean)
EKK	: En Küçük Kareler Yöntemi
FEM	: Sabit Etkiler Modeli
FR	: Friedman Test istatistiği
GEKK	: Genelleştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi
GOÜ	: Gelişmekte Olan Ülkeler
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GÜ	: Gelişmiş Ülkeler
HDYY	: Hizmet Sektörüne Gelen DYY Oranı
HEMP	: Hizmetler Sektöründe Çalışanların Oranı
IMF	: Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)
ISIC	: Uluslararası Standart Sanayi Sınıflandırması (International Standard Industrial Classification)
İDYY	: İmalat Sektörüne Gelen DYY Oranı
İEMP	: İmalat Sektöründe Çalışanların Oranı
İŞSİZ	: İşsizlik Oranı
LBI	: Yerel En İyi Değişmez Testi

LM	: Lagrange arpanı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Cooperation and Development)
OKUL	: Okula Kayıt Oranı
REM	: Tesadüfi Etkiler Modeli
SAğLIK	: Sağlık Harcamalarının Oranı
SOMO	: okuluslu Şirketleri Araştırma Merkezi
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
UNCTAD	: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (United Nations Conference on Trade and Development)
VERGİ	: Vergi Gelirlerinin GSYİH'ya Oranı
WDI	: Dünya Kalkınma Göstergeleri (World Development Indicators)

GİRİŞ

Uluslararası sermaye akımları, ülkelerde gerçekleşen yatırımların çoğalmasına, teknoloji transferinin hızlanmasına, üretimde verimliliğin ve istihdamın artmasına yol açarak dünya refahı üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Yabancı sermaye akımları bunun yanında, ülkelerin ekonomik yapısı ile geldiği sektörün yapısına bağlı olarak gelir dağılımında etkilemektedir.

Yabancı yatırımlar özel sektör (ileri ve geri bağlantı) kanalıyla pozitif yayılma etkisi yaratmaktadır. Bu sayede ev sahibi ülkede yeni iş imkanları yaratarak, dolaylı olarak büyümeye ve gelir dağılımına olumlu katkı sağlamaktadır. Özellikle yabancı sermaye, gittiği ülkelerde istihdamı arttırarak ücretleri yükseltmekte, buna bağlı olarak da dolaylı olarak gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.

Gelir eşitsizliği olgusu her dönemde önemli olmasına rağmen, sanayi kapitalizmi sonrasında daha ön plana çıkmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında hakim olan sosyal devlet olgusuna kadar, gelir eşitsizliği ve yoksulluk konularının kendiliğinden çözüleceği varsayılmıştır. Ancak, özellikle gelişmekte olan ülkelerin hızlı büyümelerine rağmen gelir dağılımlarının gittikçe bozulması, gelir eşitsizliğinin iktisadi ve sosyal sorun olarak algılanmasına sebep olmuştur.

Gelir eşitsizliği konusunda yapılan çalışmalar oldukça eskiye dayanmaktadır. Gelir eşitsizliği konusunda yapılan ilk çalışmalardan biri Kuznets'e (1955) aittir. Kuznets'e göre gelir eşitsizliği ekonomik büyüme karşısında ters U şeklinde bir seyir izlemektedir. Buna göre, kalkınmanın ilk dönemlerinde gelir eşitsizliği kalkınma ile birlikte artmasına rağmen, ilerleyen süreçte azalmaktadır.

Literatürde serbestleşme ve gelir dağılımı ilişkisi üzerine yapılan çalışmalar, teknoloji transferi ve bunun yollarından biri olan doğrudan yabancı yatırımların önemine vurgu yapmaktadır. Sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi sonucunda artan doğrudan yabancı sermaye yatırımları, ev sahibi ülkede yatırımların artmasına neden olmaktadır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, sermaye oluşumu ve istihdam düzeyini olumlu etkilemesi yanında, ihracatı da arttırmaktadır. Ayrıca dolaylı olarak işgücü beceri düzeyini arttırmakta, firmaların verimlilik seviyesini yükseltmektedir.

Geleneksel iktisadi analizler, yabancı yatırımların ev sahibi ülkede gelir dağılımını iyileştireceğini ileri sürmektedir. Ev sahibi ülkelere gelen yabancı yatırımlar faiz hadlerini azaltmakta; bu durum ise yatırım talebini uyararak iş gücü talebini arttırmaktadır. Yaşanan bu süreç sonunda, ev sahibi ülkede iş gücü talebine bağlı olarak istihdam ve ücretler artmaktadır. Doğrudan yabancı sermaye girişi gelişmekte olan ülkelere yeni iş imkanları yaratarak, istihdamın artmasına katkı sağlamaktadır. Yabancı sermayenin istihdam etkisi, özellikle emek yoğun teknolojilerin hakim olduğu sanayi dallarında görülmektedir. Ancak yabancı sermayenin daha sermaye yoğun teknolojilerin hakim olduğu sanayi dallarında görülmesi veya yabancı yatırımların daha çok satın alma veya birleşme şeklinde olması, gelişmekte olan ülkelere istihdam etkisini sınırlandırmaktadır. Gelişmiş ülkelere ise yabancı sermaye yatırımları değerlendirilirken daha çok pozitif etkileri üzerinde durulmaktadır. Know how, artan istihdam, ödemeler bilançosu dengesizliğinin giderilmesi, teknoloji aktarımı, verimlilik artışı ve rekabet şartlarının iyileşmesi yabancı yatırımların ev sahibi ülkede yarattığı en önemli etkilerdir.

Doğrudan yabancı yatırım ve gelir eşitsizliği kavramları ekonomi literatüründe önemli yer tutmaktadır. Literatüre bakıldığında doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerine etkisi konusunda, modernizasyon ve bağımlılık kuramları önemli yer tutmaktadır. Modernizasyon kuramına göre, ekonomik gelişmenin ilk safhasında yüksek getirili sektörlerde istihdam artışının sağlanmasıyla, yüksek ve düşük gelirli kişiler arasında gelir uçurumu artmaktadır. Ancak daha sonraki süreçte tarım kesiminde bulunan fazla iş gücünün sanayi tarafından absorbe edilmesiyle birlikte gelir eşitsizliği sorunu ortadan kalkarak, gelir dağılımı düzelmektedir. Bağımlılık kuramına göre ise, çokuluslu şirketler kanalıyla ülke sermayesi gelişmiş ülkelere aktarılmaktadır. Bu durum az gelişmiş ülkelerin daha da fakirleşmesine ve gelir eşitsizliğinin artmasına neden olmaktadır. Yapılan çalışmaların büyük bir bölümünün modernizasyon kuramını destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Bu nedenle sektörel yapıya bağlı olarak, ülkeye gelen yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini etkilemesi şeklinde belirlenmiştir. Sektörel doğrudan yabancı yatırımlar emek yoğun sektörlerde gelir eşitsizliğini azaltıcı, teknoloji yoğun sektörlerde gelir eşitsizliğini arttırıcı etki yapmaktadır. Eğer yabancı sermaye tarım, madencilik gibi emek yoğun sektörlerde geliyorsa, söz konusu

sektörlerde yabancı yatırımların gelmesiyle ücretlerin yükselmesi gelir eşitsizliğini azaltıcı etki yapmaktadır. Fakat yabancı sermaye teknoloji yoğun sektörlerde geliyorsa, söz konusu sektörlerde ücretlerin yükselmesi gelir eşitsizliğini daha da arttırmaktadır.

Yerli ülkeye gelen yabancı yatırımlar yukarıda bahsedildiği gibi, birçok kanaldan ülke ekonomisini etkilemektedir. Bu noktada yabancı yatırımların istihdam kanalıyla gelir dağılımını nasıl ve ne yönde etkilediği araştırmanın temel hareket noktasını oluşturmaktadır. Yabancı yatırımların istihdam yaratma etkisi, ülkenin gelişmişlik seviyesi ve sektör yapısına bağlı olarak değişmektedir. Ancak özellikle az gelişmiş ülkeler açısından doğrudan yabancı yatırımlar, yeni iş olanaklarının yaratılıp işsizliğin önlenmesinde önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Yabancı yatırımlar ev sahibi ülkedeki istihdamı doğrudan artırırken, diğer taraftan ileri ve geri bağlantılı sektörleri uyarak istihdamın dolaylı olarak artmasına neden olmaktadır. Ülkeye gelen yabancı yatırımlar, ülkedeki bilgi ve beceriyi arttırmak suretiyle bilgiye ulaşmanın maliyetini azaltmaktadır. Bu sayede vasıflı emeğin gelişmesi sağlanarak verimlilik artışı desteklenmektedir.

Yabancı yatırımların gelir dağılımı üzerindeki etkisi ilgili literatürde araştırılan bir olgu olmakla birlikte, bu çalışmada istihdam faktörünün analizlere dahil edilmesi çalışmanın benzer çalışmalardan farkını ortaya koymaktadır. Bunun yanında literatürde gelir eşitsizliği, genellikle bir veya birkaç değişken (doğrudan yabancı yatırım, istihdam, büyüme, okula kayıt, tarımda çalışan başına düşen ekilebilir alan, işsizlik, sağlık harcamaları, dışa açıklık, vergi gelirleri, yolsuzluk v.b) tarafından açıklanırken; bu çalışmada tüm bu değişkenler birlikte kullanılmıştır. Çalışmada 40 ülkeden oluşan örneklem tüm ülkeler, gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkeler olmak üzere 3 ülke grubuna ayrıştırılmıştır. Dönem olarak ise 1999-2011 dönemi alınmıştır. Buna göre çalışmada, incelenen ülke sayısı göz önünde bulundurularak panel veri tahmin yöntemleri kullanılmıştır.

Doğrudan yabancı yatırım, istihdam ve gelir eşitsizliği ilişkisinin araştırıldığı bu çalışma, 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ilk olarak gelir eşitsizliği kavramı açıklanmakta, ardından gelir eşitsizliği ölçütleri, gelir eşitsizliğinin nedenleri ve gelir dağılımına ilişkin başlıca yaklaşımlara dair genel

bilgiler sunulmaktadır. Bu bölümde son olarak, Dünya ve Türkiye’de gelir eşitsizliğinin boyutları değerlendirilmektedir.

İkinci bölümde öncelikle doğrudan yabancı yatırımın tanımı, belirleyicileri ve ekonomik etkileri ile yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi ele alınmaktadır. Daha sonra yabancı yatırımların istihdam kanalıyla gelir eşitsizliğini nasıl etkilediği üzerinde durulmuştur.

Son bölüm olan üçüncü bölümde, araştırmada ortaya konulan hipotezi test etmek amacıyla yapılan ampirik analiz yer almaktadır. Bu bölümde ilk olarak literatür taraması kapsamında doğrudan yabancı yatırım ve gelir eşitsizliği ilişkisini konu alan çalışmalara yer verilmiştir. Ardından kurulan model ve analizde kullanılan veri seti açıklanmaktadır. Bölümde ikinci olarak, araştırmanın yöntemi olan panel veri analiz tekniği hakkında bilgi verilmektedir. Üçüncü olarak ise panel veri modellerinde varsayımlardan sapmalar ve bu sapmaları belirlemede ve düzeltmede kullanılan testler açıklanmaktadır. Bu bölümde son olarak, modellerin tahmini yapıldıktan sonra ortaya çıkan sonuçlara ve değerlendirmelere yer verilmektedir. Sonuç bölümünde ise çalışmanın genel sonuçları ortaya konulmuştur.

Çalışmanın sonuçlarına göre, Tüm Örnekleme Ülke Grubunda tüm sektörler için (birincil, imalat ve hizmetler) gelir eşitsizliğinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmekte Olan Ülke Grubunda birincil sektör ve hizmetler sektörüne gelen doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmekte Olan Ülke Grubunda birincil sektöre gelen yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini azalttığı, imalat sektörüne gelen yabancı yatırımların ise gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Hizmet sektöründe ise doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmiş ülke grubunda ise, sadece hizmet sektöründe doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

1. GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLE İLGİLİ KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

Gelir eşitsizliği olgusu özellikle son 20-30 yılda tüm dünya ülkeleri ve iktisat bilimi açısından önem teşkil eden bir konu olmuştur. Gelir eşitsizliğini açıklamaya ve ölçmeye yönelik literatürde çeşitli çalışmalar yer almaktadır. Bu bölümde gelir eşitsizliği kavramı, gelir eşitsizliğinin nedenleri ve ölçüm yöntemleri incelenerek, gelir dağılımına yönelik başlıca yaklaşımlar ele alınacaktır. Sonrasında Dünya ve Türkiye'deki gelir eşitsizliğinin boyutları incelenecektir.

1.1. Gelir Eşitsizliğinin Tanımı

Gelir dağılımı bir ülkede yaratılan mal ve hizmetlere dair toplam gelirin, o ülkede yaşayan bireyler tarafından bölüşülmesini ifade etmektedir. Gelir dağılımı ülkelerin elde ettiği refah artışının bireyler ve toplumsal sınıflar arasında nasıl bölüşüldüğü konusunda önemli bir göstergedir. Şöyle ki özellikle küreselleşme ve teknolojik gelişmelere bağlı değişen makroekonomik koşullar neticesinde ülkelerin gelir dağılımı yapılarında önemli değişiklikler meydana gelmektedir. Gelir dağılımı zengin ve fakir arasındaki gelir farklılıklarının zamanla değişimini, gelir dağılımı adaletindeki değişikliklerin ekonomi ve kaynak dağılımı üzerindeki etkilerini açıklamaktadır (Kubar, 2011:229). Gelir dağılımının ülkede yaşayan bireyler tarafından adil bir şekilde bölüşülmemesi, gelir eşitsizliğine neden olmaktadır. Gelir dağılımı eşitsizliği, tüm dünya ülkelerinde yaşanan, ekonomik ve sosyal boyutu olan bir sorundur. Gelir dağılımındaki adaletsizlik ne kadar artarsa ülkelerin yoksulluk düzeyleri de o kadar çok yükselmektedir. Buna bağlı olarak ülkelerin büyüme rakamları gerilerken, gelir eşitsizliği artmaktadır.

Hane halkı arasında gelirin eşitsiz dağılımını ifade eden gelir eşitsizliği, ekonomik kalkınma çalışmaları için önemli bir konudur. Gelir eşitsizliğinin olduğu ülkeler, sahip olduğu zenginliğinden nüfusun zengin kesiminin daha fazla pay alması sebebiyle dezavantajlıdır (Todaro ve Smith, 2009:826). Gelir dağılımdan daha az pay alan kesimin, nüfusun içinde ağırlıklı olarak yer alması toplumdaki eşitlik ve adalet kavramlarını da zedelemektedir. Çünkü böyle bir gelişme süreci içerisinde bireyler ve toplumsal sınıflar arasında ekonomik ve sosyal anlamda adaletsizlik olgusu baş göstermektedir. Bu durum ise ülkelerin gelişmesini olumsuz

etkileyerek toplumsal adalet ve barışın sarsılmasına neden olmaktadır (Çalışkan, 2010:91). Gelir eşitsizliği aynı zamanda bir ülkenin sosyal ve politik alanları için istikrarsızlığa neden olarak, kayırmacılık ve rüşveti içeren birçok olumsuz davranışın gelişmesine yol açmaktadır (Park, 1996:87).

Gelir eşitsizliği sosyal ve politik alanların dışında, ulusal tasarrufları düşürerek verimsizliği arttırmak suretiyle, ekonomik istikrarsızlığa neden olmaktadır. Zenginlerin gelirden daha büyük pay aldığı ülkelerde, zenginler paralarını daha çok yurt dışına ve lüks mallara harcama eğilimindedirler. Bu durum ise, ülkenin tasarruf oranı ve üretken yatırımlarının azalmasına neden olmaktadır (Todaro ve Smith, 2011:220).

Gelir eşitsizliği bir ülkede verimsizliğe yol açmaktadır. Bu durum özellikle gelişmekte olan ülkelerde daha yaygın olmakla birlikte, özellikle teminat eksikliği nedeniyle daha az kişi kredi kullanmaktadır. Söz konusu gelişmekte olan ülkelerde, yüksek tasarrufları küçük bir grup elinde bulundurduğundan dolayı tasarruf oranları ülke genelinde düşük olmaktadır. Ayrıca zenginlerin arazilerin çoğuna sahip olması nedeniyle de “verimsiz varlık tahsisi” söz konusu olmaktadır (Todaro ve Smith, 2009:223).

Gelir eşitsizliğini değerlendirirken iki temel yaklaşım hakimdir. Bu yaklaşımlardan ilki, sosyal refah fonksiyonudur.

$$W = W(GNP, INEQ, POV) \quad (1.1)$$

Burada W sosyal refahı, GNP kişi başına düşen GSMH’yı, INEQ eşitsizliği, POV ise yoksulluğu ifade etmektedir.

Diğer yaklaşım ise, gelir eşitsizliği ölçütleri kullanılmaktır. Bu yöntemlerden biri Lorenz eğrisidir. Lorenz eğrisinde mutlak eşitlik çizgisine daha yakın ekonomi refah açısından daha iyidir. Bu duruma ise “birinci derece baskınlık” ya da “sıralı baskınlık” denilmektedir (Fields, 1999:21-22).

Gelir alanında eşitsizliğin matematiksel ifadesi, sosyal refah fonksiyonundan türetilmiştir. Sosyal refah fonksiyonu belirlendikten sonra, eşitsizliğin ölçüsü tam olarak saptanmaktadır. Gelir alanında bir sosyal refah fonksiyonu şu şekilde tanımlanmaktadır (Kakwani ve Son, 2015:16-21):

$$W = V(x_1, x_2, \dots, \dots, \dots, x_N) \quad (1.2)$$

Burada N nüfus büyüklüğünü ifade etmektedir. Toplumsal refah değeri W , bireyler ise x ile ifade edilmektedir. V artarken, sosyal refahta artmaktadır. Çünkü herhangi bir kişi daha iyi durumda ve hiç kimse kötü durumda değilken, sosyal refah düzeyinde iyileşme olmaktadır.

Toplumsal refahtan eşitsizliğe geçmek için, toplumsal refah bireysel refah seviyesiyle aynı birimlerde ölçülmelidir. Bu sayede tüm x 'lerdeki orantısal değişimler, toplam üzerinde aynı orantısal etkiye sahip olmaktadır. Bu noktada V birinci dereceden homojen veya monoton artan bir şekle dönüştürülmüş olmalıdır. Dönüşüm yapıldığı durumda sosyal refah fonksiyonu ve eşitsizlik arasındaki ilişki şu şekilde şekillenmektedir (Deaton, 1997:136):

$$W = uV\left(\frac{x_1}{\mu}, \dots, \dots, \frac{x_N}{\mu}\right) \quad (1.3)$$

Burada u x 'in ortalamasıdır. Mükemmel eşitliğin olması durumunda ve herkes ortalama sosyal refah seviyesine sahip olduğu zaman, toplumsal refah bu değere eşit olacak şekilde $V(1,1,1, \dots, 1) = 1$ belirlenmektedir. X 'in dağılımı tamamen eşit olduğunda sosyal refah u 'ya eşit olduğu için, transfer ilkesine göre, herhangi bir eşitsiz dağılım için sosyal refah dağılım p ortalamasından daha fazla olamamaktadır. Bu durumda sosyal refah fonksiyonu ve eşitsizlik arasındaki ilişki şu şekilde şekillenmektedir (Deaton, 1997:136):

$$W = \mu (1 - I) \quad (1.4)$$

Burada gelir anlamına gelen μ ve eşitsizlik ölçüsü I , eşitsizlikten kaynaklanan sosyal refah kaybının oranı olarak yorumlanmaktadır. Sen'e (1974) göre ise sosyal refah fonksiyonu şu şekilde şekillenmektedir:

$$S = \mu (1 - G) \quad (1.5)$$

Yukarıdaki denklemde bulunan G , Gini indeksini temsil etmektedir. Sen'in toplumsal refah fonksiyonuna Gini Sosyal Refah Fonksiyonu denilmektedir.

Sosyal refah fonksiyonu, refahın olumlu göstergelerine ulaşmayı hedeflemektedir. Ancak refahın olumsuz göstergesi sayılan, eksiklikler de mevcuttur. Örneğin bebeğin hayatta kalma oranı, erişim göstergesi iken; bebeğin

ölüm hızı yetersizlik göstergesidir. Dolayısıyla toplumsal refahı maksimize etmek gibi, toplumsal fakirliği ifade eden göstergeleri de en aza indirmek, toplumsal hedef haline gelmektedir. Yani, toplumda refah fonksiyonunu maksimize etmekle, sosyal yoksulluk fonksiyonunu minimize etmek aynı şeyi ifade etmekte; toplumsal refah ve yoksulluk birbirinin aynası sayılmaktadır. Bu gereksinme “sıralı tutarlılığı” beraberinde getirmektedir. Yani, toplumda refah fonksiyonunu maksimize etmekle, sosyal yoksulluk fonksiyonunu minimize etmek aynı şeyi ifade etmektedir. (Kakwani ve Son, 2015:16-21).

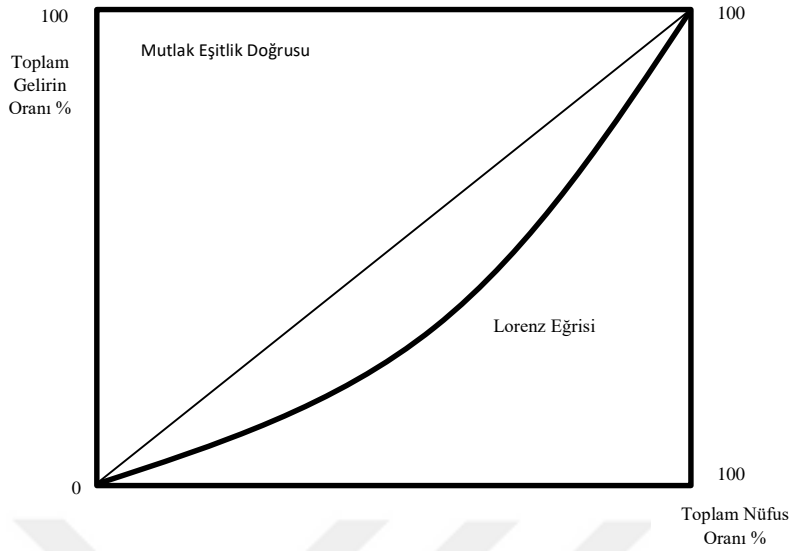
1.2. Gelir Eşitsizliğinin Ölçütleri

Gelir eşitsizliği konusunda karşılaştırma yapabilmek ve sonuçları değerlendirmek için farklı ölçüm teknikleri geliştirilmiştir. Gelir eşitsizliğini ölçmede kullanılan ölçütler; Lorenz eğrisi, Gini katsayısı, Atkinson indeksi ve Theil indeksidir. Geliştirilen yöntemler, gelir eşitsizliğinin var olup olmadığını ortaya koymada yardımcı olmaktadır.

1.2.1. Lorenz Eğrisi

Lorenz eğrisi, gelir dağılımındaki eşitsizliği belirlemek için kullanılan en iyi yöntemlerden birisidir. Bu modelde, yatay eksene hane halklarının en küçükten en büyüğe doğru sıralanmış biçimde birikimli toplam nüfus içindeki yüzdeleri ve dikey eksende bu hane halklarının gelirlerinin toplam gelir içindeki birikimli yüzdeleri yer almaktadır. Her eksende birikimli paylar %100’e ulaştığından dolayı her iki eksenin uzunluğu aynıdır. Kutu şeklindeki karenin sol alt köşesinden sağ üst köşesine doğru bir 45 derecelik doğru çizilir. Bu doğruya mutlak eşitlik doğrusu denir (Cowell, 2007:6).

Şekil 1.1: Lorenz Eğrisi

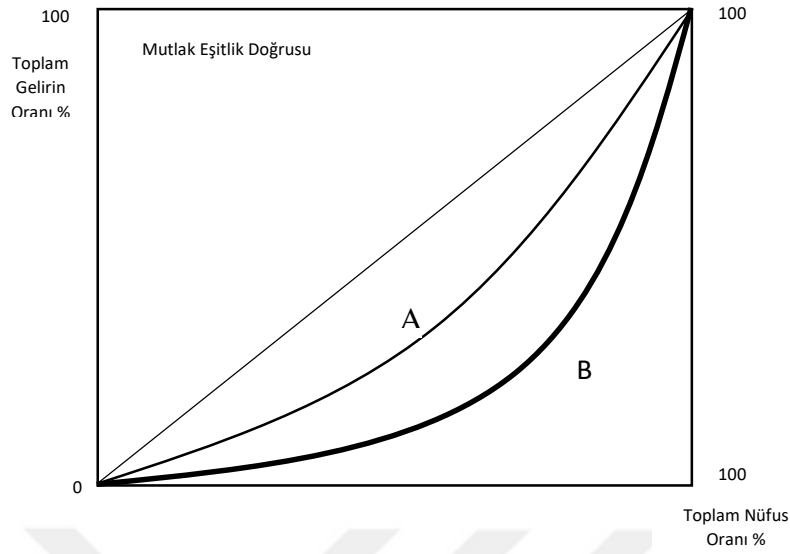

Kaynak: Atkinson, Anthony B. (1970); “On The Measurement of Inequality”, <http://are.berkeley.edu/courses/ARE251/fall2007/Papers/atkinson70.pdf>, (Erişim Tarihi:02.02.2015).

Gelir dağılımında eşitsizlik devam ettiği sürece, en alt gelir grubu olanlar gelirden daha az pay alırken, en yüksek gelir grubunda olanlar gelirden daha fazla pay alacaktır. Bu sebepten dolayı Lorenz eğrisi her zaman tam eşitlik doğrusunun altında yer alacaktır (Topuz, 2013:5).

Lorenz eğrileri iki ekonominin gelir dağılımlarını karşılaştırmada kullanılabilir. Şekil 1.2’de bu iki Lorenz eğrisi birlikte gösterilmektedir. Mutlak eşitlik çizgisinden daha aşağıdaki Lorenz eğrisinin temsil ettiği ekonomi (B) daha bozuk gelir dağılımına sahiptir. Buna karşın mutlak eşitlik çizgisine daha yakın olan Lorenz eğrisi (A) ise daha eşit gelir dağılımına sahip ekonomiyi gösterir. Eğer Lorenz eğrileri birbirleri ile kesişirse bu durumda iki ekonominin gelir dağılımlarının karşılaştırılması belirsiz hale gelmektedir (Cowell, 2009:34).

Şekil 1.2: Lorenz Eğrisi Farklı Gösterimi

Kaynak: Cowell, Frank A. (2009); *Measuring Inequality*, Hemel Hempstead: Oxford University Press, s. 34.

1.2.2. Gini Katsayısı ve İndeksi

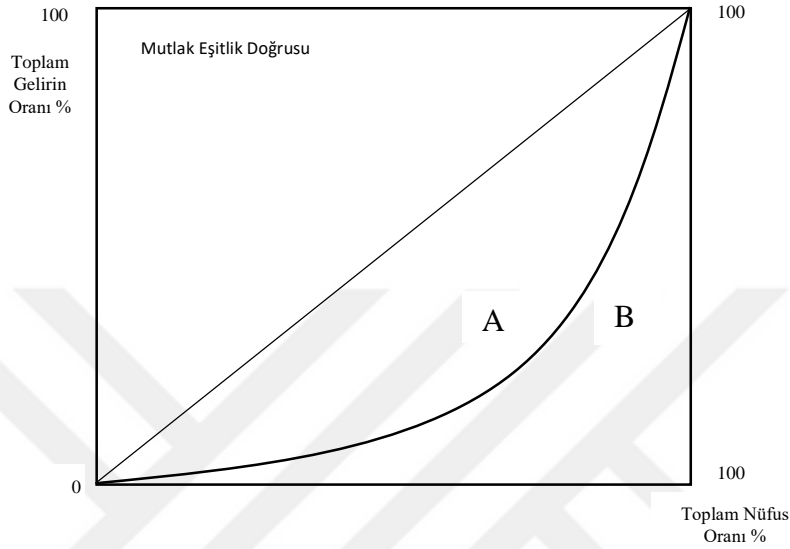
Gelir dağılımındaki eşitsizliği belirlemek için kullanılan en yaygın yöntemlerden biri diğeri Gini katsayısıdır. Gini katsayısı objektif ve normatif ölçütlere dayanmaktadır. Özellikle normatif ölçütler sosyal refah anlayışına dayalı olarak fayda fonksiyonunu dikkate almaktadır (Aktan ve Vural:2002). Eşitsizlik ölçütlerinde belli varsayımların gerçekleşmesi beklenir. Bu varsayımlar şunlardır (Ray, 1998:177):

- Nüfus İlkesi: Eşitsizlik ölçütleri nüfus artışı karşısında değişmemelidir.
- Pigou-Dalton Transfer İlkesi: Yoksul bir kişiden zengin bir kişiye ya da zengin bir kişiden yoksul bir kişiye yapılan gelir transferi gelir eşitsizliğini değiştirmemelidir.
- Anonimlik İlkesi: Kimin ne geliri kazandığının önemli olmaması.
- Göreceli Gelir İlkesi: Sadece göreceli gelirin önemli olması.

Gini katsayısı, gelir dağılımındaki karşılaştırmayı tek bir sayı ile ifade eder. Bu katsayı, Gini mutlak eşitlik çizgisi ile Lorenz eğrisi arasında kalan bölümün mutlak eşitlik çizgisinin altında kalan bölüme bölünmesiyle elde edilir. Şekil 1.3 Gini katsayısının nasıl hesaplandığını göstermektedir. Şekil 1.3'e göre mutlak

eşitlik çizgisi ile Lorenz eğrisi altında kalan alana A, Lorenz eğrisi altında kalan alana B denilirse, $Gini = A/(A+B)$ oranına eşittir. Gini 0 ile 1 arasında değer almak zorundadır. Gini katsayısı değerinin 0 olması tam eşitliği ifade ederken 1 olması tam eşitsizliği ifade etmektedir (Dalton, 1920:354).

Şekil 1.3: Gini Katsayısı ve Lorenz Eğrisi

Kaynak: Dalton, Hugh (1920); “The Measurement of the Inequality of Incomes,” *The Economic Journal*, Cilt 30, Sayı 119, s. 354.

Gini katsayısı gelir dağılımı ölçme yöntemlerinin sahip olması gereken anonimlik, ölçek bağımsızlığı, nüfus bağımsızlığı ve transfer özelliklerinin hepsine sahiptir. Gini katsayısının diğer ölçüm yöntemleri ile karşılaştırıldığında, eşitsizliğin nüfus veya gelir gruplarına göre ayrıştırılması hariç, en az onlar kadar iyi olduğu söylenebilir (Vergil, 2014:60). Ancak ülkelerdeki gelir eşitsizliğini ele almasına rağmen, refah farklılıklarını yansıtamaması açısından gini katsayısı dezavantajlıdır.

1.2.3. Atkinson İndeksi

Toplumsal refah fonksiyonundan türetilmiş diğer ölçüm yöntemi Atkinson indeksidir. Atkinson’un toplumsal refah fonksiyonundaki değer, sıfır ile sonsuz arasında yer almaktadır. Atkinson indeks değerinin ‘0’ olması gelir dağılımına duyarsızlığı göstermektedir. İndeks değerinin sonsuz olması ise toplumun yalnızca en düşük gelirli kişilerle ilgilendiğini ifade etmektedir (Atkinson ve Brandolini, 2015:212-213).

Gelir dağılımları farklı eşitsizlik ölçülerine göre dizildiğinde ortaya düzgün olmayan bir sıralama çıkmaktadır. Bu durumun en önemli nedeni eşitsizliğe verilecek ağırlıkların farklı olmasıdır. Bu noktada Atkinson farklı eşitsizlik ölçülerini yeniden sıralamıştır. Atkinson İndeksi şu şekilde ifade edilmektedir (Atkinson, 1970:257):

$$A_{\varepsilon} = 1 - \left[\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left(\frac{x_i}{\mu_x} \right)^{1-\varepsilon} \right]^{\frac{1}{1-\varepsilon}} \quad \text{eğer } \varepsilon \neq 1 \quad (1.6)$$

$$= 1 - \frac{1}{\mu_x} \prod_{i=1}^n (x_i)^{\frac{1}{n}} \quad \text{eğer } \varepsilon = 1 \quad (1.7)$$

Bu denklemlerde, x_i , bireysel gelirleri ($i=1,2,\dots,n$), μ_x ortalama geliri ve ε eşitsizlikten kaçınma derecesini göstermektedir. Atkinson indeksi yorumlanmadan önce ε 'nin seçimi önem kazanmaktadır. Yüksek bir ε değeri toplumun eşitsizlikten kaçınma derecesinin de yüksek olduğunu göstermektedir. Buna karşın düşük bir ε değeri toplumun eşitsizlikten kaçınma derecesinin de düşük olduğunu göstermektedir. Atkinson İndeksinin en önemli avantajı Lorenz eğrileri kesiştiğinde ortaya çıkan nispi eşitsizliği tespit etmedeki belirsizliği ortadan kaldırmasıdır (Vergil, 2014:66).

1.2.4. Theil İndeksi

Theil indeksi eşitsizliği grup içi ve gruplar arası eşitsizlik olarak ayırmaya imkan veren ölçüm yöntemidir. Bu indeks gelir eşitsizliği dinamikleri ve modellerini analiz etmek ve veri elde etmek için kullanılan güçlü bir araçtır. Bununla birlikte ölçekten bağımsızdır ve simetriktir. Theil indeksi her bir gelir grubu ve nüfus payı arasındaki oranın ağırlıklandırılmış logaritmasını toplayarak, gelir ve nüfus dağılım yapısını karşılaştırır. Bu oran ‘1’ değeri aldığı anda, bu grubun eşitsizliğe katkısı sıfırdır. Tüm gruplar nüfus payında eşit gelir oranına sahipse genel Theil indeksi ölçüsü sıfırdır (Cowell, 1998:23).

Theil indeksinin iki temel dezavantajı bulunmaktadır. İlki, indeks değeri bireylerin ve hane halklarının sayısına bağlı olduğu için ülkeler arası kıyaslamaya

her zaman olanak tanımaz. Yani, aynı yıl için iki ülkeye ait Theil İndeks değerlerine bakılarak gelir dağılımına ilişkin net bilgi vermek mümkün değildir (Elveren, 2013:38). İndeksin ikinci dezavantajı ise, gelir oranları aynı olan kişiler arasındaki indeks değerinde aynı miktarda bir azalmaya neden olur. Örneğin, 4 bin TL gelire sahip olan birinden 2 bin TL gelire sahip olan birine yapılan bir transfer ile geliri 400TL olan birinden 200TL olan birine yapılan transfer aynı etkiyi doğurur (Gürsel vd., 2000: 180).

1.3. Gelir Eşitsizliğinin Nedenleri

Gelir eşitsizliğinin nedenlerini sınıflandırırken Cornia ve Court (2001)'un çalışmalarında yaptığı sınıflandırma esas alınmıştır. Cornia ve Court (2001)'a göre gelir eşitliğinin nedenleri ‘‘**geleneksel**’’ ve ‘‘**yeni**’’ olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Geleneksel nedenler toprak dağılımı, eğitimdeki eşitsizlikler ve ekonomik gelişmenin gelir dağılımı üzerindeki etkisi olarak tanımlanırken; yeni nedenler makroekonomik koşullar, ticaretin serbestleştirilmesi, iş gücü piyasasının liberalleştirilmesi, teknoloji, işsizlik, vergi sistemi ve yolsuzluklar olarak tanımlanmaktadır. Gelir eşitsizliğinin yeni nedenleri arasında ticaretin serbestleştirilmesi ve teknoloji konuları ön plana çıkmaktadır.

1.3.1. Geleneksel Nedenler

Gelir eşitsizliğinin geleneksel nedenleri toprak dağılımı, eğitimdeki eşitsizlikler ve ekonomik gelişme olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir. Bu başlık altında gelir eşitsizliğinin geleneksel nedenleri ele alınacaktır.

1.3.1.1. Ekonomik Gelişme

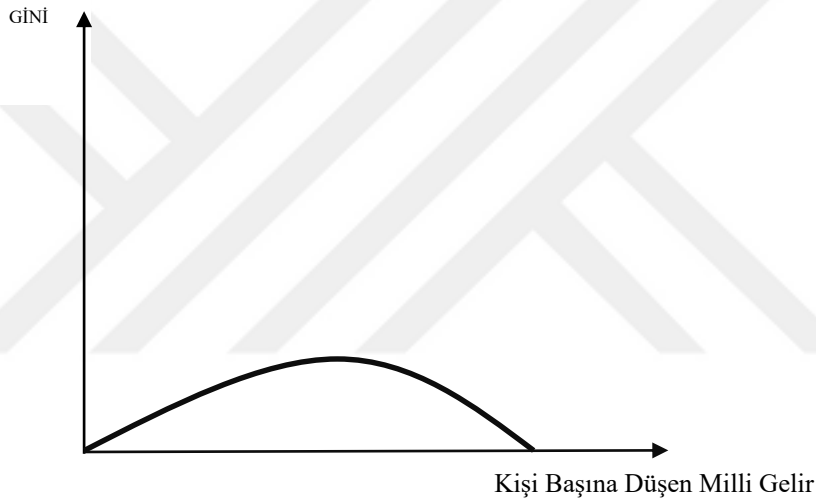
Gelir eşitsizliğine neden olan geleneksel nedenlerden biri finansal gelişmedir. Finansal gelişme gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik çalışmalar Simon Kuznets (1955)'in hipotezi temellidir. Kuznets, ekonomik gelişmenin ilk aşamalarında gelir dağılımının bozulacağını, ilerleyen aşamalarda ise gelir dağılımında bir iyileşme yaşanacağını gösteren Ters U hipotezini geliştirmiştir.

S. Kuznets (1955) tarafından geliştirilen Kuznets eğrisi gelir dağılımı ile ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Bu teori, erken büyüme

evresinde ekonomik kalkınmanın gelişmesiyle birlikte gelir eşitsizliğinin başta artacağı sonra ise azalacağı üzerine kuruludur (Stern, 2003:1). Kuznets'in ters U eğrisine göre, ekonomik gelişmenin ilk safhalarında ilk gelir artışına sahip olanların sermaye birikimleri yükselecektir. Diğer bir ifadeyle kişi başına düşen gelir arttıkça gelir eşitsizliği de artacaktır. Ancak ilerleyen süreçte, büyümenin yararları yüksek gelir ve ücret artışı şeklinde ekonominin genelinde kendini gösterecektir. Böylece kişi başına düşen gelir belli bir seviyeye ulaşıktan sonra (dönüm noktasından sonra) gelir eşitsizliği azalacaktır (Bhattarai vd., 2002:2).

Kuznets'in ters U eğrisi olarak ifade edilen şekil aşağıda verilmiştir:

Şekil 1.4: Kuznets'in Ters U Eğrisi

Kaynak: Yujiro, Hamaya (1997); *Development Economics*, Clarendon Press, Oxford, s.169.

Kuznets kişi başına düşen gelir arttıkça tarımdan sanayiye doğru bir hareket olduğunu, buna bağlı olarak kırsal kesimdeki işçilerin kentlere taşındığını ifade etmiştir. Yine analizi sonucunda gelir eşitsizliğinin fakir ülkelere zengin ülkelere kıyasla daha yüksek olduğunu vurgulamıştır (Kuznets, 1955).

Finansal gelişmenin gelir dağılımı üzerindeki etkisi iki karşıt görüş ekseninde kategorize edilmiştir. Bu görüşlerden ilki Greenwood ve Jovanovic (1990) tarafından geliştirilen Ters U eğrisidir. Bu hipotez Kuznets (1955)'den esinlenerek finansal gelişme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Greenwood ve Jovanovic (1990) iki yatırım seçeneğine vurgu yaparak, bunlardan ilkinin güvenli olmasına rağmen düşük getiriye; diğerinin ise riskli olmasına rağmen yüksek getiriye sahip olduğunu ifade etmektedir. Bu süreçte finansal araçlar yatırım

projelerini analiz ederek risk çeşitlendirmesi yapmaktadır. Finansal sistemin gelişmesiyle birlikte kaynakların etkinliği artacak, buna bağlı olarak bireyler belirli bir refah seviyesine ulaşacaklardır. Ancak bireylerin söz konusu refah seviyesine ulaşması zaman alacaktır. Gelişmenin erken evresinde ekonomi yavaş büyürken, gelişmenin orta evresinde gelir eşitsizliği ekonomik büyüme ve finansal gelişmeden daha hızlı artacaktır. Ekonominin olgunlaşma safhasında ise ekonomi kararlı ve istikrarlı duruma ulaşır. Bu noktadan sonra gelir eşitsizliği azalacaktır.

Finansal gelişme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan diğer görüş Galor ve Zeira (1993)'a aittir. Bu görüş beşeri sermaye yatırımlarının öneminin vurgulayarak gelir dağılımının dinamik evrimini modellemektedir. Her birey vasıflı ve vasıfsız olmak üzere iki meslek seçeneğine sahiptir. Bireyler birincisi mirasla olan iki dönem yaşarlar. Bireylerin önünde iki seçenek vardır. Ya hayatları boyunca vasıfsız olarak çalışacaklar ya da birinci dönem beşeri sermayeye yatırım yaparak ikinci dönem vasıflı çalışacaklardır. Başlangıç seviyesinde serveti düşük olanlar borçlanma yoluna gidecektir. Ancak mali piyasa aksaklıkları yüzünden borçlanma, maliyetli ve sınırlayıcı olacaktır. Borç bulamayan bireyler hayatları boyunca vasıfsız kalarak daha az miras bırakacaktır. Uzun dönemde düşük gelirli vasıfsız bireyle yüksek gelirli vasıflı birey arasında kutuplaşma yaşanacaktır. Daha sonra ekonomik büyüme başlayacak, mali piyasa aksaklıkları (daha az maliyet, daha kolay erişim) ortadan kalkacaktır. Fakir olan vasıfsız bireyler daha fazla borçlanma imkanına sahip olacaktır. Bu sayede gelir eşitsizliği azalacaktır.

1.3.1.2. Eğitim

Gelir eşitsizliğine yol açan en önemli geleneksel nedenlerin başında eğitim gelmektedir. Eğitimin gelir dağılımı üzerindeki etkisi, üretimde bilgi ve teknolojiye bağlı değişimin yaşandığı 1980'li yıllara dayanmaktadır. Küreselleşme sürecinde ulusal üretim yerine uluslararası üretimin tercih edilmesi, teknolojik gelişme ve uzmanlaşmanın artması, bilgi iletişim teknolojilerinin eğitim süreci içerisinde önem kazanması eğitimin gelir dağılımı ile olan ilişkisini etkilemiştir (Palaz vd., 2013:121).

Eğitimin ekonomideki rolünü açıklamada kullanılan beşeri sermaye, gelir farklılıklarını açıklamada en önemli neden olarak görülmüştür. Bireyler arasındaki eğitim farklılıkları, onların gelecekte sahip olacağı meslekleri ve ücretleri

etkilemektedir. Bireylerin eğitim düzeylerindeki farklılık gelir eşitsizliğine sebep olmaktadır (Ünal, 1992:3).

Eğitimi gelir eşitsizliğinin en önemli nedenlerinden biri sayan çalışmalara karşın, bazı çalışmalar ikisi arasında ters yönlü bir ilişkinin var olduğunu öne sürmüştür. Bu çalışmalara göre eğitim, özellikle gelir düzeyi düşük emeğe büyük ekonomik fırsatlar sunar (Blanden ve Machin, 2004:231). Meslek seçiminde ve ücret düzeyinin belirlenmesinde yetenek ve verimlilik önemli faktörlerdir. Eğitim iş gücünün bileşimini vasıfsızdan vasıflıya doğru değiştirir. Bu süreç içerisinde başlangıçta gelir eşitsizliği artsa bile, sonradan azalma eğilimine girer. Bireysel performansların değerlendirildiği süreç içerisinde, mesleki yapının arkasında eğitim bulunmaktadır. Verimli işgücünün seçimi noktasında eğitim, işverenler açısından güçlü bir sinyaldir (Rodríguez Pose ve Tselios, 2008:7).

Bireylerin eğitim düzeyinin yükselmesi beşeri sermayeyi arttırarak büyümeyi sağlayacaktır. Bu süreç işgücü piyasasında vasıflı emek talebini arttıracaktır. Bu sayede başta eşitsizlik artsa bile zamanla azalacaktır. Örneğin Checchi (2001), çalışmasında eğitime erişmenin gelir eşitsizliğini azaltabileceğini göstermiş ancak bu durum için iki koşulun gerçekleşmesi gerektiğini vurgulamıştır. İlki eğitim düzeyinin başlangıç seviyesi düşük olmalı; diğeri ise ortalama eğitim düzeyi hızlı yükselmelidir. Checchi'ye göre ortalama eğitim seviyesi düşük olduğu zaman eğitilmiş çok az insan yüksek maaş alacaktır. Firmalar ise eğitilmiş iş gücü için yeni iş sahaları oluşturmada isteksiz olacaktır. Ancak zamanla daha fazla eğitilmiş insan iş gücü piyasasına girerek, teknolojik gelişmeyi hızlandıracak buna bağlı olarak da yeni iş sahaları ortaya çıkacaktır. Böylece daha fazla insan yüksek ücret elde edecek ve gelir eşitsizliği azalacaktır (Checchi, 2001:44).

1.3.1.3. Toprak Dağılımı

Toprak dağılımı önemli olmakla birlikte, gelir eşitsizliğinin ortaya çıkmasına neden olan açıklayıcı değişkendir. Deininger ve Squire (1998), çalışmalarında başlangıçtaki toprak dağılımındaki eşitsizliğin büyümeyi negatif etkilemesi yanında, gelir eşitsizliğini de arttırdığı sonucuna varmışlardır. Gelir eşitsizliğindeki artışın nedenini ise finansal piyasalara dayandırmışlardır. Deininger ve Squire (1998)'e göre finansal piyasalara geniş erişim imkanı arttıkça, toprak dağılımı düzelerek gelir eşitsizliği azalacaktır.

Toprak dağılımında özel bir çaba gösterilmediği müddetçe, düşük gelir gruplarının yararları açısından tekdüzelik sağlanamaz. Bu noktada toprak sahibi olmayan kiracılara arazi dağıtılabilir. Reform sayesinde düşük gelirli gruplar daha fazla kazanç elde eder. Toprak reformu hem kırsal hem de kentsel yoksulluğun azaltılmasında önemli katkı sağlar (Cornia ve Court, 2001:2). Özellikle kırsal alanda yoksulluğun azaltılmasıyla ortalama gelir artacak, buna bağlı olarak da gelir dağılımı eşit hale gelecektir.

Gelir dağılımında toprak yoğunluğunun etkilerini görmek için aşağıdaki göstergelere ihtiyaç vardır (Griffin vd., 2001:73):

- Toprak mülkiyetinin Gini katsayısı: Arazi kalitesindeki farklılıkların ayarlanmasıyla ölçüm yapılır. Sıralama kişi başına düşen arazi mülkiyeti ve kırsal alandaki hane halklarına göre yapılır.
- Operasyonel işletmelerin dağılımı: Tarım ve tarım dışı hane halkı arasında ayırım yapmanın zorluğundan dolayı bu göstergeyi hesaplamak zordur. Alternatif ölçüm yöntemi ise toprak varlıklarının yoğunluk oranına göre sıralama yapmaktır.
- Toprak sahipleri ve arazi varlıklarının gelir sıralamasındaki oranı: Bu durumda kişi başına düşen gelire göre sıralama yapılır.

1.3.2. Yeni Nedenler

Gelir eşitsizliğinin yeni nedenleri işsizlik, sağlık harcamaları eşitsizliği, dışa açıklık, vergi adaletsizliği, yolsuzluk ve doğrudan yabancı yatırımlar olarak tanımlanmaktadır. Gelir eşitsizliğinin yeni nedenleri, değişen dünyada ortaya çıkan politika uygulanmalarından kaynaklanmaktadır. Bu başlık altında gelir eşitsizliğinin yeni nedenleri ele alınacaktır.

1.3.2.1. İşsizlik

Uluslararası literatüre bakıldığında işsizlik ve eşitsizlikle ilgili iki ana konu ele alınmaktadır. İlki işsizlik ve eşitsizliğin ekonomideki değişikliğe bağlı olarak ortaya çıkmasıdır. Buna bağlı olarak emek talebinin yapısındaki değişiklikler işsizlik ve ücret eşitsizliğinin artmasına neden olur. Olumsuz ticaret veya teknolojik şok gibi ekonomideki değişiklikler, mevcut işlerde iş değiştirme olmadan işsizliğe

neden olur. Özellikle nispi talebi etkileyen teknoloji, ticaret ve diğer şoklar emeğin farklı türlerini etkilemektedir (Tips, 2008:29).

İşsizlik ve eşitsizlik arasındaki değişiklikler politikaya dayanan müdahalelere tabidir. Yaşanacak herhangi bir dışsal şok politika seçeneklerinden bağımsız değildir. Böyle bir şokla ülkelerin politika tercihleri olumsuz etkilenir (finansal liberalizasyon gibi). Yaşanan bir dışsal şokun gelir dağılımına etkisi önceden belirlenmiş değildir. Ancak bu şok öncelikle düşük gelir sahiplerini etkileyerek vasıflı ve vasıfsız emek arasında ücret boşluğunun oluşmasına neden olur (Daly ve Valetta, 2004:3). Bu noktada uygulanacak politikalarla (mali ve diğer önlemler) gelirin yeniden dağıtılması sağlanarak gelir eşitsizliği azaltılabilir (Tips, 2008:29).

İşsizlik ve eşitsizlik arasındaki ikinci konu ise, aralarında var olan nedensellik ilişkisidir. Mevcut çalışmalarda Gelir eşitsizliğinin ölçümü olarak yararlanılan ücret payları ile işsizlik arasında değiş tokuş mekanizmasının etkili olduğu saptanmıştır. Bunun sonucunda işsizlik ve gelir eşitsizliği arasında pozitif korelasyon olduğu sonucuna varılmıştır. Bu konuda yapılmış çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Gottschalk ve Smeeding (1997)'in çalışmalarında işgücü piyasaları ve eşitsizlik arasındaki ilişkiye dair önemli bulgular elde edilmiştir. Bunlardan ilki, merkezileşmiş pazarlık sistemine sahip ülkelerde gelir eşitsizliğinin daha az olduğu saptanmıştır. İkincisi, gelir eşitsizliğinin sanayileşmiş ülkelerde 1980 sonrasında arttığı görülmüştür. Üçüncüsü eğitim ve deneyim vasıflı iş gücüne olan talebi artırarak işsizliği azaltmaktadır. Son olarak ücret üzerinde kurumsal kısıtlamaların olduğu ülkelerde eşitsizlik de fazladır. Benzer şekilde Galbraith ve Garcilazo (2004), çalışmaları sonucunda işsizliğin ücret eşitsizliğini etkileyen önemli bir değişken olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca yoksul bölgelerde uygulanacak sınai kalkınma politikalarıyla kronik işsizliğin azaltılabileceğini ortaya koymuşlardır.

1.3.2.2. Sağlık Harcamaları Eşitsizliği

Sağlık toplum hayatı için ilk sırada yer alan önemli bir olgudur. Gelir dağılımı politikalarında sağlık başlığı harcama kalemlerinin en önemlilerinden biridir. Bireylerin gelirlerinin yüksek olması sağlık harcamalarının artmasına neden

olmaktadır. Bu durum ise gelir eşitsizliğini azaltıcı etki yapmaktadır (Cornia ve Court, 2001:14-22).

Literatürde bireylerin yaşam döngüsü içinde yaptığı sağlık harcamalarının etkilerini araştıran çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan De Nardi, French, and Jones (2009) yaşamları boyunca çok fazla sağlık harcamaları yapan yaşlı bireylerin tüketim ve tasarruf davranışlarını incelemişlerdir. Çalışmaları neticesinde bireylerin doğumlarından itibaren yaptıkları sağlık harcamalarının ve sağlık sermayesinin bir fonksiyonu olarak hayatta kalma olasılıklarının arttığı sonucuna varmışlardır. Ayrıca, sağlık harcamalarının gelir dağılımını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Gelir dağılımını etkileme konusunda uygulanacak politika reformlarının önemli bir unsur olduğu ulaşılan bir diğer sonuçtur. Bunun yanında Jung ve Tran (2010a), sağlık faktörünün genel denge yaşam döngüsü modelinde iki önemli role sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Bunlardan ilki bireylerin sağlıklı olmaktan yarar elde etmesi iken, diğeri sağlıklı olmanın bireyin gelirinde yarattığı olumlu etkidir. Ayrıca sağlık alanında yaşanacak şokların her gruptaki insanın (zengin, fakir ayrımı yapılmaksızın) hayatta kalma olasılığını aynı düzeyde etkileyeceği sonucuna varılmıştır (Özkan, 2011:6-7).

Gelir dağılımı açısından önemli bir gösterge olan sağlık harcamalarının Türkiye'deki genel durumuna bakıldığında bu harcamaların gelir dağılımını olumlu etkilediğini söylemek mümkün değildir. Tablo 1.1 'de seçilmiş OECD ülkelerine ait 2005-2014 yıllarını kapsayan toplam sağlık harcamaları oranları verilmiştir. Bu tabloya göre Türkiye, seçilmiş OECD ülkeleri içinde, sağlık harcamalarının milli gelirden aldığı payı en düşük ülkelerden biridir. 2005 yılında sağlık harcamalarının milli gelirden aldığı pay %5,4 iken, 2014 yılında bu oran %5,4 olarak aynı seyirde kalmıştır. Yıllar itibariyle sağlık harcamalarının milli gelirden aldığı payı en yüksek olan ülkeler Avusturya, Kanada, Belçika, Fransa, Almanya ve ABD'dir. Diğer ülkelerdeki rakamlar göz önüne alındığında Türkiye sağlığa en az payı ayıran ülkelerden biri konumundadır.

Tablo 1.1: Seçilmiş OECD ülkelerinin Milli Gelirleri İçinde Sağlık Harcamalarının Oranı (%)

Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<i>Avusturalya</i>	8,5	8,5	8,6	8,8	9,0	8,9	9,2	9,1	11,1	11,2
<i>Avusturya</i>	10,4	10,2	10,3	10,5	11,2	11,6	11,3	11,5	9,4	9,4
<i>Belçika</i>	10,0	9,5	9,5	9,9	10,6	10,5	10,5	10,8	10,6	10,6
<i>Kanada</i>	9,8	10,0	10,0	10,3	11,4	11,4	10,9	10,9	10,7	10,4
<i>Şili</i>	6,6	6,2	6,4	6,8	7,5	7,1	7,1	7,2	7,5	7,8
<i>Danimarka</i>	9,8	9,9	10,0	10,2	11,5	11,1	10,9	11,2	11,2	10,8
<i>Estonya</i>	5,0	5,0	5,1	6,0	6,8	6,3	5,8	5,9	6,5	6,4
<i>Fransa</i>	11,0	11,0	10,9	11,0	11,7	11,7	11,6	11,7	11,6	11,5
<i>Almanya</i>	10,8	10,6	10,5	10,7	11,8	11,5	11,3	11,3	11,2	11,3
<i>Yunanistan</i>	9,7	9,7	9,8	10,1	10,0	9,4	9,0	9,3	9,3	8,1
<i>Norveç</i>	9,5	9,2	9,5	9,0	10,1	10,0	9,9	9,0	9,4	9,7
<i>İngiltere</i>	8,3	8,4	8,5	9,0	9,9	9,6	9,4	9,4	9,3	9,1
<i>Amerika</i>	15,8	15,9	16,1	16,5	17,7	17,7	17,7	17,9	16,9	17,1
<i>Türkiye</i>	5,4	5,8	6,0	6,1	6,7	6,8	6,1	6,3	5,4	5,4

Kaynak: World Bank (2017); <http://data.worldbank.org>, (Erişim Tarihi:17.04.2017).

1.3.2.3. Dışa Açıklık

Gelir dağılımını etkileyen en önemli faktörlerden biri, ülkelerin dış dünya ile entegre olmasını ifade eden ticari açıklıktır. Literatüre bakıldığında dışa açıklığın gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi Heckscher-Ohlin ve Stolper-Samuelson teorileri kanalıyla açıklanmaktadır.

Heckscher-Ohlin modeli sermayenin önemli bir faktör olarak dış ticareti etkilediğini varsayarak, uluslararası ticaret mekanizmasını şu şekilde açıklamaktadır (Baldwin, 2008:1-2): Bir ülkede hangi üretim faktörü bolsa, bu faktörün yoğun olarak kullanıldığı malın üretiminde uzmanlaşılmalıdır. Örneğin sermaye/emek oranı yabancı ülkeden (f) fazla olan yerli ülke (h), sermaye mallarını daha ucuza üretmektedir. Dolayısıyla emek yoğun malları ithal edip, sermaye yoğun malları ihraç etmelidir. Yabancı ülke için ise tersi durum söz konusudur. Bahsedilen durum aşağıda gösterilmektedir (Ohlin, 1933:16-17):

$$\left(\frac{K}{L}\right)_h > \left(\frac{K}{L}\right)_f$$

Heckscher-Ohlin modelinin temel çıkarımlarından en önemlisi, ucuzlayan faktörün pahalılaştıran faktörün yerine ikame edilmemesidir (faktör yoğunluğunun tersine dönmemesi). Yani, ucuzlayan faktörün pahalılaştıran faktörün yerine ikame edilmesiyle, emek yoğun mal sermaye yoğun, sermaye yoğun mal da emek yoğun

hale gelecektir. Faktör donatım teorisinin öngördüğü sonuçların ortaya çıkması için, malların faktör yoğunlukları tersine dönmemelidir.

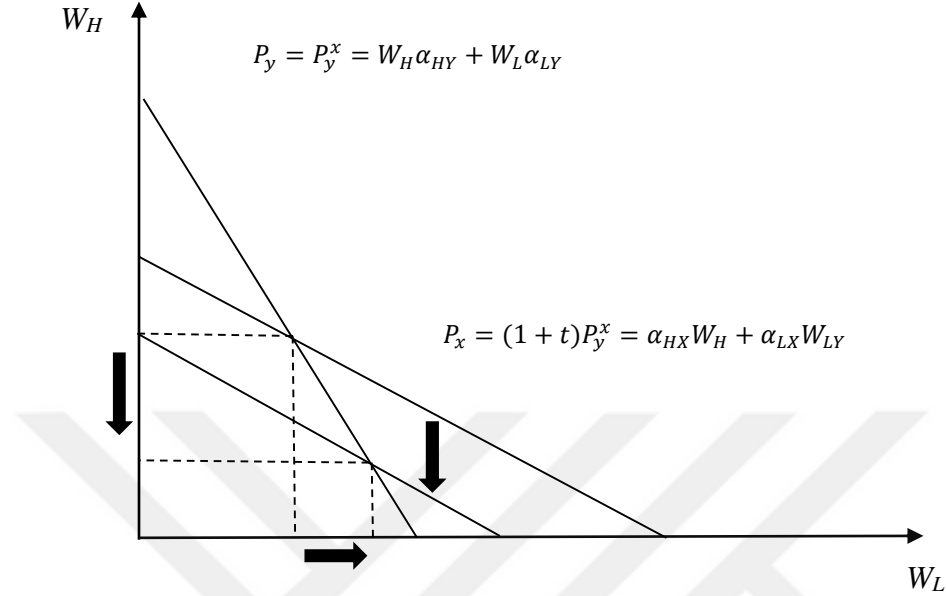
Heckscher-Ohlin teorisi, ticaret ile ücretler arasında ilişki kurmaktadır. Modele göre vasıflı işgücünün bol olduğu ülkeler, bu faktörün yoğun kullanıldığı malları ihraç ederken, vasıfsız işgücünü yoğun kullanan malları ithal etmektedir. Bu durum bol olan faktörün reel gelirinin yükselmesine, kıt olan faktörün reel gelirinin düşmesine sebep olmaktadır. Yani teoreme göre, gelişmiş ülkelerde vasıflı işgücünün geliri yükselirken, gelişmekte olan ülkelerde vasıfsız işgücünün geliri yükselmektedir (Kasa, 1994:7).

Stolper ve Samuelson teoremine göre ise, ticari dışa açıklık gelir dağılımını geliştirmekte olan ülkelerde olumlu, gelişmiş ülkelerde ise olumsuz yönde etkilemektedir (Neary, 2004:2-4). Yani teoreme göre, serbest ticaret endüstride yoğun kullanılan faktörün lehineyken, kıt olan faktörün aleyhinedir. Bir başka deyişle korumacılık nedeniyle ülke bütün olarak kaybetse de ithalata rakip kesim bu durumdan kazanç elde etmektedir (Stolper ve Samuelson, 1941:59-65).

Stolper ve Samuelson, teoremlerine, ülke içinde fiyat değişim oranlarını ve faktörlerin yeniden dağılımını serbest ticaret varsayımına dayandırarak incelemektedir (McCulloch, 2005:2-12). Ülkenin gümrük tarifesi koyması, kıt olan faktörünün reel gelirinin yükselmesine sebep olmaktadır. Örneğin sermaye zengini olan bir ülke, teoreme uygun olarak sermaye yoğun malları ihraç ederken, emek yoğun malları ithal etmektedir. Söz konusu zengin ülke ithal ettiği emek yoğun mallar üzerine bir tarife koyduğunda, emek yoğun malların iç fiyatları yükselmektedir. Buna bağlı olarak reel ücret gelirleri artmaktadır. Fakir ülkeler için de söz konusu mekanizma aynı şekilde çalışmaktadır. Yani vasıflı emeği (H) yoğun kullanan X malı ile vasıfsız emeği (L) yoğun kullanan Y malının üretildiği ekonomide fiyat, birim maliyete eşit olmaktadır. Vasıfsız emek yoğun mallar ihraç edip, sermaye yoğun mal ithal eden fakir ülke, ticari liberalisyondan kazançlı çıkmaktadır. İthal edilen malların üzerine konulan tarife sonucunda, gerek üreticiler gerekse tüketiciler açısından sermaye yoğun malların iç fiyatları, yükselmektedir. Bu süreç sonucunda vasıfsız emeğin ücretleri yükselirken, vasıflı emeğin ücretleri düşmektedir (Navia vd., 1999:14). Faktör dağılımındaki farklılık bir kenara bırakıldığında, bu süreç ülkede gelir eşitsizliğini azaltıcı etki

doğurmaktadır. Teoreme ilişkin şekil aşağıda gösterilmektedir (Davis ve Mishra, 2007:5-11):

Şekil 1.5: Ticaret Liberalizasyonu ve Faktör Fiyatları-Stolper Samuelson Teoremi

Kaynak: Donald R.Davis ve Prachi Mishra (2007); “Stolper-Samuelson is Dead And Other Crimes of Both Theory and Data,” <http://www.columbia.edu/~drd28/Stolper-Samuelson%20is%20Dead.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.07.2015).

Uluslararası sermaye hareketleri (yabancı yatırım) sonucunda ülkede bol olan faktörün geliri artarken, kıt olan faktörün geliri azalmaktadır. Yani sermaye yönünden kıt olan ülkeye yönelik yapılan yabancı sermaye yatırımları sonucunda, söz konusu ülkede ulusal sermaye sahiplerinin kazançları azalmaktadır. Bu durumun tersine sermaye yönünden zengin olan ülkeye yabancı sermaye girişlerinden sonra ulusal sermaye sahiplerinin kazançları artmaktadır. (Seyidoğlu, 2013).

Stolper-Samuelson teoremini, gelişmekte olan ülkelerin dışa açılmaları ile ilişkilendiren çalışmalardan Barro (2000)'ya göre, vasıfsız işgücüne dayalı üretim yapan ekonomilerde dışa açılma, işgücü verimliliğini arttıracaktır. Bu durum ise sektörler arasındaki verimliliğin yakınsamasına ve gelir eşitsizliğin azalmasına neden olacaktır (Barro, 2000:27). Gelir dağılımı ve dış ticaret arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalara bakıldığında benzer bir uzlaşmanın sağlanmadığı görülmektedir. Ticaret açıklığının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini 27 gelişmekte olan ülkeyi ele alarak inceleyen Edward (1997), 1980-2000 dönemi için gelişmiş

ve gelişmekte olan ülkeleri ele alan Mahler (2004), gelir dağılımlı ile dışa açıklık arasında bir ilişki saptayamamışlardır.

1.3.2.4. Vergi Adaletsizliği

Gelir dağılımlında adaleti sağlamaya yönelik önemli araçlardan bir tanesi de vergi politikalarıdır. Vergi politikaları, vergi oranı, vergilemede ödeme gücünün dikkate alınıp alınmadığı, verginin yansıtılma olanakları, vergilerin niteliği (dolaylı-dolaysız), gelirin yeniden dağılımlı üzerinde etkili olan faktörlerdir (Yüce, 2001). Hkmetlerin vergi toplama sistemi gelir dağılımlını etkilemektedir. Ayrıca gelir ve karlar üzerine konulacak vergiler sayesinde gelir eşitsizliği azalmaktadır. (Akbıyık, 2012:55).

Geleneksel görüşe göre vergi sisteminin gelir dağılımlı üzerine etkisi bir takım faktörlerin varlığına bağlıdır. Bu faktörler şöyle sıralanabilir (Aktan ve Vural:2002):

- Hane halkı veya kişinin geliri arttığı zaman ödenen vergi miktarı artmalıdır.
- Hane halkı veya kişinin geliri arttığı zaman vergi muafiyet ve istisna oranları azalmalıdır.
- Hane halkı veya kişinin geliri arttığı zaman matrahta vergi borcunu azaltıcı düzenlemeler yapma olanağı azalmaktadır.
- Vergi tarifeleri azalan yerine artan oranlı olmalıdır.
- Vergi sisteminde gelir esnekliği yüksek olan grubun mali önemi yüksek olmalıdır.
- Verginin yansımalarının ls, yönü ve gerçek vergi taşıyıcısı bilinmelidir.

1.3.2.5. Yolsuzluk

Eşitsizlikle yolsuzluk arasındaki ilişki teorileştirilmemiş olmasına rağmen, ampirik çalışmaların genelinde yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasında negatif ilişki ortaya çıkmaktadır. Literatürdeki argümanlar yolsuzluğun motivasyon ve fırsat fonksiyonu üzerinde odaklanmaktadır (You ve Khagram, 2005:6). Gelir eşitsizliği arttığıca zenginler için siyasi, adli ve idari süreçte kaybedecekleri de fazladır. Dolayısıyla artan eşitsizlik içinde zenginler hem yasal hem de yasal olmayan yollara başvurarak daha fazla kaynak elde etmeye çalışacaklardır. Özellikle çıkar grupları

kanun yapma sürecini etkilemek için lobicilik ve rüşvet (siyasi yolsuzluk) yolunu tercih edeceklerdir (Glaeser vd., 2002:2-4).

Gelir eşitsizliği arttıkça göreceli olarak nüfusun fakir olan kısmı yüksek vergilendirmeye gelirin yeniden dağılımını talep edeceklerdir. Gelirin yeniden dağılımı konusundaki baskılar arttıkça, zenginler bürokratik ve siyasi yolsuzluğu kullanmada daha fazla motive olacaklardır (Meltzer ve Richard, 1981:915-917).

Otoriter rejimlerde zengin ve güçlü kişiler kendi çıkarlarını arttırmak için daha fazla baskı uygularlar. Demokratik ülkelerde ise yolsuzluk için baskı uygulanmaz. Otoriter rejimlerdeki yolsuzluk düzeyi demokratik rejimlere kıyasla daha yüksektir (You ve Khagram, 2005:8). Eğitim ve sağlık konularında yapılacak etkili harcamalar, eğitim eşitsizliğinin önlenmesi ve beşeri sermayeyi geliştirmeye yönelik uygulamalarla yolsuzluğun olumsuz sonuçları engellenebilir (Topuz, 2013:17).

1.3.2.6. Doğrudan Yabancı Yatırımlar

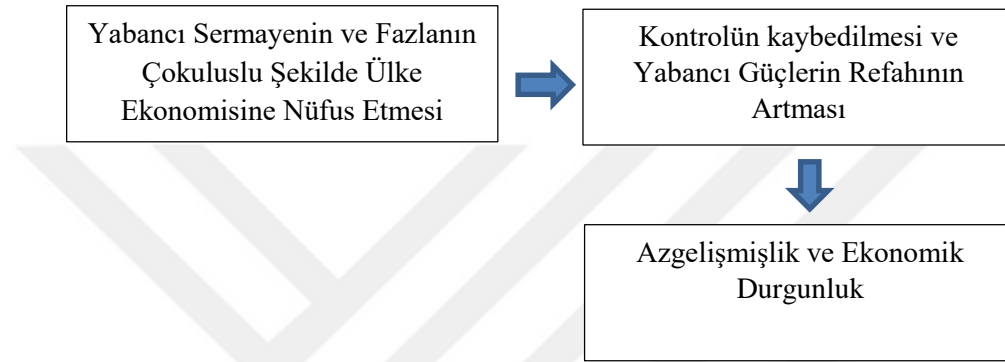
Doğrudan yabancı sermayenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi, kalkınma literatüründe bağımlılık ve modernizasyon kuramları yardımıyla açıklanmaktadır. Modernizasyon kuramına göre yabancı sermaye, az gelişmiş ülkelerde gelir dağılımını adaletli hale getirirken, bağımlılık kuramına göre yabancı sermaye az gelişmiş ülkelerde büyümeyi yavaşlatarak, gelir adaletsizliğini daha da arttırmaktadır.

Modernizasyon kuramı doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını ülkelerin gelişmişlik dereceleri ile ilişkilendirerek açıklamaktadır. Başlangıçta az gelişmiş ülkeler dezavantajlı olmasına rağmen, belirli bir aşamadan sonra az gelişmiş ülkelerin milli gelirleri artacak ve gelişmişlik farkları ortadan kalkacaktır. Bu noktada, doğrudan yabancı yatırımlar açısından ülkeler arasındaki üstünlük ortadan kalkacak ve az gelişmiş ülkeler de dış ülkelere yatırım yapabilir konuma gelecektir. Yani yabancı yatırımlar sayesinde az gelişmiş ülkelerde iktisadi gelişme sağlanacak ve gelir dağılımı daha adaletli hale gelecektir (Ongan, 2004:157).

Bağımlılık kuramına göre ise, modernizasyon kuramı sömürüye dayalı sistemi yasallaştırmaktadır. Bağımlılık kuramı savunucularına göre yabancı sermaye gelişmekte olan ülkelerin ekonomik performansını olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla, korumacı ve ithal ikameci politikalar yerli ekonominin

özerkliğinin korunması açısından önemli stratejilerdir. Çünkü ülke içinde yaratılan net kar, çokuluslu şirketler kanalıyla ülke dışına aktarılmaktadır. Buna bağlı olarak gelişmekte olan ülkeler ekonomik kontrolü kaybedip, durgunluğa sürüklenmektedir. Yani yerli ülke ekonomisine gelen yabancı sermaye miktarı arttıkça, ekonomik büyüme yavaşlayarak gelir dağılımı daha adaletsiz hale gelmektedir (Hein, 1992:497-499). Yabancı sermayenin ülke ekonomisinde yarattığı bu olumsuz durum Şekil 1.6’da gösterilmektedir.

Şekil 1.6: Bağımlılık Hipotezi

Kaynak: Hein, Simeon (1992); "Trade Strategy and the Dependency Hypothesis: A Comparison of Policy, Foreign Investment, and Economic Growth in Latin America and East Asia," *Economic Development and Cultural Change*, Cilt 40, Sayı 3, s. 497.

Bağımlılık kuramı savunucularına göre dünya sistemi merkez ve çevre olarak bölünmektedir. Merkez ülkeler yüksek teknolojiye dayalı ürünler üretirken, çevre ülkeler hammadde ve ucuz iş gücü sağlayıcı konumundadır (Nyerere, 1973; Gabriel, 1991). Gelişmekte olan ülkelerde ihracata yönelik üretim arttıkça geleneksel üretim yapan sektörler durgunluğa girecektir. Dünya sistemi açısından oluşan bu ikili yapı, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında da oluşacaktır. Yani ülke ekonomisi yerli ve yabancı firmalar arasında bölünecektir (Ongan, 2004:159).

1.4. Gelir Dağılımını Açıklamaya Yönelik Teoriler

İktisat literatüründe Ricardo'dan başlamak üzere gelir dağılımına yönelik birtakım yaklaşımlar ortaya konulmuştur. Bu bölümde gelir dağılımına ilişkin bu yaklaşımlardan Ricardo'nun Gelir Dağılımı Teorisi, Marx'ın Gelir Dağılımı Teorisi, Kaldor'un Gelir Dağılımı Teorisi ve Weintraub'un Gelir Dağılımı Teorisi incelenecektir.

1.4.1. Ricardo'nun Gelir Dağılımı Teorisi

Klasik yaklaşımda, David Ricardo fonksiyonel gelir dağılımını inceleyen en önemli kişilerden biridir. Ricardo, kapitalist üretim sisteminin geçireceği evrimin toplumsal sınıfların gelir dağılımına etkisini incelemiştir. Ricardo'nun gelir dağılımı teorisinde, tarım ve endüstri olmak üzere iki kesim ele alınmaktadır. Üretim süreci açısından en önemli kesim tarımdır. Ricardo'nun teorisi özünde üç temel varsayıma dayanmaktadır. Bunlar (Peterson, 1976:452):

- Tarım arazilerinin sınırsız olmamasından dolayı tarım arazileri azalan verime tabidir.
- Malthus'un nüfus yasası gereği ücretler asgari geçim düzeyinin üstüne çıktığında nüfus artmakta, buna karşın ücretler asgari geçim düzeyinin altına indiğinde nüfus azalmaktadır.
- Kar, iktisadi gelişme için son derece önemli bir unsurdur.

Kaldor (1955), Ricardo'nun teorisini iki temel ilkeye ayırmıştır. Bunlardan: ilki hasılanın kira, ücretler ve karlar arasında bölüşümünü açıklayan "marjinallik ilkesi", diğeri ise kiranın hasıladan çıkarılması sonrasında, kalan kısmın ücret ve karlar arasında nasıl bölüşüldüğünü açıklayan "artık ilkesidir". Ricardo'ya göre "azalan verimler yasası" nedeniyle uzun dönemde kiralara milli gelirden aldığı pay artmaktadır. Karlar bağımsız bir şekilde belirlenemeyen kalıntılar olarak tanımlanmaktadır. Ücretler ise, emek arzına göre belirlenmektedir.

Ricardo'nun teorisine göre, tarım kesiminde çıktı düzeyinin yükselmesi karları arttırarak, sermaye birikiminin yükselmesine neden olacaktır. Ekonomide çıktı düzeyinin yükselmesi, emek talebini arttırarak ücretlerin doğal düzeyinin üstüne çıkmasına sebep olacaktır. Böylelikle yeniden nüfus artarak, talep yükselecektir. Bu süreç içerisinde arazi miktarı sınırsız olmadığı için "azalan verimler kanunu" ortaya çıkacaktır. Yani nüfus artışıyla birlikte üretim daha az verimli topraklara doğru kayacaktır. Böylelikle topraklar arasında kalite farkı ortaya çıktığı için ödenecek rant miktarı artacaktır (Ricardo, 1997:64-65).

Ricardo'nun gelir dağılımı kuramına göre istihdam ve çıktı düzeyinin yükselmesi zamanla ücretlerin payının artmasına sebep olmaktadır. Bu durum ise ekonomide karların payını azaltarak, sermaye birikiminin yavaşlamasına neden

olmaktadır (Dünhaupt, 2013:5-6). Azalan verimlerin sebep olduğu bu durum teknik gelişme sayesinde yavaşlatılsa bile ortadan kaldırılamamaktadır.

1.4.2. Marx'ın Gelir Dağılımı Teorisi

Marx'ın gelir dağılımı teorisi, Ricardo'nun artık ilkesine dayanmaktadır. İki analiz arasında bazı temel farklılıklar bulunmaktadır. Bunlar (Aktan ve Vural, 2002):

- Marx, rant ve kar arasında analitik bir farklılık gözetmemiştir.
- Emeğin arz fiyatını sabit kabul etmiştir.

Marx ve Ricardo arasında diğer önemli iki fark ücret oluşumu ve sermaye birikimi konusundadır. Marx'a göre emeğin arz fiyatı, minimum ölçüde geçimini sağlayacak mal ve hizmetlere sarf ettiği emek miktarı ile ölçülmektedir. Emek arzının emek talebini aştığı durumda "yedek işgücü ordusu" oluşmaktadır. Yedek işgücünün oluşması ücretler üzerinde baskıyı arttırarak, işçileri daha çok çalışmaya zorlamaktadır (Gillis vd., 1987).

İkinci önemli fark sermaye birikimiyle ilgilidir. Ricardo'ya göre sermaye birikiminin kaynağı kar oranları iken, Marx'a göre sermaye birikiminin kaynağı kapitalist sistemde var olan rekabettir. Büyük ölçekli üretim yapma isteği kapitalistler arasında rekabetin artmasına neden olmuştur. İlerleyen aşamalarda ise "tekelci kapitalizm" ortaya çıkmış ve ekonomik sistem içerisinde krizler (emek talebinde aşırı artış) oluşmuştur (Kaldor, 1955:87).

Marx mal ve hizmetleri üç bileşene ayırmıştır. Bunlar:

- Sabit sermaye (c)
- Değişken sermaye veya ücret fonu (v)
- Artık değer veya kar (s)

Artık değer in ücret fonuna oranı sömürü oranını oluşturmaktadır. Sömürü oranının yükselmesi, toplam gelir içerisinde karların payının ücretlere göre yükseldiği anlamına gelmektedir. Yani gelir dağılımı kar elde edenlerin lehine artmaktadır.

1.4.3. Kaldor'un Gelir Dağılımı Teorisi

Post Keynesyen teori'de dağılım, yatırım ve tasarruf eşitliğinden türemiştir. Buna bağlı olarak birçok çalışma, teorik temelini bu eşitliğe dayandırmıştır. Bu çalışmalardan biri de Kaldor'un gelir dağılımı hipotezidir. Kaldor yatırım ve gelir dağılımını birlikte açıklarken, yatırım ve tasarruf eşitliğini içeren eş zamanlı denklemlerden faydalanmıştır (Giovannoni, 2010:7-10). Kaldor'un teorisi, Post Keynesyen Teorinin temsilcisi olarak düşünülmektedir. Kaldor, Keynesyen Teoride var olan, tasarrufların yatırımlar tarafından belirlendiği varsayımı ile tasarrufların sınıfsal farklılaşması kavramını birlikte açıklamıştır (Ranadive, 1978:281).

Kaldor modelinde kullanılan temel eşitlikler aşağıdaki gibidir (Aktan ve Vural, 2002):

$$GDP = \text{Milli Gelir}$$

$$W = \text{Ücret}$$

$$\pi = \text{Kar}$$

$$I = \text{Yatırım}$$

$$S = \text{Tasarruf}$$

$$TW = \text{Ücret'e Bağlı Gelirden Yapılan Tasarruf}$$

$$T\pi = \text{Kar'a Bağlı Gelirden Yapılan Tasarruf}$$

$$T = \text{Toplam Tasarruf}$$

$$GDP = W + \pi, \quad (S = I \text{ varsayımı altında}) \quad (1.8)$$

$$T = TW + T\pi \quad (1.9)$$

Burada, milli gelir müteşebbisler ve mülk sahipleri ile maaş ve ücretli çalışanlardan oluşmaktadır. Yatırım ve tasarruf eşitliğinin sağlandığı varsayım altında, toplam tasarruf; ücret gelirinden ve kar gelirinden yapılan tasarruf toplamına eşittir.

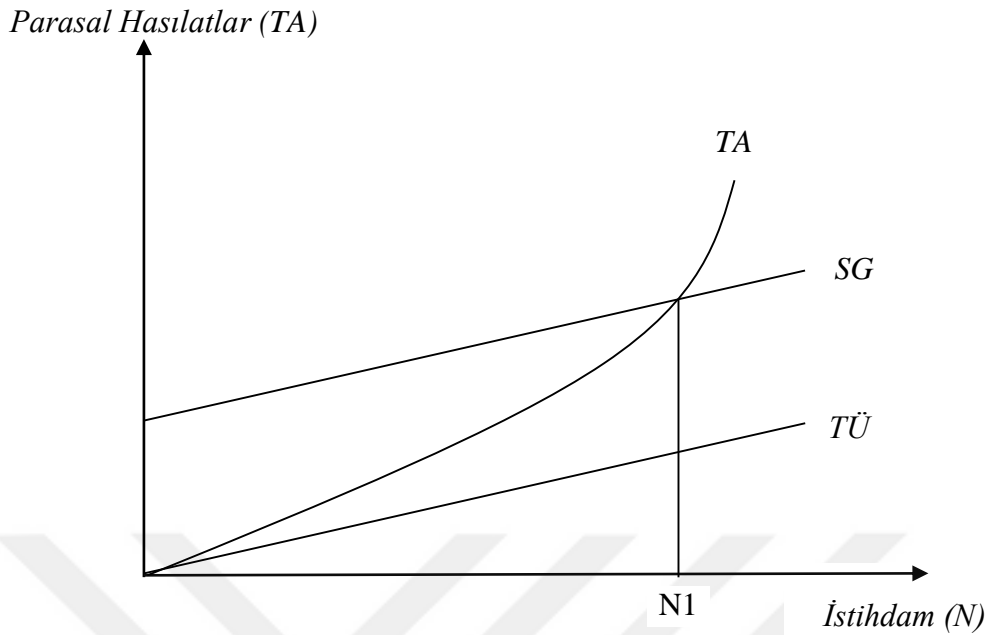
Modelde, yatırımlar tasarruflara eşit üretilmektedir. Tasarruflar ise sınıflar arasında farklılık göstermekle birlikte, gelir artışından yada kar payı artışından kaynaklanmaktadır. Böylece tasarruf ve yatırım eşitliğini gelir dağılımını açıklamakta kullanılmaktadır. Kaldor gelir üzerinde yatırımların etkisini kaldırarak gelir dağılımını açıklamaktadır (Kaldor, 1960:227). Gelir tam istihdam koşulu altında belirlenmektedir. Bu noktada yatırımların çıktı üzerinde herhangi bir etkisi yoktur. Nüfus artışı ve sermaye çıktı oranı dengede tutulduğu sürece, ekonomideki kar payları yükselecektir. Ekonomide kar payının yükselmesi ise tasarruf-çıktı oranını arttıracaktır. Kaldor'un gelir dağılımı teorisi, tam istihdam dengesinin sürdürülmesi için (daha yüksek tasarruf-çıktı oranı için) gelir dağılımında kaymayı zorunlu kılmaktadır (Aktan ve Vural, 2002).

1.4.4. Weintraub'un Gelir Dağılımı Teorisi

Sidney Weintraub gelirin fonksiyonel dağılımını, toplam arz fonksiyonundan yola çıkarak açıklamaya çalışmıştır. Toplam arz ve toplam talep fonksiyonu Keynes tarafından oluşturulmuş, Weintraub (1956, 1957, 1958), Davidson (1962, 1967, 1972), Davidson and Smolensky (1964) ve Chick (1983) tarafından geliştirilmiştir (Palacio Vera, 2003:2).

Weintraub'a göre istihdamdaki %1 değişikliğin hasıladaki %1 değişikliğe oranı toplam arz eğrisinin esnekliğini vermektedir. İstihdamda beklenen artış, gelirden beklenen artışın gerisinde kaldığı için toplam arz eğrisi konvektir. Weintraub'a göre arz eğrisi, istihdam değişikliğine bağlı olarak gelir dağılımının nasıl değiştiğini göstermektedir. Weintraub'un toplam arz fonksiyonu Şekil 1.7'de gösterilmektedir. Şekle göre, TA toplam arz eğrisini, T \bar{U} toplam ücret doğrusunu, SG ise sabit ya da sözleşmelere bağlı doğruyu simgelemektedir. Kar, sabit ve sözleşmelere bağlı doğru (SG) ile toplam arz eğrisi (TA) arasındaki farka eşittir. Şekle göre toplam çıktı düzeyi yükseldikçe, toplam hasıla içinde ücretlerin payı azalmaktadır (Sabit parasal ücretler ve azalan verimler varsayımı altında). Buna karşın kar elde edenlerin payı çıktı düzeyi yükseldikçe yükselmektedir. Yani gelir dağılımı çıktı ve gelir düzeyinin yükselmesi ile, ücretli kesimin aleyhine, kar elde eden kesimin lehine değişmektedir.

Şekil 1.7: Weintraub'un Toplam Arz Fonksiyonu

Kaynak: Aktan, Coşkun Can ve İstiklal Yaşar Vural (2002); ‘‘Başlıca Fonksiyonel Gelir Dağılımı Teorileri ve Bölüşüm Adaleti,’’ *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, (Der.: Coşkun Can Aktan), Hakk-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara.

1.5. Dünya’da Gelir Eşitsizliğinin Boyutları

Dünyada gelir eşitsizliği olgusu sanayi devrimi sonrası önem kazanmıştır. Özellikle 1950 sonrası dönemde sosyal devlet anlayışının doğmasına bağlı olarak sosyal politikalar ön plana çıkmıştır. Bu dönemde devletin gelir dağılımı, sosyal güvenlik, çevre ve istihdam gibi konularda etkinliği artmıştır (Tireli, 2009:72).

1970 yıllardan sonra izlenen politikalarda ciddi bir dönüşüm yaşanmıştır. Bu dönüşümün altında yatan en önemli nedenler ise, yükselen enflasyonla birlikte görülen durgunluk, işsizlik oranlarındaki artış ve krizlerdir (Kubar, 2011:228). Özellikle 1970 sonrası yaşanan krizler az gelişmiş ülkeleri etkisi altına alarak dış açık ve dış borç sorunlarının daha da ağırlaşmasına neden olmuştur. Dış açık ve dış borç sorunu artan az gelişmiş ülkeler, IMF ve Dünya Bankası önderliğinde İstikrar Politikaları ve Yapısal Uyum Politikalarını uygulayarak, sosyal ağırlıklı politikalardan neo-liberal ağırlıklı politikalara geçiş yapmışlardır.

1980’li yıllarda ekonomide neo-liberal görüşün ağırlık kazanmasıyla birlikte uygulanan ekonomi politikaları değişikliğe uğramıştır. Tasarrufların artırılması, tüketimin azaltılması, uygulanacak sıkı maliye politikasıyla birlikte

bütçe açığının kapatılması, KİT'lerin özelleştirilmesi, ekonomide kamunun ağırlığının azaltılması ve ödemeler bilançosunun düzeltilmesi, öncelikli hedefler haline gelmiştir (Aktaş, 2007:2-3).

20'nci yüzyılın sonuna doğru artan küreselleşmeyle birlikte gelir eşitsizliği öncelikle çözülmesi gereken bir konu haline gelmiştir. Gelirin adaletli dağıtılması arzu edilen bir durum olmasına rağmen küreselleşme, doğrudan yabancı sermaye yatırımları, teknolojik gelişme, enflasyon, dışa açıklık, eğitim, siyasi yönetim biçimi, uygulanan ekonomik politikalar, işsizlik gelirin adaletsiz bir dağılım göstermesine neden olmaktadır. Dünya ülkelerinde 1980 ve sonrası dönemde küreselleşme eğilimlerinin artmasıyla birlikte gelir adaletsizliğinin git gide arttığı görülmektedir. Gelir dağılımındaki adaletsizliğin boyutlarını ortaya koymak amacıyla 1980 sonrası döneme ait gini katsayıları Tablo 1.2'de gösterilmektedir. Buna göre gelir eşitsizliğinin en yüksek olduğu bölgeler Sahra Altı Afrika ile Latin Amerika ve Karayip ülkeleri ülkeleridir. Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkelerinde büyümeye rağmen insanların hayat standartları aynı seviyede kalmış, hatta gerilemiştir. Böylece bu ülkelerde mutlak yoksulluk büyümüş, eşitsizlik artmıştır. Latin Amerika ve Afrika ülkelerinde, eğitime yeterince yatırım yapılmaması, sermaye piyasasının zayıflığı ve adalet sisteminin yetersiz olması gibi nedenler yoksulluğu kalıcı hale getirerek, eşitsizliğin artmasına neden olmaktadır (Uzun, 2003:165-169).

Tablo 1.2: Gini Katsayısının Ortalama Olarak Bölgeler İtibariyle Değerleri

Bölgeler	1980-1989	1990-1999	2000-2010
Avrupa&Merkezi Asya	24,28	34,18	33,05
Kuzey Amerika	29,85	31,95	33,85
Güney Asya	30,92	32,43	35,36
Ortadoğu ve Kuzey Afrika	41,26	37,51	36,13
Doğu Asya ve Pasifik	38,28	37,77	38,68
Sahra Altı Afrika	42,15	46,15	43,79
Latin Amerika ve Karayip	50,25	50,44	52,09

Kaynak: Artan, Seyfettin ve Cemalettin Kalaycı (2014); "Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Dışa Açıklık, Demokrasi ve Gelir Dağılımı İlişkisi," *Sosyal Güvenlik Dergisi*, Cilt:4, Sayı:2, s. 69-88.

Yüksek gelir grubundaki ülkeler arasındaki gelir farkının giderek artması küresel düzeyde ekonomik, siyasi ve sosyal sorunları da beraberinde getirmektedir. Örneğin 1996 yılında düşük gelir grubunda yer alan 210 ülkenin dünya gelirinden

aldığı pay % 5.4 iken, buna karşılık dünya nüfusunun % 15.6'sına sahip yüksek gelir grubu ülkelerinin dünya gelirindeki payı % 80.6 idi (Çelik, 2014:61). Aynı yılda düşük gelir grubunda kişi başına ortalama yıllık geliri 500 dolar iken, yüksek gelir grubunda kişi başına ortalama yıllık geliri 26 bin dolardı. Gini katsayısı türünden gelişmiş ülkelere ait (Avrupa Birliği ve Euro Bölgesi) gelir eşitsizlikleri Tablo 1.3'de gösterilmektedir. Buna göre 2005 yılından 2015 yılına doğru gelir eşitsizliği katsayıları durağan seyretse bile, gelir eşitsizliği bu ülkelerde hala yüksektir.

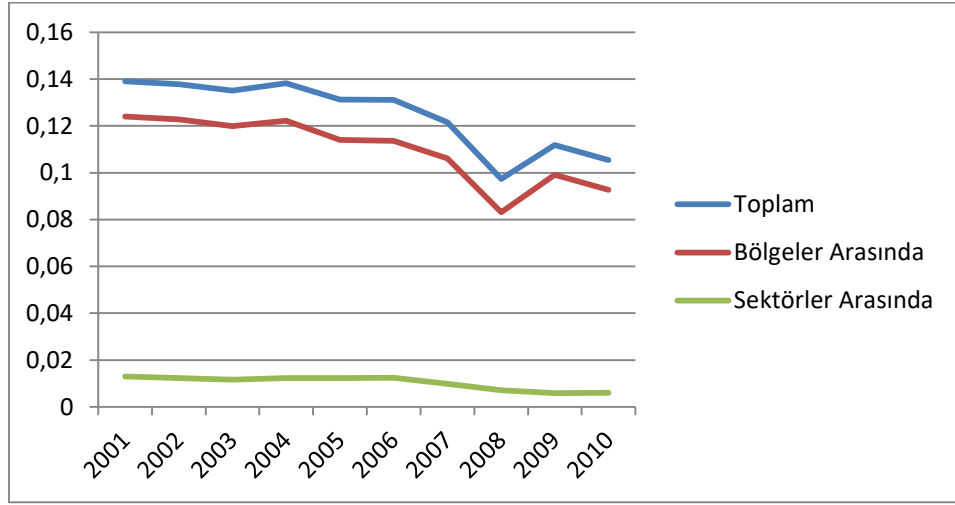
Tablo 1.3: Avrupa Birliği ve Euro Bölgesi Ülkelerine Ait Gini Katsayıları (2005-2015)

<i>Gini Katsayıları (Yıllar)</i>	<i>Avrupa Birliği Ülkeleri (27 Ülke)</i>	<i>Euro Bölgesi (18 Ülke)</i>
2005	0,306	0,293
2006	0,303	0,293
2007	0,306	0,300
2008	0,309	0,304
2009	0,305	0,302
2010	0,304	0,302
2011	0,307	0,305
2012	0,304	0,303
2013	0,305	0,306
2014	0,309	0,309
2015	0,309	0,307

Kaynak: Eurostat (2016); <http://ec.europa.eu/eurostat/web/household-budget-surveys/database>, (Erişim Tarihi:05.01.2016).

Dünya'da gelir eşitsizliğinin analizi yapıldığında, bölgeler arası gelir eşitsizliğinin olduğu görülmektedir. Özellikle Avrupa ülkeleri açısından bölgesel gelir eşitsizliği göze çarpmaktadır. Tablo 1.3'de Avrupa ülkelerinde 2001 ve 2010 yılları arasında gelir eşitsizliğinin yapısı gösterilmektedir. Bu tabloya göre mevcut yıllar arasında Avrupa'da en fazla gelir eşitsizliği bölgeler arasındadır. Sektörler arasındaki gelir eşitsizliği yıllar itibariyle durağan seyretse de bölgesel eşitsizliğin altında kalmıştır.

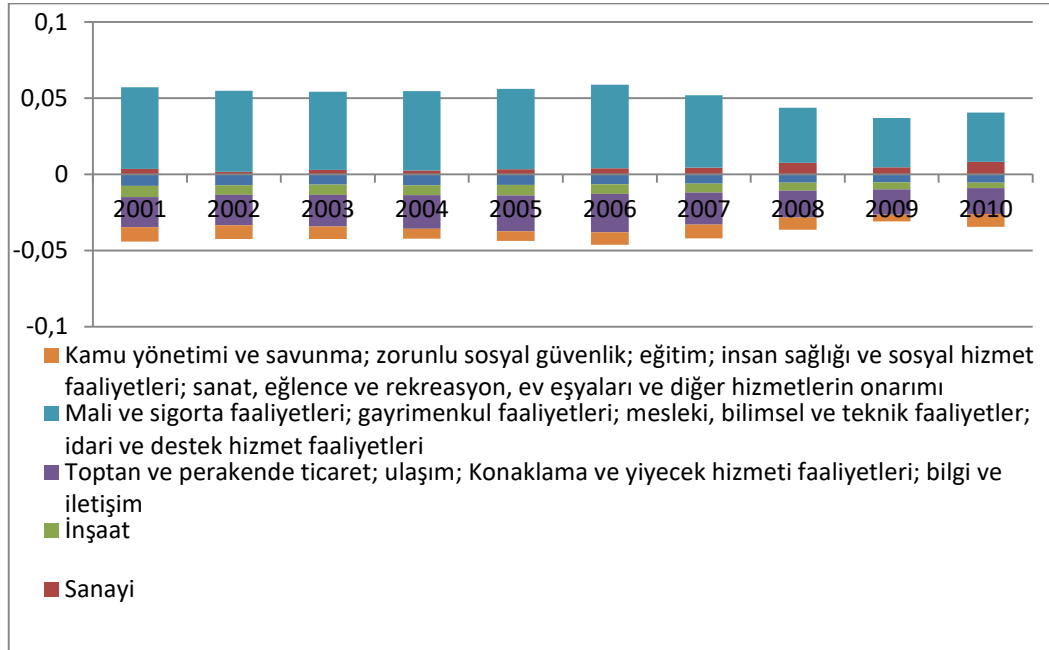
Tablo 1.4: Avrupa Ülkelerindeki Gelir Eşitsizliği (2001-2010)

Kaynak: UTİP (2015); <http://utip.gov.utexas.edu/data.html>, (Erişim Tarihi:05.01.2015).

Gelir eşitsizliğinin sektörel düzeyde araştırılması öncelikli politikaların belirlenmesi ve sorunun kapsamlı olarak ele alınması açısından oldukça önemlidir. Bu noktada Theil indeksi önemli bir gösterge olmaktadır. Tablo 1.5’de Avrupa Ülkelerinde Theil indeksine göre sektörel bileşenler gösterilmektedir. 6 sektöre ait verilere göre, eşitsizliğin en fazla olduğu faaliyetler gayrimenkul faaliyetleri; mali ve sigorta faaliyetleri; mesleki, idari ve destek hizmet faaliyetleri; bilimsel ve teknik faaliyetleridir. Eşitsizliğin en az olduğu sektör ise sanayi sektörüdür.

Tablo 1.5: Avrupa Ülkelerinin Sektörel Theil Bileşenleri (2001-2010)

Kaynak: UTİP (2015); <http://utip.gov.utexas.edu/data.html>, (Erişim Tarihi:05.01.2015).

1.6. Türkiye’de Gelir Eşitsizliğinin Boyutları

Gelişmekte olan ülke ekonomisi konumundaki Türkiye ekonomisinin, gelişmiş ülke ekonomileriyle kıyaslandığında, gelir dağılımı problemi daha ileri boyutlardadır. Türkiye ekonomisinin tarihsel sürecine bakıldığında, farklı yıllarda yaşanan finansal krizler sonrasında alınan önlemler ve mali sektörde ötelenen sorunlar gelirden düşük pay alan kesimi olumsuz yönde etkileyerek gelir dağılımı eşitsizliğini arttırmıştır. Tablo 1.6’da Türkiye’de 1963-1987 yıllarına ait gelir dağılımı rakamları gösterilmektedir. Tablo sonuçlarına göre, 1963 yılında en zengin %20, en fakir %20’den 12,7 kat daha fazla gelirden pay almıştır. 1963 yılından 1987 yılına kadar en fakirin gelirden aldığı pay sürekli azalmıştır. En zengin ve en yoksul dilimler arasındaki fark 1983 yılında en yüksek düzeye ulaşmıştır. 1983 yılında en zengin %20’nin gelirden aldığı pay, en fakir %20’den 21 kat daha fazladır. 1987 yılında ise, gelirin yaklaşık yarısını en zengin %20 alırken, gelirin diğer yarısını kalan %80 almıştır.

Tablo 1.6: Türkiye’de 1963-1987 Yıllarına Ait Gelir Dağılımı Rakamları

Yıl	Nüfus Dilimleri					Gini Katsayısı
	En Yoksul % 20	İkinci % 20	Üçüncü % 20	Dördüncü % 20	En Zengin % 20	
1963	4,5	8,5	11,5	18,5	57,5	0,55
1968	3	7	10	20	60	0,56
1973	3,5	8	12,5	19,5	56,5	0,51
1978	2,9	7,4	13,0	22,1	54,7	0,51
1983	2,7	7,	12,6	21,9	55,8	0,52
1986	3,9	8,4	12,6	19,2	55,9	0,46
1987	5,24	9,61	14,06	21,15	49,94	0,43

Kaynak: Çalışkan, Şadan (2010); “Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk,” <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/9313>, (Erişim Tarihi: 07.07.2015).

Türkiye’de tarihsel olarak gelir dağılımı adaletine bakıldığında, 1968’den 1987 yılına kadar gelir dağılımında genel olarak düzelmeye olduğu görülmektedir. Ancak 1987-1994 yılları arasında gelir dağılımı yeniden bozulmuştur. Gini katsayısının değeri 1987 yılında 0,43 iken, 1994 yılında 0,49’a yükselmiştir. Tablo 1.7’de Türkiye’de 1994 ve 2002 yıllarına ait gelir dağılımı rakamları gösterilmektedir. Tablo sonuçlarına göre, toplam gelirden en az pay alan ilk %20’lik dilimin payı, 1994 yılında % 4.9 iken, 2002 yılında % 5.3’e yükselmiştir. Benzer şekilde toplam gelir içinde ikinci, üçüncü ve dördüncü dilimin payları 2002 yılında yükselmiştir. Toplam gelirden beşinci dilimin aldığı pay ise, 1994

yılında % 54.9 iken, 2002 yılında azalarak % 50.1'e gerilemiştir. Yani bu dönemde gelir dağılımında iyileşmenin olduğu görülmektedir.

Tablo 1.7: Türkiye’de 1994 ve 2002 Yıllarına Ait Gelir Dağılımı Rakamları

Yıllar	Türkiye	
	1994	2002
TOPLAM	100.0	100.0
Birinci %20	4.9	5.3
İkinci %20	8.6	9.8
Üçüncü %20	12.6	14.0
Dördüncü %20	19.0	20.8
Beşinci %20	54.9	50.1
Gini Katsayısı	0.49	0.44

Kaynak: Türkiye Ekonomi Kurumu (2003); “2002 Hanehalkı Bütçe Anketi: Gelir Dağılımı ve Tüketim Harcamalarına İlişkin Sonuçların Değerlendirilmesi,” <http://www.tek.org.tr/dosyalar/HANE2002.pdf>, (Erişim Tarihi:05.01.2015).

Türkiye’de 2002 ve sonrası dönemde uygulanan makro iktisadi politikaların niteliğinin değişmesi neticesinde gelir dağılımındaki eşitsizlik nispeten azalmaya başlamıştır. Bu noktada %20’lik kesimler halinde nüfusun toplam gelirden almış oldukları payların zamana göre seyri, gelir dağılımı eşitsizliğindeki değişmeleri görmek için iyi bir göstergedir. Tablo 1.8’de Türkiye’de gelir gruplarının yıllar içerisinde değişen durumları gösterilmektedir. Buna göre gelir payını elinde tutan en yüksek %10’luk ve %20’lik kesimlerin ulusal gelirden aldığı payların yıllar itibariyle azaldığı görülmektedir. Bu karşın gelir payını elinde tutan en düşük %10’luk ve %20’lik kesimlerin ulusal gelirden aldığı payların arttığı görülmektedir. Zengin ve yoksul gelir grupları arasındaki gelir farkı 2007’ye kadar istikrarlı biçimde azalmasına rağmen, 2007 sonrasında yeniden arttığı görülmektedir. Ayrıca 2011, 2012 ve 2013 yıllarında gelir payını elinde tutan en yüksek %10’luk ve en düşük %20’lik kesimlerin ulusal gelirden aldığı payların aynı kaldığı görülmektedir. 2011 yılında OECD ülkelerini karşılaştıran bir araştırmaya göre, Türkiye 0.41 Gini katsayısı ile, en yüksek gelir eşitsizliğine sahip üçüncü ülke konumundadır. OECD ülkelerine ait Gini katsayısı ortalaması 0.31’dir. En yüksek gelir eşitsizliği 0.50 Gini katsayısı ile Şili’ye aitken; en düşük gelir eşitsizliği 0.25 Gini katsayısı ile Slovenya’ya aittir. Aynı raporda OECD ülkelerinde eşitsizlik zaman içinde artarken; Türkiye, Meksika ve Şili’de gelir eşitsizliğinin zaman içinde azaldığı ifade edilmektedir (Selim vd., 2014:61). Bu gelişmelere rağmen Türkiye hala gelir

eşitsizliğinin fazla olduğu ülkeler içinde bulunmaktadır. Bu durum, ekonomi için daha aktif politika uygulamalarını gerekli kılmaktadır.

Tablo 1.8: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Gelir Grupları Rakamları (2002-2013)

Yıllar	Gelir Payını Elinde Tutan en yüksek %10	Gelir Payını Elinde Tutan en yüksek %20	Gelir Payını Elinde Tutan en düşük %10	Gelir Payını Elinde Tutan en düşük %20
2002	31,86	47,73	2,28	5,76
2003	32,41	48,36	2,1	5,51
2004	30,83	47,01	2,04	5,36
2005	31,73	47,53	1,95	5,26
2006	29,56	45,64	2,08	5,61
2007	28,23	44,7	2,15	5,76
2008	28,61	44,48	2,13	5,79
2009	29,21	45,43	2,21	5,88
2010	29,3	45,19	2,21	5,9
2011	30,5	46,49	2,16	5,8
2012	30,5	46,59	2,19	5,8
2013	30,5	46,58	2,19	5,8

Kaynak: World Bank (2017); <http://data.worldbank.org>, (Erişim Tarihi:17.04.2017).

Türkiye’de gelir dağılımı iyileştirilmesine yönelik öneriler kısa ve uzun vadeli olarak eş-yönlü strateji çerçevesinde belirlenmiştir. 2003-2023 yıllarında uzun dönemli gelir dağılımının daha adaletli hale getirmek için uygulanabilecek politikalar aşağıda sıralanmaktadır (Kubar, 2011:242):

- ✓ İstikrarlı ve hızlı büyüme gerekmektedir. Bu amaçla yatırımlar spekülatif alanlar yerine verimli alanlara kanalize edilmelidir.
- ✓ Nüfustaki artış hızı azaltılmalıdır
- ✓ Kır ve kent arasındaki eğitim alanındaki kalite farklılığı ortadan kaldırılmalıdır.
- ✓ Kentlerde baskı yaratmayacak şekilde, kırsal bölgelerde tarıma dayalı sanayiler kurulmalıdır.
- ✓ İşgücünün belli nitelikler kazanması sağlanmalıdır.
- ✓ Piyasa rekabetinin etkin bir şekilde işlemesi sağlanmalıdır.
- ✓ Lüks tüketim ve rantlar vergilendirilerek, tasarruf ve yatırımlar teşvik edilmelidir.
- ✓ Sigortasız ve kaçak olarak işçi çalıştırılması önlenmelidir.
- ✓ Politik olarak istikrarlı bir ortam sağlanmalıdır.

- ✓ Gecekonduşmayı önlemek için yerleşim planları ve arsa üretimiyle ilgili önlemler alınmalıdır.
- ✓ Sermaye piyasası, spekülâtif bir merkez görünümünden uzaklaştırılmalıdır.
- ✓ Kayıt dışı ekonomi engellenmeli ayrıca ücretler üzerindeki vergi baskısı hafifletilmelidir.

2. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİ

Uluslararası sermaye akımlarının üretim, verimlilik ve dünya refahı üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Özellikle gelir eşitsizliğinin azaltılması bağlamında yabancı yatırımlar insani gelişmeye sosyal ve ekonomik olmak üzere iki taraflı katkı sağlamaktadır. Bu bölümde, öncelikle doğrudan yabancı yatırımın tanımı, belirleyicileri ve ekonomik etkileri ile yabancı yatırımla gelir eşitsizliği ilişkisi üzerinde durulacaktır. Sonrasında yabancı yatırımların istihdam kanalıyla gelir eşitsizliğini nasıl etkilediği incelenecektir.

2.1. Doğrudan Yabancı Yatırımların Tanımı ve Sınıflandırılması

1980'lerin başından itibaren sermayenin liberalleşmesi, uluslararası düzeyde yapılan yatırımların yaygınlaşmasına neden olmuştur. Günümüzde özellikle sermaye ve teknoloji yetersizliği sorunları yaşayan gelişmekte olan ülkeler için, sermaye açığının ortadan kaldırılması kalkınmanın nihai amacıdır. Yabancı sermaye yatırımı, ülke sınırları içerisinde yerleşik bulunan kişi ya da kuruluşların ülke sınırları dışında servet edinmeleridir (Şimşek ve Behdioğlu, 2006:51). Yani yeni kurulan bir firmaya kuruluş sermayesi sağlamak, herhangi bir firmayı satın almak veya mevcut firmanın sermayesini arttırmak için bir ülkedeki firmadan diğer ülkedeki firmalara yapılan yatırımlar doğrudan yabancı sermaye yatırımlarıdır (Karluk, 2007:566).

Uluslararası Para Fonu (IMF), doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını, ev sahibi ülkedeki şirketin sermayesinin %10'undan fazlasının uluslararası yatırımcı elinde olması şeklinde açıklamaktadır (Duce ve España, 2003:3). Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) ise, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını, yabancı ülkede söz sahibi olmayı sağlayacak düzeyde gerçekleştirilen yatırım şeklinde tanımlamaktadır (UNCTAD, 2008:249). OECD kaynaklarına göre de doğrudan yabancı yatırımlar aşağıdaki şekillerde tanımlanmaktadır (Düzenli, 2006:6):

- Yabancı yatırımcının yatırıma tekrar aktarılan ve şirketin dağıtılmayan kazançlardaki payı,

- Yabancı yatırımcının sağladığı ticari ve diğer krediler,
- Yabancı yatırımcının ana şirketten hisse ve borç senetleri alımı,
- Yabancı yatırımcının şirketten nakit dışı üretim hakları alımları ve makine,
- Yabancı yatırımcının şirkete sağladığı krediler.

Doğrudan yabancı yatırım temelde üç bileşenden oluşmaktadır. Bunlar; öz sermaye, yeniden yatırımda kullanılacak kazançlar ve şirket içi kredilerdir. Öz sermaye yatırımcının bulunduğu ülke dışındaki bir firmanın hisselerini satın almasıdır. İkincisi iştiraklerin elde ettiği kazancın yeniden yatırıma dönüştürülmesidir. Son olarak şirket içi krediler ise, doğrudan yatırımcılar (ana işletmeler) ve bağlı işletmeler arasında kısa veya uzun dönemli borç alma ve borç verme işlemlerini kapsamaktadır (UNCTAD, 2007:245-246).

Doğrudan yabancı yatırım kararı alınırken piyasanın şartları, rakip firmaların durumu, ev sahibi ülkenin koşulları gibi faktörler, yabancı yatırımın yapılaş şekline etkili olmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımlar yapılaş şekilleri bakımından şu şekilde sınıflandırılmaktadır (Düzenli, 2006:8-10):

- Firmaların Karlarını veya Zorunlu Yatırımlarını Artırmak Üzere Kullanmaları:*** Ev sahibi ülkenin koyduğu bir takım kısıtlamalara bağlı olarak karların ülke dışına transfer edilemediği durumda veya yurt içinde yeni yatırımları arttırmak için yapılan ortaklık türüdür.
- Stratejik İşbirlikleri:*** Firmaların maliyet düşürmek için başvurdukları ortaklık türüdür. Stratejik işbirliği sayesinde firmalar, dış pazarlarda birbirini temsil edebilmekte veya teknolojik açıdan yüksek maliyetli projelere yönelik üretim yapabilmektedirler.
- Satın Alma ve Birleşmeler:*** Yerli ve yabancı şirketler arasında veya iki yabancı şirketin satın alma şeklinde güçlerini birleştirmesine dayanan ortaklık türüdür. Son dönemlerde dünyada birleşme ve satın alma şeklinde yapılan doğrudan yabancı yatırımlarda ciddi artışlar görülmektedir. 2014 yılı birleşme ve satın alma raporuna göre, 2013 yılında toplam satın alma ve birleşmelerin işlem hacmi 13,7 milyar dolarken, 2014 yılında bu rakam 17,7 milyar dolara yükselmiştir. Yine aynı rapora göre, 2013 yılında olduğu gibi

2014 yılında da işlem adedi bazında bilişim sektörü, işlem hacmi bazında enerji sektörü ilk sırada yer almaktadır. Ulaştırma ve finansal hizmetler sektörleri ise, 2013 ve 2014 yıllarında işlem hacmi bakımından enerji sektöründen sonra ikinci sırada yer almaktadır (EY, 2015:11). 2015 ve 2016 yıllarında ise, enerji sektörü 2.4 milyar dolarlık toplam işlem hacmiyle ilk sırada yer almaktadır (YASED, 2016:5).

- iv. ***Firmaların Tek Başına Gerçekleştirdiği Yeni Yatırımlar:*** Firmalar kimi durumlarda mülkiyet ve yönetiminin sadece kendisine ait olduğu yeni yatırımlar yapabilir. Bu durumda karar alma ve yönetim süreci tek bir firmanın elindedir.
- v. ***Ortak Yatırımlar:*** Piyasaya yeni girecek olan firma hali hazırda isim yapmış, belli piyasa hacmine ve tecrübesine sahip bir firma ile ortak yatırım yapma yoluna gidebilir. Bu sayede ortak firma piyasa ile ilgili standartlar, kültürel özellikler ve yasal düzenlemeler hakkında bilgi sahibi olmaktadır.

Doğrudan yabancı yatırımların sektörel sınıflandırılması IMF ve OECD'ye göre farklılık göstermektedir. IMF dört kurumsal sektöre göre sınıflandırma yapmaktadır. Bunlar; genel hükümet, diğer yerleşik sektörler, bankalar ve para otoritesi sektörleridir. OECD sınıflandırması ise dokuz ekonomik sektöre dayanmaktadır. IMF ve OECD sektörel sınıflandırmasındaki en önemli farklılıklardan biri banka ve banka dışı sektörlerin ayırımında göze çarpmaktadır. IMF'nin yapmış olduğu sınıflandırmada, herhangi bir sanayi şirketinin bağlı olduğu ana firması bir banka ise bu alandaki yatırım bankalar sektörü içerisinde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, banka dışı sektör firması olmasına rağmen ana firması herhangi bir banka olan şirketlerin yatırımlarını ayırt etme imkanı bulunmamaktadır. OECD'nin temel aldığı sınıflandırmada da benzer bir yaklaşım olmakla beraber, sınıflandırmadaki farklılık IMF'de kurumsal OECD'de ise endüstriyel ayırım olarak ifade edilmiştir. IMF ve OECD'ye ait sınıflandırmalar Tablo 2.1'de gösterilmektedir.

Tablo 2.1: Yabancı Yatırımların Sektörel Sınıflandırılması

<i>Kurumsal Sektör (IMF)</i>	<i>Ekonomik veya Endüstriyel Sektör (OECD)</i>
1. Para Otoritesi	1. Tarım, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık
2. Bankalar	2. Madencilik ve Taşocakçılığı
3. Genel Hükümet	3. İmalat
4. Diğer Sektörler	4. Elektrik, Gaz ve Su
	5. İnşaat
	6. Toptan ve Perakende Ticaret ve Restoranlar ve Oteller
	7. Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama Hizmetleri
	8. Finansman, Gerçek Devlet ve İş Hizmetleri
	9. Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler

Kaynak: Duce, Maitena ve Banco de España (2003); “Definitions of Foreign Direct Investment (FDI): A Methodological Note,” <https://www.bis.org/publ/cgfs22bde3.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10.2015).

2.2. Doğrudan Yabancı Yatırımların Belirleyicileri

Çokuluslu şirketlerin doğrudan yabancı yatırım yapması, başta Neoklasik Teori, Ürün Dönemleri Teorisi ve Eklektik Paradigma olmak üzere çeşitli teorilerce açıklanmaktadır. Neoklasik teori Hekscher-Ohlin modeline dayanmaktadır. Bu modele göre iki ülke arasındaki ticaret fırsatları ve sermaye akışı, ülkelerin faktör yoğunluklarına bağlıdır. Çokuluslu şirketlerin yatırım yapması, ülkelerin yüksek kazanç ve düşük maliyet yapısına bağlıdır (Akpan vd., 2014:5). Ürün dönemleri hipotezinde ise Vernon (1966) ürünlerin yaşam döngüsünü üç aşamada açıklamaktadır. Bu aşamalar; üretimin başlaması, büyümesi, olgunlaşması ve azalmasıdır. Vernon’a (1966) göre ilk aşamada yeni mallar az miktarda ve yurt içi tüketim için üretilmektedir. Ürün olgunlaştıktan sonra, üretim artmakta ve üretim teknolojisi standartlaşmaktadır. Bu noktada düşük maliyetle üretimi gerçekleştiren firmanın ihracatı artarken, yenilikçi firmanın ihracatı azalmaktadır. Zamanla yenilikçi firma tamamen malın üretiminden çekilmekte ve malı ithal etmektedir. Yabancı yatırım yapısını açıklayan diğer bir teori olan eklektik paradigma, çokuluslu şirketlerin yatırım kararını açıklayan en kapsamlı teorik bakış açısidir. Bu teoriye göre, çokuluslu şirketlerin yatırım yapması mülkiyet, yerleşme ve içselleşme avantajlarına bağlıdır (Dunning, 2000:163-190).

Ülkeler yabancı sermayeyi çekebilmek için çeşitli faktörleri kullanmaktadır. Bu noktada literatürde yabancı yatırımların belirleyicilerini açıklamaya çalışan

birçok çalışma bulunmaktadır. Kravis ve Lipsey (1982), yabancı yatırımların belirleyicilerini açıklayan ilk çalışmalardan biridir. Çalışmaya göre “dışa açıklık” yabancı yatırımları belirlemede önemli bir değişken olarak belirlenirken, “iş gücü maliyetleri” önemsiz bir değişken olarak belirlenmiştir. Wheeler ve Mody (1992) ise, çalışmaları neticesinde alt yapı, piyasa büyüklüğü ve işgücü maliyetlerinin yabancı yatırımları belirleyen önemli faktörler olduğu sonucuna ulaşmışlardır. IMF'nin 2003 yılı raporuna göre ise, yabancı yatırımların belirleyicileri şu şekilde sıralanmaktadır (IMF, 2003:16-19):

- Pazar büyüklüğü ve ev sahibi ülkenin büyüme beklentisi
- Vasıflı emek ve emeğin verimliliği
- Fiziki altyapı
- Makul vergi seviyesi ve istikrarlı vergi rejimi
- İstikrarlı siyasi ortam
- Yolsuzluk ve yönetime dair kaygılar
- Yasal çerçeve ve hukuk kuralları

Doğrudan yabancı yatırımların belirleyicileri üzerine birçok çalışma yapılsa da, literatürde yer alan çalışmaların çoğunda, UNCTAD 1998 yılı raporu sınıflandırması esas alınmaktadır. UNCTAD 1998 yılı Dünya Yatırım Raporuna göre, yabancı sermayeyi belirleyen faktörler üç başlık altında toplanmıştır. Bunlar: Yatırım ortamına ait faktörler, ekonomik faktörler ve politik faktörlerdir. Ekonomik faktörler de kendi içinde pazara yönelme, kaynağa yönelme ve etkinliğe yönelme şeklinde üç guruba ayrılmaktadır (UNCTAD, 1998:91).

2.2.1. Yatırım Ortamına İlişkin Faktörler

Yatırım ortamına ilişkin en önemli faktörlerden biri yatırımların devlet tarafından desteklenmesidir. Ar-ge harcamalarında ucuz ve uzun vadeli kredi imkanı, yapılan yatırımın belli miktarının vergi matrahından düşülmesi ve gümrük vergisi muafiyetleri devlet tarafından sağlanan en önemli teşviklerdendir. Sağlanan bu teşvikler yatırımcıyı ülkeye çekmede etkili olmaktadır (Akbulut, 2009:37).

Bu başlık altında incelenebilecek bir başka faktör, rüşvet ve bürokratik işlemlerin yabancı yatırımlar üzerindeki önemidir. Özellikle az gelişmiş ülkeler açısından bürokrasi, yatırım kararını olumsuz etkileyen bir faktördür. Yoğun

bürokrasinin varlığı, beraberinde rüşvetçiliği getirmektedir. Ülke yönetiminde rüşvetçiliğin hakim olduğu, şeffaflığın düşük düzeyde kaldığı ülkelerde, risk ve getirilerin önceden belirlenmesi mümkün değildir (Duran, 2002:63). Yatırım gerçekleştikten sonra yatırım yapan şirkete yönelik yatırım teşvik ve promosyonlarının artması, gelecek yatırımlar açısından teşvik edici bir rol üstlenmektedir (Akbulut, 2009:37).

İdari ve mali kolaylık sağlayan yasal ve kurumsal ortamın varlığı, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını çekmeyi sağlayan en önemli belirleyici faktörlerden biridir. Özellikle yasal ve kurumsal yapının zayıf olması vergiden kaçma ve tekelleşme eğilimlerini arttırmaktadır. Ayrıca, yasal mevzuatın sık sık değiştirilmesi, ülkede güven ortamını zedeleyerek doğrudan yabancı sermaye yatırımlar bakımından caydırıcı etki yapmaktadır (Zengin, 2003:59).

2.2.2. Ekonomik Faktörler

Doğrudan yabancı yatırımların ülkeye gelmesini etkileyen ekonomik faktörler; pazara yönelme, kaynağa yönelme ve etkinliğe yönelme şeklinde üç gruba ayrılmaktadır. Bu faktörler kısaca şu şekilde açıklanabilir:

i. Pazara Yönelme

Piyasanın yapısı ve büyüklüğü, piyasaya giriş imkanları ve kişi başı milli gelir iç pazarın cazibesini arttıran belirleyicilerdir. Piyasa içi talebi fazla ülkeler yabancı yatırımlar açısından tercih sebebi olmaktadır. Kişi başı gayri safi yurt içi hasıla ile ölçülen piyasa hacmi, kaynakların etkin kullanımı ve ölçek ekonomisinden faydalanmak için son derece önemlidir. Bununla birlikte piyasaya giriş imkanlarının artması, yatırımların ticaret yapılabilir sektörlere yönelmesine sebep olacaktır. Bu durum ise ülkeyi yabancı yatırımlar açısından daha cazip hale getirecektir (Mıstaçoğlu, 2010:21).

ii. Kaynağa Yönelme

Fiziki altyapı, Ar-ge faaliyetleri, vasıflı işgücü, hammadde ve ucuz işgücü doğrudan yabancı yatırımları ülkeye çeken ekonomik faktörlerdendir. Ülkelerin yabancı yatırım çekmesini etkileyen faktörler dönemler itibariyle değişmektedir. Örneğin, İkinci dünya savaşından sonra hammaddeye sahip olmak yabancı yatırımı

çekmekte en önemli faktör iken, 1970’li yıllardan sonra ucuz iş gücü yabancı yatırımı çekmede önemli bir faktör haline gelmiştir (Akbulut, 2009:38).

iii. Etkinliğe Yönelme

Ev sahibi ülkedeki iş gücü, özellikle ihracata yönelik emek yoğun ürünler üretmek isteyen firmaların kararları için önemli bir faktördür (Holland ve Pain, 1998:7). Düşük faktör maliyetleri daha çok yatay yabancı yatırımlar üzerinde etkili olarak, yabancı yatırımların artmasına neden olmaktadır. Bu noktada düşük maliyetlerin yabancı yatırımlar üzerindeki net etkisi pozitiftir (Lim, 2001:13).

İktisadi entegrasyonun varlığı, ülkelerin uluslararası ticaret ve yatırımlardan daha fazla pay almasına neden olan faktörlerdendir. Özellikle ölçek ekonomileri ve ülkede rekabet ortamının gelişmesi, kaynak kullanımında etkinliği artırarak yatırımın ortamının iyileşmesine neden olmaktadır (Çeştepe ve Mıstaçoğlu, 2010:99).

2.2.3. Politik Faktörler

Piyasa koşullarını etkileyen kurumsal ve politik faktörlerin yabancı yatırımlar üzerinde doğrudan etkisi bulunmaktadır. Etkili kurumların varlığı, hukukun üstünlüğü, yolsuzluğun kontrolü, fikri mülkiyet hakları ve hükümetin etkinliği ev sahibi ülkeye yabancı yatırımı çeken en önemli etmenlerdir (Acemoglu ve Simon, 2005). Fikri mülkiyet haklarının gelişmediği, yolsuzluk kontrolünün yapılmadığı ve sözleşmelerin zayıf uygulandığı ekonomiler yabancı yatırımlar için ek maliyet getirmektedir (Shleifer ve Vishny, 1993:599). Politik kurumların etkili bir şekilde işlediği ülkelerde uzun vadeli riskler düşük düzeyde kalmaktadır. Bu durumu göz önüne alan yabancı yatırımcılar, uzun vadede ortaya çıkabilecek her türlü riski azaltmak amacıyla sözleşme yapmaktadır. Bu noktada hükümetin istikrarı ve kanunların uygulanabilirliğinin yüksek olması, politik riski azaltmaktadır (Jadhav ve Katti, 2013:50-52).

Bunun yanında özelleştirme politikaları, vergi politikaları, yabancı iştiraklerin anlaşma standartları ve piyasa yapısına ilişkin politikalar yabancı yatırımları etkileyen siyasi etmenler arasında gösterilmektedir (Akbulut, 2009:35-36). Yatırım fırsatlarının kapsamını belirleyen en önemli güçlerden biri “özel

mülkiyet''dir. Özellikle bir seferlik bile olsa, kamu tekellerinin özel sektöre transferi yabancı yatırımcı açısından güçlü bir teşvik haline gelmektedir (Holland ve Pain, 1998:4). Benzer şekilde düşük vergi oranlarının uygulanması, piyasadaki şirketlerin rekabet ile satın alma ve birleşmelerinin yabancı yatırımcıyı caydırmaması politik riski azaltmaktadır.

Siyasi istikrarsızlık ve ekonomik gelişme, birbirleriyle ilişkili olan konulardır. Siyasi istikrarsızlığın olduğu ekonomilerde belirsizlik artmakta, buna bağlı olarak yabancı yatırımlar azalmaktadır. Güçsüz siyaset ve hükümet istikrarsızlığı ekonomik gelişme sürecini doğrudan etkileyerek, yatırımların ve ekonomideki çıktı seviyesinin azalmasına neden olmaktadır (Rani ve Batool, 2016:83).

Ampirik literatürde siyasi istikrarsızlık ve yabancı yatırımlar arasındaki ilişki açık değildir. Örneğin Hausmann ve Fernandez-Arias (2000) yaptıkları çalışmalar sonucunda, yabancı yatırımlar ve politik risk arasında ilişkinin olmadığı sonucuna varmışlardır. Buna karşın Loree ve Guisinger (1995) çalışmaları sonucunda, ABD'de 1982 yılında yabancı yatırımlar ile politik risk arasında negatif ilişkinin var olduğu, ancak 1977 yılında yabancı yatırımlar ile politik risk arasında ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Resnick (2001) ise çalışması sonucunda, demokrasiye geçişin, doğrudan yabancı yatırımları olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur. Yeni demokrasilerde yargı sistemleri, fikri mülkiyet hakları ve eğitim kurumlarının gelişmesi yeterli olgunluğa erişmediği için, söz konusu demokrasiler yabancı yatırımları çekme konusunda başarısız olmaktadır.

2.3. Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Etkileri

Doğrudan yabancı yatırımlar ülkeler açısından son derece önemlidir. Bu nedenle ülkeler daha fazla yabancı yatırım çekebilmek için sürekli rekabet halindedirler. Özellikle cari işlem açığı veren ve tasarrufları yetersiz olan gelişmekte olan ülkeler açısından doğrudan yabancı yatırımlar, adeta kurtarıcı niteliktedir. Bu ülkelerde uygulanan teşvik politikaları (vergi muafiyet veya istisnası, sübvansiyonlar), ülkeyi yabancı yatırımlar açısından daha cazip hale getirmeyi hedeflemektedir (Sedmihradsky vd., 2002:1).

Yabancı yatırımlar ülke ekonomisini güçlendirmesine rağmen, bazı durumlarda ev sahibi ülke ekonomisine zarar vermektedir. Bundan dolayı bazı ülkeler yabancı yatırımları kısıtlama yoluna gitmektedir. Koyama ve Golup (2006); çalışmalarında doğrudan yabancı sermayeyi sınırlayıcı mevzuat endeksini (FDI Regulatory Restrictiveness Index) incelemişlerdir. Söz konusu indeks, 29 OECD üyesi ve 13 OECD üyesi olmayan ülkeyi kapsamaktadır. İndeks 0 ile 1 arasında değer almakta olup, indeksin 1'e yaklaşması ülkenin yabancı yatırımlara karşı sınırlayıcılığının arttığını ifade etmektedir. İndeksin oluşturulmasında 9 sektör ve 11 alt sektör dikkate alınmıştır. Doğrudan yabancı sermaye'yi sınırlayıcı mevzuat endeksi raporu sonucunda, OECD ülkeleri içerisinde en yüksek "kısıtlayıcılık puanı" olan ülkelerin; İzlanda, Meksika, Avustralya, Avusturya ve Kanada olduğu tespit edilmiştir. Bu ülkeler siyasi ve ekonomik yapılarına zarar vermemek için yabancı yatırımlara kısıtlama getirmiştir. OECD üyesi olan ve olmayan ülkelerin ayırımına bakıldığında ise OECD üyesi olmayan ülkelerde, özellikle finans sektöründe yabancı yatırımlara karşı kısıtlamanın fazla olduğu görülmektedir. Sınırlamalar ülkelerin yapılarına göre değişmektedir. Örneğin İngiltere'de sınırlayıcılık 0.06 iken Türkiye'de 0.17'dir (Koyama ve Golup, 2006:4-8).

Doğrudan yabancı yatırımların olumlu ekonomik etkileri yanında olumsuz bazı etkileri de olmaktadır. Bu başlık altında yabancı yatırımların olumlu ve olumsuz etkileri detaylı olarak incelenecektir.

2.3.1. Doğrudan Yabancı Yatırımların Olumlu Etkileri

Doğrudan yabancı yatırımların ülke ekonomisinde yarattığı olumlu etkiler beş başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; büyüme, istihdam, ödemeler dengesi, teknoloji ve vergi gelirleri etkileridir. Bunlardan kısaca bahsetmek yararlı olacaktır.

2.3.1.1. Büyüme Etkisi

Genellikle çok uluslu şirketler tarafından yapılan doğrudan yabancı yatırımlar ev sahibi ülke için refah artırıcı etki doğurmaktadır. Bu etki özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için önemlidir. Çünkü bu ülkelere yapılacak doğrudan yabancı yatırım ekonomik gelişmeyi hızlandırmaktadır. Bu nedenle ev sahibi ülkeler doğrudan yabancı yatırımların büyüme üzerindeki pozitif etkisinden faydalanmak için ülke içinde bazı düzenlemelere gitmektedir. Vergi teşvikleri, alt

yapı destekleri, ithalat vergi muafiyeti yapılan düzenlemelerden bazılarıdır (Carcovic ve Levine, 2002:195-198).

DYY'lar ve büyüme ilişkisi teorik olarak neoklasik ve içsel büyüme modellerine dayanmaktadır. Her iki büyüme modeli doğrudan yabancı yatırımı ele almakla birlikte incelediği modeller açısından birbirinden ayrılmaktadır. Neoklasik büyüme kuramına göre doğrudan yabancı yatırımlar ev sahibi ülke ekonomisine olumlu katkı sağlayarak büyümeyi arttırmaktadır. Neoklasik büyüme kuramına göre doğrudan yabancı yatırımlar ev sahibi ülkede yatırımların hacmini ve/veya verimliliği arttırarak orta vadede geçici üretim artışlarına, uzun dönemde ise büyümeye neden olmaktadır (Nair-Reichert and Weinhold, 2001:154).

İçsel büyüme kuramı neoklasik büyüme kuramında dışsal kabul edilen teknolojiyi içsel hale getirerek, uzun dönemli büyümeyi teknolojik gelişmeye dayandırmıştır. Neoklasik büyüme modelinde DYY'lar orta vadeli geçici ve daha çok uzun dönemde büyümeye neden olurken, içsel büyüme modellerinde teknoloji transferi, yayılma ve dağılım kanallarıyla sürekli büyümeye neden olmaktadır. İçsel büyüme modellerinde bilginin yayılmasıyla azalan getiri ortadan kalkarak sürekli büyüme sağlanacaktır. Bu noktada dış ticaret, yabancı yatırımlar, dışsallıklar ve teknolojik gelişme büyümeyi olumlu yönde etkilemektedir (Tuncer, 2002:90-91).

Doğrudan yabancı yatırımlar verimlilik artışı, teknoloji transferi, yönetim becerileri, know-how ve personel eğitimi kanallarıyla ülke ekonomisine pozitif katkı sağlamaktadır. Özellikle küreselleşme eğilimlerinin hız kazandığı 1980 sonrasında gelişmekte olan ülkeler için doğrudan yabancı yatırım büyümenin anahtarı olarak görülmüştür. Bazı çalışmalara göre ise yabancı yatırımlar büyümenin azalmasına neden olmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde ilk çalışmalardan kabul edilen Singer (1950) ve Prebisch (1968)'e göre, uzun dönemde ticaret hadleri tarım ürünleri ihraç eden az gelişmiş ülkeler aleyhine, sanayi ürünleri ihraç eden gelişmiş ülkeler lehine dönmektedir. Bu süreç sonunda az gelişmiş ülkelere ait ulusal hasılanın bir bölümü sanayileşmiş ülkelere aktarılmaktadır. Dolayısıyla gelişmekte olan ülkeler kalkınmak için korumacı önlemleri ve sermaye birikimini arttıracak para politikasını uygulamalıdır. Singer (1950) ve Prebisch (1968), DYY'ların ev sahibi ülkenin büyümesi üzerinde olumsuz etki yarattığını

savunmuştur. Çünkü yabancı yatırımlar ülke ekonomisi için çok az fayda sağlarken, hasılanın büyük bölümü çokuluslu şirketlerin ait olduğu ülkelere aktarılmaktadır. Bos, Sanders ve Secchi (1974), doğrudan yabancı yatırımların ev sahibi ülkeye etkisini inceledikleri çalışmaları sonucunda yabancı yatırımların büyümeyi olumsuz etkilediği sonucuna varmışlardır. 1965-1969 yılları arasında ABD’de karların ülke dışına çıkararak, yeni yatırım düzeyini aşmasını bu duruma gerekçe olarak göstermişlerdir (Katerina, John ve Athanasios, 2004:98-99).

2.3.1.2. İstihdam Etkisi

Doğrudan yabancı yatırımlar bir ülkedeki firmayı satın alma veya sermayesini arttırma şeklinde ev sahibi ülke ekonomisine pozitif dışsallık kanalıyla katkı sağlamaktadır. Yerli ekonomiye gelen yabancı yatırımlar toplam talebi etkileyerek büyüme ve istihdam artışını da beraberinde getirmektedir (UNCTAD,1999). Özellikle az gelişmiş ülkeler açısından doğrudan yabancı yatırımlar yeni iş olanaklarının yaratılıp işsizliğin önlenmesinde önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Yabancı yatırımlar ev sahibi ülkedeki istihdamı doğrudan arttırırken, diğer taraftan ileri ve geri bağlantılı sektörleri uyararak istihdamın dolaylı olarak artmasına neden olmaktadır (Mirza, 1998:33-62).

Doğrudan yabancı yatırımlar ev sahibi ülke açısından sadece sermaye için değil, aynı zamanda teknolojik yenilik ve istihdam hacminin arttırılması için önemli bir kaynaktır. Ülkeye gelen yabancı yatırımlar ülkedeki bilgi ve beceriyi arttırmak suretiyle bilgiye ulaşmanın maliyetini azaltmaktadır. Bu sayede vasıflı emeğin gelişmesi sağlanarak verimlilik artışı desteklenmektedir (Akbulut, 2009:88).

Günümüzde sermaye, teknolojik gelişme ve istihdam olanakları açısından güçlü olan gelişmiş ülkeler ve çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ) kontrolündedir. Özellikle yabancı sermaye yatırımlarının yarıya yakını birleşme ve satın alma şeklinde gerçekleşmektedir. Bu birleşmelerin birçoğu da çok uluslu şirketler arasında olmaktadır (Harmancı, 2004:4). Uluslararası alanda çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ) varlığı, doğrudan yabancı yatırımların istihdam üzerindeki etkisini belirleyen en önemli faktörlerden biridir. Küresel üretimin yeniden yapılandırması noktasında doğrudan yabancı yatırımlar, ÇUŞ’lar sayesinde uluslararası gelir dağılımı ve istihdamı yeniden şekillendirmektedir (Gedikli, 2011:107).

Doğrudan yabancı sermaye hareketleri, stokları ve yabancı iştirakler açısından parasal boyutların karşılaştırması Tablo 2.2’de gösterilmektedir. Küresel iç ve dış stokların %90’ını temsil edecek kadar ülke grubuna ait veriler ve DYY girişleri için 179 ülke, DYY çıkışları için ise 145 ülkenin ele alındığı Tabloda görüldüğü üzere, doğrudan yabancı yatırım girişleri ve çıkışları ile stok hareketleri yıllar itibariyle değişme göstermiştir. Özellikle, DYY iç ve dış stoklarında yıllar itibariyle artış yaşanmıştır. DYY’larda yaşanan artışın en önemli nedeni sınır ötesi satın alma ve birleşmelerdir. Özellikle globalleşmenin artmasıyla birlikte yabancı yatırımlar büyüme ve kalkınmanın en önemli sağlayıcısı konumuna gelmiştir. Benzer şekilde yabancı iştirakler tarafından gerçekleştirilen istihdam 1990 yılından 2015 yılına kadar ciddi bir artış göstermiştir.

Tablo 2.2: DYY’lar, Stoklar ve Yabancı İştirakler (Milyon Dolar)

Değerler	1990	2013	2014	2015
DYY Girişleri	205	1467	1228	1762
DYY Çıkışları	244	1306	1354	1474
DYY İç Stok	2198	26035	26039	24983
DYY Dış Stok	2254	25975	25875	25045
Yabancı İştiraklerin Satışı	4723	33775	36356	36668
Yabancı İştiraklerin Toplam Aktifi	3893	95230	102040	105778
Yabancı İştiraklerin İhracatı	1444	76888	7803	7803
Yabancı İştirakler Tarafından Gerçekleştirilen İstihdam (bin)	20625	71297	75075	79505

Kaynak: UNCTAD (2016); *World Investment Report 2016, Investor Nationality: Policy Challenges*, Geneva: United Nations Publications.

Tablo 2.3’de 2013 yılı itibariyle yabancı aktifleri bakımından finansal olmayan en büyük 10 çokuluslu şirketin yarattığı istihdam ve satış rakamları gösterilmektedir. Yabancı ve toplam olarak satış ve istihdam rakamlarına bakıldığında, ilk onda yer alan şirketlerin Fransa, İtalya ve Almanya’ya ait olduğu görülmektedir. İstihdam imkanı açısından, şirketin toplam istihdam içinde yabancı istihdam oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Toplam istihdam rakamlarına bakıldığında İtalya’ya ait Eni SPA’nın en fazla toplam istihdam yaratan şirket olduğu görülmektedir.

Tablo 2.3: 2013 Yılı İtibariyle Yabancı Aktifleri Bakımından Finansal Olmayan En Büyük 10 Çokuluslu Şirketin Yarattığı İstihdam ve Satışlar (Milyon Dolar, Çalışan Sayısı)

Şirketlerin Adı	Ülkesi	Satışlar		İstihdam	
		Yabancı	Toplam	Yabancı	Toplam
Volkswagen Group	Almanya	72133	118561	73000	147199
Eni SpA	İtalya	211488	261560	317800	572800
Enel SpA	İtalya	109886	152313	56509	83887
EDF SA	Fransa	61867	106924	37125	71394
GDF Suez	Fransa	46978	100364	28975	158467
Deutsche Telekom AG	Almanya	50049	79835	111953	228596
CITIC Group	Çin	11127	60586	25285	125215
Statoil ASA	Norveç	23953	105446	3077	23413
Airbus Group NV	Fransa	72525	78672	89551	144061
General Motors Co	A.B.D	56900	155427	104000	219000

Kaynak: UNCTAD (2015); *World Investment Report 2015, Investing In The SDGs: An Action Plan*, Geneva: United Nations Publications, s.17.

Yabancı yatırımların istihdama etkileri yatırım yapan ve yatırım alan ülkeler açısından farklı yorumlanmaktadır. Benzer şekilde bu ülkelerin gelişmiş veya gelişmekte olan ülke şeklinde olması yatırımların istihdam üzerindeki etkisini değiştirecektir. Bu noktada yapılmış farklı araştırmalar ve görüşler bulunmaktadır (Ülgen, 2005:41).

2.3.1.3. Ödemeler Dengesi Etkisi

Gelişmekte olan ülkeler açısından ödemeler açığının kapatılması ciddi bir sorundur. Çünkü bu ülkelerde yurt içi tasarruflar yetersiz kaldığı için, ülke dışı kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada doğrudan yabancı sermaye yatırımları ülkelerin sermaye ihtiyacını karşılayarak, ithalatı üzerinde azaltıcı ihracatı üzerinde arttırıcı etki yapmaktadır. Buna bağlı olarak da ödemeler dengesi sağlanmaktadır (Çinko, 2009:123-124).

Doğrudan yabancı yatırımların ödemeler dengesi üzerindeki etkisi, finansal akım ve ticari akım olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Finansal akım etkisine göre; ev sahibi ülkeye gelen yabancı yatırımlar ev sahibi ülkede sermaye girişlerinin artmasına neden olmaktadır. Ayrıca yatırımcı ülkedeki firmalara ait şubelerin elde ettiği gelirler yeniden yatırıma dönüşmektedir. Ticari akım etkisine göre ise; yatırımı yapan ülkedeki şirketlerin bağlı şirketlerinden parça, hammadde veya tamamlanmış malları satın alması ülkenin ihracatını attırmaktadır. Böylelikle bir

yandan ülkenin ihracatı artarken, diğer yandan ithal edilen bazı ürünlerin ülke içinde üretilmesiyle birlikte ithalat azalmaktadır (Çetin, 2008:11-12).

Ödemeler bilançosunun başlıca bölümleri cari işlemler hesabı, finans hesabı, net hata noksan ve rezerv varlıklardır. Bu dört hesabın toplamının sıfır olması ödemeler bilançosunun dengede olduğunu göstermektedir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, portföy yatırımları ile kısa ve uzun vadeli dış krediler finans hesabına kaydedilmektedir (TCMB, 2014:1-9). Tablo 2.4’de Türkiye’nin 2000-2015 yıllarına dair ödemeler bilançosu ana kalemleri gösterilmektedir. Tablo’ya göre cari işlemler hesabı yıllar itibariyle açık verirken, finans hesabı fazla vermektedir. Ödemeler bilançosunda dengenin sağlanması açısından finans hesabının fazla vermesi olumlu bir durumdur. Çünkü cari işlemler açığı finans hesabı tarafından finanse edilmektedir. Finans hesabının fazla vermesinde en önemli faktör, kısa vadeli sermaye ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında ülkeye girişin çıkıştan fazla olmasıdır. 2001 ve 2009 krizlerinin negatif etkisinden finans hesabı olumsuz etkilense de yıllar itibariyle bu kalemde artış yaşanmıştır.

Tablo 2.4: 2000-2015 Yılları Arası Ödemeler Bilançosu Ana Kalemleri (Milyon Dolar)

Yıllar	Cari İşlemler Hesabı	Finans Hesabı	Net Hata ve Noksan	Rezerv Varlıklar
2000	-9.920	9.584	-2.661	-2.997
2001	3.760	-14.557	-2.127	-12.924
2002	-626	1.172	-758	-212
2003	-7.515	7.192	4.420	4.097
2004	-14.431	17.702	1.071	4.342
2005	-22.198	42.660	2.738	23.200
2006	-32.193	42.689	129	10.625
2007	-38.311	48.707	1.619	12.015
2008	-41.946	33.547	5.641	-2.758
2009	-14.297	10.540	4.548	791
2010	-44.616	60.099	-464	14.968
2011	-74.402	67.146	8.295	1.014
2012	-47.961	71.756	-916	22.821
2013	-63.608	73.059	1.408	10.763
2014	-43.552	41.594	1.560	-468
2015	-32.118	10.110	10.198	-11.831

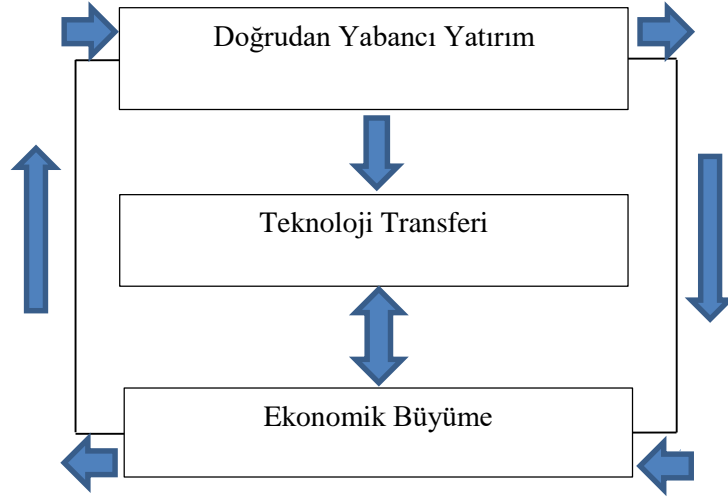
Kaynak: TCMB (2017); <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Odemeler+Dengesi+ve+Ilgili+Istatistikler/Odemeler+Dengesi+Istatistikleri/Veri+Tablolar>, (Erişim Tarihi:18.04.2017).

2.3.1.4. Teknoloji Etkisi

Doğrudan yabancı yatırımların büyüme üzerindeki etkisi başta neoklasik (Solow) yaklaşım olmak üzere çeşitli yaklaşımlarla incelenmiştir. Neoklasik kuram içerisinde teknoloji tam olarak açıklanamamıştır (Brems, 1970). Bu nedenle 1980 sonrası dönemde yapılan çalışmalar teknolojinin büyüme üzerindeki etkisini daha detaylı açıklamaya yönelik olmuştur (Grossman ve Helpman, 2011:517-518). İçsel büyüme kuramı teknolojinin içselleştirilip açıklanması konusunda katkı sağlamıştır. Özellikle Romer (1990) ve Lucas'ın (1988) çalışmaları teknolojinin içselleştirildiği düşüncesine dayalı olarak ortaya konulmuştur.

Son dönemdeki çalışmalar doğrudan yabancı yatırımların büyüme üzerindeki dolaylı ve dolaysız etkileri üzerine odaklanmaktadır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları sermaye oluşumu ve istihdam düzeyini olumlu etkilemekle birlikte ihracatı da arttırmaktadır. Bununla birlikte dolaylı olarak işgücü beceri düzeyini arttırmakta, firmaların verimlilik seviyesini yükseltmektedir (Johnson, 2006:9-13). Ekonomik büyüme açısından teknoloji transferi iki nedenden dolayı önemlidir. İlki ülkeye firmaları çekmek için teknoloji transferi gereklidir. İkincisi teknoloji transferinde yaşanacak iyileşme ekonomik büyümeyi de beraberinde getirmektedir. Teknoloji transferinin en önemli yollarından biri doğrudan yabancı yatırımlardır. Şekil 2.1'de doğrudan yabancı yatırım ve büyüme ilişkisi gösterilmektedir. Şekilde doğrudan yabancı yatırımlardan teknoloji transferine doğru tek yönlü bir nedenselliğin olduğu görülmektedir. Bu noktada teknoloji transferi, yabancı yatırımlar ile büyüme arasında bağlayıcı görev üstlenmektedir. Şekilde dikkat edilmesi gereken diğer bir önemli nokta teknoloji transferi ile büyüme arasındaki çift yönlü nedenselliğin varlığıdır. Teknoloji transferi büyümeyi beraberinde getirirken, büyüme de firmaların rekabet avantajı elde etmek için daha fazla yenilik geliştirmesini beraberinde getirmektedir. Benzer durum, doğrudan yabancı yatırım ve büyüme için de geçerlidir. Yani yabancı yatırım teknoloji transferini sağlayarak büyümeyi arttıracak, büyüme de ekonomideki sermaye düzeyini yükselterek yabancı yatırımların artmasına neden olacaktır.

Şekil 2.1: DYY'lar, Ekonomik Büyüme ve Teknoloji Transferi İlişkisi

Kaynak: Harhara, Fahad Saif (2014); “Foreign Direct Investment and Technology Transfer: The Case of the UAE, ” <http://bura.brunel.ac.uk/bitstream/2438/8762/1/FulltextThesis.pdf>, (Erişim Tarihi: 02.02.2015).

Doğrudan yabancı yatırımlar ev sahibi ülke ekonomisine çokuluslu şirketler kanalıyla etki etmektedir. Çokuluslu şirketler kanalıyla gerçekleştirilen yabancı yatırımlar, ev sahibi ülke ekonomisine yatay yayılma ve dikey yayılma olmak üzere iki şekilde etki etmektedir. Yatay yayılma sayesinde ev sahibi ülkeye yabancı firmaların girmesi, yerli firmaların verimliliklerinin artmasına neden olmaktadır. Yabancı firmalar sayesinde bir yandan yerli firmalarda taklit ve kopyalama artarken, diğer yandan da çok uluslu şirketler kanalıyla vasıflı ve eğitilmiş işgücü hareketliliği sağlanmaktadır. Bununla birlikte gerçekleşecek “rekabet etkisi” kanalıyla yerli firmalar dolaylı olarak etkilenmektedir (Sasidharan, 2006:5-8). Şayet yerli firmalar rekabet gücünü arttırabilirse çokuluslu şirketlerin ülkeye girmesi istihdam üzerinde teşvik edici etki gerçekleştirmektedir (Ülgen, 2005:43). Ancak yerli firmalar yabancı firmalarla rekabet edemeyecek durumda ise, piyasa dışına itilmektedir. Aitken ve Harrison (1999) çalışmalarında bu durumu “piyasa çalma etkisi” olarak tanımlamakta, kısa vadede yerli firmalarda yaşanan verimlilik düşüşünü bu nedene dayandırmaktadır.

Çokuluslu şirketler kanalıyla gerçekleştirilen yabancı yatırımların, ev sahibi ülke ekonomisini bir diğer etkileme kanalı olan dikey yayılma etkisi, sektörler arası gerçekleşmektedir. Çokuluslu şirketler teknoloji yardımının yanı sıra, yerel tedarikçi firma çalışanları için eğitim programları hazırlayarak, bu firmaların teknik ve organizasyonel yetkinliğe ulaşmasında yardımcı olmaktadır. Yani doğrudan yabancı yatırımlar, sadece sektörün verimliliğine katkı sağlamamakta, aynı zamanda yerli

tedarikçilerin verimliliğini arttırarak sektörler arası verimliliğe de katkı sağlamaktadır (Sasidharan, 2006:5-8).

Doğrudan yabancı yatırımların teknoloji transferi sayesinde ev sahibi ülkeye gelmesi kadar, ev sahibi ülkelerin AR-GE ağırlıklı yabancı yatırımları çeşitli politikalarla ekonomiye çekmesi de büyüme açısından son derece önemlidir. Bu noktada uygulanacak inovasyon politikaları ve yabancı yatırım teşvikleri, AR-GE ağırlıklı yabancı yatırımların arttırılmasına katkı sağlamaktadır. İnovasyon politikaları sayesinde zayıf inovasyon sistemi yerine güçlü bir inovasyon sistemi kurularak, uygun yatırım ortamı sağlanacaktır. Diğer yandan yatırım teşvikleriyle birlikte ülkenin yatırım imajı iyileştirilecektir. Tablo 2.5’de politika alanları ve bu politika alanlarına dair politika araçları tanımlanmaktadır (Guimón, 2008:4). Şekilde görülen politik alanlara göre seçilecek anahtar politikalar sayesinde, AR-GE ağırlıklı yabancı yatırım girişlerinin arttırılması hedeflenmektedir.

Tablo 2.5: Politika Alanları ve Anahtar Politikalar

Politika Alanları	Anahtar Politikalar
Yenilik Politikaları	Mali ve Finansal Teşvikler
	Yabancı Sermayenin Geliştirilmesi
	Araştırma Altyapısının geliştirilmesi, işbirliği ve bağlantıların teşvik edilmesi
	Fikri Mülkiyet Haklarının Geliştirilmesi
Yatırım Girişlerinin Teşviki	AR-GE yoğun yabancı yatırımları çekecek ülke imajı oluşturmak
	AR-GE yatırımlarına özgü hizmetleri sağlamak
	Hizmetleri vurgulamak
	Politika savunuculuğu

Kaynak: Guimón, José (2008); “Government Strategies To Attract R&D-Intensive FDI,” <https://www.ucm.es/data/cont/docs/430-2013-10-27-PP%2003-0713.pdf>,(Erişim Tarihi:10.11.2016).

2.3.1.5. Vergi Gelirleri Etkisi

Doğrudan yabancı yatırımların ev sahibi ülkeye gelmesinde iş gücü piyasası, iç pazar büyüklüğü (nüfusun satın almasına bağlı iç pazar karlılıkları), yasal ve düzenleyici çerçeve ve piyasa altyapısı gibi bir takım faktörler etkili olmaktadır. Yani doğrudan yabancı yatırım kararlarında bu faktörler (vergi dışı) temel belirleyici konumundadır. Ev sahibi ülkeye gelecek doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında diğer önemli etken vergidir. Özellikle uygulanacak doğru vergi politikası, iş ortamının güçlendirilip mali istikrarın sağlanmasında temel oluşturmaktadır (OECD, 2007:13-14).

Yabancı yatırımların ev sahibi ülkeye gelmesi ulusal gelirden artışa neden olmaktadır. Bu artış neticesinde vergi gelirleri de artmaktadır. Yani vergi gelirleri ulusal gelirdeki artışa paralel olarak yükseliş eğilimi sergilemektedir (Çinko, 2009:121). Tablo 2.6’da Türkiye’ye ait toplam vergi gelirleri ve DYY girişleri gösterilmektedir. Tablo’da gösterildiği üzere toplam vergi gelirleri yıllar itibariyle artmaktadır. Benzer şekilde DYY girişleri de yıllar itibariyle artmaktadır. Kriz yılları (2001 ve 2009 krizleri) dış konjonktürü olumsuz etkileyip, DYY girişlerinde azalmaya neden olsa da, genel tablo vergi gelirleri ve DYY girişlerinin paralel seyrettiği görülmektedir.

Tablo 2.6: Türkiye’de Toplam Vergi Gelirleri ve DYY Girişleri (Milyon Dolar) (2000-2015)

Yıllar	Toplam Vergi Gelirleri (Milyon Dolar)	DYY Girişleri (Milyon Dolar)
2000	64 489	982
2001	51 055	3 352
2002	57 048	1 082
2003	78 496	1 702
2004	94 370	2 785
2005	117 361	10 031
2006	130 058	20 185
2007	156 209	22 047
2008	177 278	19 851
2009	151 705	8 585
2010	192 047	9 086
2011	216 043	16 136
2012	218 558	13 283
2013	240 842	12 357
2014	229 565	12 523
2015	215 351	16 901

Kaynak: OECD (2016); http://www.oecd-ilibrary.org/taxation/data/revenue-statistics/comparative-tables_data-00262-en, (Erişim Tarihi:05.01.2017), UNCTAD (2016); *World Investment Report 2016, Investor Nationality: Policy Challenges*, Geneva: United Nations Publications, s.198.

Yabancı yatırımların vergi oranlarına duyarlılığı fazla olduğu için, ülkeler daha fazla yabancı yatırım çekmek için birbirleriyle rekabet halindedirler. Çünkü ülkelerin izledikleri vergi politikaları, yabancı yatırımlar kanalıyla elde ettiği vergi gelirlerini arttırmaktadır. Bu nedenle ülkeler vergi oranlarını azaltıp, vergi gelirlerini arttırmayı hedeflemektedirler (Sariso ve Koç, 2010:139).

2.3.2. Doğrudan Yabancı Yatırımın Olumsuz Etkileri

Doğrudan yabancı yatırımlara bağlı olarak gerçekleşen uluslararası faaliyet ve şirket girişleri, yerli ülkenin ekonomisine olumlu katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra piyasaların ve endüstrilerin performansını etkileyecek başta anti-rekabetçi uygulamalar olmak üzere çeşitli olumsuz etkilere de sebep olmaktadır. Bu çerçevede yabancı yatırımların ev sahibi ülkede yarattığı olumsuz etkiler şunlardır:

- Piyasa ekonomisi gelişmemiş ülkeler açısından yabancı yatırımlar ülke ekonomisinde olumsuz etkilerde bulunmaktadır. Schoors vd. (2002)'e göre, piyasa ekonomileri gelişme veya geçiş aşamasında olan ülkelere yabancı yatırımlar olumsuz etkiye yaratmaktadır. Bununla birlikte yabancı yatırım alan firmalar, diğer firmaları piyasa dışına iterek "piyasa çalma" etkisinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu durumun sonucunda en verimli firmalar piyasa dışına itilerek, yerli üreticilerin rekabet konumu zayıflamakta ve ekonomide yapısal işsizlik sorunu baş göstermektedir (Melnyk vd., 2014:19).
- Gelişmemiş bölgelere yapılacak yabancı yatırımlar olumlu dışsallık yaratmaktadır. Ancak yabancı yatırımların bu olumlu etkisi yabancı yatırımların yapılış biçimine göre farklılık göstermektedir. Yani, satın alma ve birleşme şeklinde yapılan yabancı yatırımlar, özellikle istihdam üzerinde negatif etki yaratmaktadır. Çokuluslu şirketlerle rekabet edemeyen yerel işletmeler çalışanları işten çıkarmaktadır (Görmezöz, 2007:31). Ayrıca çokuluslu şirketler, yerli firmaları piyasa dışına iterek "dışlama etkisine (crowding out)" neden olmaktadır. 1990-2000 yılları arasında Avrupa'da finans sektöründe yaklaşık 130.000 kişi satın alma ve birleşmeler nedeniyle işsiz kalmıştır (Laabs, 1991:31).
- Lisans ve/veya patent anlaşmaları sayesinde gelişmekte olan ülkelere elde edilen katma değer çokuluslu şirketler kanalıyla gelişmiş ülkelere transfer edilmektedir. Bu durum gelişmekte olan ülkelere ödemeler dengesi açıklarının oluşmasına ve gelir dağılımının yurt içinde bozulmasına neden olmaktadır. Böylece ülkeler arasında refah farkı düzelmek yerine daha da artmaktadır (Gündoğan, 2002:25).

- Yabancı yatırımı çekmek için ülkelerin uyguladığı sübvansiyonlar ve vergi teşvikleri, devlet gelirlerinin azalmasına neden olmaktadır (Epstein, 1999).
- Çokuluslu şirketler kanalıyla gelen yabancı yatırımlar yerel ekonomi üzerinde negatif sosyal etki yaratmaktadır. Yani çokuluslu şirketlerin yatırım yaptığı ülkelerde vasıflı emeğe ödenen ücret yükselmekte ve ücret eşitsizliğinin oluşmasına neden olmaktadır. Ayrıca yabancı yatırımı ekonomisine çekmek isteyen ülkeler, vergi oranlarını, çevre ve işçi standartlarını düşürmektedir. Böylece daha az kısıtlamalarla, daha fazla yabancı sermaye hedeflemektedirler. Örneğin OECD ülkeleri içinde ABD'nin gayrisafi yurtiçi hasılasında yabancı yatırımların payı 1985 yılında %4.3'iken, 2007'de bu oran %14.5'e yükselmiştir. Ancak işçiyi koruma kurallarının oranı 1985 yılında %2.45 iken, 2007 yılında %2.04'e gerilemiştir (Olney, 2010:1-2).
- Çokuluslu şirketler yerel ekonomiye sadece ekonomik ve sosyal yönden değil, aynı zamanda çevresel yönden de zarar vermektedir. Özellikle faaliyet alanları içinde yarattığı kirliliği, tazmin yoluna gitmeyerek kirliliğin daha da artmasına neden olmaktadır (De Rivero, 2003). Ayrıca yüksek çevre standartlarından kaçan çokuluslu şirketler için gelişmekte olan ülkeler, zamanla 'kirlilik cennetine' dönüşmektedir (Chudnovsky ve Andrés, 2008:3).

Yabancı yatırımların yukarıda açıklanan negatif etkileri özet olarak üç başlık altında sınıflandırılabilir. Çokuluslu Şirketleri Araştırma Merkezinin (SOMO), yabancı yatırımların kalkınmadaki rolünü araştırdığı 2008 yılı raporuna göre, yabancı yatırımların negatif etkileri Tablo 2.7'de özet olarak gösterilmiştir (SOMO, 2008:3). Tabloya göre yabancı yatırımların negatif etkileri ekonomik, sosyal ve çevresel olarak üçe ayrılmaktadır.

Tablo 2.7: DYY’ların Negatif Etkileri

<i>Ekonomik Etkiler</i>
<ul style="list-style-type: none">• Karların geri dönmesi, telif ve faiz ödemeleri sermaye hesabı üzerinden GSYİH büyümesini olumsuz etkilemektedir.
<ul style="list-style-type: none">• Çokuluslu şirketler tarafından gerçekleştirilen ithalat, cari işlemler hesabı üzerinden GSYİH büyümesini olumsuz etkilemektedir.
<ul style="list-style-type: none">• Sübvansiyonlar, vergi teşvikleri, transfer fiyatlandırması ve vergiden kaçınma devlet gelirlerini olumsuz etkilemektedir.
<ul style="list-style-type: none">• “Yayıma Etkisi” sınırlıdır. Çokuluslu şirketlerdeki yüksek ücretler, yerli şirketlerden “beyin göçünün” olmasına yol açar.
<ul style="list-style-type: none">• Düşük fiyatlar ve uluslararası şirketlerin piyasa gücünün olması yerli şirketlerin piyasa dışına itilmesine neden olur.
<ul style="list-style-type: none">• Uluslararası şirketler tarafından makine ve ara ürünlerin ithalatının yapılması yerli tedarikçiler açısından “Crowding Out” etkisinin ortaya çıkmasına neden olur.
<i>Sosyal Etkiler</i>
<ul style="list-style-type: none">• Doğrudan yabancı yatırım kaynaklı GSYİH daralmasından fakirler zarar görür.
<ul style="list-style-type: none">• Çokuluslu şirketlerin girişi hizmetlere erişimi bozar ve hizmetlerin fiyatlarının yükselmesine neden olur.
<ul style="list-style-type: none">• Satın alma ve birleşmeler kanalıyla elde edilen şirketler yüzünden iş kayıpları oluşur.
<ul style="list-style-type: none">• Çokuluslu şirketler vasıflı emeğe daha fazla ödeme yaptığı için, ücret eşitsizliği oluşur.
<ul style="list-style-type: none">• İnsan ve işçi hakları çokuluslu şirketler tarafından çiğnenir. Bazı sektörlerde düşük ücretler ve geçici sözleşmeler söz konusudur.
<ul style="list-style-type: none">• Çokuluslu şirketler düşük insan ve işçi hakları standartları, uygulamaları için hükümetler üzerinde lobicilik faaliyeti yapar.
<i>Çevresel Etkiler</i>
<ul style="list-style-type: none">• Çokuluslu şirketler kirlilik ve çevre tahribatı yapar.
<ul style="list-style-type: none">• Çokuluslu şirketler düşük çevre standart ve uygulamaları için lobicilik faaliyeti yapar.
<ul style="list-style-type: none">• Çokuluslu şirketler çevre yasalarına karşı yatırım anlaşmalarını kullanır.

Kaynak: SOMO (2008); “Is Foreign Investment Good for Development?”, <https://www.somo.nl/wp-content/uploads/2008/03/Is-Foreign-Investment-Good-for-Development.pdf>, (Erişim Tarihi:04.05.2015).

2.4. Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi

Yabancı yatırımlar ev sahibi ülke için sadece sermayenin değil, aynı zamanda istihdam, ücret ve verimlilik düzeyinin artırılması için önemli bir kaynaktır. Ayrıca yabancı yatırımlar sayesinde, ev sahibi ülkede istihdam artışına bağlı olarak ücretler yükselmektedir. Buna bağlı olarak da ülkede refah artışı

sağlanarak, dolaylı olarak gelir eşitsizliği azalmaktadır. Bu başlık altında doğrudan yabancı yatırım, istihdam ve gelir eşitsizliği ilişkisi ele alınacaktır.

2.4.1. İstihdam ve Ücret Artışında Yabancı Sermayenin Önemi

Ev sahibi ülke için yabancı sermaye sadece istihdam artışına değil aynı zamanda ücret artışına da neden olmaktadır. Mevcut literatürdeki çalışmalar incelendiğinde, çokuluslu şirketler vasıtasıyla gerçekleştirilen yabancı yatırımların istihdamı arttırıcı ve yoksulluğu azaltıcı etkileri, dört ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlar şu şekilde özetlenebilir (Rizvi ve Nishat, 2009:5):

a) Çokuluslu şirketler tarafından gerçekleştirilen yabancı yatırımlar, ev sahibi ülkenin istihdamı üzerinde doğrudan ve dolaylı etki yaratmaktadır:

Yabancı sermaye yatırımlar yerli ekonomi üzerinde, yeni iş olanakları yaratarak (net sermaye stokundaki artışa bağlı olarak) işsizliğin azalmasına katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte yabancı yatırımlar geldikleri ülkenin rekabet yapısını canlandırarak, dolaylı olarak istihdam artışı sağlamaktadır. Yabancı yatırımların istihdam üzerindeki olumlu etkisi özellikle az gelişmiş ülkeler açısından önem taşımaktadır. Çünkü bu ülkeler kendi imkanlarıyla gerçekleştiremediği istihdamı, yabancı kaynaklar sayesinde yaratmaktadır (Craigwell, 2006:1-2).

UNCTAD (1994) raporuna göre, yabancı yatırımların ev sahibi ülkede istihdam üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri niteliksel, niceliksel ve konumsal olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir. Her başlık altında yabancı yatırımların negatif ve pozitif etkileri analiz edilmektedir. Mevcut tablolar aşağıda gösterilmektedir:

Tablo 2.8: DYY’ların Ev Sahibi Ülke İstihdamı Üzerindeki Doğrudan Etkileri

	<i>Pozitif</i>	<i>Negatif</i>
<i>Niceliksel Değişiklikler</i>	Yabancı yatırımlar sermaye stokunu arttırarak, yeni iş sahası yaratır.	Özelleştirme ve diğer uygulamalarla, iş kaybına neden olabilir.
<i>Niteliksel Değişiklikler</i>	Emeğin verimliliğinin ve ücretlerinin yükselmesine sebep olur.	Vasıflı ve vasıfsız emek arasındaki ücret farkı artar.
<i>Konumsal</i>	Yüksek işsizliğin olduğu alanlarda yeni iş imkanları oluşturur.	Yabancı yatırım kentsel nüfusun artmasına neden olarak, bölgesel eşitsizliğin oluşmasına neden olur.

Kaynak: UNCTAD (1994), “Transnational Corporations, Employment and the Workplace, World Investment Report,” New York and Geneva.

Tablo 2.9: DYY’ların Ev Sahibi Ülke İstihdamı Üzerindeki Dolaylı Etkileri

	<i>Pozitif</i>	<i>Negatif</i>
<i>Niceliksel Değişiklikler</i>	Yerli firmalar üzerinde yayılma etkisi yaratarak, yeni iş alanlarının oluşturulmasına katkı sağlar.	Yerel firmalar açısından dışlama etkisi yaratarak, iş kaybına neden olur.
<i>Niteliksel Değişiklikler</i>	Yabancı firmalar “en iyi uygulama biçimini” aktarır.	Yerli firmalarda olan geçerli ücret, rekabetle karşı karşıya kalır.
<i>Konumsal</i>	Yüksek işsizliğin olduğu bölgelerde tedarikçileri uyarır.	Bölgesel düzeyde eşitsizlik artabilir.

Kaynak: UNCTAD (1994), “Transnational Corporations, Employment and the Workplace, World Investment Report,” New York and Geneva.

Yabancı yatırımların istihdam üzerindeki etkisine ilişkin mevcut literatür incelendiğinde iki önemli nokta ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki, dünya genelinde son dönemde yabancı yatırımlara bakıldığında, yapılış biçimi bakımından istihdamı çok fazla arttırmadığı görülmektedir. Çünkü ülkelere gelen yatırımlar yoğunlukla satın alma ve birleşme şeklindedir. İkinci olarak jeopolitik olarak öneme sahip ve işgücü piyasaları küçük olan ülkelerde, yabancı yatırımlar istihdamı daha fazla arttırmaktadır. Yabancı yatırımların sektörel analizi yapıldığında, yoğun olarak imalat sektörüne (sektörün kendine has özelliğinden dolayı) geldiği görülmektedir (Saray, 2011:384-385).

b) Yabancı yatırımlar sayesinde ev sahibi ülkede ücretler yükselmektedir:

Yabancı yatırımların en önemli avantajı ev sahibi ülkede ücretleri yükseltmesidir. Literatürde yapılan çalışmaların çoğu, çokuluslu şirketler tarafından gerçekleştirilen yabancı yatırımlar sonucunda, işçilere yabancı firmaların yerli firmalardan daha fazla ücret ödediğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte ücretlerdeki yayılma etkisi sonucunda, yabancı şirketlerin yoğun olduğu şehir ve endüstrilerde ücretler yüksek olma eğilimindedir. Yabancı yatırımların artması ev sahibi ülkede, istihdam kanalıyla ücretleri yükseltmektedir. Dolayısıyla hem istihdam artışı (buna bağlı olarak ücretlerin yükselmesi), hem de yabancı firmaların yerli firmalardan daha yüksek ücret ödemesi, ekonomide ‘ortalama ücretlerin’ artmasına sebep olmaktadır (Lipseý, 2002:343-344).

c) Çokuluslu şirketler teknoloji transferini teşvik etmektedir:

Yabancı sermayenin yerel ekonomi üzerindeki en önemli etkilerinden biri, ülkedeki üretim bilgisini ve çağdaş yönetim becerisini geliştirmesidir. Bu sayede ev sahibi ülkede bilgiye ulaşma maliyeti azalmaktadır. Özellikle, ülkelere gelen yabancı yatırımların satın alma ve birleşmelerden ziyade yüksek katma değer yaratan nitelikte olması, büyüme ve istihdam artışına daha fazla katkı sağlamaktadır (Campos ve Kinoshita, 2002:5). Konuyla ilgili olarak Bloom (1992), çalışması sonucunda uluslararası şirketler kanalıyla gelen yabancı yatırımların Güney Kore’de önemli teknoloji transferi gerçekleştirdiğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde Borensztein (1998), çalışması sonucunda doğrudan yabancı yatırımların ekonomik büyümeye ülkenin yerel sermayesinden daha fazla katkısı olduğunu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, yabancı yatırımların teknoloji yayılımında önemli bir araç olduğunu ortaya koymuştur.

d) Çokuluslu şirketler tarafından gerçekleştirilen yabancı yatırımlar, ev sahibi ülkedeki iş gücünün verimliliğini arttırmaktadır:

Teknolojinin transferi ve yayılımı sayesinde, ev sahibi ülkede bilgi ve beşeri sermaye düzeyi artmakta buna bağlı olarak da kısa dönemde verimlilik artışıyla sağlanan, yeni ürünler üretilmektedir. Uzun dönemde ise olumlu dışsallık etkisiyle, işgücünün yeteneklerini geliştirmesi sağlanmaktadır (UNCTAD, 2010:9). Ev sahibi ülkede bulunan yerel firmalar ya eğitilmiş işgücünü kiralayarak ya da gözlem

yoluyla yabancı iştiraklerin teknolojilerini kopyalayarak, verimlilik artışı sağlamaktadır. Bununla birlikte yabancı şirketler, yerli şirketleri yeni teknoloji aramaya zorlayıp rekabeti şiddetlendirerek, yerel firmalar üzerinde yayılma etkisi yaratmaktadır. Yerli firmalar, çokuluslu şirketler tarafından üretilen ara girdilere daha az masrafla ulaşarak, daha üretken hale gelmektedir (Javorcik, 2004:607-608).

2.4.2. Büyümede Yabancı Sermayenin Önemi

Doğrudan yabancı yatırımlar ve ekonomik büyüme ilişkisinin teorik temelleri Neoklasik ve içsel büyüme modellerine dayanmaktadır. Neoklasik model, yabancı yatırımlar sayesinde orta vadede geçici ancak uzun dönemde kalıcı büyümenin olacağını savunurken, içsel büyüme modelleri büyümeyi teknolojik gelişmelere dayandırmaktadır. Yani ev sahibi ülkeye gelen yabancı yatırımların teknolojik gelişmeleri hızlandırması vasıtasıyla büyüme süreklilik kazanmaktadır (Barrel and Pain, 1997).

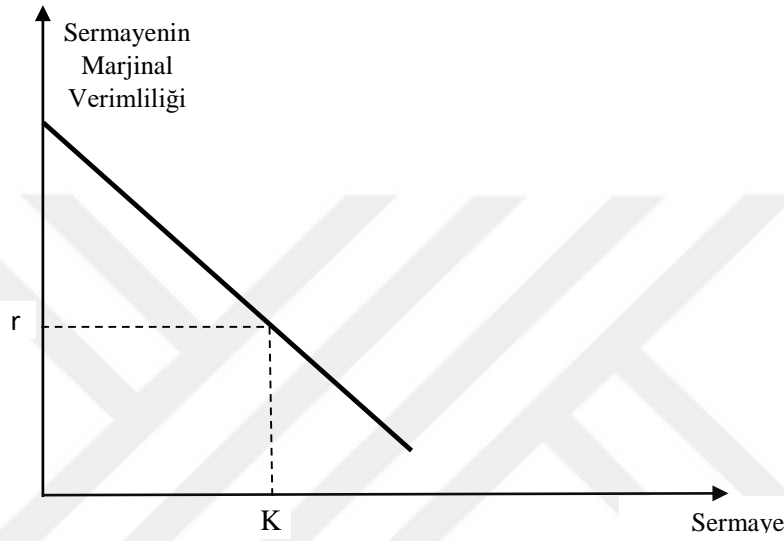
Neoklasik teori, yabancı yatırım ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi fiziki sermaye miktarındaki artış kanalıyla kurmaktadır. Ev sahibi ülkeye gelen yabancı yatırımlar sayesinde fiziki sermaye miktarı artmaktadır. Fiziki sermayede meydana gelen artış ise ekonomik büyümeye sebep olmaktadır. Modele göre, düşük tasarruf oranına sahip ülkeler, dışardan gelen yatırımlar sayesinde gayri safi yurt içi hasılasını artırmaktadır. Yani yabancı yatırım sayesinde ev sahibi ülkede işçi başına üretim miktarı artmaktadır (Vergil ve Karaca, 2010:1214). Teoride, yabancı yatırımlar bazı gerekçelerden dolayı ekonomik büyüme için gerekli kabul edilmektedir. Bu gerekçeler aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Örnek, 2008:208):

- Teknolojinin gelişip yayılmasında, yabancı yatırımlar önemli bir unsurdur.
- Yabancı yatırımlar sermaye, bilgi ve tecrübeyi beraberinde getirmektedir.
- Yabancı yatırımlar sermaye malı ihracatını arttırmaktadır.
- Yabancı yatırımlar sayesinde ekonomide istihdam artışı sağlanmaktadır.

Neoklasik teoriye göre sermayenin marjinal verimliliği ve sermaye arasındaki ilişki şekil 2.2'de gösterilmektedir. şekilde görüldüğü gibi, sermaye miktarı arttıkça, faiz oranı düşmektedir. Yani sermaye ve faiz arasında ters yönlü bir ilişki mevcuttur. Yabancı sermaye yatırımlarına yön veren sermayenin marjinal

verimliliğidir. Yani fert başına sermayenin az olduğu az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, sermayenin marjinal etkinliği yüksektir. Bu durum ise yabancı sermayenin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yönelmesine sebep olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise fert başına sermaye fazla olduğu için sermayenin marjinal verimliliği düşüktür. Dolayısıyla gelişmiş ülkelere daha az yabancı sermaye yönelmektedir.

Şekil 2.2: Gelirin Dağılımı

Kaynak: Bjornskov, Christian (2005); “Basics of International Economics,” <http://lib.mdp.ac.id/ebook/Karya%20Umum/Karya%20Umum-Basics%20of%20International%20Economics.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.05.2016).

Neoklasik büyüme kuramı, yabancı yatırımları açıklamaya çalışsa da, yetersiz kalmaktadır. Teoriye göre, yatırımlar sermayenin marjinal etkinliğinin fazla olduğu ve sermaye yoğunluğunun en az olduğu ülkelere yönelmektedir. Bu düşünceden hareketle yabancı yatırımlar, gelişmiş ülkelere yönelmektedir. Bu noktada teori, gelişmiş ülkeler arasında gerçekleşen yabancı yatırım akımlarını açıklamada yetersiz kalmaktadır (Demirel, 2006:51).

Neoklasik teorisinin tersine içsel büyüme modelleri, büyüme dinamiklerinin sistemin içinde olduğunu savunmaktadır. Yani neoklasik büyüme modelinin aksine içsel büyüme modelleri, teknolojik gelişmeyi içselleştirerek, önemli bir büyüme dinamiği kabul etmektedir. Teknolojik gelişme ve etkinliğin artırılmasında yabancı yatırımlar kilit rol oynamaktadır. Romer (1990)’e göre, yabancı yatırımlar beşeri sermayeyi güçlendirerek ve AR-GE sürecini geliştirerek, ekonomik büyümeyi hızlandırmaktadır. Grossman and Helpman (1991) ise, verimlilik artışı ve

teknolojik ilerlemenin sonucu olarak inovasyon ve rekabetin artacağını, buna bağlı olarak uzun dönemde ekonomik büyümenin sağlanacağını ortaya koymuşlardır.

İçsel büyüme modellerinde, yabancı yatırımlar büyümeyi üç kanalla etkilemektedir. Bunlardan ilki, yeni bilgi ve teknolojilerin sayesinde yabancı yatırımlar ekonomideki sermaye birikimini arttırmaktadır. İkinci olarak, işgücü ve yöneticilerin eğitimi sayesinde ev sahibi ülkede bilgi ve beceri düzeyi yükselmektedir. Son olarak ise, yabancı yatırım, piyasa giriş engelleri ve yerli firmaların gücünü kırarak ev sahibi ülkede rekabeti arttırmaktadır (Öztürk, 2007:82).

2.5. Doğrudan Yabancı Yatırımlar-İstihdam-Gelir Eşitsizliği İlişkisi

Uluslararası sermaye akımlarının üretim, etkinlik ve dünya refahı üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Özellikle gelir eşitsizliğinin azaltılması noktasında yabancı yatırımlar insani gelişmeye sosyal ve ekonomik olmak üzere iki taraflı katkı sağlamaktadır. Sosyal olarak; genel nüfus refahının iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması yabancı yatırımların en önemli sosyal katkisidir. Buna bağlı olarak yabancı yatırımlar sayesinde yaratılan iş imkanlarıyla, ülkelerdeki yerel beceri düzeyi yükselmektedir. Ekonomik olarak ise; içsel büyüme kuramına uygun olarak beşeri sermayenin gelişmesiyle birlikte, milli gelir artışı yaşanmaktadır (Potter vd., 2002: 281).

Yabancı yatırım doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekilde refaha artışına ve gelir eşitsizliğinin azalmasına katkı sağlamaktadır. Doğrudan kanal; yabancı yatırımın özel sektör (ileri ve geri bağlantı) kanalıyla ‘‘pozitif yayılma etkisi’’ göstermesidir. Yayılmanın sonucunda yeni iş sahaları yaratılacaktır. Dolaylı kanal; yabancı yatırımlar doğrudan olmasa bile makroekonomik düzeyde büyümeye dolaylı katkı sağlamaktadır. Ancak yabancı yatırımların doğrudan veya dolaylı olarak katkı sağlaması, yatırımın türüne göre farklılık göstermektedir (Gohou ve Soumaré, 2009:6).

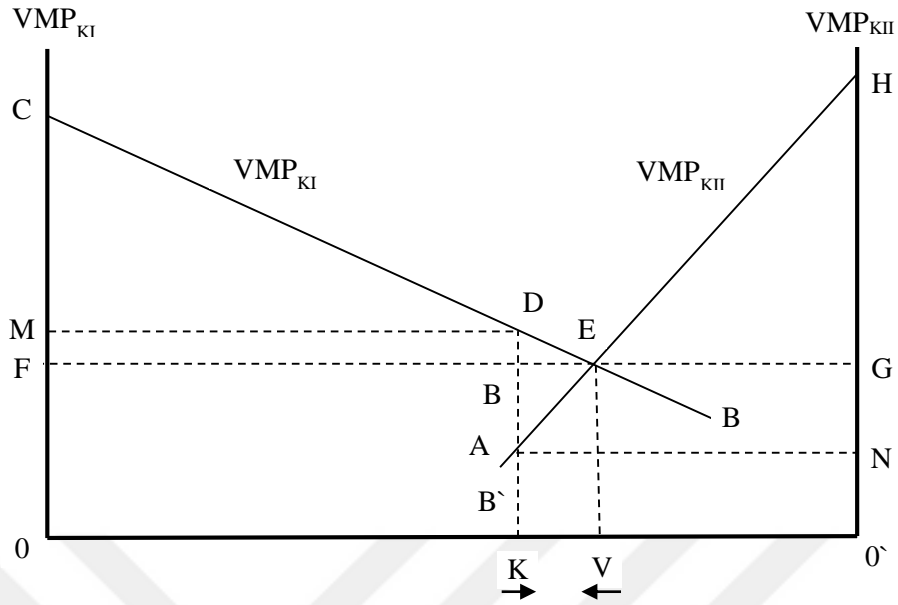
Yabancı yatırımların en önemli özelliği, ev sahibi ülkenin çıktısına ve büyümesine katkı sağlamasıdır. Yabancı yatırımlar kanalıyla sermaye stokunun artması çıktı artışının en önemli göstergesi olmaktadır. Ancak yabancı yatırımların ev sahibi ülkeye nasıl geldiği önem arz etmektedir. Yani ev sahibi ülkeye satın alma

ve birleşme kanalıyla gelen yabancı yatırımların çıktı üzerindeki etkisi sıfırdan yapılan yatırımlara göre daha az olmaktadır. Dolayısıyla satın alma ve birleşme şeklinde gelen yabancı yatırımlar gelir ve istihdam üzerinde beklenen etkiyi yaratmamaktadır (Moosa, 2002:22).

Yabancı yatırımların ülke refahına etkisi konusunda yapılan ampirik çalışmalar, doğrudan yabancı yatırımların bölgesel yatırımlardan daha fazla faktör verimliliğine ve gelir artışına sebep olduğunu göstermektedir. Bu artış sermaye birikiminin artması, istihdam artışı ve teknolojik gelişmeyle açıklanmaktadır. Bu gelişmelerin arasında en dikkat çeken sermaye birikiminin artmasıdır. Yani yabancı yatırımlar ev sahibi ülkede sermaye birikimini arttırarak ekonomik gelişmeye katkı sağlamaktadır (OECD, 2002).

Sermaye akımlarının refah üzerindeki etkisi Şekil 2.3'de gösterilmektedir. Sermaye akımlarının refah etkisini incelemek için, sermaye fakiri (I) ve sermaye zengini (II) ülkeler ele alınmıştır. Buna göre dünyadaki toplam sermaye stoku $00'$ kadardır. VMP_{KI} ve VMP_{KII} ülkelere ait marjinal ürün değeri eğrileridir. Bu eğrilerin altında kalan alan ülkelerin ulusal gelirini göstermektedir. Sermaye fakiri (I) ülkenin ulusal geliri $0CDK$ iken, sermaye zengini (II) ülkenin ulusal geliri $0'NAK$ 'dır. Sermayenin I ülkesinde göreceli olarak kıt, II ülkesinde de bol olduğu kabul edildiğinde; sermaye fakiri (I) ülkenin sahip olduğu sermaye miktarı $0K$ iken, sermaye zengini (II) ülkenin sahip olduğu sermaye miktarı $0'K$ 'dır. Sermaye zengini (II) ülkeden sermaye fakiri (I) ülkeye doğru gerçekleşen sermaye akımları sonucunda I ülkesinde toplam ücretler FMDE alanı kadar artarken, sermaye gelirleri FMDB alanı kadar azalmaktadır. İki alan kıyaslandığında, ücret gelirlerindeki artış sermaye gelirlerindeki azalmadan daha büyük olduğu için, BDE üçgeni alanı kadar ulusal gelir artışı yaşanmaktadır. Benzer şekilde sermaye zengini (II) ülkede yaşanan sermaye çıkışı, sermayedarların gelirini NGBA alanı kadar arttırırken, ücret gelirlerini NGEB alanı kadar azaltmaktadır. Sonuçta II ülkesinin ulusal geliri ABE üçgeninin alanı kadar artmaktadır.

Şekil 2.3: Uluslararası Sermaye Akımlarının Refah Etkisi

Kaynak: Appleyard, Dennis R., Alfred J.Field, Jr ve Steven L.Cobb (2008); *International Economics*, 6th.Ed., McGraw-Hill, s. 234-238.

Gelişmiş ülkelerde yaşanan sermaye çıkışı sermaye sahiplerinin yüksek kar elde etmesine neden olmaktadır. Bu nedenle gelişmiş ülkede sermaye sahipleri uluslararası sermaye akımlarını desteklemektedir. Ancak sermaye zengini ülkede sermaye çıkışı nedeniyle, ücret gelirleri azalmaktadır. Bundan dolayı bu ülkelerdeki sendikalar uluslararası sermaye akımlarına karşı çıkmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde sermaye girişi, sermaye sahiplerinin düşük kar elde etmesine neden olmaktadır. Bu nedenle gelişmekte olan ülkede sermaye sahipleri uluslararası sermaye akımlarına karşı çıkmaktadır. Öte yandan bu ülkelerde ücret gelirleri artmaktadır. Ücret gelirlerindeki artış ile sermaye gelirlerindeki azalma kıyaslandığında, ücret gelirlerindeki artış sermaye gelirlerindeki azalmadan daha büyük olduğu için ulusal gelirden artış yaşanmaktadır. Bundan dolayı bu ülkelerdeki sendikalar uluslararası sermaye akımlarını desteklemektedir (Bjornskov, 2005:47).

Doğrudan yabancı sermaye girişi gelişmekte olan ülkelerde özellikle emek yoğun teknolojiye sahip sanayi dallarına yönelerek, ilave gelir ve istihdamın doğmasına neden olmaktadır. Yabancı yatırımların gelişmekte olan ülkelerde yarattığı bu olumlu etki kimi durumlarda sınırlı kalmaktadır. Yatırımların daha çok sermaye yoğun sektörlere gelmesi veya ev sahibi ülkeye gelen yatırımların daha çok satın

alma birleşme şeklinde olması gelir ve istihdam üzerinde negatif etki yaratmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise yabancı yatırımlar değerlendirilirken daha çok pozitif yönü üzerinde durulmaktadır. Yabancı yatırımların gelişmiş ülkelerde yarattığı pozitif etkiler; know how, artan istihdam ve ödemeler bilançosu dengesizliğinin giderilmesi, teknoloji aktarımı, verimlilik artışı ve rekabet şartlarının iyileşmesidir (Erol ve Çınar, 2013:20).

Yabancı yatırımlar ve istihdam arasında ilişki olduğu teorik olarak bilinmektedir. Mevcut çalışmalar yabancı yatırımların istihdam üzerinde üç etki yaratacağını ileri sürmektedir. Bu etkilerden ilki, yabancı yatırımlar dolaylı veya doğrudan istihdamı uyararak yeni iş imkanlarının doğmasına neden olmaktadır. İkincisi, firmaların yapılandırılması veya yeniden alınması yoluyla istihdam hacmi korunabilir. Son olarak, yabancı yatırım girişi şiddetli rekabete neden olarak yerli firmaların kapatılmasına, buna bağlı olarak da istihdamın azalmasına neden olmaktadır (Pinn vd., 2011:78). Yabancı yatırımların istihdam üzerindeki etkisi, gelen yabancı yatırımın miktarına, geldiği sektöre, geliş amacına ve türüne göre değişmektedir. Örneğin çok uluslu şirketler daha nitelikli işgücü veya daha çok sermaye yoğun teknolojiler kullanma eğilimindedirler. Bu şirketler nitelikli işgücüne daha yüksek ücret ödeyerek kendi bünyesinde istihdam ederken, aynı zamanda daha ileri teknoloji kullanmayı tercih etmektedirler. Bu durum ise ev sahibi ülkede istihdamın azalmasına neden olmaktadır (Lipseş, 2002:344).

Yabancı sermaye göç ettiği ülkelerde, geldiği sektöre bağlı olarak (emek yoğun sektörlerde) istihdamı arttırarak, ücretleri yükseltmekte buna bağlı olarak da dolaylı olarak gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Örneğin, uluslararası sermaye akımları, göç ettiği gelişmekte olan ülkede ücret ve sermaye gelirlerini etkilemektedir. Gelişmekte olan ülkelere gelen yabancı sermaye toplam ücret gelirlerini arttırırken, sermaye gelirlerini azaltmaktadır. Ücret gelirlerindeki artış, sermaye gelirlerindeki azalmadan büyük ise, ulusal gelir artacak dolaylı olarak ülkede gelir eşitsizliği azalacaktır (Seyidoğlu, 2013:617). Emek yoğun sektörlere gelen yabancı sermayenin, istihdam kanalıyla gelir eşitsizliğini azaltma kanalı, aşağıda gösterilmektedir:

$$DYY_i \uparrow \rightarrow İSTİHDAM_i \uparrow \rightarrow \text{Ücret}_i / (\text{Genel Ücretler})_i \uparrow \rightarrow GİNİ_i \downarrow$$

Yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini etkileme kanalı sermaye yoğun sektörlerde farklılık göstermektedir. Eğer yabancı sermaye tarım, madencilik gibi emek yoğun sektörlerle geliyorsa, söz konusu sektörlerde ücretlerin yükselmesi gelir eşitsizliğini azaltıcı etki yapmaktadır. Fakat yabancı sermaye teknoloji yoğun sektörlerle geliyorsa, söz konusu sektörlerde ücretlerin yükselmesi gelir eşitsizliğini daha da arttırmaktadır. Yani yabancı sermayenin geldiği sektörlerin emek ya da sermaye yoğun olması, gelir eşitsizliğini artması ya da azalmasına neden olmaktadır. Sermaye yoğun sektörlerle gelen yabancı sermayenin, istihdam kanalıyla gelir eşitsizliğini azaltma kanalı, aşağıda gösterilmektedir:

$$DYY_i \uparrow \rightarrow İSTİHDAM_i \uparrow \rightarrow \text{Ücret}_i / (\text{Genel Ücretler})_i \uparrow \rightarrow GİNİ_i \uparrow$$

Yabancı yatırımların artması ev sahibi ülke açısından ücretlerin yükselmesine sebep olmaktadır. Özellikle istihdam artışı (buna bağlı olarak ücretlerin yükselmesi) ve yabancı firmaların yerli firmalardan daha yüksek ücret ödemesi, ev sahibi ülkede ‘‘ortalama ücretlerin’’ artmasına sebep olmaktadır. Yabancı şirketler yerel şirketlerden daha fazla ücret ödemeseler bile, işçi talebini arttırdıkları için yerel şirketler üzerindeki yayılma etkisi devam etmektedir. (Lipseş, 2002:343-354). Aitken, Harrison, and Lipseş (1996), çalışmalarında Venezüella ve Meksika’da ücretler üzerinde yabancı ortaklıkların yarattığı pozitif yayılma etkisi olmasa bile, endüstride ortalama ücretlerin yükseldiğini ortaya koymuşlardır.

Doğrudan yabancı yatırımların ev sahibi ülkeye gelmesinin ücretleri arttırması üç şekilde olmaktadır: İlki, yabancı yatırımlarla birlikte ev sahibi ülkede nitelikli işgücü ücretleri yükselmektedir. İkinci olarak, yabancı yatırımlarla birlikte yerel firmaların da işgücüne ödediği ücret yükselmektedir. Son olarak ise, ‘‘ücretlerin yayılımı’’ etkisiyle ev sahibi ülkedeki ortalama ücretler de yükselmektedir. Örneğin, Lipseş and Sjöholm (2004), çalışmalarında Endonezya’da yerli sermayeli işyerleri üzerinde yabancı varlığının ücret yayılımı üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmaları sonucunda yabancı ortaklıkların ücret eşitliği üzerindeki etkisinin, ücret farklılığından daha büyük olduğunu ortaya koymuşlardır.

Doğrudan yabancı yatırımların ücretleri etkilemesi iki faktöre bağlı olarak değişmektedir. Bunlardan ilki yerel firmanın iş gücü piyasasındaki konumu ve ikincisi ise yabancı yatırımların bu iş gücü piyasasını nasıl etkilediğidir. Yani yabancı yatırımlar yerel firmalar üzerinde bir yandan ücret ve verimliliğin artmasına, diğer yandan ücret farklılıklarının oluşmasında sebep olmaktadır.

Literatürde yabancı yatırımların ücretler üzerindeki etkisine ilişkin çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin Aitken vd. (1996), Venezuela ve Meksika'yı inceledikleri çalışmaları sonucunda, ekonomide yabancı paylı işletmelerin artmasıyla birlikte ortalama ücretlerin de yükseldiğini ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde Feliciano ve Lipsey (1999), 1987 ve 1992 yılları arasında yabancı ortaklıklardaki değişimin ortalama ücretler üzerinde etkisini inceledikleri çalışmaları sonucunda, imalat sektörü hariç diğer sektörlerde ortalama ücretlerin arttığını ortaya koymuşlardır. Yine Figlio ve Blonigen (2000), çalışmalarında Güney Carolina'da yabancı sermayeli ortaklıkların ortalama ücretleri arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

3. DOĞRUDAN YATIRIMLAR, İSTİHDAM VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİ ÜZERİNE AMPİRİK ANALİZ

Bu bölümde seçilmiş ÷lke grupları örneğinde sektörel doğrudan yabancı yatırımların istihdam kanalıyla gelir eşitsizliği üzerine etkisi ortaya konulacaktır. İlk olarak literatür taraması başlığı altında bu konudaki mevcut çalışmalardan bahsedilecektir.

3.1. Literatür Taraması

Doğrudan yabancı yatırım ve gelir eşitsizliği kavramları ekonomi literatüründe önemli yer tutmaktadır. Literatüre baktığımızda doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerine etkisi konusunda hakim iki temel hipotez bulunmaktadır. Modernizasyon Kuramı ve Bağımlılık Okulu olarak adlandırılan bu kuramlar, ekonomi sisteminin işleyiŐi ve ÷lkelerin gelişme süreçlerine dair farklı görüşlere dayanmaktadır. Modernizasyon kuramına göre ekonomik gelişmenin ilk safhasında yüksek getirili sektörlerde istihdam artışının sağlanmasıyla yüksek ve düşük gelirli kişiler arasında gelir uçurumu oluşacaktır. Ancak daha sonraki süreçte tarım kesiminde bulunan fazla iş gücünün sanayi tarafından absorbe edilmesiyle birlikte gelir eşitsizliği sorunu ortadan kalkarak, gelir dağılımı düzelecektir. Modernizasyon kuramında Kuznets hipotezi önemli yer tutmaktadır. Kuznets'e göre gelir eşitsizliği ekonomik kalkınma karşısında ters-U şeklinde bir seyir izlemektedir. Kalkınmanın ilk aşamalarında gelir eşitsizliğinin kalkınma ile birlikte artmasına rağmen, ilerleyen süreçte gelir eşitsizliğindeki artma eğilimi giderek azalmaktadır. Yani kişi başına düşen gelir belli bir seviyeye ulaşıttan sonra (dönüm noktasından sonra) gelir eşitsizliği azalmaktadır (Bhattarai vd., 2002:2). Bağımlılık kuramı ise Modernizasyon kuramına tepki olarak doğmuş, 1960'lı yılların ortalarında özellikle Üçüncü Dünya ÷lkeleri tarafından destek kazanmıştır. Bağımlılık teorisyenleri sömürge mekanizması, az gelişmişliğin geliştirilmesi (Frank, 1969) ve merkez-çevre ekonomisi (Amin, 1991) üzerine odaklanmışlardır. Bu kuram çerçevesinde ihracata yönelik sektörlerle bağılı iç seçkinlerin nüfuzlarını yabancılar üzerine kullanmasıyla, yerli üretimin gelişimi önlenmiş olacaktır. Bağımlılık kuramı savunucuları çalışmalarında "ihracata yönelik üretim" ve "doğrudan yabancı yatırımlara" vurgu yaparak bunların gelir dağılımını

bozduğunu iddia etmişlerdir. Bağımlılık kuramı savunucularına göre; ihracata yönelik üretim arttıkça geleneksel sektörler durgunluğa girecektir (Franco ve Gerussi, 2007:5). Böylelikle bir yandan kalifiye işçilerin ücretleri artarken, diğer yandan kalifiye olmayan işçiler arasında rekabetin şiddetlenmesinden dolayı ücret uçurumu meydana gelecektir. Gelir eşitsizliği konusunda vurgu yaptıkları diğer bir konu yabancı yatırımlardır. Yabancı yatırımlardaki artış sebebiyle yerli ve yabancı firmalar arasında ikili bir yapı oluşacak ve gelir dağılımı bozulacaktır. Ayrıca devletin doğrudan yabancı sermayeyi çekebilmek için uyguladığı politikalar, emeğin pazarlık gücünün zayıflamasına neden olacaktır (Ongan, 2004:159-160).

Literatürde doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve gelir dağılımı ilişkisi ile ilgili yapılan ekonometrik çalışmaların teorik yapılarıyla ilgili bir uzlaşma bulunmamaktadır. Ancak yapılan çalışmaların büyük bir bölümünün modernizasyon kuramını destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Doğrudan yabancı yatırımlar ve gelir eşitsizliği üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde mevcut çalışmaların önemli kısmının 1990 sonrası yapıldığı görülmektedir. Yapılan ampirik çalışmalara ait hipotezler, kaynağını genellikle bu alanın teorik literatürünü oluşturan çalışmalardan almaktadır. Yerli literatürde doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerine etkisini inceleyen yeteri kadar çalışma bulunmazken, yabancı literatürde bu konuda çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Sektörel doğrudan yabancı yatırımların istihdam kanalıyla gelir eşitsizliği üzerine etkisini inceleyen yerli ve yabancı literatürde ampirik çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle mevcut literatür araştırması yapılırken doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerine etkisini inceleyen çalışmalara yer verilmiştir. Literatürde yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalar, sonuçları itibariyle üç gruba ayrılmaktadır. İlk grup, doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşan çalışmalardır; Velde ve Morrissey (2002), Doğu Asya'da doğrudan yabancı yatırım ve ücret eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Doğu Asya ülkelerini (Hong Kong, Kore, Singapur, Filipinler ve Tayland) kapsayan çalışmada 1985-1998 yılları arası veriler kullanılarak analiz yapılmıştır. Araştırma neticesinde DYY'ların ücret eşitsizliğini azalttığı sonucuna varılmıştır. Çalışmaya göre doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinde belirleyici olan iki faktör vardır. Bunlar: yabancı yatırımın sektörel dağılımı ve eğitim politikalarıdır. Doğu Asya

ülkelerine gelen doğrudan yabancı yatırım beceri yoğun sektörlerle gelmektedir. Dolayısıyla buna bağlı olarak gelir eşitsizliği azalmaktadır. Ancak eğitim politikalarının etkisine bağlı olarak Tayland'da yurt içi faktörlerden dolayı DYY'ların ücret eşitsizliğini arttırdığı görülmüştür. Çünkü Tayland'da eğitim sistemi DYY'ların etkilerini absorbe edecek düzeyde değildir. Velde ve Morrissey (2002)'e göre, mal niteliği ve insan kaynağını geliştirecek uygun politikalar sayesinde DYY'ların ekonomiye olumlu etkisi yansiyacak ve gelir eşitsizliği azalacaktır.

Wei vd (2009), doğrudan yabancı yatırım girişleri ile bölgesel gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çin'deki bölgeleri kapsayan çalışmada, 1979-2003 arası veriler kullanılarak panel veri analizi yapılmıştır. Araştırma neticesinde DYY'ların bölgesel büyüme farklılıklarını açıklamada önemli bir etken olduğu ortaya konulmuştur. Politika aracı olarak, DYY'ların yönlendirilmesiyle birlikte bölgesel eşitsizliğin azaltılabileceği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte yatırım oranı, nüfus artış hızı ve ihracattaki büyümenin de bölgesel gelir dağılımını etkilediği sonucuna varılmıştır.

Herzer ve Nunnenkamp (2011), 1980-2000 yılları arasında 10 ülkeyi kapsayan (Filandiya, Almanya, İrlanda, İtalya, Malta, İsveç, Norveç, Hollanda, İspanya, İngiltere) çalışmalarında Avrupa'da doğrudan yabancı yatırım ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmaları neticesinde DYY'ların Avrupa'da gelir eşitsizliği üzerinde kısa dönemli pozitif etkiye sahip olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca uzun dönemde DYY ve gelir eşitsizliği arasında nedensellik ilişkisinin var olduğu ortaya konulmuştur. Buna bağlı olarak DYY girişlerinin gelir eşitsizliğini azalttığı, yüksek gelir eşitsizliklerinin de DYY girişlerini azalttığı sonucuna varılmıştır. DYY'lar Uruguay hariç diğer tüm ülkelerde gelir boşluklarının genişlemesine neden olmuştur. Yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerindeki farklı etkileri ev sahibi ülkenin yerel koşullarından (İş gücü piyasasının şartları v.b) kaynaklanmaktadır.

Figini ve Görg (2011), 1980-2002 yılları arasında 100'den fazla ülkeyi kapsayan çalışmalarında doğrudan yabancı yatırım ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmaları sonucunda doğrudan yabancı yatırımın etkisinin ülkelerin gelişme düzeylerine göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yani gelişmiş ülkelerde doğrudan yabancı yatırım arttıkça gelir

eşitsizliği azalmaktadır. Ancak gelişmekte olan ülkelerde doğrudan yabancı yatırım arttıkça gelir eşitsizliği artmaktadır. Küreselleşme aşamasının ve iş gücü eğitim düzeyinin her ülkede farklı olması, doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin, ülke gruplarına göre farklılaşmasına neden olmaktadır.

Chintrakarn vd (2012), 1977-2001 yılları arasında ABD’de 48 eyaleti kapsayan çalışmalarında doğrudan yabancı yatırım ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışma neticesinde gelir eşitsizliği üzerinde DYY etkilerinin kısa dönemde önemsiz, uzun dönemde ise önemli ve negatif bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Ülkeye doğrudan yabancı yatırımların girmesinin en önemli nedeni olarak politika yapıcılarının kararlarını göstermişlerdir. Hükümet politikaları ve ekonomik gelişmelerin Amerika’ya doğrudan yabancı yatırımların gelmesi noktasında çok önemli katkılar sağladığı sonucuna ulaşmışlardır.

Greaney ve Yao Li (2012), doğrudan yabancı yatırım girişleriyle gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çin’de 2004 yılında satışları 5 milyon Yen’e eşit ve fazla olan sanayi firmalarını kapsayan çalışmaları neticesinde, gelir eşitsizliğini etkileyen çeşitli değişkenlerin (coğrafi konum, firmalar arasındaki verimlilik farkları) olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca firma türleri arasındaki farklılığın işgücü verimliliği ve işçi başına çıktıyı etkileyen önemli faktör olduğu sonucuna varılmıştır. İhracata yönelik üretim yapan firmaların diğer firmalara nazaran daha fazla ücret ödemesi ve emek istihdam etmesinin ücret ve verimlilik arasında oluşan farkın sebebi olduğu ortaya konulmuştur.

Erol ve Çınar (2013), doğrudan yabancı yatırım ve gelir ilişkisini araştırdıkları çalışmada 17 gelişmekte olan ülke (Filipinler, Polonya, Romanya, Rusya, Tayland, Türkiye, Ukrayna, Uruguay, Arjantin, Brezilya, Şili, Kolombiya, Kosta Rica, Honduras, Meksika, Paraguay, Peru) için 1990-2011 dönemine ait verileri kullanmışlardır. Çalışmaları neticesinde gelişmekte olan ülkelere giren doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliğinin düzelmesinde önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca çalışmada gelişmekte olan ülkelerdeki ihracat artışının uzun dönemde gelir dağılımını olumlu yönde etkilediği; fakat ithalattaki artışın ise, gelir dağılımını olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Analiz sonucunda Türkiye’nin birçok avantajına (uygun emek

maliyeti, stratejik konumu, büyük piyasaya sahip olması v.b) rağmen yeterli yabancı yatırımları kendine çekemediği saptanmıştır. Güçlü bürokrasinin varlığı, tanıtım eksikliği ve ilgili mevzuatların zamanında yapılamamasının bunun en önemli nedenleri olduğu ulaşılan bir diğer önemli sonuçtur.

Lee vd. (2013), çalışmalarında Güney Kore’de gelir eşitsizliğinin belirleyicilerini analiz etmişlerdir. 1980-2012 dönemini kapsayan çalışmaları sonucunda yatırımlardaki artışın gelir eşitsizliğini azalttığı, ayrıca Güney Kore’de nüfusun yaşlanmasının da gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna varılmıştır. Yatırımların gelir eşitsizliğini azaltmasında en önemli etkenin iş gücü piyasasındaki başarılar olduğu, ulaşılan bir diğer sonuçtur.

Lessmann (2013), çalışmasında doğrudan yabancı yatırım ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. 1980-2009 yılları arasında 55 ülkeyi kapsayan çalışması sonucunda ‘‘emek hareketliliği’’ ve ‘‘hükümet politikalarının’’ bölgesel gelir eşitsizliğini azaltmada önemli olduğu sonucuna varmıştır. Yani emek hareketliliği fazla ve hükümet politikaları iyi durumda olan gelişmiş ülkelerde, doğrudan yabancı yatırımların bölgesel gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin negatif olduğu sonucuna varmıştır. Örneğin Çin 1980-1990 arası uyguladığı politikalar sayesinde doğrudan yabancı yatırımların gelir dağılımı üzerindeki olumsuz etkisini azaltmıştır.

Ucal vd. (2014), çalışmalarında Türkiye’de doğrudan yabancı yatırım ve diğer değişkenlerin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini araştırmışlardır. 1970-2008 arası verileri kapsayan çalışma neticesinde DYY’ların başlarda gelir eşitsizliğini arttırsa da, ilerleyen dönemde teoriyle (Heckscher-Ohlin) uyumlu olarak gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna varmışlardır. Okuma yazma oranları ve büyümenin de uzun dönemde gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna varılmıştır. Okuma yazma oranlarındaki artış uzun dönemde ekonomiye yansırken, büyümede yaşanan artış sayesinde kısa dönemde gelir eşitsizliğinin azaldığı görülmüştür.

Asteriou vd. (2014), çalışmalarında küreselleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. 1995-2009 yılları arasında 27 AB ülkesini kapsayan çalışmaları sonucunda gelir eşitsizliğini en fazla arttıran faktörün doğrudan yabancı yatırımlar olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca yüksek teknoloji ihracat payının ve tarımda çalışanların oranının artmasının gelir eşitsizliğini negatif

etkilediği sonucuna varılmıştır. Son olarak mali kriz değişkeninin de gelir eşitsizliğini etkileyen önemli değişken olduğu sonucuna varılmıştır.

Doğrudan yabancı yatırımların, gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşan çalışmalar şunlardır; Basu ve Guariglia (2003), çalışmalarında doğrudan yabancı yatırım, gelir eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. 119 gelişmekte olan ülkeyi kapsayan çalışmada 1970-1999 yılları arası veriler kullanılarak analiz yapılmıştır. Araştırma neticesinde DYY'ların gelir eşitsizliğini ve büyümeyi arttırdığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca doğrudan yabancı yatırım kaynaklı teknolojilerin refah için gerekli olduğu ancak yoksul kesimin buna ulaşmada sıkıntı yaşadığı sonucuna varılmıştır. Örneğin, aksak kredi piyasalarının geliştirilmesiyle fakirlerin okullaşma maliyetinin ortadan kaldırılabilceği, bu sayede uzun dönemde zengin fakir boşluğunun kapanarak refah artışının sağlanacağı sonucuna varılmıştır.

Choi (2006), çalışmasında doğrudan yabancı yatırım ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. 119 ülkeyi kapsayan çalışmada 1993-2002 arası veriler kullanılarak analiz yapılmıştır. Araştırmaları neticesinde DYY'ların gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna varılmıştır. Özellikle ülke dışına çıkan doğrudan yabancı yatırımların ülke içine girenden daha fazla gelir dağılımı bozulmasına yol açtığı görülmüştür (doğrudan yabancı yatırımların ülke dışına çıkması iş kayıplarına ve işsizliğe yol açmaktadır). Zengin ülkeler ve hızlı büyüyen ekonomilerde gelir dağılımı adaletsizliği daha fazladır (Latin Amerika ve Karayip ülkeleri gibi).

Bhandari (2007), 1990-2002 yılları arasında 19 geçiş ekonomisini kapsayan çalışmasında doğrudan yabancı yatırım girişlerinin gelir eşitsizliği üzerine etkisini araştırmıştır. 1989 -1991 yılları arasında bu ülkelere gelen DYY gelir eşitsizliğini arttırmıştır. DYY'ların birleşme veya satın alma şeklinde olması, yeşil alan yatırımı (Yapılan yatırım geldikleri ülkede yeni bir iş imkanı ortaya çıkarıyorsa bu tip yatırımlara yeşil alan yatırımları denilmektedir) olması ve sektörel yapısının gelir eşitsizliğini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ülkeye gelen doğrudan yabancı yatırımların, istihdam ve ücretler üzerindeki etkisinin analiz edilmesinde imalat sektörünün önemli olduğu vurgulanmıştır.

Mahutga ve Bandelj (2008), doğrudan yabancı yatırım girişleriyle gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Orta ve Doğu Avrupa'yı kapsayan çalışmada, 1990-2001 arası veriler kullanılarak panel veri analizi yapılmıştır. Bu analizden yola çıkarak DYY girişlerinin, gelir eşitsizliği üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle yabancı firmaların yerli firmalara nazaran emeğe daha yüksek ücret ödemeleri, yerli ve yabancı sektör arasında düalizme neden olmaktadır. Bu durum ise Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde eşitsizliğe neden olmaktadır.

Wu ve Hsu (2012), 1980-2005 yılları arasında 54 ülkeyi kapsayan çalışmalarında doğrudan yabancı yatırım ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin yabancı yatırımların absorbesi ile ilişkili olup olmadığını araştırmışlardır. Absorbe kapasitesi düşük olan ülkelere gelen yabancı yatırımların gelir dağılımını olumsuz etkilediği sonucuna varılmıştır. Tersine absorbe kapasitesi yüksek olan ülkelerde ise yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerine etkisinin düşük olduğu görülmüştür. Wu ve Hsu (2012), ülkelerin absorbe kapasitesinin altyapı ile ilişkili olduğunu dile getirerek 4 tane önemli alt yapı indeksine dikkat çekmişlerdir (Hava taşımacılığı, elektrik enerjisi tüketimi, telefon ana hatları ve bunların birleşimi olan kompozit alt yapı indeksi). Kamu politikaları sayesinde kaliteli alt yapı kurmak ülkelerin absorbe kapasitesini yükselterek yabancı şirketleri yerli ülkeye çekecektir. Bunun sonucunda ise fakir ile zengin arasındaki uçurum kapanacaktır.

Doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği ilişkisini inceleyen çalışmalardan üçüncü grup, gelir eşitsizliği üzerinde yabancı yatırımların hiçbir etkisi olmadığı sonucuna ulaşan çalışmalardır. Sylwester (2006), çalışmasında doğrudan yabancı yatırım, gelir eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Az gelişmiş ülkeleri kapsayan çalışmada 1970-1989 yılları arası veriler kullanılarak analiz yapılmıştır. Analiz neticesinde doğrudan yabancı yatırımların büyümeyi olumlu yönde etkilediği ancak, doğrudan yabancı yatırımlardan büyümeye doğru tek yönlü nedenselliğin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada gelir eşitsizliği ve doğrudan yabancı yatırımlar arasında herhangi bir ilişkiye ulaşılamamıştır. Ayrıca gelir dağılımında çarpıklığa yol açmadan, doğrudan yabancı yatırımların arttırılmasıyla büyümenin sağlanabileceği sonucuna varılmıştır.

Sun (2007), çalışmasında doğrudan yabancı yatırım, büyüme ve gelir eşitsizliğini analiz etmiştir. 68 ülkeyi kapsayan çalışmada, 1970-2000 arası veriler kullanılarak panel veri analizi yapmıştır. Araştırma sonucunda gelir eşitsizliği üzerinde doğrudan yabancı yatırımların hiçbir etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır.

Yukarıdaki literatür incelendiğinde, doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin tartışmalı olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni doğrudan yabancı yatırımların geldiği sektörlerin farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

3.2. Veri Seti ve Yöntem

Bu bölümde mevcut çalışmaya dair veri seti tanıtılmaktadır. Daha sonra ise çalışmada kullanılan ampirik yöntem hakkında bilgi verilmektedir.

3.2.1. Veri Seti

Doğrudan yabancı yatırımların istihdam kanalıyla gelir eşitsizliğine etkisini panel veri yöntemiyle tahmin edebilmek için tüm ülkelerden (gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri içine alan), gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkelere oluşan gruplar kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan verilerin zaman aralığı 1999-2011 arasındadır. Ülkelere dair eksik olan veriler, ekstrapolasyon¹ yöntemi ile tamamlanmıştır.

Gelişmiş Ülke Grubu: Bu ülke grubu için 1999-2011 yılları arasındaki veriler kullanılmıştır.

- Gelir eşitsizliğini temsilen kullanılan Gini Katsayısına ait veriler United Nations University tarafından hazırlanan World Income Inequality Database' den elde edilmiştir.
- Doğrudan yabancı yatırımın sektörel seviyesi Birleşmiş Milletler Uluslararası Standart Sanayi Sınıflandırmasına göre belirlenmiştir. Buna göre ekonomik faaliyetler (ISIC 3.1) üç ana sektörden oluşmaktadır. Birincil sektör (tarım, madencilik ve taş ocaklığı), imalat sektörü ve hizmetler sektörü. Birincil,

¹ Ekstrapolasyon kavramı, bilinen değerler aracılığıyla bilinmeyen değerlerin tahmin edilmesidir.

İmalat ve Hizmet sektörlerine gelen Doğrudan Yabancı Yatırımın Oranları OECD veri tabanından, elde edilmiştir.

- Birincil Sektörde çalışanların Oranı, Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.
- İmalat Sektöründe çalışanların Oranı, Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.
- Hizmetler Sektöründe çalışanların Oranı, Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.
- Büyüme Oranları, Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.
- Tarımda çalışan başına düşen ekilebilir alan verisi ekilebilir alanın kırsal nüfusa bölünmesiyle elde edilmiştir. Ekilebilir alan ve kırsal nüfus verileri Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.
- İşsizlik Oranları, Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.
- Sağlık harcamalarının oranı, Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.
- Ülkelerin Dışa Açıklık Oranı, $[(\text{ihracat} + \text{ithalat}) * 100 / \text{GSMH}]$ şeklinde hesaplanmış olup, ithalat, ihracat ve GSMH verileri Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.
- Yolsuzluk verisi, Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International) tarafından hazırlanan Yolsuzluk Algılama Endeksinden elde edilmiştir.
- Okula Kayıt Oranı (İkincil), Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır. Brezilya'ya ait veriye bu veri tabanından ulaşılamadığı için mevcut veri Index Mundi internet sitelerinden elde edilmiştir.
- Vergi Gelirlerinin GDP'ye Oranı, Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.
- Ülkelerin sektörel ücret oranları OECD veri tabanından elde edilmiştir.

Gelişmekte Olan Ülke Grubu: Bu ülke grubu için 1999-2011 yılları arasındaki veriler kullanılmıştır.

- Gelir eşitsizliğini temsilen kullanılan Gini Katsayısına ait veriler United Nations University tarafından hazırlanan World Income Inequality Database' den elde edilmiştir.
- Doğrudan yabancı yatırımın sektörel seviyesi Birleşmiş Milletler Uluslararası Standart Sanayi Sınıflandırmasına göre belirlenmiştir. Buna göre ekonomik faaliyetler (ISIC 3.1) üç ana sektörden oluşmaktadır. Birincil sektör (tarım, madencilik ve taş ocakçılığı), imalat sektörü ve hizmetler sektörü. Birincil sektöre gelen Doğrudan Yabancı Yatırımın Oranı, Birleşmiş Milletler Latin Amerika ve Karayipler Komisyonu (ECLAC) tarafından hazırlanan doğrudan yabancı yatırım raporlarından, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Örgütü (UNCTAD) tarafından hazırlanan rapordan, Güney Doğu Asya Devletler Birliği (ASEAN) tarafından hazırlanan doğrudan yabancı yatırım raporlarından, OECD veri tabanından, Çin Ulusal İstatistik Bürosundan ve ülke kaynaklarından (ülkelerin merkez bankalarından) elde edilmiştir.
- İmalat sektörüne gelen Doğrudan Yabancı Yatırımın Oranı, Birleşmiş Milletler Latin Amerika ve Karayipler Komisyonu (ECLAC) tarafından hazırlanan doğrudan yabancı yatırım raporlarından, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Örgütü (UNCTAD) tarafından hazırlanan rapordan, Güney Doğu Asya Devletler Birliği (ASEAN) tarafından hazırlanan doğrudan yabancı yatırım raporlarından, OECD veri tabanından, Çin Ulusal İstatistik Bürosundan ve ülke kaynaklarından (ülkelerin merkez bankalarından) elde edilmiştir.
- Hizmetler sektörüne gelen Doğrudan Yabancı Yatırımın Oranı, Birleşmiş Milletler Latin Amerika ve Karayipler Komisyonu (ECLAC) tarafından hazırlanan doğrudan yabancı yatırım raporlarından, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Örgütü (UNCTAD) tarafından hazırlanan rapordan, Güney Doğu Asya Devletler Birliği (ASEAN) tarafından hazırlanan doğrudan yabancı yatırım raporlarından, OECD veri tabanından, Çin Ulusal İstatistik Bürosundan ve ülke kaynaklarından (ülkelerin merkez bankalarından) elde edilmiştir.
- Birincil Sektörde çalışanların Oranı, Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.

- İmalat Sektöründe çalışanların Oranı, Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.
- Hizmetler Sektöründe çalışanların Oranı, Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.
- Büyüme Oranları, Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.
- Tarımda çalışan başına düşen ekilebilir alan verisi ekilebilir alanın kırsal nüfusa bölünmesiyle elde edilmiştir. Ekilebilir alan ve kırsal nüfus verileri Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.
- İşsizlik Oranları, Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.
- Sağlık harcamalarının oranı, Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.
- Ülkelerin Dışa Açıklık Oranı, $[(\text{ihracat} + \text{ithalat}) * 100 / \text{GSMH}]$ şeklinde hesaplanmış olup, ithalat, ihracat ve GSMH verileri Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.
- Yolsuzluk verisi, Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International) tarafından hazırlanan Yolsuzluk Algılama Endeksinden elde edilmiştir.
- Okula Kayıt Oranı (İkincil), Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır. Brezilya'ya ait veriye bu veri tabanından ulaşılamadığı için mevcut veri Index Mundi internet sitesinden elde edilmiştir.
- Vergi Gelirlerinin GDP'ye Oranı, Dünya Bankası veri tabanı World Development Indicators (WDI)'dan alınmıştır.

Çalışmada kullanılan ülkeler ve zaman aralığı verilerin ulaşılabilirliği göz önünde bulundurularak seçilmiştir. Yapılan analizlerin sonuçlarını daha doğru bir şekilde değerlendirebilmek ve ülke grupları arasındaki gelişmişlik düzeyi farklılıklarını dikkate alabilmek amacıyla, ülkeler gruplandırılmıştır. Tüm Örneklem Ülke Grubu, Gelişmiş Ülke Grubu ve Gelişmekte Olan Ülke Grubu olmak üzere üç gruba ayrılan ülkelere ait tahmin sonuçları ayrı ayrı analiz edilmiştir. Bu ülke grupları ve bu gruplara dahil olan ülkeler Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1: IMF Sınıflandırmasına Göre Ülke Grupları

Tüm Örneklem Ülke Grubu	Gelişmiş Ülke Grubu	Gelişmekte Olan Ülke Grubu
Avusturya	Avusturya	Brezilya
Avustralya	Avustralya	Kolombiya
Belçika	Belçika	Ekvator
Kanada	Kanada	El Salvador
Danimarka	Danimarka	Honduras
Fransa	Fransa	Meksika
Almanya	Almanya	Panama
İzlanda	İzlanda	Uruguay
İrlanda	İrlanda	Macaristan
İtalya	İtalya	Polonya
Japonya	Japonya	Türkiye
Hollanda	Hollanda	Çin
Norveç	Norveç	Pakistan
Portekiz	Portekiz	Romanya
Slovakya	Slovakya	Tayland
Slovenya	Slovenya	
İspanya	İspanya	
İsveç	İsveç	
İsviçre	İsviçre	
ABD	ABD	
İngiltere	İngiltere	
Çek Cumhuriyeti	Çek Cumhuriyeti	
Estonya	Estonya	
Finlandiya	Finlandiya	
Yunanistan	Yunanistan	
Brezilya		
Kolombiya		
Ekvator		
El Salvador		
Honduras		
Meksika		
Panama		
Uruguay		
Macaristan		
Polonya		
Türkiye		
Çin		
Pakistan		
Romanya		
Tayland		

3.2.2. Yöntem

Çalışmanın bu bölümünde uygulamada kullanılacak olan yöntem hakkında bilgi verilecektir. Bu çalışmada, aynı kesit biriminin zaman içinde izlenmesine imkan tanıyan panel veri analiz tekniği tercih edilmiştir. Bu başlık altında ilk olarak panel veri ve tahmin yöntemlerine ilişkin bilgi verilecektir. İkinci olarak panel veri modellerinde kullanılan varsayımlardan sapmalar ve testlerine yönelik temel

bilgiler açıklanacaktır. Son olarak ise tahmin sonuçları ve değerlendirmelere yer verilecektir.

3.2.2.1. Panel Veri

Panel veri analizi yatay kesit verilerinde zaman boyutu dikkate alınarak, ekonomik ilişkilerin tahmin edilmesine dayalı yöntemdir. Dolayısıyla panel veri analizinin en önemli özelliği, zaman serileri ile yatay kesit serilerini bir araya getirmesidir (Brooks, 2008:487). Panel veri setinde her birim için söz konusu zaman içinde eksik gözlem yoksa bu tür panel veri setine dengeli panel denir. Ancak veri setinde bazı gözlem değerleri eksik olabilir. Bu tür, bazı panel birimlerine ait gözlem değerlerinin eksik olduğu panel veri setlerine ise dengesiz panel denir (Wooldridge, 2003:466).

Panel verinin yatay kesit verileri ve zaman serilerine kıyasla birtakım üstünlükleri vardır. Baltagi (2005), panel veri yönteminin bu üstünlüklerini şu şekilde sıralanmaktadır (Baltagi, 2005);

- Panel veride bireysel farklılıklar daha iyi kontrol edilebilir.
- Panel veride değişkenler arasında daha az çoklu bağlantı sorunu görülür.
- Panel veri analizi, verilerin toplulaştırılmasına bağlı olarak ortaya çıkan bilgi kayıpları ve sapmaların yaşanmasını engellemektedir.
- Panel veri analizi karmaşık testlerin yapılmasına olanak tanımaktadır.

Panel verinin avantajları yanında getirdiği bir takım kısıtlamalar da mevcuttur. Bu kısıtlamalar şu şekildedir (Tatoğlu, 2005:59).

- Panel veri modellerinde hata terimi çoğu zaman sapmalıdır.
- Panel veride en önemli problemlerden bir diğeri verilere ulaşmak ve verileri derlemektir. Bununla birlikte sansürlü gözlemler ve anket çalışmalarında çeşitli nedenlerden dolayı verilerin kısıtlanması problem yaratır.

- Panel veride birim boyutu fazla olmasına rağmen zaman boyutunun kısa olması özellikle doğrusal olmayan panel veri modellerinde çözülmesi gereken bir problemdir.

Panel verinin avantajları göz önüne alınıp kıyaslama yapıldığında diğer yöntemlere göre daha üstün analiz imkanı sunmaktadır. Panel verinin en önemli özelliği ölçülemeyen veya gözlenemeyen açıklayıcı değişkenlerin zamana veya birimlere özgü özelliklerinin tahmin edilmesidir (Wooldridge, 2003:251).

Panel veri analizinde kullanılan model aşağıdaki gibi gösterilebilir (Baltagi, 2005);

$$y_{it} = \alpha_{it} + \beta_{it}x_{it} + \varepsilon_{it} \quad (3.1)$$

$t = 1, 2, \dots, T$ zaman sürecini,

$i = 1, 2, \dots, N$ yatay kesit birimini,

x_{it} = t zamanında bağımsız değişkenin i 'nci biriminin değerini,

y_{it} = t zamanında bağımlı değişkenin i 'nci biriminin değerini,

ε_{it} = sabit varyanslı hata terimini ve sıfır ortalamayı,

β = eğim parametresini göstermektedir.

Panel veri analiz yöntemleri sabit ve eğim katsayılarının sabit ve değişken olmasına göre gruplandırılmaktadır. Sabit ve eğim katsayılarının sabit olduğu klasik model, sabit ve eğim katsayılarının değişken olduğu modeller olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır. Buna göre panel veri analizinde tahmin aşamasında kullanılacak yöntemler şunlardır (Tatoğlu, 2005:6-12):

- ✓ Klasik (Havuzlanmış EKK) Model
- ✓ Sabit Etkiler Modeli
- ✓ Tesadüfi Etkiler Modeli

3.2.2.2. Klasik (Havuzlanmış EKK) Model

Klasik model bütün yatay kesitler için ortak bir sabit değer kabul etmektedir. Diğer bir deyişle yatay kesit veri matrisleri arasında farkın olmadığını kabul etmektedir. Örneklemin homojen olduğu durumda havuzlanmış en küçük kareler yöntemi oldukça kullanışlıdır. Örneğin verilerin yalnızca aynı gelir grubunda bulunan ülkelerden elde edilmesi halinde yatay kesitler aralarında homojen kabul edilmektedir (Asteriou ve Hall, 2007:345). Bu sayede veriler havuzlanarak tahmin yapılmaktadır. Yani birim ve/veya zaman etkilerinin var olmadığı, sabit ve eğim parametrelerinin sabit olduğu varsayımları altında tahmin yapılmaktadır.

Panel veri modellerinde, havuzlanmış en küçük kareler yönteminin en önemli özellikleri şunlardır (Tatoğlu, 2013:42):

- Hata teriminde birim ve/veya zaman etkileri yoksa havuzlanmış en küçük kareler iyi bir tahmin yöntemidir ve tahmincileri tutarlıdır.
- Hata teriminde birim ve/veya zaman etkileri varsa, havuzlanmış en küçük kareler yönteminde hata terimi $v_{it} = \mu_i + \lambda_t + u_{it}$ 'dir. (Burada μ_i : birim etkileri, λ_t ise zaman etkilerini göstermektedir)
- Hata teriminde birim ve/veya zaman etkileri varsa; havuzlanmış en küçük kareler tahmincileri, sadece bu etkiler bağımsız değişkenler ile korelasyonsuzsa [$E(X_{it} \mu_i) = 0$ ve $E(X_{it} \lambda_t) = 0$] tutarlıdır. Bu da $E(X_{it} u_i) = 0$ ve $E(X_{it} v_{it}) = 0$ varsayımlarının sağlanması ile mümkün olmaktadır. Ancak tutarlılık sağlansa bile, tahminciler etkin değildir. Bu nedenle, dirençli standart hatalar kullanmak gibi bir yöntem seçilmelidir.
- Hata terimi heteroskedastik ise, etkin tahminciler elde edilememektedir. Bu durumda, dirençli standart hataların kullanılması ya da genelleştirilmiş en küçük kareler (GEKK) yöntemi kullanılarak tahminlerin yapılması gibi bir yöntem seçilmelidir.

3.2.2.3. Sabit Etkiler Modeli (Sabit Katsayılı Modeller)

Panel veride yapılan regresyonlarda kullanılan iki temel model vardır. Bunlar: Tesadüfi Etkiler Modeli (REM) ve Sabit Etkiler Modeli (FEM)'dir. Katsayıların birimlere veya birimler ile zamana göre değiştiğini kabul eden modellere "Sabit Etkiler Modelleri" denilmektedir. Sabit etkiler modelinde,

birimlere göre değişiklikler sabit katsayıda farklılığa neden olur. Bu modellerde, eğim parametreleri tüm yatay kesit birimler için aynıdır ($\beta_i = \beta$). Bu modellerde geçen sabit ifadesi, katsayının zamana göre değişmediğini ifade etmektedir (Greene, 2003:287-293).

Sabit Etkiler modelini açıklamak için, aşağıdaki ‘k’ değişkenli modeli ele alalım (Gujarati, 2004: 640-648).

$$Y_{it} = \beta_{1it} + \beta_{2it}x_{2it} + \beta_{3it}x_{3it} + \dots + \beta_{kit}x_{kit} + u_{it} \quad (3.2)$$

(3.1)’de yer alan ‘k’ değişkenli modelde $\beta_{1it} = \beta_1$; $\beta_{2it} = \beta_2$ $\beta_{3it} = \beta_3$ olduğu varsayılırsa, sadece sabit parametre değişmekte ve sabit terim kesit boyutunda farklılıklar göstermektedir. Diğer bir deyişle, eğim katsayıları kesitlere göre aynı kalırken, sabitin kesitlere göre değiştiğini varsaymaktadır. Dolayısıyla (3.1)’deki model;

$$Y_{it} = \beta_{1i} + \beta_{2i}x_{2it} + \beta_{3i}x_{3it} + \dots + \beta_{ki}x_{kit} + \varepsilon_{it} \quad (3.3)$$

haline dönüşür.

β_{1i} , ifadesindeki i harfi sabitin kesitlere göre farklılaştığını ifade etmektedir. Sabit etkiler modelinde her bir kesit biriminin zaman içerisinde sabit kalan özellikleri, kukla değişkenler yardımıyla gösterilmektedir. Bu nedenle bu modeller aynı zamanda Kukla Değişkenli En Küçük Kareler modeli olarak da bilinmektedir (Greene, 2003:287-293).

Bu model (3.2) β_{1it} ifadesi yeniden yazılırsa,

$$Y_{it} = \beta_{11}D_{1i} + \beta_{12}D_{2i} + \dots + \beta_{1N}D_{Ni} + \beta_{2i}x_{2it} + \dots + \beta_{ki}x_{kit} + u_{it} \quad (3.4a)$$

$$= \sum_{j=1}^N \beta_{1j}D_{ji} + \sum_{k=2}^K \beta_k x_{kit} + u_{it} \quad (3.4b)$$

elde edilir.

β_{it} ifadesinin açılarak yeniden yazıldığı modelde, sabit katsayı olmadığı için N sayıda birim arasındaki değişiklik, N sayıda kukla değişkenle analiz edilmektedir.

$$Y_{it} = \beta_{1i} + \beta_2 x_{2it} + \beta_3 x_{3it} + \dots + \beta_k x_{kit} + u_{it} \quad (3.5)$$

(3.4)'de yer alan denklemde, bağımsız değişkenler tarafından gözlemlenemeyen değişik özellikler hata teriminde bulunmaktadır. Sabit etkiler modelinde bireysel etkiler modelde olan açıklayıcı değişkenlerle ilgili değilse, sabit terimlerin; birimlere göre tesadüfi olarak dağıldığı varsayılması ve tesadüfi etkiler modelinin tercih edilmesi gerekmektedir.

3.2.2.4. Tesadüfi (Rassal) Etkiler Modeli

Panel veri analizinde geliştirilen diğer yöntem tesadüfi etkiler yöntemidir. Tesadüfi etkiler modeline göre birime özgü sabit, açıklayıcı değişkenler ve bütün hata terimleri ile korelasyonsuz tesadüfi olarak kabul edilir. Hata teriminin farklı bileşenlerden oluştuğu bu modele hata bileşenleri modeli denilmektedir (Asteriou ve Hall, 2007:347-348). Tesadüfi etkiler modelinde birim etki aşağıdaki şekilde gösterilmektedir:

$$y_{it} = x_{it}\beta + z_i \delta + (\alpha_i + \varepsilon_{it}) \quad (3.6)$$

Burada $(\alpha_i + \varepsilon_{it})$ birleşik hata terimidir. Eğer açıklayıcı değişkenler, α_i 'ler korelasyon içerisinde iseler birleşik hata terimi ile de korelasyon içerisinde olacaklardır. Bu durum ise rassal etki tahmincilerinin tutarsız olmasına neden olacaktır (Wooldridge, 2009:490-491).

Sabit etkiler modelinde yer alan her yatay kesitin, kendine ait bir sabit değeri mevcuttur. Tesadüfi etkiler modelinde ise sabit, bütün yatay kesit sabitlerinin ortalama bir değerini ifade etmektedir. Sabit etkiler ve birinci farklar tahmin yöntemine göre tesadüfi etkiler yönteminin avantajı, zaman değişmezi değişkenleri modele ilave edebilmektedir. Ancak bu avantaj bir maliyet içermektedir. Tüm açıklayıcı değişkenlerin birim etki ile korelasyonsuz olması ilave varsayımının da yapılmasını gerektirmektedir (Tatoğlu, 2013:103).

3.2.2.5. Model Seçiminde Kullanılan Testler

Panel veri modelleri seçiminde, sabit ve eğim katsayılarının sabit olduğu klasik model (havuzlanmış EKK) ve sabit ve/veya eğim katsayılarının değişken olduğu sabit etkiler modeli arasında tercih yapılırken Olasılık Oran Testi kullanılmaktadır. Sabit katsayısı değişken modeller arasında tercih yapılırken, katsayılarının sabit (sabit etkiler modeli) ya da rassal (tesadüfi etkiler modeli) varsayımlarının hangisinin geçerli olduğu ise Hausman Testi yardımıyla belirlenmektedir.

3.2.2.5.1. Olasılık Oran Testi

Panel veri modellerinden EKK tahmini ile Sabit Etkiler Modeli arasından tercih yapmak için Olasılık Oran Testi yapılmaktadır. H_0 hipotezi “ EKK tahmincisi doğrudur” şeklinde kurulmaktadır. Test istatistiği hesaplanırken sabit etkili model ve klasik modelden elde edilen log-olabilirlik değerleri kullanılmaktadır (Tatoğlu, 2005:48).

Bu testte ilişkin test istatistiği aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır:

$$LR= 2[l(kısıtlı) - l(kısıtsız)] \quad (3.7)$$

Bu eşitlikteki l (kısıtlı) klasik modele ait olabilirlik fonksiyonunu, l (kısıtsız) sabit etkili modele ait olabilirlik fonksiyonunu göstermektedir. Olasılık oran testi sonucunda olasılık değeri hangi modelin seçileceğini göstermektedir. Eğer Olasılık oran testi sonrasında olasılık değeri çok düşük (sıfıra yakın) çıkarsa bu H_0 hipotezinin reddedileceği anlamına gelmektedir. Yani sabit model klasik modele göre daha uygundur (Tatoğlu, 2005:48).

3.2.2.5.2. Hausman Testi

Hausman (1978), spesifikasyon testi sabit etkiler ve rassal etkiler modeli arasında seçim yapmak için kullanılmaktadır. Sabit etkiler modeli açıklayıcı değişkenler ile gözlenemeyen etki arasında korelasyonun olduğu varsayımı üzerine kuruludur. Rassal etkiler modeli ise açıklayıcı değişkenler ile gözlenemeyen etkinin ilişkisiz olduğunu varsayar. Eğer gözlenemeyen etki açıklayıcı değişkenler ile ilişkisiz ise rassal etkiler (RE) tahmincisi sabit etkiler (FE) tahmincisine göre

daha etkindir. Dolayısıyla rassal etkiler modelinin tercih edilmesi daha doğrudur (Hausman, 1978:1251-1271).

Hausman testinde boş hipotezinin kabul edilmesi durumunda hem GEKK tutarlı ve etkin, grup içi (within) tahmincisi ise tutarlı sonuçlar vermektedir. Sıfır hipotezinin kabul edilmemesi durumunda GEKK tahmincisi tutarsız, grup içi tahmincisi tutarlı olacaktır (Baltagi, 2005:66). GEKK tahmincisi ve Grup içi tahmincilerinin özellikleri Tablo 3.2’de gösterilmektedir (Yıldırım, 2009:198).

Tablo 3.2: GEKK ve Grup İçi tahmincilerinin Özellikleri

Tahmin Ediciler	$E(\mu/X) = 0$	$E(\mu/X) \neq 0$
GEKK	Tutarlı, Etkin	Tutarsız
Grup İçi	Tutarlı	Tutarlı

Kaynak: Yıldırım, Selim (2009); “Kurumsal İktisat Bağlamında Ülkeler Arası Büyüme Farklılıklarının Panel Veri Analizi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Hausman testi için oluşturulan boş ve alternatif hipotez şu şekildedir:

$H_0 = E(\mu/X) = 0$, tesadüfi etkiler modeli uygundur,

$H_1 = E(\mu/X) \neq 0$, sabit etkiler modeli uygundur

$$\text{Hausman} = (\hat{\beta}_{TE} - \hat{\beta}_{SE})' (\Sigma_{SE} - \Sigma_{TE})^{-1} (\hat{\beta}_{TE} - \hat{\beta}_{SE}) \quad (3.8)$$

Hausman testi yokluk hipotezi altında k serbestlik derecesi ile asimptotik olarak χ^2 dağılımına sahiptir. $(\hat{\beta}_{TE} - \hat{\beta}_{SE})$ iki tahmin edicinin farkını göstermektedir. $(\Sigma_{SE} - \Sigma_{TE})$ modellerin kovaryans matrisini göstermektedir. Hipotez reddedilirse sabit etkiler modeli uygundur ve model Within tahmin edicisi ile tutarlı sonuçlar verecektir (Tatoğlu, 2005:50).

3.2.2.6. Panel Veri Modellerinde Varsayımlardan Sapmalar ve Testleri

Panel veri modellerinde varsayımlardan sapma olarak, değişen varyansın (heteroskedasite), otokorelasyonun ve yatay kesitsel bağımlılığın söz konusu olduğu durumlar incelenmektedir. Varsayımlardan sapmalara ait testler panel veri modellerine (klasik model, sabit etkiler modeli ve tesadüfi etkiler modeli) göre farklılık göstermektedir. Bu başlık altında değişen varyansın, otokorelasyonun ve

yatay kesitsel bağımlılığın var olup olmadığının tespitinde kullanılan testlere yer verilecektir.

3.2.2.6.1. Değişen Varyans

Değişen varyans problemi hata terimlerinin varyansının bütün örneklem için sabit olmamasıdır. Panel veride sabit etkiler modeli tahmin edilirken kullanılan en önemli varsayımlardan biri değişen varyans sorununun olmamasıdır. Birimlere göre değişen varyansın sınanması için modifiye edilmiş Wald testi kullanılmaktadır (Greene, 2003:598). Sabit etkiler modelinde değişen varyansın varlığının incelenmesinde kullanılan değiştirilmiş Wald testi istatistiği aşağıdaki gibi formüle edilir (Baum, 2001:101):

$$W = \sum_{i=1}^N \frac{(\hat{\sigma}_i^2 - \sigma)^2}{V_i} \quad (3.9)$$

Burada $\hat{\sigma}_i^2$, i yatay kesit biriminin kalıntı varyansının tahmincisidir ve aşağıdaki formül yardımıyla elde edilmektedir (Tatoğlu, 2013:208);

$$\hat{\sigma}_i^2 = \frac{1}{T_i} \sum_{t=1}^{T_i} v_{it}^2 \quad (3.10)$$

Wald testi istatistiğinde yer alan V_i (varyansların tahmin edilen varyansları) aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanmaktadır.

$$V_i = \frac{(T_i - 1)}{T_j} \sum_{t=1}^{T_i} (v_{it}^2 - \hat{\sigma}_i^2)^2 \quad (3.11)$$

Tesadüfi etkiler modelinde, heteroskedasitenin varlığını sınamak için en yaygın kullanılan testler Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı (LM) ile Levene (1960), Brown ve Forsythe (1974) testleridir. Levene'nin testi aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanmaktadır (Tatoğlu, 2013:222):

$$W_0 = \frac{\sum_i n_i (\bar{Z}_i - \bar{Z})^2 / (g - 1)}{\sum_i \sum_j (Z_{ij} - \bar{Z})^2 / \sum_i (n_i - 1)} \quad (3.12)$$

Brown ve Forsythe, W50 ve W10 olmak üzere iki test istatistiği hesaplanmaktadır. Hesaplanan test istatistiğini F tablo değeri ile karşılaştırarak

değişen varyans sınanmaktadır. Levene (1960), Brown ve Forsythe (1974) test istatistikleri (W_0 W_{50} W_{10}) F testi tablo değeriyle kıyaslanmaktadır.

$$H_0: W_0, W_{50} \text{ ve } W_{10} < F \text{ testi}$$

$$H_1: W_0, W_{50} \text{ ve } W_{10} > F \text{ testi}$$

Sıfır hipotezinin reddedilmesi, regresyon tahmininde değişen varyansın olduğu ve bu yüzden parametre tahmincilerinin doğru sonuçlar vermediği anlamına gelmektedir.

3.2.2.6.2. Otokorelasyon

Regresyon analizlerinin temel varsayımlarından biri hata terimlerinin ilişkisiz olmasıdır. Eğer hata terimleri arasında ilişki varsa bu duruma otokorelasyon denilmektedir. Ardışık korelasyonun (otokorelasyon) varlığı durumunda katsayılar tutarlı fakat etkin olmaz. Standart hatalar sapmalı olur. Bu nedenle analiz yapılmadan önce veri setinde otokorelasyon olup olmadığı mutlaka test edilmelidir (Yıldırım, 2009:200).

Sabit veya tesadüfi etkiler modellerinde kullanılacak otokorelasyon testlerinden biri Wooldridge tarafından geliştirilmiştir.

Wooldridge testinde hipotezler şu şekilde kurulmaktadır:

$$H_0: \text{Hata terimleri arasında otokorelasyon yoktur.}$$

$$H_1: \text{Hata terimleri arasında otokorelasyon vardır.}$$

Wooldridge testi sonucunda elde edilen olasılık değeri 0,05'den düşük olduğunda hata terimleri arasında otokorelasyon vardır sonucuna varılabilir (Born ve Breitung, 2013:6-7).

Otokorelasyonun varlığının test edilmesinde Bhargava, Franzini ve Narendranathan genelleştirilmiş Durbin-Watson istatistiğinden yararlanılabilmektedir. Otokorelasyon testi için kullanılan hipotezler aşağıdaki gibi kurulmaktadır (Bhargava, Franzini ve Narendranathan, 1982:535):

$$H_0: \rho = 0$$

$$H_1: \rho < 1$$

Mevcut hipotezler aşağıdaki gibi formüle edilen hem Durbin-Watson testi hem de LM testi ile sınanabilir (Bhargava, Franzini ve Narendranathan, 1982:535):(3.13)

$$DW = \frac{\sum_{i=1}^T \sum_{t=1}^T (\hat{\mathcal{E}}_{it} - \hat{\mathcal{E}}_{i,t-1})^2}{\sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T \hat{\mathcal{E}}_{it}^2} \quad (3.13)$$

$$LM_p = \frac{NT}{T-1} \left(\frac{\sum_{i=1}^T \sum_{t=2}^T \hat{\mathcal{E}}_{it} - \hat{\mathcal{E}}_{i,t-1}}{\sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T \hat{\mathcal{E}}_{it}^2} \right)^2 \quad (3.14)$$

Durbin-Watson test istatistiği N , T ve K nın farklı değerleri için hesaplanan kritik değerlerle karşılaştırılmaktadır. Mevcut değer 2 'den büyük çıkması "otokorelasyon vardır" boş hipotezini reddedemeyeceğimizi gösterir (Verbeek, 2004:357).

Baltagi-Wu'nun (1999) Yerel En İyi Değişmez (LBI) testi için d istatistiği aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır (Tatoğlu, 2013:212):

$$d = \frac{z' A_0 z}{z' z}$$

Baltagi-Wu'nun (1999) Yerel En İyi Değişmez (LBI) testinde kullanılan hipotezler aşağıdaki gibi kurulmaktadır.

$H_0: \rho=0$ (otokorelasyon yoktur)

$H_{a1}: \rho < 0$ ya da $H_{a2}: \rho > 0$

3.2.2.6.3. Yatay Kesitsel Bağımlılık (Birimler Arası Korelasyon)

Panel veri modellerinde genel varsayımlardan biri hata terimlerinin birimlere göre bağımsız olduğudur. Oysaki panel veriye dair yapılan çalışmalar, yatay kesitsel birimler arasında bir bağımlılığın olduğunu göstermektedir. Bu nedenle birimler arası korelasyonsuzluk varsayımı test edilmelidir. Birimler arası korelasyonun olması sabit etki ve rassal etki tahminlerinin tutarlı ancak etkin olmamalarına neden olmaktadır. Ayrıca tahmin edilen standart hataların sapmalı

olması bir diğer sorundur. Birimler arası korelasyonun varlığını sınamak amacıyla, literatürde çeşitli testler önerilmektedir (Tatoğlu, 2013:215).

Yatay kesitsel bağımlılığın olup olmadığının test edilmesi için geliştirilen testlerden bazıları şunlardır: Breusch ve Pagan (1980) LM Testi, Pesaran CD Testi (2004), Friedman (1937) Testi ve Frees (1995, 2004) Testi.

Panelin yatay kesit boyutu (N) zaman boyutu (T)'den küçükse Breusch ve Pagan (1980) tarafından geliştirilen LM test istatistiği kullanılabilir. Bu testle tüm yatay kesit birimlerinin kalıntılarına ait korelasyon matrisinin, birim matris olduğu hipotezi sınanmaktadır. Lagrange Çarpanı (LM), test istatistiği,

$$\lambda_{LM} = T \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \rho_{ij}^2 \text{ şeklinde hesaplanmaktadır. Burada } \hat{p}_{ij}^2 : i, j \text{ kalıntının}$$

korelasyon katsayısıdır ve aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır (Pesaran, 2004:4):

$$\hat{\rho}_{ij} = \hat{\rho}_{ji} = \frac{\sum_{t=1}^T \hat{v}_{it} \hat{v}_{jt}}{\left(\sum_{t=1}^T \hat{v}_{it} \right)^{1/2} \left(\sum_{t=1}^T \hat{v}_{jt} \right)^{1/2}} \quad (3.16)$$

Birimler arası korelasyonu incelemek için geliştirilen diğer bir test Pesaran CD Testi'dir. Pesaran CD Testi T'nin küçük ve N'in büyük olduğu durumda birimler arası korelasyonun varlığını test etmek için geliştirilmiştir. Pesaran CD test istatistiği aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır (Pesaran, 2004:5):

$$CD = \sqrt{\frac{2T}{N(N-1)}} \left(\sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{p}_{ij} \right) \quad (3.17)$$

şeklinde hesaplanır ve yaklaşık olarak N (1,0) dağılım göstermektedir. Pesaran (2004) testi dengesiz panellerde de kullanılabilir. Dengesiz panel için ise, Pesaran aşağıdaki test istatistiğini önermiştir (Pesaran, 2004:7):

$$CD = \sqrt{\frac{2}{N(N-1)}} \left(\sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \sqrt{T_{ij}} \hat{p}_{ij} \right) \quad (3.18)$$

Friedman (1937), birimler arası korelasyonu test etmek amacıyla, Spearman'ın rank korelasyonu katsayısı kullanarak hesaplanan bir test geliştirmiştir. Friedman'ın test istatistiği,

$$FR=[(T - 1)((N - 1)R_{AVE} + 1)] \quad (3.19)$$

Şeklinde hesaplanmaktadır ve FR istatistiği (t-1) serbestlik derecesi ile asimtotik χ^2 şeklinde dağılmaktadır. R_{AVE} , ortalama Spearman korelasyonu katsayısıdır ve

$$R_{AVE} = \frac{2}{N(N - 1)} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{r}_{ij} \quad (3.20)$$

Formülüyle hesaplanmaktadır (Tatoğlu, 2013:218). Bu formülde \hat{r}_{ij} Spearman'ın rank korelasyon katsayısıdır ve aşağıdaki gibi elde edilmektedir:

$$r_{ij} r_{ji} = \frac{\sum_{t=1}^T \left(\rho_{i,t} - \left(T + \frac{1}{2} \right) \right) \left(\rho_{j,t} - \left(T + \frac{1}{2} \right) \right)}{\sum_{t=1}^T \left(\rho_{i,t} - \left(T + \frac{1}{2} \right) \right)^2} \quad (3.21)$$

Frees Testi (1995, 2004), Friedman testinde hesaplanan sıra korelasyonlarının karesini ele almaktadır. R_{AVE}^2 aşağıdaki formül yardımıyla elde edilmektedir.

$$R_{AVE}^2 = \frac{2}{N(N - 1)} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{r}_{ij}^2 \quad (3.22)$$

Frees'in istatistiği, R_{AVE}^2 'nin hesaplanmasından sonra aşağıdaki gibi elde edilmektedir (Tatoğlu, 2013:219):

$$FRE = N (R_{AVE}^2 - (T-1)^{-1}) \quad (3.23)$$

3.2.2.7. Panel Veri Modellerinde Varsayımdan Sapmaların Düzeltilmesi

Panel veri regresyon modellerinde ortaya çıkan değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesitsel bağımlılık düzeltilmesi gereken problemlerdir. Bu problemleri gidermek için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemler (Huber (1967), Eicker (1967) ve White (1980) Tahmincisi, Arellano (1987) Froot (1989) ve Rogers (1993) Tahmincisi, Wooldridge (2002) Tahmincisi, Newey-West (1987, 1994) Tahmincisi, Anselin (1988) En Çok Olabilirlik Tahmincisi, Parks (1967)-Kmenta (1986) Tahmincisi, Beck-Katz (1995) Tahmincisi ve Driscoll-Kraay (1998) tahmincileridir (Teyyare, 2013:198).

Panel veri modellerinde ortaya çıkan değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesitsel bağımlılık problemlerinde kullanılacak yöntemler farklılık göstermektedir. Bu durumda varsayımda sapmaya uygun olarak bir düzeltme yöntemi seçilmelidir. değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesitsel bağımlılık problemlerinin varlığına göre uygulanabilecek tahmin yöntemleri şu şekildedir (Tatoğlu, 2013:277):

- Huber, White ve Eicher tahmincileri değişen varyansın varlığı durumunda dirençli tahminciler vermektedir.
- Newey-West, Wooldridge, Froot ve Rogers ve Arellano tahmincileri heteroskedasite ve otokorelasyonun varlığında dirençli tahminciler vermektedir.
- Driscoll-Kraay, Beck-Katz ve Parks-Kmenta tahmincileri heteroskedasite, birimler arası ve otokorelasyon korelasyonunun varlığı durumunda dirençli tahminciler vermektedir. Driscoll-Kraay tahmincisi, $N > T$ olduğu durumda da güçlü bir tahmincisidir.

Panel veri düzeltme yöntemlerinden biri olarak ortaya çıkan Parks-Kmenta tahmin yöntemi Parks (1967) tarafından tanımlanmış daha sonra Kmenta (1986) tarafından popüler hale getirilmiştir. Literatürde ise Parks-Kmenta tahmin yöntemi olarak yer almıştır (Beck, 2001:9) Bu yöntem sayesinde otokorelasyonlar yeniden hesaplanarak tahmin yinelenir. Parks-Kmenta tahmin yönteminde otokorelasyon düzeltme aşamaları şu şekilde gerçekleşmektedir (Tatoğlu, 2013:253):

- En küçük kareler yöntemiyle model tahmin edilir.
- AR(1) modeli tahmin etmek için kalıntılar kullanılır.
- Veriler AR(1) model kullanılarak düzeltildikten sonra yeniden tahmin edilir.
- Birimler arası korelasyonu tahmin etmek için kalıntılar kullanılır.
- Ω Matrisinin kalan elemanları doldurulduktan sonra model geliştirilmiş en küçük kareler yöntemiyle yeniden tahmin edilir.

Beck-Katz (1995)'e göre Parks-Kmenta metodunda standart hatalar yanlış tahmin edilmektedir. Benzer şekilde Beck-Katz (1995)'e göre Parks-Kmenta metodunda parametre tahminleri doğru değildir. Çünkü parametre tahminlerinin doğru olması için zaman boyutunun çok büyük olmaması gerekir (Beck, 2001:10).

Arellano (1987), Froot (1989) ve Rogers (1993), tahmin yönteminin temelleri Arellano (1987) tarafından atılmıştır. Daha sonraki süreçte Rogers (1993), tarafından istatistik ve diğer alanlarda uygulanabilirlik açısından popüler hale getirilmiştir. Bu yöntem kısa panellerden ziyade, uzun paneller açısından daha uygundur. Kovaryans tahmincisi değişen varyansa karşı dirençlidir. İkinci olarak ise değişen varyansa karşı simetriktir. Arellano (1987), tahmin edicisinin orijinal formu aşağıdaki gibidir (Millo, 2014:6):

$$V_{\text{white-Arellano}} = (X^T X)^{-1} \sum_{i=1}^n X_i^T u_i u_i^T X_i (X^T X)^{-1} \quad (3.24)$$

Bir diğer tahmin yöntemi de Driscoll-Kraay (1998), tarafından geliştirilmiştir. Driscoll-Kraay (1998), tahmincisi zaman boyutunun büyük olduğu durumlarda, dirençli tahmin edicilerdir. Driscoll-Kraay tahmin yöntemi, yatay kesit ortalamaları serisi için Newey-West türü düzeltme yapmaktadır. Bu sayede düzeltilmiş standart hata tahminleri, yatay kesit boyutundan bağımsız biçimde kovaryans matris tahmincilerinin tutarlılığını yerine getirmektedir. Driscoll-Kraay tahmin yöntemi Parks-Kmenta metoduna alternatif olarak geliştirilmiştir. Bu tahmin edici heteroskedasite varlığında tutarlı ve dirençli standart hatalar üretmektedir (Hoechle, 2007:284).

3.2.3. Tahmin Sonuçları ve Değerlendirmeler

Bu başlık altında araştırma kapsamında yapılan testler ve bu testlere ait değerlendirmelere yer verilecektir. İlk olarak çalışmada kullanılan değişkenler ve

kısaltmalar açıklanacaktır. Daha sonra araştırmada kullanılan modeller açıklanacaktır. Üçüncü olarak model seçiminde kullanılan test sonuçları (Olasılık Oran Testi ve Hausman Testi) açıklanacaktır. Dördüncü olarak varsayımdan sapmaların test bulgularına yer verilecektir. Son olarak ülke gruplarına göre model tahmini ve regresyon sonuçları değerlendirilecektir.

3.2.3.1. Araştırmada Kullanılan Değişkenler ve Beklenen Değerleri

Öncelikle araştırma çerçevesinde modellerde kullanılan değişkenler ve kısaltmalar açıklanacaktır. Daha sonra ise değişkenlere dair beklenen işaretler gösterilecektir. Buna göre Tablo 3.3’de değişkenler ve söz konusu değişkenlere ilişkin kısaltmalar yer almaktadır.

Tablo 3.3: Kısaltmalar ve Değişkenler

<i>Kısaltmalar</i>	<i>Değişkenler</i>
<i>GINİ</i>	<i>GINİ Katsayısı</i>
<i>BDYY</i>	<i>Birincil Sektöre Gelen DYY Oranı</i>
<i>İDYY</i>	<i>İmalat Sektörüne Gelen DYY Oranı</i>
<i>HDYY</i>	<i>Hizmet Sektörüne Gelen DYY Oranı</i>
<i>BEMP</i>	<i>Birincil Sektörde Çalışanların Oranı</i>
<i>İEMP</i>	<i>İmalat Sektöründe Çalışanların Oranı</i>
<i>HEMP</i>	<i>Hizmetler Sektöründe Çalışanların Oranı</i>
<i>BYM</i>	<i>Büyüme Oranı</i>
<i>OKUL</i>	<i>Okula Kayıt Oranı</i>
<i>ALAN</i>	<i>Tarımda Çalışan Başına Düşen Ekilebilir Alan</i>
<i>İŞSİZ</i>	<i>İşsizlik Oranı</i>
<i>SAĞLIK</i>	<i>Sağlık Harcamalarının Oranı</i>
<i>AÇIKLIK</i>	<i>Dışa Açıklık</i>
<i>VERGİ</i>	<i>Vergi Gelirlerinin GDP'ye Oranı</i>
<i>YOLSUZLUK</i>	<i>Yolsuzluk</i>

Gelir dağılımını inceleyen çalışmalarda gelir eşitsizliğini analiz etmek amacıyla kullanılan en yaygın gösterge GİNİ katsayısıdır. Bu çalışmada mevcut literatür incelenmiş ve bağımlı değişken olarak GİNİ kullanılmıştır. Gini 0 ile 1 arasında değerler almaktadır. Gini katsayısının 0 değerini alması gelir eşitsizliğinin olmadığı, gelir adaletinin tam olduğu durumu ifade ederken, Gini Katsayısının 1 değerini alması ise gelir eşitsizliğinin tam olduğu durumu ifade etmektedir. Yani Gini katsayısının artması gelir eşitsizliğinin artacağı anlamına gelmektedir. Tahmin sonuçları analiz edildiğinde, açıklayıcı değişkenlerin katsayılarının negatif işaretli olması, bağımlı değişken olan Gini Katsayısını düşürücü etki yaptığına diğer bir deyişle gelir eşitsizliğini azalttığına işaret eder. Açıklayıcı değişkenlerin katsayılarının pozitif işaretli olması ise, Gini Katsayısını arttırıcı etki yaptığına diğer bir deyişle gelir eşitsizliğini arttırdığına işaret eder.

Doğrudan yabancı yatırım, bir ekonomideki bir işletmenin diğer bir ekonomideki bir işletme veya işletmelere yönelik uzun vadeli ilgisini ve kontrolünü ifade eden yatırım türüdür. DYY, mali kaynakların transferi ve yeni iş imkânları yaratımına olanak tanıdığı gibi, aynı zamanda duran varlıkların transferine, teknik bilgi, teknoloji ve uluslararası pazar girişine imkan tanımaktadır. DYY yönetim ve işgücünün yenilenmesine yardımcı olmakta, ayrıca iç pazar ve yabancı pazarlar arasında daha kuvvetli bağların oluşmasına imkan tanımaktadır. Dolayısıyla bu değişkendeki artışlar yabancı yatırımların geldiği sektöre bağlı olarak (emek yoğun tarım ve madencilik gibi sektörlerde) gelir eşitsizliğini azaltacaktır. Yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini etkileme kanalı sermaye yoğun sektörlerde farklılık göstermektedir. Eğer yabancı sermaye tarım, madencilik gibi emek yoğun sektörlerle geliyorsa, söz konusu sektörlerde ücretlerin yükselmesi gelir eşitsizliğini azaltıcı etki yapmaktadır. Fakat yabancı sermaye teknoloji yoğun sektörlerle geliyorsa, söz konusu sektörlerde ücretlerin daha da yükselmesine neden olacaktır. Bu durum, gelir eşitsizliğini daha da arttırmaktadır. Bu nedenle ampirik sonuçlar açısından imalat ve hizmet sektörlerine ait katsayıların işaretinin pozitif olması beklenmektedir.

DYY iç pazarda etkili oldukça, ev sahibi ülkedeki şirketler, varlıklarını devam ettirmek için, gelişmiş ve yeni teknoloji edinecek ve var olan teknolojiyi daha etkin şekilde kullanacaklardır. DYY'lar sayesinde ülkelerin istihdam seviyelerinde olumlu anlamda iyileşme olacaktır. Çünkü DYY'lar sayesinde yeni iş imkanları artacaktır. Bununla birlikte DYY sayesinde istihdam edilen işçi ve mühendisler, zamanla tecrübe kazanarak, bilgi birikimlerini artıracaklardır. Birincil sektör için beklenen sonuç, DYY kanalıyla istihdamın artmasıdır. İstihdamda yaşanan artış sonucunda, yabancı sermayenin geldiği emek yoğun sektörlerde ücretlerin yükselmesi, buna bağlı olarak gelir eşitsizliğinin azaltılması beklenmektedir. Ampirik sonuçlar açısından birincil sektöre ait katsayının işaretinin negatif olması beklenmektedir.

Büyüme oranı gelir eşitsizliğinin analiz edilmesinde belirlenen bir diğer kontrol değişkendir. Büyüme oranının gelir eşitsizliği üzerindeki net etkisi belli değildir. Bu değişkendeki artışlar gelir eşitsizliğini artırabileceği gibi azaltabilmektedir. Dolayısıyla bu değişkene ait katsayının işareti net değildir.

Okula kayıt oranının temsil ettiği eğitim seviyesi artışı, vatandaşlar arasında eğitim seviyelerinin birbirine yakın ve yüksek olmasına olanak tanıyarak refah

düzeşini yükseltecektir. Bu durum ise gelir eşitsizliğinin azalmasına sebep olacaktır. Bu sebeple eğitime katılım oranı değışkenine ait katsayının beklenen işareti negatif dir.

Toprak dağılımı yoksulluğun azaltılması ve ortalama gelirin artırılması açısından son derece önemlidir. Çünkü toprak dağılımında adaletin sağlanmasıyla birlikte gelir dağılımı daha eşit bir hale getirilebilir. Bu noktada düşük gelirli grupların daha fazla kazanç sağlamasına olanak tanıyan reformlar gelir eşitsizliğinin azaltılmasına yardımcı olacaktır. Tarımda kişi başına ekilebilir alan arttıkça, gelir eşitsizliği azalmaktadır. Bu sebeple bu değışkene ait katsayının beklenen işareti negatif dir.

İşsizlik emek piyasasını olumsuz etkileyerek ekonomi içerisinde ücret eşitsizliğinin artmasına neden olacaktır. Bunun sonucu olarak da vasıflı ve vasıfsız emek arasında ücret farkı oluşarak, gelir eşitsizliği meydana gelecektir. Bu noktada uygulanacak mali ve diğer önlemlerle birlikte gelirin yeniden dağıtılması sağlanarak gelir eşitsizliği azaltılabilir. Ampirik sonuçlar açısından işsizliğin katsayısının işaretinin pozitif olması beklenmektedir.

Sağlık harcamaları bireyin ekonomik gelişimini gösteren en önemli faktörlerden birisidir. Bireyler arasında oluşabilecek gelir dağılımı adaletsizliği onların sağlıklarına yaptığı harcamalarla değışebilir. Özellikle gelir dağılımı düşük yerlerde sağlık ve eğitim gibi, beşeri sermayenin niteliğini arttıracak harcamaları gelir dağılımında adaletsizliğin azaltılmasına yardım etmektedir. Dolayısıyla bu değışkene ait katsayının beklenen işareti negatiftir.

Doğrudan yabancı yatırım ve istihdam dışında gelir eşitsizliğini etkileyen birçok değışken bulunmaktadır. Bu sebeple çalışmada doğrudan yabancı yatırım ve istihdam dışında gelir eşitsizliğinin açıklanmasında birçok değışkenin etkisi kontrol edilmiştir. Kullanılan kontrol değışkenlerinden biri olan dışa açıklık, ithalat ve ihracat miktarları toplamının GSMH'ya oranı şeklinde hesaplanmıştır. Dışa açıklık gelir dağılımını geliştirmekte olan ülkelerde olumlu, gelişmiş ülkelerde ise olumsuz yönde etkilemektedir. Bu değışkendeki artışlar gelir eşitsizliğini artırabileceği gibi azaltabilmektedir. Dolayısıyla bu değışkene ait katsayının işareti net değildir.

Vergi, ülkelerin kalkınma politikaları ile adil gelir ve servet dağılımı politikaları açısından önemli bir anahtar role sahiptir. Vergi sisteminden beklenen kaynakların

optimal dağılımını sağlayarak belirli bir kalkınma hızını yakalayarak sürdürmek, bununla birlikte vergi yükünü topluma adil gelir dağılımını bozmadan sürdürecektir. Vergi gelirlerinin GSYİH'ya oranı arttıkça, gelir eşitsizliğinin de azalması beklenmektedir. Bu sebeple bu değişkene ait katsayının beklenen işareti negatif'dir.

Yolsuzluk politik sürecin istikrarsız bir hale gelmesinin göstergesidir. Yolsuzluğun varlığı durumunda yatırımlar yavaşlamakta hatta durma noktasına gelmektedir. Daha da ilerlediği aşamalarda ise hukuk ve düzen sisteminin çökmesi ve ülkenin yönetilemez hale gelmesi olasıdır. Yolsuzluk göstergesi 6 puan üzerinden değerlendirilmektedir. Ülkelere verilen yolsuzluk dereceleri 0 ile 6 arasında değişmektedir. Ülkedeki yolsuzluğun en yüksek olduğu düzey "0", en alt düzey ise "6" ile gösterilmektedir. Yolsuzluk arttıkça gelir eşitsizliği de artmaktadır. Dolayısıyla bu değişkene ait katsayının beklenen işareti pozitiftir.

Gelir eşitsizliğinin analiz edilmesinde değişkenlere ilişkin beklenen işaretler toplu olarak Tablo 3.4'de gösterilmiştir.

Tablo 3.4: Değişkenlere İlişkin Beklenen İşaretler

<i>Değişkenler</i>	Beklenen İşaretler
<i>Birincil Sektöre Gelen DYY Oranı</i>	(-)
<i>İmalat Sektörüne Gelen DYY Oranı</i>	(+)
<i>Hizmet Sektörüne Gelen DYY Oranı</i>	(+)
<i>Birincil Sektörde Çalışanların Oranı</i>	(-)
<i>İmalat Sektöründe Çalışanların Oranı</i>	(-)
<i>Hizmetler Sektöründe Çalışanların Oranı</i>	(-)
<i>Büyüme Oranı</i>	(-,+)
<i>Okula Kayıt Oranı</i>	(-)
<i>Tarımda Çalışan Başına Düşen Ekilebilir Alan</i>	(-)
<i>İşsizlik Oranı</i>	(+)
<i>Sağlık Harcamalarının Oranı</i>	(-)
<i>Dışa Açıklık</i>	(-,+)
<i>Vergi Gelirlerinin GDP'ye Oranı</i>	(-)
<i>Yolsuzluk</i>	(+)

3.2.3.2. Araştırmada Kullanılan Modeller

Daha önceki bölümlerde anlatıldığı üzere doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi konusunda literatürde yapılmış çalışmalara dayanarak bu çalışmada, doğrudan yabancı yatırım, istihdam, büyüme oranı, okula kayıt oranı, tarımda çalışan başına düşen ekilebilir alan, işsizlik oranı, sağlık harcamalarının

oranı, dışa açıklık, vergi gelirlerinin GDP'ye oranı ve Yolsuzluk indeksi değişken olarak modele konulmuştur.

Gelir eşitsizliği modelinin oluşturulabilmesi için, birçok çalışmadan yararlanılmıştır. Değişkenlerin belirlenmesinde yararlanılan çalışmalardan kısaca bahsetmek yararlı olacaktır:

Doğrudan Yabancı Yatırım: Choi (2006), çalışmasında doğrudan yabancı yatırım ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. 119 ülkeyi kapsayan çalışmada 1993-2002 arası veriler kullanılarak analiz yapılmıştır. Araştırmaları neticesinde DYY'ların gelir eşitsizliğini etkilediği sonucuna varılmıştır. Bunun için oluşturulan modelde doğrudan yabancı yatırım sektörel olarak açıklayıcı değişkenler arasında gösterilmiştir.

İstihdam: Obadic, Simurina ve Sonora (2014), emek piyasası kurumları ve vergi politikalarının gelir eşitsizliği üzerine etkisini incelediği çalışmalarında, 28 AB ülkesine ait 2000-2011 yılları arası verileri analiz etmiştir. Araştırmaları neticesinde izlenen dönemde emek piyasası kurumlarının ve vergi politikalarının gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna varılmıştır.

Büyüme: Topuz (2013), finansal gelişme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi 94 ülkeye ait 1995-2011 yılları arası verileri kullanarak analiz etmiştir. Çalışmada büyüme oranı önemli bir açıklayıcı değişken olarak modele dahil edilmiştir. Araştırma neticesinde bu değişkene ait katsayının istatistiki olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun için oluşturulan modelde büyüme açıklayıcı değişkenler arasında gösterilmiştir.

Okula Kayıt: Chu, Davoodi ve Gupta (2000), Gelişmekte Olan Ülkelerde sosyal devlet harcamaları ve vergilerin gelir dağılımı üzerine etkisini araştırmışlardır. Sosyal devlet harcamaları ve vergilerin gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerini sırasıyla, 1970-1980 ve 1980-1990 dönemleri için inceleme konusu yapmışlardır. Araştırmaları neticesinde gelişmekte olan ülkelerde sağlık ve eğitim programların gelir eşitsizliği üzerinde etkili olduğu sonucuna varmışlardır. Bunun için oluşturulan modelde okullaşma oranı (ikincil) açıklayıcı değişkenler arasında gösterilmiştir.

Tarımda Çalışan Başına Düşen Ekilebilir Alan: Morley (2001), yapmış olduğu çalışmada Latin Amerika ve Karayip Ülkelerinde gelir dağılımı problemini araştırmıştır. Gelir eşitsizliğini bağımlı değişken olarak koyduğu modelinde açıklayıcı değişkenlerden biri de toprak dağılımıdır. Latin Amerika ve Karayip Ülkeleri için yapılan bu çalışma, 1970-1995 yıllarını kapsamaktadır. Araştırma neticesinde toprak dağılımının gelir eşitsizliği üzerinde etkili olduğu sonucuna varmıştır.

İşsizlik: Bhandari (2007), çalışmada Doğu Avrupa ve Orta Asya'daki geçiş ekonomileri için doğrudan yabancı yatırım ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada, 1990-2002 yılları arasındaki verileri kullanmıştır. Gelir eşitsizliğini temsilen GİNİ katsayısının bağımlı değişken olarak yer aldığı çalışmada, işsizlik oranı kontrol değişkeni olarak modele dahil edilmiştir. Ampirik sonuçlar neticesinde, teoriye uygun olarak işsizlik oranının katsayısının işareti pozitif bulunmuştur.

Sağlık Harcamaları: Ospina (2010), yapmış olduğu çalışmada 1980-2000 yıllarında Latin Amerika ve Karayip ülkelerindeki sosyal harcamaların, gelir eşitsizliği üzerine etkisini incelemiştir. Çalışması neticesinde, teoriye uygun olarak sosyal harcamalar (sağlık harcamaları v.b) ile gelir eşitsizliği arasında negatif korelasyon olduğu sonucuna varmıştır.

Dışa Açıklık: Lim ve McNelis (2014), 42 ülkeyi kapsayan çalışmalarında gelir eşitsizliği, ticaret ve finansal açıklığı analiz etmişlerdir. 1992-2007 yıllarını kapsayan çalışmaları neticesinde, finansal açıklığın gelir eşitsizliği üzerinde etkili olduğu sonucuna varmışlardır. Bunun için oluşturulan modelde açıklık, açıklayıcı değişkenler arasında gösterilmiştir.

Vergi Gelirleri: Bargain vd. (2011), yapmış oldukları çalışmalarında 1978-2009 yıllarında Amerika'da vergiler ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaları neticesinde vergi politikalarının gelir eşitsizliği üzerinde etkili olduğu sonucuna varmışlardır. Bunun için oluşturulan modelde vergi, açıklayıcı değişkenler arasında gösterilmiştir.

Yolsuzluk: Gupta, Davoodi ve Alonso-Terme (1998), yaptıkları çalışmada 1980-1997 yılları arasında yolsuzluk, gelir eşitsizliği ve yoksulluk arasındaki

ilişkiyi incelemişlerdir. Analiz neticesinde uygulanacak politikalarla yolsuzluğun azaltılabileceğini, buna bağlı olarak da yoksulluk ve gelir eşitsizliğinin düşürülebileceğini göstermişlerdir. Araştırmaları neticesinde yolsuzluğun gelir eşitsizliği üzerinde etkili olduğunu bulmuşlardır.

Yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerindeki dolaylı etkisini analiz edebilmek için, ücret ve istihdam modelleri oluşturulmuş. Bu sayede yabancı yatırımların istihdam, istihdamında ücretler üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Ücret modelinin oluşturulabilmesi için, birçok çalışmadan yararlanılmıştır. Değişkenlerin belirlenmesi için yararlanılan çalışmalar aşağıda gösterilmektedir:

Doğrudan Yabancı Yatırım: Gopinath ve Chen (2003), doğrudan yabancı yatırım ve ücretler arasındaki ilişkiyi, 11 gelişmekte olan ülke ve 15 gelişmiş ülkeye ait 1970-1995 yılları arası verileri kullanarak analiz etmişlerdir. Panel veri yönteminin kullanıldığı analizleri neticesinde yabancı yatırımların ücretler üzerindeki etkisinin pozitif olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun için oluşturulan modelde ücret, açıklayıcı değişkenler arasında gösterilmiştir.

İstihdam: Arestis ve Mariscal (1994), çalışmalarında İngiltere'ye ait 1966-1992 yılları arası verileri kullanarak, istihdam ve ücretler arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Analizleri sonucunda, istihdam ile ücretler arasında uzun dönemli istikrarlı bir ilişkinin olduğunu tespit etmişlerdir. Bunun için oluşturulan modelde ücret, açıklayıcı değişkenler arasında gösterilmiştir.

İstihdam modelinin oluşturulabilmesi için, birçok çalışmadan yararlanılmıştır. Değişkenlerin belirlenmesi için yararlanılan çalışmalar aşağıda gösterilmektedir:

Ücret: Onaran ve Stockhammer (2008), çalışmalarında dış ticaret-DYY ile istihdam, üretim ve ücretler arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Beş Orta ve Doğu Avrupa ülkesini kapsayan çalışmalarında 2000-2004 dönemi arası verileri kullanarak analiz yapmışlardır. Araştırmaları neticesinde Slovakya'daki nitelsiz işgücü için DYY'ların istihdam üzerinde etkisi pozitif iken, nitelikli işgücü için etkinin negatif olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca Slovenya için DYY'ların istihdam üzerindeki etkisi negatif bulunurken, diğer ülkelerde anlamlı bir ilişki

bulunamamıştır. Bunun için oluşturulan modelde ücret, açıklayıcı değişkenler arasında gösterilmiştir.

Doğrudan Yabancı Yatırım: Ajaga ve Nunnenkamp (2008), çalışmalarında doğrudan yabancı yatırımların istihdam üzerindeki etkisini araştırmışlardır. ABD için 1977-2001 yılları arasındaki verilerin kullanıldığı araştırmaları sonucunda, değişkenler arasında çift yönlü bir nedenselliğin olduğu sonucuna varmışlardır. Bunun için oluşturulan modelde ücret, açıklayıcı değişkenler arasında gösterilmiştir.

Gelir eşitsizliği modelini tahmin etmek için kullanılan değişkenlerin ülke gruplarına göre zaman ve kesit boyutları şöyledir:

Tüm Örneklem Ülke Grubu için: $t=13$ ve $i=40$ $t = 1, \dots, T$; $i = 1, \dots, N$

Gelişmiş Ülkeler için: $t=13$ ve $i=25$

Gelişmekte Olan Ülkeler için: $t=13$ ve $i=15$

Tablo 3.5, Tablo 3.6, ve Tablo 3.9 gelir eşitsizliğini analiz etmek için ülke gruplarına göre (Tüm Örneklem Ülke Grubu , Gelişmiş Ülke Grubu, Gelişmekte Olan Ülke Grubu) kullanılan modelleri göstermektedir. Ayrıca Tablo 3.7 ve Tablo 3.8 gelişmiş ülke grubu için kurulan ücret ve istihdam modellerini göstermektedir. Gelişmekte Olan Ülkelere dair sektörel ücret verilerinin yıl ve ülke bazında çok yetersiz olmasından dolayı, ücret ve istihdam modelleri Tüm Örneklem Ülke Grubu ve Gelişmekte Olan Ülke Grubu için kurulamamıştır. Ücret ve istihdam modellerini tahmin etmek için kullanılan değişkenlerin gelişmiş ülke grubuna göre zaman ve kesit boyutları şöyledir:

Gelişmiş Ülkeler için: $t=13$ ve $i=25$ $t = 1, \dots, T$; $i = 1, \dots, N$

Tablo 3.5: Tüm Örneklem Ülke Grubu İçin Kullanılan Gelir Eşitsizliği Modelleri

$G\grave{I}N\grave{I}_{it} = \alpha_i + \beta_1 BDYY_{it} + \beta_2 BEMP_{it} + \beta_3 BYM_{it} + \beta_4 OKUL_{it} + \beta_5 ALAN_{it} + \beta_6 \grave{I}\grave{S}\grave{S}\grave{I}Z_{it} \\ + \beta_7 SA\grave{G}LIK_{it} + \beta_8 A\grave{C}IKLIK_{it} + \beta_9 VERG\grave{I}_{it} + \beta_{10} YOLSUZLUK_{it} + \varepsilon_{it}$
$G\grave{I}N\grave{I}_{it} = \alpha_i + \beta_1 \grave{I}DY_{it} + \beta_2 \grave{I}EMP_{it} + \beta_3 BYM_{it} + \beta_4 OKUL_{it} + \beta_5 ALAN_{it} + \beta_6 \grave{I}\grave{S}\grave{S}\grave{I}Z_{it} \\ + \beta_7 SA\grave{G}LIK_{it} + \beta_8 A\grave{C}IKLIK_{it} + \beta_9 VERG\grave{I}_{it} + \beta_{10} YOLSUZLUK_{it} + \varepsilon_{it}$
$G\grave{I}N\grave{I}_{it} = \alpha_i + \beta_1 HDYY_{it} + \beta_2 HEMP_{it} + \beta_3 BYM_{it} + \beta_4 OKUL_{it} + \beta_5 ALAN_{it} + \beta_6 \grave{I}\grave{S}\grave{S}\grave{I}Z_{it} \\ + \beta_7 SA\grave{G}LIK_{it} + \beta_8 A\grave{C}IKLIK_{it} + \beta_9 VERG\grave{I}_{it} + \beta_{10} YOLSUZLUK_{it} + \varepsilon_{it}$

Tablo 3.6: Gelişmiş Ülke Grubu İçin Kullanılan Gelir Eşitsizliği Modelleri

$G\grave{I}N\grave{I}_{it} = \alpha_i + \beta_1 BDYY_{it} + \beta_2 BEMP_{it} + \beta_3 BYM_{it} + \beta_4 OKUL_{it} + \beta_5 ALAN_{it} + \beta_6 \grave{I}\grave{S}\grave{S}\grave{I}Z_{it} \\ + \beta_7 SA\grave{G}LIK_{it} + \beta_8 A\grave{C}IKLIK_{it} + \beta_9 VERG\grave{I}_{it} + \beta_{10} YOLSUZLUK_{it} + \varepsilon_{it}$
$G\grave{I}N\grave{I}_{it} = \alpha_i + \beta_1 \grave{I}DY_{it} + \beta_2 \grave{I}EMP_{it} + \beta_3 BYM_{it} + \beta_4 OKUL_{it} + \beta_5 ALAN_{it} + \beta_6 \grave{I}\grave{S}\grave{S}\grave{I}Z_{it} \\ + \beta_7 SA\grave{G}LIK_{it} + \beta_8 A\grave{C}IKLIK_{it} + \beta_9 VERG\grave{I}_{it} + \beta_{10} YOLSUZLUK_{it} + \varepsilon_{it}$
$G\grave{I}N\grave{I}_{it} = \alpha_i + \beta_1 HDYY_{it} + \beta_2 HEMP_{it} + \beta_3 BYM_{it} + \beta_4 OKUL_{it} + \beta_5 ALAN_{it} + \beta_6 \grave{I}\grave{S}\grave{S}\grave{I}Z_{it} \\ + \beta_7 SA\grave{G}LIK_{it} + \beta_8 A\grave{C}IKLIK_{it} + \beta_9 VERG\grave{I}_{it} + \beta_{10} YOLSUZLUK_{it} + \varepsilon_{it}$

Tablo 3.7: Gelişmiş Ülke Grubu İçin Kullanılan Ücret Modelleri

$BUCRET_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 BDYY_{it} + \beta_2 BEMP_{it} + \varepsilon_{it}$
$BUCRET_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \grave{I}DY_{it} + \beta_2 \grave{I}EMP_{it} + \varepsilon_{it}$
$BUCRET_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 HDYY_{it} + \beta_2 HEMP_{it} + \varepsilon_{it}$

Tablo 3.8: Gelişmiş Ülke Grubu İçin Kullanılan İstihdam Modelleri

$BEMP_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 BDYY_{it} + \beta_2 BUCRET_{it} + \varepsilon_{it}$
$\grave{I}EMP_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \grave{I}DY_{it} + \beta_2 \grave{I}UCRET_{it} + \varepsilon_{it}$
$HEMP_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 HDYY_{it} + \beta_2 HUCRET_{it} + \varepsilon_{it}$

Tablo 3.9: Gelişmekte Olan Ülke Grubu İçin Kullanılan Gelir Eşitsizliği Modelleri

$G\grave{I}N\grave{I}_{it} = \alpha_i + \beta_1 BDYY_{it} + \beta_2 BEMP_{it} + \beta_3 BYM_{it} + \beta_4 OKUL_{it} + \beta_5 ALAN_{it} + \beta_6 \grave{I}\grave{S}\grave{S}\grave{I}Z_{it} \\ + \beta_7 SA\grave{G}LIK_{it} + \beta_8 A\grave{C}IKLIK_{it} + \beta_9 VERG\grave{I}_{it} + \beta_{10} YOLSUZLUK_{it} + \varepsilon_{it}$
$G\grave{I}N\grave{I}_{it} = \alpha_i + \beta_1 \grave{I}DY_{it} + \beta_2 \grave{I}EMP_{it} + \beta_3 BYM_{it} + \beta_4 OKUL_{it} + \beta_5 ALAN_{it} + \beta_6 \grave{I}\grave{S}\grave{S}\grave{I}Z_{it} \\ + \beta_7 SA\grave{G}LIK_{it} + \beta_8 A\grave{C}IKLIK_{it} + \beta_9 VERG\grave{I}_{it} + \beta_{10} YOLSUZLUK_{it} + \varepsilon_{it}$
$G\grave{I}N\grave{I}_{it} = \alpha_i + \beta_1 HDYY_{it} + \beta_2 HEMP_{it} + \beta_3 BYM_{it} + \beta_4 OKUL_{it} + \beta_5 ALAN_{it} + \beta_6 \grave{I}\grave{S}\grave{S}\grave{I}Z_{it} \\ + \beta_7 SA\grave{G}LIK_{it} + \beta_8 A\grave{C}IKLIK_{it} + \beta_9 VERG\grave{I}_{it} + \beta_{10} YOLSUZLUK_{it} + \varepsilon_{it}$

3.2.3.3. Ülke Gruplarına Göre Yapılan Testler, Panel Veri Analiz Sonuçları ve Değerlendirmeler

Bu başlık altında model seçiminde kullanılan testlere, varsayımdan sapma testlerine ve tahmin sonuçlarına yer verilecektir. Modellerin açıklanmasında Olasılık Oran Testi ve Hausman Testi uygulanmıştır. Klasik model ve sabit etkiler modeli arasında karar verebilmek için Olasılık Oran Testi; sabit ve tesadüfi etkiler modeli arasında karar verebilmek için ise Hausman Testi yapılmıştır.

Araştırmada kullanılan ülke gruplarına ait tüm modeller için yapılan değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesitsel bağımlılık (birimler arası korelasyon) testlerine bu başlık altında değinilecektir. Testler sabit etkiler modelleri ve tesadüfi etkiler modelleri olmak üzere iki ayrı tabloda gösterilecektir.

Ülke gruplarına ait sabit ve tesadüfi etkiler modelleri uygun yöntemler ile tahmin edilmiştir. Burada Arellano, Froot ve Rogers, Parks-Kmenta ve Driscoll Kraay tahmin yöntemleri ile düzeltilmiş regresyon sonuçlarına yer verilecektir.

3.2.3.3.1. Tüm Örneklem Ülke Grubu Analiz Sonuçları

Tüm Örneklem Ülke Grubuna ait model seçiminde kullanılan testlere, varsayımdan sapma testlerine ve panel veri analiz sonuçlarına bu başlık altında yer verilecektir.

3.2.3.3.1.1. Tüm Örneklem Ülke Grubu Olasılık Oran Testi ve Hausman Testi Sonuçları

Tüm Örneklem Ülke Grubuna ait Olabilirlik Oran Testi ve Hausman Testi Tablo 3.10'da gösterilmektedir.

Tablo 3.10: Tüm Örneklem Ülke Grubu Olabilirlik Testi ve Hausman Testi Sonuçları

<i>Modeller</i>	Olasılık Oran Testi		Hausman Testi		<i>Model Seçimi</i>
	H ₀ : Birim Etkiler Sıfıra Eşittir. H ₁ :Sabit Etkiler Modeli Uygundur.		H ₀ :Tesadüfi Etkiler Modeli Uygundur. H ₁ : Sabit Etkiler Modeli Uygundur.		
	İstatistik	Olasılık Değeri	Ki-Kare İstatistiği	Olasılık Değeri	
<i>BİRİNCİL</i>	169.868	(0.000)	41.347	(0.000)	Sabit E.
<i>İMALAT</i>	125.183	(0.000)	72.090	(0.000)	Sabit E.
<i>HİZMETLER</i>	173.626	(0.000)	61.082	(0.000)	Sabit E.

Çalışma da kurulan panel veri modellerinden Sabit Etkiler Modeli ile EKK tahmini arasından uygun olanı tercih etmek için Olasılık Oran Testi (Likelihood Ratio) yapılmıştır. Test sonucuna göre “birim etkiler sıfıra eşittir” şeklindeki sıfır hipotezine dayalı test sonuçları Tablo 3.10’da gösterilmektedir. Olasılık oran testi sonucunda üç sektör içinde (Birincil, İmalat ve Hizmetler) olasılık çok düşük (sıfıra yakın) çıktığından H_0 hipotezi reddedilmiştir. Buna göre sabit etkiler panel veri modelinin klasik (havuzlanmış) panel veri modeline göre veriyi daha iyi temsil ettiği sonucuna varılmıştır.

Panel veri analizinde, tesadüfi etkiler ve sabit etkiler modeli arasında karar vermek için Hausman Testi yapılmıştır. Hausman Test sonuçlarına göre olasılık değeri ve ki-kare istatistiğine göre birincil, imalat ve hizmet sektörleri için “modelin çözümünde tesadüfi etkiler yöntemi uygundur” şeklindeki boş hipotez %1 önem düzeyinde reddedilmiştir. Bir diğer deyişle, bağımsız değişkenler ile tesadüfi etkiler modelinin hata terimleri bileşenlerinin ilişkili olmadığına karar verilmiş ve sabit etkiler modeli tercih edilmiştir. Tablo 3.10 sonuçlarına göre, üç sektöre ait model sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, Hausman testi ve Olasılık Oran (Likelihood Ratio) testi sonucunda Sabit Etkiler Modeli tercih edilmiştir.

3.2.3.3.1.2. Tüm Örneklem Ülke Grubu Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Testleri Sonuçları

Tüm Örneklem Ülke Grubuna ait değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesitsel bağımlılık testleri Tablo 3.11’de gösterilmektedir.

Tablo 3.11: Tüm Örneklem Ülke Grubunun Sabit Etkiler Modeli Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Test Sonuçları

Modeller	Değişen Varyans		Otokorelasyon		Yatay Kesit B.	
	Wald Testi		Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson Testi		Pesaran CD Testi	
	$H_0 = \sigma^2 = \sigma^2$ (varyanslar, birimlere göre sabittir)	σ^2	$H_0: \rho = 0$ (hata terimleri arasında otokorelasyon yoktur)		$H_0: U_{it} = \sigma^2 \varepsilon_{it}$ (Yatay kesitsel bağımlılık yoktur)	
	Ki-Kare İst.	Olasılık Değeri	LBI İstatistiği	DW İstatistiği	Pesaran Test İstatistiği	Olasılık Değeri
BİRİNCİL	1075.55	(0.000)*	1.136	0.880	1.832	0.067**
İMALAT	1132.25	(0.000)*	1.144	0.891	1.060	0.289
HİZMETLER	1006.47	(0.000)*	1.134	0.880	1.974	0.048*

Notlar: Test istatistikleri ve olasılık değerleri (parantez içindeki değerler) verilmektedir. Buna göre * simgesi %5, ** %10 önem düzeyinde boş hipotezin reddedildiğini göstermektedir.

Tüm Örneklem Ülke Grubunun Tablo 3.11’de yer alan sonuçları çerçevesinde üç sektör (Birincil, İmalat ve Hizmetler) modelleri için Wald test sonucuna göre sabit etkiler panel veri modellerinin değişen varyans testleri için varyansın bütün birimler için aynı olduğu şeklindeki sıfır hipotezi %1 önem düzeyinde reddedilmiştir. Bir başka ifade ile varyansın birimlere göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test sonuçlarına göre “hata terimleri arasında otokorelasyon yoktur” şeklindeki sıfır hipotezi reddedilmiştir. Diğer bir ifade ile sabit etkiler panel veri modellerinin hata terimleri otokorelasyon içermektedir. Tablo 3.11’de Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test istatistikleri yer almasına rağmen olasılık değerleri verilmemiştir. Literatürde kritik değerler verilmemesine rağmen, istatistik değeri 2’den küçükse otokorelasyon probleminin önemli olduğu sonucuna varılmaktadır. (Tatoğlu, 2013:214). Tablo 3.11’de yer alan Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test istatistik değerlerinin 2’den küçük olması nedeniyle modellerde otokorelasyon probleminin önemli olduğu sonucunu varılmıştır. Modelde otokorelasyonun olması ise parametre tahminlerinin etkin olmaması sonucunu doğurmaktadır.

Pesaran CD testi sonuçlarına göre sabit etkiler yöntemi ile tahmin edilmiş birincil ve hizmetler sektörlerine dair modellerde %1 önem düzeyinde yatay kesitsel bağımlılık söz konusudur. Bir başka ifade ile birimler arası korelasyon vardır. İmalat sektörüne dair tahmin edilmiş modelde %1 önem düzeyinde yatay kesitsel bağımlılık söz konusu değildir. Birimler arasında bağımlılık olması durumunda bu ilişkiyi dikkate almadan düzeltilmiş hata terimleri kullanılarak hesaplanan sabit veya tesadüfi etkili modeller dahi yanlış sonuçlar ortaya koymaktadır.

3.2.3.3.1.3. Tüm Örneklem Ülke Grubu Regresyon Tahmin Sonuçları

Tüm Örneklem Ülke Grubunun Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyonun Düzeltilmesi Sonrası Regresyon Tahmini (üç sektör için) Driscoll Kraay (1998) tahmin yöntemine göre yapılmıştır. Regresyon sonuçları Tablo 3.12’de sunulmaktadır.

Tablo 3.12: Tüm Örneklem Ülke Grubunun Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyonun Düzeltilmesi Sonrası Regresyon Tahmin Sonuçları

MODEL	SABİT ETKİLER MODELİ	SABİT ETKİLER MODELİ	SABİT ETKİLER MODELİ
DEĞİŞKENLER	BİRİNCİL	İMALAT	HİZMETLER
C	35.827 (0.00)*	34.363 (0.00)*	39.007 (0.00)
BDYY	-1.38E-08 (0.02)*		
BEMP	0.014 (0.64)		
İDYY		-4.58E-08 (0.02)*	
İEMP		0.066 (0.16)	
HDYY			-9.61E-08 (0.01)*
HEMP			-0.060 (0.26)
BYM	0.030 (0.12)	0.028 (0.17)	0.022 (0.29)
OKUL	-0.003 (0.01)*	-0.003 (0.02)*	-0.003 (0.01)*
ALAN	-0.032 (0.76)	-0.015 (0.88)	-0.043 (0.71)
İŞSİZ	0.141 (0.00)*	0.15 (0.00)*	0.164 (0.00)*
SAĞLIK	-0.236 (0.00)*	-0.213 (0.00)*	-0.195 (0.00)*
AÇIKLIK	0.574 (0.46)	0.571 (0.31)	1.157 (0.07)**
VERGİ	-0.133 (0.00)*	-0.146 (0.01)*	-0.145 (0.00)*
YOLSUZLUK	0.333 (0.00)*	0.307 (0.01)*	0.338 (0.00)*
R ²	0.96	0.95	0.96
F (10,39)	186.87	248.50	84.83
Gözlem Sayısı	520	520	520

Notlar: Sabit etkiler modellerindeki *F* Test istatistikleri ve tesadüfi etkiler modellerindeki *Wald* *ki-kare* istatistikleri katsayılarının hep birlikte anlamlı olup olmadığını test etmektedir.

Tüm Örneklem Ülke grubu birincil sektör için regresyon tahmin sonuçlarına göre, okula kayıt oranı, işsizlik oranı, sağlık harcamalarının oranı, vergi gelirlerinin GDP'ye oranı, yolsuzluk oranı ve birincil sektöre gelen doğrudan yabancı yatırımların oranı %5 önem düzeyinde anlamlı ve katsayıların işaretleri teorik beklenti yönünde çıkmaktadır. Sabit etkiler modelinde katsayıların birlikte anlamlı olup olmadığını test etmeyi sağlayan *F* istatistiği anlamlı olup, modelin R² değeri yüksektir.

Tüm Örneklem Ülke grubu imalat sektörü regresyon tahmin sonuçlarına göre, imalat sektöründe çalışanların oranı, okula kayıt oranı, işsizlik oranı, sağlık

harcamalarının oranı, vergi gelirlerinin GDP'ye oranı ve yolsuzluk oranı %5 önem düzeyinde anlamlı ve katsayıların işaretleri teorik beklenti yönünde çıkmaktadır. Sabit etkiler modelinde katsayıların birlikte anlamlı olup olmadığını test etmeyi sağlayan F istatistiği anlamlı olup, modelin R^2 değeri yüksektir.

Tüm Örneklem Ülke grubu hizmet sektörü regresyon tahmin sonuçlarına göre, hizmet sektöründeki doğrudan yabancı yatırımların oranı, okula kayıt oranı, işsizlik oranı, sağlık harcamalarının oranı, vergi gelirlerinin GDP'ye oranı ve yolsuzluk oranı %5 önem düzeyinde anlamlı ve katsayıların işaretleri teorik beklenti yönünde çıkmaktadır. Dışa açıklık değişkeni %10 önem düzeyinde anlamlıdır. Sabit etkiler modelinde katsayıların birlikte anlamlı olup olmadığını test etmeyi sağlayan F istatistiği anlamlı olup, modelin R^2 değeri yüksektir.

3.2.3.3.2. Gelişmekte Olan Ülke Grubu Analiz Sonuçları

Gelişmekte Olan Ülke Grubuna ait model seçiminde kullanılan testlere, varsayımdan sapma testlerine ve panel veri analiz sonuçlarına bu başlık altında yer verilecektir.

3.2.3.3.2.1. Gelişmekte Olan Ülke Grubu Olasılık Oran Testi ve Hausman Testi Sonuçları

Gelişmekte Olan Ülke Grubuna ait Olabilirlik Oran Testi ve Hausman Testi Tablo 3.13'de gösterilmektedir.

Tablo 3.13: Gelişmekte Olan Ülke Grubu Olabilirlik Testi ve Hausman Testi Sonuçları

<i>Modeller</i>	Olasılık Oran Testi		Hausman Testi		<i>Model Seçimi</i>
	H ₀ : Birim Etkiler Sıfıra Eşittir. H ₁ :Sabit Etkiler Modeli Uygundur.		H ₀ :Tesadüfi Etkiler Modeli Uygundur. H ₁ :Sabit Etkiler Modeli Uygundur.		
	İstatistik	Olasılık Değeri	Ki-Kare İstatistiği	Olasılık Değeri	
<i>BİRİNCİL</i>	163.801	(0.000)	10.695	(0.381)	Rassal E.
<i>İMALAT</i>	78.681	(0.000)	176.075	(0.000)	Sabit E.
<i>HİZMETLER</i>	166.973	(0.000)	15.659	(0.109)	Rassal E.

Çalışma da kurulan panel veri modellerinden Sabit Etkiler Modeli ile EKK tahmini arasından uygun olanı tercih etmek için Olasılık Oran Testi (Likelihood Ratio) yapılmıştır. Test sonucuna göre “birim etkiler sıfıra eşittir” şeklindeki sıfır hipotezine dayalı test sonuçları Tablo 3.13'de gösterilmektedir. Olasılık oran testi sonucunda üç

sektör içinde (Birincil, İmalat ve Hizmetler) olasılık çok düşük (sıfıra yakın) çıktığından H_0 hipotezi reddedilmiştir. Buna göre sabit etkiler panel veri modelinin klasik (havuzlanmış) panel veri modeline göre veriyi daha iyi temsil ettiği sonucuna varılmıştır.

Panel veri analizinde, tesadüfi etkiler ve sabit etkiler modeli arasında karar vermek için Hausman Testi yapılmıştır. Hausman Test sonuçlarına göre olasılık değeri ve ki-kare istatistiğine göre birincil ve hizmet sektörleri için “modelin çözümünde tesadüfi etkiler yöntemi uygundur” şeklindeki boş hipotez %1 önem düzeyinde reddedilememiştir. Bir diğer deyişle, rassal etkiler modeli tercih edilmiştir. İmalat sektörü için “modelin çözümünde tesadüfi etkiler yöntemi uygundur.” şeklindeki boş hipotez %1 önem düzeyinde reddedilmiştir. Başka bir ifadeyle test sonucuna göre, bağımsız değişkenler ile rassal etkiler modelinin hata terimleri bileşenlerinin ilişkili olmadığına karar verilmiş ve sabit etkiler modeli tercih edilmiştir.

Tablo 3.13’deki test sonuçlarına göre, birincil ve hizmet sektörüne ait model sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, Olasılık Oran (Likelihood Ratio) testi ve Hausman testi için Rassal Etkiler Modeli, imalat sektörü için de Sabit Etkiler Modeli daha uygun çıkmıştır.

3.2.3.3.2.2. Gelişmekte Olan Ülke Grubu Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Testleri Sonuçları

Gelişmekte Olan Ülke Grubuna ait değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesitsel bağımlılık testleri Tablo 3.14’de gösterilmektedir.

Tablo 3.14: Gelişmekte Olan Ülke Grubunun (İmalat sektörü için) Sabit Etkiler Modeli Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Test Sonuçları

Modeller	Değişen Varyans		Otokorelasyon		Yatay Kesit B.	
	Wald Testi		Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson Testi		Pesaran CD Testi	
	$H_0 = \sigma^2 = \sigma^2$ (varyanslar, birimlere göre sabittir)	σ^2	$H_0: \rho = 0$ (hata terimleri arasında otokorelasyon yoktur)		$H_0: U_{it} = \sigma^2 \varepsilon_{it}$ (Yatay kesitsel bağımlılık yoktur)	
	Ki-Kare İst.	Olasılık Değeri	LBI İstatistiği	DW İstatistiği	Pesaran Test İstatistiği	Olasılık Değeri
İMALAT	647.12	(0.000)*	0.960	0.724	3.038	0.002*

Notlar: Test istatistikleri ve olasılık değerleri (parantez içindeki değerler) verilmektedir. Buna göre * simgesi %5, ** %10 önem düzeyinde boş hipotezin reddedildiğini göstermektedir.

Gelişmekte Ülke Grubunun Tablo 3.14’de yer alan sonuçları çerçevesinde imalat sektörü için tahmin edilmiş modelde Wald test sonucuna göre sabit etkiler panel veri modellerinin değişen varyans testleri için varyansın bütün birimler için aynı olduğu şeklindeki sıfır hipotezi %1 önem düzeyinde reddedilmiştir. Bir başka ifade ile varyansın birimlere göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test sonuçlarına göre “hata terimleri arasında otokorelasyon yoktur” şeklindeki sıfır hipotezi reddedilmiştir. Diğer bir ifade ile sabit etkiler panel veri modellerinin hata terimleri otokorelasyon içermektedir. Tablo 3.14’de Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test istatistikleri yer almasına rağmen olasılık değerleri verilmemiştir. Literatürde kritik değerler verilmemesine rağmen, istatistik değeri 2’den küçükse otokorelasyon probleminin önemli olduğu sonucuna varılmaktadır (Tatoğlu, 2013:214). Tablo 3.14’de yer alan Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test istatistik değerlerinin 2’den küçük olması nedeniyle modelde otokorelasyon probleminin önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Modelde otokorelasyonun olması ise parametre tahminlerinin etkin olmaması sonucunu doğurmaktadır.

Pesaran CD testi sonuçlarına göre sabit etkiler yöntemi ile tahmin edilmiş imalat sektörüne dair modellerde %1 önem düzeyinde yatay kesitsel bağımlılık söz konusudur. Bir başka ifade ile birimler arası korelasyon vardır. Birimler arasında bağımlılık olması durumunda bu ilişkiyi dikkate almadan düzeltilmiş hata terimleri kullanılarak hesaplanan sabit veya tesadüfi etkili modeller dahi yanlı sonuçlar ortaya koymaktadır.

Tablo 3.15: Gelişmekte Olan Ülke Grubunun (Birincil ve Hizmetler sektörü için) Tesadüfi Etkiler Modeli Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Test Sonuçları

Modeller	Değişen Varyans			Otokorelasyon		Yatay Kesit B.	
	LBF Testleri			Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson Testi		Pesaran CD Testi	
	H0: W0, W50 ve W10 < F Test Tablo Değeri (varyanslar, birimlere göre sabittir)			H0: p=0 (hata terimleri arasında otokorelasyon yoktur)		H0: $U_{it} = \sigma^2 \varepsilon_{it}$ (Yatay kesitsel bağımlılık yoktur)	
	W0 İst. [Olasılık Değeri]	W50 İst. [Olasılık Değeri]	W10 İst. [Olasılık Değeri]	LBI İstatistiği	DW İstatistiği	Pesaran Test İstatistiği	Olasılık Değeri
BİRİNCİL	4.374 (0.000)	2.618 (0.0017)	3.845 (0.000)	0.925	0.675	2.621	0.008*
HİZMETLER	5.671 (0.000)	4.015 (0.000)	5.281 (0.000)	0.935	0.686	2.080	0.037*

Notlar: Test istatistikleri ve olasılık değerleri (parantez içindeki değerler) verilmektedir. Buna göre * simgesi %5, ** %10 önem düzeyinde boş hipotezin reddedildiğini göstermektedir.

Gelişmekte Ülke Grubunun Tablo 3.15’de yer alan sonuçları çerçevesinde birincil ve hizmetler sektörüne modeller için, LBF test sonuçlarına göre tesadüfi etkiler panel veri modellerinin değişen varyans testleri için varyansın bütün birimler için aynı olduğu şeklindeki sıfır hipotezi %1 önem düzeyinde reddedilmiştir. Bir başka ifade ile varyansın birimlere göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test sonuçlarına göre “hata terimleri arasında otokorelasyon yoktur” şeklindeki sıfır hipotezi reddedilmiştir. Diğer bir ifade ile, sabit etkiler panel veri modellerinin hata terimleri otokorelasyon içermektedir. Tablo 3.15’de Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test istatistikleri yer almasına rağmen olasılık değerleri verilmemiştir. Literatürde kritik değerler verilmemesine rağmen, istatistik değeri 2’den küçükse otokorelasyon probleminin önemli olduğu sonucuna varılmaktadır (Tatoğlu, 2013:214). Tablo 3.15’de yer alan Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test istatistik değerlerinin 2’den küçük olması nedeniyle modellerde otokorelasyon probleminin önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Modelde otokorelasyonun olması ise parametre tahminlerinin etkin olmaması sonucunu doğurmaktadır.

Pesaran CD testi sonuçlarına göre sabit etkiler yöntemi ile tahmin edilmiş birincil ve hizmetler sektörlerine dair modellerde %1 önem düzeyinde yatay kesitsel bağımlılık söz konusudur. Bir başka ifade ile birimler arası korelasyon vardır. Birimler arasında bağımlılık olması durumunda bu ilişkiyi dikkate almadan düzeltilmiş hata terimleri kullanılarak hesaplanan sabit veya tesadüfi etkili modeller dahi yanlış sonuçlar ortaya koymaktadır.

3.2.3.3.2.3. Gelişmekte Olan Ülke Grubu Regresyon Tahmin Sonuçları

Gelişmekte Olan Ülke Grubunun Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyonun Düzeltilmesi Sonrası Regresyon Tahmini birincil ve hizmet sektörü için Parks (1967)-Kmenta (1986) tahmin yöntemine göre yapılırken, imalat sektörü için Driscoll Kraay (1998) tahmin yöntemine göre yapılmıştır. Regresyon sonuçları Tablo 3.16’da sunulmaktadır.

Tablo 3.16: Gelişmekte Olan Ülke Grubunun Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyonun Düzeltilmesi Sonrası Regresyon Tahmin Sonuçları

MODEL	TESADÜFİ ETKİLER MODELİ	SABİT ETKİLER MODELİ	TESADÜFİ ETKİLER MODELİ
DEĞİŞKENLER	BİRİNCİL	İMALAT	HİZMETLER
C	40.884 (0.00)*	36.855 (0.00)*	37.779 (0.00)*
BDYY	-1.13E-07 (0.00)*		
BEMP	0.006 (0.73)		
İDYY		1.25E-07 (0.21)	
İEMP		0.227 (0.04)*	
HDYY			-2.69E-06 (0.04)*
HEMP			0.157 (0.00)*
BYM	0.037 (0.00)*	0.068 (0.19)	0.017 (0.17)
OKUL	0.000 (0.79)	-0.003 (0.00)*	3.47E-06 (0.99)
ALAN	-0.562 (0.00)*	-0.045 (0.84)	-0.819 (0.00)*
İŞSİZ	-0.040 (0.21)	0.314 (0.00)*	-0.143 (0.00)*
SAĞLIK	-0.814 (0.00)*	-0.431 (0.05)*	0.515 (0.00)*
AÇIKLIK	-0.331 (0.00)*	0.728 (0.35)	-2.333 (0.00)*
VERGİ	0.130 (0.00)*	-0.152 (0.00)*	-0.039 (0.37)
YOLSUZLUK	-0.447 (0.01)*	1.052 (0.00)*	1.074 (0.07)**
R ²	0.13	0.95	0.14
Wald Ki-Kare	115.74		154.12
F (10,14)		53.67	
Gözlem Sayısı	195	195	195

Notlar: Sabit etkiler modellerindeki *F* Test istatistikleri ve tesadüfi etkiler modellerindeki *Wald ki-kare* istatistikleri katsayıların hep birlikte anlamlı olup olmadığını test etmektedir.

Gelişmekte Olan Ülke grubunun birincil sektör regresyon tahmin sonuçlarına göre, birincil sektöre gelen doğrudan yabancı yatırımların oranı, büyüme oranı, tarımda çalışan başına düşen ekilebilir alan, sağlık harcamaları oranı, dışa açıklık, vergi gelirlerinin GDP'ye oranı ve yolsuzluk %5 önem düzeyinde anlamlıdır. Vergi gelirlerinin GDP'ye oranı ve yolsuzluk değişkenlerine ait katsayıların işaretleri teorik beklenti yönünde çıkmamaktadır. Tesadüfi etkiler modelinde katsayıların birlikte anlamlı olup olmadığını test etmeyi sağlayan Wald test istatistiği anlamlı olup, modelin R² değeri %13'dür.

Gelişmekte Olan Ülke grubunun imalat sektörü regresyon tahmin sonuçlarına göre, imalat sektöründe çalışanların oranı, okula kayıt oranı, işsizlik oranı, sağlık harcamaları oranı, vergi gelirlerinin GDP'ye oranı ve yolsuzluk %5 önem düzeyinde anlamlı ve imalat sektöründe çalışanların oranı hariç diğer katsayıların işaretleri teorik beklenti yönünde çıkmaktadır. Sabit etkiler modelinde

katsayıların birlikte anlamlı olup olmadığını test etmeyi sağlayan F test istatistiği anlamlı olup, modelin R^2 değeri %95'dir.

Gelişmekte Olan Ülke grubunun hizmet sektörü regresyon tahmin sonuçlarına göre, hizmet sektörüne gelen doğrudan yabancı yatırımların oranı, hizmet sektöründe çalışanların oranı, tarımda çalışan başına düşen ekilebilir alan, işsizlik oranı, sağlık harcamaları oranı ve dışa açıklık %5 önem düzeyinde anlamlı iken, yolsuzluk değişkeni %10 düzeyinde anlamlıdır. Hizmet sektöründe çalışanların oranı, işsizlik oranı, sağlık harcamaları oranı ve dışa açıklık değişkenleri hariç diğer değişkenlerin katsayıların işaretleri teorik beklenti yönünde çıkmaktadır. Tesadüfi etkiler modelinde katsayıların birlikte anlamlı olup olmadığını test etmeyi sağlayan Wald test istatistiği anlamlı olup, modelin R^2 değeri %14'dür.

3.2.3.3.3. Gelişmiş Ülke Grubu Analiz Sonuçları

Gelişmiş Ülke Grubuna ait model seçiminde kullanılan testlere, varsayımdan sapma testlerine ve panel veri analiz sonuçlarına bu başlık altında yer verilecektir.

3.2.3.3.3.1. Gelişmiş Ülke Grubu Olasılık Oran Testi ve Hausman Testi Sonuçları

Gelişmiş Ülke Grubuna dair üç model kurulmuştur. Her bir modele ait testler ayrı ayrı analiz edilmiştir.

3.2.3.3.3.1.1. Gelişmiş Ülke Grubu Olasılık Oran Testi ve Hausman Testi Sonuçları (Gelir Eşitsizliği Modeli)

Gelişmiş Ülke Grubuna ait Olabilirlik Oran Testi ve Hausman Testi Tablo 3.17'de gösterilmektedir.

Tablo 3.17: Gelişmiş Ülke Grubu Olabilirlik Testi ve Hausman Testi Sonuçları (Gelir Eşitsizliği Modeli)

<i>Modeller</i>	Olasılık Oran Testi		Hausman Testi		<i>Model Seçimi</i>
	H ₀ : Birim Etkiler Sıfıra Eşittir. H ₁ :Sabit Etkiler Modeli Uygundur.		H ₀ :Tesadüfi Etkiler Modeli Uygundur. H ₁ :Sabit Etkiler Modeli Uygundur.		
	İstatistik	Olasılık Değeri	Ki-Kare İstatistiği	Olasılık Değeri	
<i>BİRİNCİL</i>	51.823	(0.000)	9.411	(0.493)	Rassal E.
<i>İMALAT</i>	44.826	(0.000)	7.458	(0.681)	Rassal E.
<i>HİZMETLER</i>	49.368	(0.000)	13.300	(0.207)	Rassal E.

Çalışmada kurulan panel veri modellerinden Sabit Etkiler Modeli ile EKK tahmini arasından uygun olanı tercih etmek için Olasılık Oran Testi (Likelihood Ratio) yapılmıştır. Test sonucuna göre “birim etkiler sıfıra eşittir” şeklindeki sıfır hipotezine dayalı test sonuçları Tablo 3.17’de gösterilmektedir. Olasılık oran testi sonucunda üç sektör içinde (Birincil, İmalat ve Hizmetler) olasılık çok düşük (sıfıra yakın) çıktığından H₀ hipotezi reddedilmiştir. Buna göre sabit etkiler panel veri modelinin klasik (havuzlanmış) panel veri modeline göre veriyi daha iyi temsil ettiği sonucuna varılmıştır.

Panel veri analizinde, tesadüfi etkiler ve sabit etkiler modeli arasında karar vermek için Hausman Testi yapılmıştır. Hausman Test sonuçlarına göre olasılık değeri ve ki-kare istatistiğine göre birincil, imalat ve hizmet sektörleri için “modelin çözümünde tesadüfi etkiler yöntemi uygundur” şeklindeki boş hipotez %1 önem düzeyinde reddedilememiştir. Bir diğer deyişle, rassal etkiler modeli tercih edilmiştir.

Tablo 3.17’de sonuçlarına göre, üç sektöre ait model sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, Olasılık Oran (Likelihood Ratio) testi ve Hausman testi için Rassal Etkiler Modeli daha uygun çıkmıştır.

3.2.3.3.3.1.2. Gelişmiş Ülke Grubu Olasılık Oran Testi ve Hausman Testi Sonuçları (Ücret Modeli)

Yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerindeki dolaylı etkisini analiz edebilmek için, ücret ve istihdam modelleri oluşturulmuş. Bu sayede yabancı yatırımların istihdam, istihdamında ücretler üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Ücret modeliyle, istihdamdaki değişimin, ücretler üzerinde yarattığı etki araştırılmıştır.

Gelişmiş Ülke Grubuna ait Olabilirlik Oran Testi ve Hausman Testi Tablo 3.18’de gösterilmektedir.

Tablo 3.18: Gelişmiş Ülke Grubu Olabilirlik Testi ve Hausman Testi Sonuçları (Ücret Modeli)

<i>Modeller</i>	Olasılık Oran Testi		Hausman Testi		<i>Model Seçimi</i>
	H ₀ : Birim Etkiler Sıfıra Eşittir. H ₁ :Sabit Etkiler Modeli Uygundur.		H ₀ :Tesadüfi Etkiler Modeli Uygundur. H ₁ :Sabit Etkiler Modeli Uygundur.		
	İstatistik	Olasılık Değeri	Ki-Kare İstatistiği	Olasılık Değeri	
<i>BİRİNCİL</i>	172.819	(0.000)	4.084	0.129	Rassal E.
<i>İMALAT</i>	69.814	(0.000)	0.506	0.776	Rassal E.
<i>HİZMETLER</i>	79.917	(0.000)	0.852	0.653	Rassal E.

Çalışmada kurulan panel veri modellerinden Sabit Etkiler Modeli ile EKK tahmini arasından uygun olanı tercih etmek için Olasılık Oran Testi (Likelihood Ratio) yapılmıştır. Test sonucuna göre “birim etkiler sıfıra eşittir” şeklindeki sıfır hipotezine dayalı test sonuçları Tablo 3.18’de gösterilmektedir. Olasılık oran testi sonucunda üç sektör içinde (Birincil, İmalat ve Hizmetler) olasılık çok düşük (sıfıra yakın) çıktığından H₀ hipotezi reddedilmiştir. Buna göre sabit etkiler panel veri modelinin klasik (havuzlanmış) panel veri modeline göre veriyi daha iyi temsil ettiği sonucuna varılmıştır.

Panel veri analizinde, tesadüfi etkiler ve sabit etkiler modeli arasında karar vermek için Hausman Testi yapılmıştır. Hausman Test sonuçlarına göre olasılık değeri ve ki-kare istatistiğine göre birincil, imalat ve hizmet sektörleri için “modelin çözümünde tesadüfi etkiler yöntemi uygundur” şeklindeki boş hipotez %1 önem düzeyinde reddedilememiştir. Bir diğer değişle, rassal etkiler modeli tercih edilmiştir.

Tablo 3.18’de sonuçlarına göre, üç sektöre ait model sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, Olasılık Oran (Likelihood Ratio) testi ve Hausman testi için Rassal Etkiler Modeli daha uygun çıkmıştır.

3.2.3.3.1.3. Gelişmiş Ülke Grubu Olasılık Oran Testi ve Hausman Testi Sonuçları (İstihdam Modeli)

Yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerindeki dolaylı etkisini analiz edebilmek için, kurulan diğer bir model istihdam modelidir. Bu model sayesinde yabancı yatırımlarda değişimin, istihdam üzerinde yarattığı etki araştırılmıştır.

Gelişmiş Ülke Grubuna ait Olabilirlik Oran Testi ve Hausman Testi Tablo 3.19’da gösterilmektedir.

Tablo 3.19: Gelişmiş Ülke Grubu Olabilirlik Testi ve Hausman Testi Sonuçları (İstihdam Modeli)

<i>Modeller</i>	Olasılık Oran Testi		Hausman Testi		<i>Model Seçimi</i>
	H ₀ : Birim Etkiler Sıfıra Eşittir. H ₁ :Sabit Etkiler Modeli Uygundur.		H ₀ :Tesadüfi Etkiler Modeli Uygundur. H ₁ :Sabit Etkiler Modeli Uygundur.		
	İstatistik	Olasılık Değeri	Ki-Kare İstatistiği	Olasılık Değeri	
<i>BİRİNCİL</i>	234.359	(0.000)	2.190	0.334	Rassal E.
<i>İMALAT</i>	114.725	(0.000)	3.433	0.179	Rassal E.
<i>HİZMETLER</i>	119.100	(0.000)	1.206	0.547	Rassal E.

Çalışmada kurulan panel veri modellerinden Sabit Etkiler Modeli ile EKK tahmini arasından uygun olanı tercih etmek için Olasılık Oran Testi (Likelihood Ratio) yapılmıştır. Test sonucuna göre “birim etkiler sıfıra eşittir” şeklindeki sıfır hipotezine dayalı test sonuçları Tablo 3.19’da gösterilmektedir. Olasılık oran testi sonucunda üç sektör içinde (Birincil, İmalat ve Hizmetler) olasılık çok düşük (sıfıra yakın) çıktığından H₀ hipotezi reddedilmiştir. Buna göre sabit etkiler panel veri modelinin klasik (havuzlanmış) panel veri modeline göre veriyi daha iyi temsil ettiği sonucuna varılmıştır.

Panel veri analizinde, tesadüfi etkiler ve sabit etkiler modeli arasında karar vermek için Hausman Testi yapılmıştır. Hausman test sonuçlarına göre olasılık değeri ve ki-kare istatistiğine göre birincil, imalat ve hizmet sektörleri için “modelin çözümünde tesadüfi etkiler yöntemi uygundur” şeklindeki boş hipotez %1 önem düzeyinde reddedilememiştir. Bir diğer deyişle, rassal etkiler modeli tercih edilmiştir.

Tablo 3.19’da sonuçlarına göre, üç sektöre ait model sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, Olasılık Oran (Likelihood Ratio) testi ve Hausman testi için Rassal Etkiler Modeli daha uygun çıkmıştır.

3.2.3.3.2.2. Gelişmiş Ülke Grubu Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Testleri Sonuçları

Gelişmiş Ülke Grubuna dair üç model kurulmuştur. Her bir modele ait varyans, otokorelasyon ve yatay kesitsel bağımlılık testleri ayrı ayrı analiz edilmiştir.

3.2.3.3.2.2.1. Gelişmiş Ülke Grubu Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Testleri Sonuçları (Gelir Eşitsizliği Modeli)

Gelişmiş Ülke Grubuna ait değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesitsel bağımlılık testleri Tablo 3.20’de gösterilmektedir.

Tablo 3.20: Gelişmiş Ülke Grubunun Tesadüfi Etkiler Modeli Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Test Sonuçları (Gelir Eşitsizliği Modeli)

Modeller	Değişen Varyans			Otokorelasyon		Yatay Kesit B.	
	LBF Testleri			Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson Testi		Pesaran CD Testi	
	H0: W0, W50 ve W10 < F Test Tablo Değeri (varyanslar, birimlere göre sabittir)			H0: $\rho = 0$ (hata terimleri arasında otokorelasyon yoktur)		H0: $U_{it} = \sigma^2 \varepsilon_{it}$ (Yatay kesitsel bağımlılık yoktur)	
	W0 İst. [Olasılık Değeri]	W50 İst. [Olasılık Değeri]	W10 İst. [Olasılık Değeri]	LBI İstatistiği	DW İstatistiği	Pesaran Test İstatistiği	Olasılık Değeri
BİRİNCİL	2.333 (0.000)	1.741 (0.018)	1.997 (0.004)	1.443	1.215	0.072	0.942
İMALAT	2.154 (0.000)	1.458 (0.012)	1.874 (0.025)	1.468	1.236	-0.443	1.342
HİZMETLER	2.115 (0.002)	1.573 (0.045)	1.785 (0.014)	1.456	1.224	-0.190	1.150

Notlar: Test istatistikleri ve olasılık değerleri (parantez içindeki değerler) verilmektedir. Buna göre * simgesi %5, ** %10 önem düzeyinde boş hipotezin reddedildiğini göstermektedir.

Gelişmiş Ülke Grubunun Tablo 3.20’de yer alan sonuçları çerçevesinde tüm sektörlere dair modeller için, LBF test sonuçlarına göre tesadüfi etkiler panel veri modellerinin değişen varyans testleri için varyansın bütün birimler için aynı olduğu şeklindeki sıfır hipotezi %1 önem düzeyinde reddedilmiştir. Bir başka ifade ile varyansın birimlere göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test sonuçlarına göre “hata terimleri arasında otokorelasyon yoktur” şeklindeki sıfır hipotezi reddedilmiştir. Diğer bir ifade ile sabit etkiler panel veri modellerinin hata terimleri otokorelasyon içermektedir. Tablo 3.20’de Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test istatistikleri yer almasına rağmen olasılık değerleri verilmemiştir. Literatürde kritik değerler verilmemesine rağmen, istatistik değeri 2’den küçükse otokorelasyon probleminin önemli olduğu sonucuna varılmaktadır (Tatoğlu, 2013:214). Tablo 3.20’de yer alan Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test istatistik değerlerinin 2’den küçük olması nedeniyle modellerde otokorelasyon probleminin önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Modelde otokorelasyonun olması ise parametre tahminlerinin etkin olmaması sonucunu doğurmaktadır.

Pesaran CD testi sonuçlarına göre sabit etkiler yöntemi ile tahmin edilmiş birincil, imalat ve hizmet sektörlerine dair modellerde %1 önem düzeyinde yatay kesitsel bağımlılık yoktur.

3.2.3.3.2.2. Gelişmiş Ülke Grubu Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Testleri Sonuçları (Ücret Modeli)

Gelişmiş Ülke Grubuna ait değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesitsel bağımlılık testleri Tablo 3.21’de gösterilmektedir.

Tablo 3.21: Gelişmiş Ülke Grubunun Tesadüfi Etkiler Modeli Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Test Sonuçları (Ücret Modeli)

Modeller	Değişen Varyans			Otokorelasyon		Yatay Kesit B.	
	LBF Testleri			Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson Testi		Pesaran CD Testi	
	H0: W0, W50 ve W10 < F Test Tablo Değeri (varyanslar, birimlere göre sabittir)			H0: $\rho = 0$ (hata terimleri arasında otokorelasyon yoktur)		H0: $U_{it} = \sigma^2 \epsilon_{it}$ (Yatay kesitsel bağımlılık yoktur)	
	W0 İst. [Olasılık Değeri]	W50 İst. [Olasılık Değeri]	W10 İst. [Olasılık Değeri]	LBI İstatistiği	DW İstatistiği	Pesaran Test İstatistiği	Olasılık Değeri
BİRİNCİL	14.878 (0.000)	10.065 (0.000)	12.410 (0.000)	0.587	0.211	2.291	0.022*
İMALAT	5.218 (0.000)	3.513 (0.000)	4.816 (0.000)	0.879	0.529	10.131	0.000*
HİZMETLER	5.862 (0.000)	2.405 (0.001)	4.209 (0.000)	0.993	0.508	0.458	0.647

Notlar: Test istatistikleri ve olasılık değerleri (parantez içindeki değerler) verilmektedir. Buna göre * simgesi %5, ** %10 önem düzeyinde boş hipotezin reddedildiğini göstermektedir.

Gelişmiş Ülke Grubunun Tablo 3.21’de yer alan sonuçları çerçevesinde tüm sektörler için, LBF test sonuçlarına göre tesadüfi etkiler panel veri modellerinin değişen varyans testleri için varyansın bütün birimler için aynı olduğu şeklindeki sıfır hipotezi %1 önem düzeyinde reddedilmiştir. Bir başka ifade ile varyansın birimlere göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test sonuçlarına göre “hata terimleri arasında otokorelasyon yoktur” şeklindeki sıfır hipotezi reddedilmiştir. Diğer bir ifade ile sabit etkiler panel veri modellerinin hata terimleri otokorelasyon içermektedir. Tablo 3.21’de Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test istatistikleri yer almasına rağmen olasılık değerleri verilmemiştir. Literatürde kritik değerler verilmemesine rağmen, istatistik değeri 2’den küçükse otokorelasyon probleminin önemli olduğu sonucuna varılmaktadır (Tatoğlu, 2013:214). Tablo 3.21’de yer alan

Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test istatistik değerlerinin 2'den küçük olması nedeniyle modellerde otokorelasyon probleminin önemli olduğu sonucunu varılmıştır. Modelde otokorelasyonun olması ise parametre tahminlerinin etkin olmaması sonucunu doğurmaktadır.

Pesaran CD testi sonuçlarına göre sabit etkiler yöntemi ile tahmin edilmiş birincil ve imalat sektörlerine dair modellerde %1 önem düzeyinde yatay kesitsel bağımlılık söz konusudur. Bir başka ifade ile birimler arası korelasyon vardır. Hizmetler sektörüne dair tahmin edilmiş modelde %1 önem düzeyinde yatay kesitsel bağımlılık söz konusu değildir. Birimler arasında bağımlılık olması durumunda bu ilişkiyi dikkate almadan düzeltilmiş hata terimleri kullanılarak hesaplanan sabit veya tesadüfi etkili modeller dahi yanlış sonuçlar ortaya koymaktadır.

3.2.3.3.2.2.3. Gelişmiş Ülke Grubu Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Testleri Sonuçları (İstihdam Modeli)

Gelişmiş Ülke Grubuna ait değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesitsel bağımlılık testleri Tablo 3.22'de gösterilmektedir.

Tablo 3.22: Gelişmiş Ülke Grubunun Tesadüfi Etkiler Modeli Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesitsel Bağımlılık Test Sonuçları (İstihdam Modeli)

Modeller	Değişen Varyans			Otokorelasyon		Yatay Kesit B.	
	LBF Testleri			Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson Testi		Pesaran CD Testi	
	H0: W0, W50 ve W10 < F Test Tablo Değeri (varyanslar, birimlere göre sabittir)			H0: p= 0 (hata terimleri arasında otokorelasyon yoktur)		H0: $U_{it} = \sigma^2 \varepsilon_{it}$ (Yatay kesitsel bağımlılık yoktur)	
	W0 İst. [Olasılık Değeri]	W50 İst. [Olasılık Değeri]	W10 İst. [Olasılık Değeri]	LBI İstatistiği	DW İstatistiği	Pesaran Test İstatistiği	Olasılık Değeri
BİRİNCİL	13.344 (0.000)	7.110 (0.000)	11.889 (0.000)	0.600	0.286	17.229	0.000*
İMALAT	3.891 (0.000)	2.628 (0.000)	3.345 (0.000)	0.842	0.553	4.694	0.000*
HİZMETLER	4.443 (0.000)	3.679 (0.000)	4.146 (0.000)	0.834	0.470	10.787	0.000*

Notlar: Test istatistikleri ve olasılık değerleri (parantez içindeki değerler) verilmektedir. Buna göre * simgesi %5, ** %10 önem düzeyinde boş hipotezin reddedildiğini göstermektedir.

Gelişmiş Ülke Grubunun Tablo 3.22’de yer alan sonuçları çerçevesinde tüm sektörlere dair modeller için, LBF test sonuçlarına göre tesadüfi etkiler panel veri modellerinin değişen varyans testleri için varyansın bütün birimler için aynı olduğu şeklindeki sıfır hipotezi %1 önem düzeyinde reddedilmiştir. Bir başka ifade ile varyansın birimlere göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test sonuçlarına göre “hata terimleri arasında otokorelasyon yoktur” şeklindeki sıfır hipotezi reddedilmiştir. Diğer bir ifade ile, sabit etkiler panel veri modellerinin hata terimleri otokorelasyon içermektedir. Tablo 3.22’de Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test istatistikleri yer almasına rağmen olasılık değerleri verilmemiştir. Literatürde kritik değerler verilmemesine rağmen, istatistik değeri 2’den küçükse otokorelasyon probleminin önemli olduğu sonucuna varılmaktadır. (Tatoğlu, 2013:214). Tablo 3.22’de yer alan Baltagi-Wu LBI ve Durbin Watson test istatistik değerlerinin 2’den küçük olması nedeniyle modellerde otokorelasyon probleminin önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Modelde otokorelasyonun olması ise parametre tahminlerinin etkin olmaması sonucunu doğurmaktadır.

Pesaran CD testi sonuçlarına göre sabit etkiler yöntemi ile tahmin edilmiş tüm modellerde %1 önem düzeyinde yatay kesitsel bağımlılık söz konusudur. Bir başka ifade ile birimler arası korelasyon vardır. Birimler arasında bağımlılık olması durumunda bu ilişkiyi dikkate almadan düzeltilmiş hata terimleri kullanılarak hesaplanan sabit veya tesadüfi etkili modeller dahi yanlış sonuçlar ortaya koymaktadır.

3.2.3.3.2.3. Gelişmiş Ülke Grubu Regresyon Tahmin Sonuçları

Gelişmiş Ülke Grubuna dair üç model kurulmuştur. Her bir modele ait tahmin sonuçları ayrı ayrı analiz edilmiştir.

3.2.3.3.2.3.1. Gelişmiş Ülke Grubu Regresyon Tahmin Sonuçları (Gelir Eşitsizliği Modeli)

Gelişmiş Ülke Grubunun Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyonun Düzeltilmesi Sonrası Regresyon Tahmini (üç sektör için) Arellano

(1987), Froot (1989) ve Rogers (1993) tahmin yöntemine göre yapılmıştır. Regresyon sonuçları Tablo 3.23’de sunulmaktadır.

Tablo 3.23: Gelişmiş Ülke Grubunun Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyonun Düzeltilmesi Sonrası Regresyon Tahmin Sonuçları (Gelir Eşitsizliği Modeli)

MODEL	TESADÜFİ ETKİLER MODELİ	TESADÜFİ ETKİLER MODELİ	TESADÜFİ ETKİLER MODELİ
DEĞİŞKENLER	BİRİNCİL	İMALAT	HİZMETLER
C	30.613 (0.00)*	36.679 (0.00)*	30.206 (0.00)*
BDYY	7.01E-09 (0.85)		
BEMP	0.113 (0.58)		
İDYY		-8.09E-08 (0.02)*	
İEMP		-0.089 (0.02)*	
HDYY			0.094 (0.06)**
HEMP			0.042 (0.65)
BYM	0.037 (0.23)	0.061 (0.02)*	0.051 (0.10)**
OKUL	0.012 (0.49)	0.007 (0.71)	0.007 (0.69)
ALAN	-0.017 (0.49)	-0.005 (0.80)	-0.010 (0.65)
İŞSİZ	0.011 (0.85)	-0.016 (0.80)	0.004 (0.94)
SAĞLIK	0.113 (0.58)	0.026 (0.89)	0.019 (0.93)
AÇIKLIK	-0.964 (0.46)	-2.398 (0.03)*	-1.661 (0.13)
VERGİ	-0.121 (0.06)**	-0.099 (0.09)**	-0.113 (0.05)*
YOLSUZLUK	-0.140 (0.63)	-0.249 (0.33)	-0.158 (0.56)
R ²	0.10	0.16	0.14
Wald Ki-Kare	21.40	20.40	26.64
Gözlem Sayısı	325	325	325

Notlar: Sabit etkiler modellerindeki *F* Test istatistikleri ve tesadüfi etkiler modellerindeki *Wald ki-kare* istatistikleri katsayılarının hep birlikte anlamlı olup olmadığını test etmektedir.

Gelişmiş Ülke grubunun birincil sektör regresyon tahmin sonuçlarına göre, vergi gelirlerinin GDP’ye oranı %10 önem düzeyinde anlamlı ve katsayının işareti teorik beklenti yönünde çıkmaktadır. Tesadüfi etkiler modelinde katsayıların birlikte anlamlı olup olmadığını test etmeyi sağlayan Wald test istatistiği anlamlı olup, modelin R² değeri %10’dür.

Gelişmiş Ülke grubunun imalat sektörü regresyon tahmin sonuçlarına göre, imalat sektörüne gelen doğrudan yabancı yatırımların oranı, imalat sektöründe çalışanların oranı, büyüme oranı, dışa açıklık %5 önem düzeyinde anlamlıdır. Dışa açıklık oranı hariç diğer değişkenlerin işaretleri teorik beklenti yönünde çıkmaktadır. Vergi gelirlerinin GDP'ye oranı %10 önem düzeyinde anlamlı ve katsayının işareti teorik beklentiye uygundur. Tesadüfi etkiler modelinde katsayıların birlikte anlamlı olup olmadığını test etmeyi sağlayan Wald test istatistiği anlamlı olup, modelin R^2 değeri %16'dır.

Gelişmiş Ülke grubunun hizmetler sektörü regresyon tahmin sonuçlarına göre, hizmetler sektörüne gelen doğrudan yabancı yatırımların oranı, büyüme oranı, vergi gelirlerinin GDP'ye oranı %10 önem düzeyinde anlamlıdır. Tesadüfi etkiler modelinde katsayıların birlikte anlamlı olup olmadığını test etmeyi sağlayan Wald test istatistiği anlamlı olup, modelin R^2 değeri %14'dür.

3.2.3.3.2.3.2. Gelişmiş Ülke Grubu Regresyon Tahmin Sonuçları (Ücret Modeli)

Yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerindeki dolaylı etkisini analiz edebilmek için, ücret ve istihdam modelleri oluşturulmuş. Bu sayede yabancı yatırımların istihdam, istihdamında ücretler üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Ücret modeliyle, istihdamdaki değişimin, ücretler üzerinde yarattığı etki araştırılmıştır.

Gelişmiş Ülke Grubunun Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyonun Düzeltilmesi Sonrası Regresyon Tahmini birincil ve imalat sektörleri için Parks-Kmenta tahmin yöntemine göre yapılırken, hizmetler sektörü için Arellano (1987), Froot (1989) ve Rogers (1993) tahmin yöntemine göre yapılmıştır. Regresyon sonuçları Tablo 3.24'de sunulmaktadır.

Tablo 3.24: Gelişmiş Ülke Grubunun Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyonun Düzeltilmesi Sonrası Regresyon Tahmin Sonuçları (Ücret Modeli)

MODEL	TESADÜFİ ETKİLER MODELİ	TESADÜFİ ETKİLER MODELİ	TESADÜFİ ETKİLER MODELİ
DEĞİŞKENLER	BİRİNCİL	İMALAT	HİZMETLER
C	0.010 (0.00)*	0.067 (0.00)*	0.270 (0.00)*
BDYY	3.02E-11 (0.12)		
BEMP	0.006 (0.00)*		
İDYY		7.66E-10 (0.00)*	
İEMP		0.004 (0.00)*	
HDYY			4.87E-10 (0.16)
HEMP			0.006 (0.00)*
R²	0.31	0.55	0.52
Wald Ki-Kare	246.23	931.49	31.79
Gözlem Sayısı	260	260	260

Notlar: Sabit etkiler modellerindeki *F* Test istatistikleri ve tesadüfi etkiler modellerindeki *Wald ki-kare* istatistikleri katsayılarının hep birlikte anlamlı olup olmadığını test etmektedir.

Gelişmiş Ülke grubunun birincil sektör regresyon tahmin sonuçlarına göre, birincil sektörde çalışanların oranı %5 önem düzeyinde anlamlı ve katsayının işareti teorik beklenti yönünde çıkmaktadır. Tesadüfi etkiler modelinde katsayıların birlikte anlamlı olup olmadığını test etmeyi sağlayan Wald test istatistiği anlamlı olup, modelin R^2 değeri %31'dir.

Gelişmiş Ülke grubunun imalat sektörü regresyon tahmin sonuçlarına göre, imalat sektörüne gelen doğrudan yabancı yatırımların oranı ve imalat sektöründe çalışanların oranı %5 önem düzeyinde anlamlı ve katsayıların işaretleri teorik beklenti yönünde çıkmaktadır. Tesadüfi etkiler modelinde katsayıların birlikte anlamlı olup olmadığını test etmeyi sağlayan Wald test istatistiği anlamlı olup, modelin R^2 değeri %55'dir.

Gelişmiş Ülke grubunun hizmet sektörü regresyon tahmin sonuçlarına göre, hizmet sektöründe çalışanların oranı %5 önem düzeyinde anlamlı ve katsayının işareti teorik beklenti yönünde çıkmaktadır. Tesadüfi etkiler modelinde katsayıların

birlikte anlamlı olup olmadığını test etmeyi sağlayan Wald test istatistiği anlamlı olup, modelin R^2 değeri %52'dir.

3.2.3.3.2.3.3. Gelişmiş Ülke Grubu Regresyon Tahmin Sonuçları (İstihdam Modeli)

Yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerindeki dolaylı etkisini analiz edebilmek için, kurulan diğer bir model istihdam modelidir. Bu model sayesinde yabancı yatırımlarda değişimin, istihdam üzerinde yarattığı etki araştırılmıştır.

Gelişmiş Ülke Grubunun Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyonun Düzeltilmesi Sonrası Regresyon Tahmini (üç sektör için) Parks (1967)-Kmenta (1986) tahmin yöntemine göre yapılmıştır. Regresyon sonuçları Tablo 3.25'de sunulmaktadır.

Tablo 3.25: Gelişmiş Ülke Grubunun Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyonun Düzeltilmesi Sonrası Regresyon Tahmin Sonuçları (İstihdam Modeli)

MODEL	TESADÜFİ ETKİLER MODELİ	TESADÜFİ ETKİLER MODELİ	TESADÜFİ ETKİLER MODELİ
DEĞİŞKENLER	BİRİNCİL	İMALAT	HİZMETLER
C	3.364 (0.00)*	14.370 (0.00)*	25.857 (0.00)*
BDYY	-1.95E-08 (0.03)*		
BUCRET	0.109 (0.00)*		
İDYY		1.10E-07 (0.00)*	
İUCRET		0.650 (0.00)*	
HDYY			3.57E-08 (0.56)
HUCRET			0.580 (0.00)*
R^2	0.32	0.55	0.51
Wald Ki-Kare	165.78	649.35	636.06
Gözlem Sayısı	260	260	260

Notlar: Sabit etkiler modellerindeki F Test istatistikleri ve tesadüfi etkiler modellerindeki $Wald$ $ki-kare$ istatistikleri katsayılarının hep birlikte anlamlı olup olmadığını test etmektedir.

Gelişmiş Ülke grubunun birincil sektör regresyon tahmin sonuçlarına göre, birincil sektörüne gelen doğrudan yabancı yatırımların oranı ve birincil sektördeki ücretlerin oranı %5 önem düzeyinde anlamlıdır. Tesadüfi etkiler modelinde

katsayıların birlikte anlamlı olup olmadığını test etmeyi sağlayan Wald test istatistiği anlamlı olup, modelin R^2 değeri %32'dir.

Gelişmiş Ülke grubunun imalat sektörü regresyon tahmin sonuçlarına göre, imalat sektörüne gelen doğrudan yabancı yatırımların oranı ve imalat sektöründeki ücretlerin oranı %5 önem düzeyinde anlamlı ve katsayıların işaretleri teorik beklenti yönünde çıkmaktadır. Tesadüfi etkiler modelinde katsayıların birlikte anlamlı olup olmadığını test etmeyi sağlayan Wald test istatistiği anlamlı olup, modelin R^2 değeri %55'dir.

Gelişmiş Ülke grubunun hizmet sektörü regresyon tahmin sonuçlarına göre, hizmet sektöründeki ücretlerin oranı %5 önem düzeyinde anlamlı ve katsayının işareti teorik beklenti yönünde çıkmaktadır. Tesadüfi etkiler modelinde katsayıların birlikte anlamlı olup olmadığını test etmeyi sağlayan Wald test istatistiği anlamlı olup, modelin R^2 değeri %51'dir.

Gelişmiş ülke grubunun imalat sektörüne ait sonuçlar, temel hipotez yönünde çıkmamıştır. Yani, hipoteze uygun olarak ülkeye gelen doğrudan yabancı yatırımlar gelir eşitsizliğini arttırmamıştır. İmalat sektöründe yabancı yatırım ve gelir eşitsizliği arasındaki doğru yönlü ilişki doğrulanmamıştır. Hizmet sektörüne gelen yatırımların gelir eşitsizliğini arttırması teorik beklenti yönünde çıkmıştır. Gelişmiş ülkelerde hizmet sektöründeki ağırlıklı paya sahip sektörler, finans ve iş faaliyetleridir (UNCTAD, 2008:207). Bu sektörlerde ağırlıklı olarak sermaye yoğun sektörlerdir. Ayrıca gelişmiş ülkelerde hizmet sektöründeki ücretler ortalama ücretin üstünde olduğu için, bu sektöre gelen yabancı yatırımlar ücretlerin daha da yükselmesine sebep olmaktadır. Bunun sonucunda gelir eşitsizliği artmaktadır. Bununla birlikte birincil sektöre gelen doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Teorik beklentinin doğrulanamamasındaki en önemli neden, gelişmiş ülkelerde birincil sektörde geliri yüksek kesimin gelirden aldığı payın muhtemelen fazla olmasıdır. Dolayısıyla bu sektöre gelen yabancı yatırım gelir eşitsizliğini azaltmak yerine arttırmaktadır.

Yabancı yatırım ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki inceleyen çalışmalar incelendiğinde, yatırım alan ülkenin ekonomik ve sektör yapısının eşitsizliği azaltmada etkili olduğu görülmüştür. Örneğin, Velde ve Morrissey (2002) Doğu Asya'da doğrudan yabancı yatırım ve ücret eşitsizliği arasındaki ilişkiyi

araştırdıkları çalışmaları neticesinde, DYY'ların ücret eşitsizliğini azalttığı sonucuna varmışlardır. Çalışmalarında doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi konusunda belirleyici olan iki faktöre dikkat çekmişlerdir. Bunlar: yabancı yatırımın sektörel dağılımı ve eğitim politikalarıdır. Doğu Asya ülkelerine gelen doğrudan yabancı yatırım beceri yoğun sektörler (kimya, makine ve elektrik) gelmektedir. Dolayısıyla buna bağlı olarak gelir eşitsizliği azalmaktadır. Ancak doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini azaltması tüm Doğu Asya ülkeleri için geçerli bir sonuç değildir. Örneğin Tayland'da eğitim politikalarının etkisine bağlı olarak yurt içi faktörlerden dolayı DYY'ların ücret eşitsizliğini arttırdığı görülmüştür. Çünkü Tayland'da eğitim sistemi DYY'ların etkilerini absorbe edecek düzeyde değildir. Onaran ve Stockhammer (2008), Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde dış ticaret ve doğrudan yabancı yatırımların ücretler üzerindeki etkisini analiz ettiği çalışmalarında, Velde ve Morrissey (2002) ile benzer sonuçlara ulaşarak, doğrudan yabancı yatırımların etkisinin vasıflı emeği yoğun kullanan sektörlerde ve sermaye yoğun sektörlerde pozitif olduğu sonucuna varmışlardır. Bu çalışmaların sonucu Skuratowicz (2001)'in çalışmasıyla uyumludur. Çünkü Skuratowicz (2001), 1993-1998 verilerini kullanarak Polonya endüstrisi için DYY'ların istihdam ve vasıflı emek oranları üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırması sonucunda DYY'ların istihdam ve vasıflı emek oranları üzerinde önemli etkisi olduğu sonucuna varmıştır.

Analiz sonuçlarına göre; tüm örneklem ülke grubunda, tüm sektörler için (birincil, imalat ve hizmetler) doğrudan yabancı yatırımlar gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Gelişmekte olan ülke grubunda sonuçlar, birincil ve imalat sektörü için temel hipotez yönünde çıkmıştır. Yani birincil sektöre gelen yatırımlar gelir eşitsizliğini azaltmakta, imalat sektörüne gelen yatırımlar ise gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Hizmet sektöründe ise temel hipotez doğrulanmamıştır. Yani hizmet sektörüne gelen yabancı yatırımların, gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde hizmet sektöründe, ücretler ortalama ücretin altında olduğu için, ülkeye gelen yabancı yatırımlar ücretlerin yükselmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla buna bağlı olarak gelir eşitsizliği azaltmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde hizmet sektörü, sermaye yoğun sektör olmakla birlikte ücretler ortalama ücretin üstünde olduğu için, bu sektöre gelen yabancı yatırımlar ücretlerin daha da yükselmesine sebep olmaktadır. Bunun sonucunda gelir

eşitsizliği artmaktadır. İmalat sektöründe ise gelir eşitsizliği azalmaktadır. Yani temel hipotez doğrulanmamıştır. Son olarak, birincil sektöre gelen yabancı yatırımlar, gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Gelişmiş ülkelerde birincil sektörde geliri yüksek kesimin gelirden aldığı payın muhtemelen fazla olması gelir eşitsizliğinin artmasının en önemli nedenidir.

Sektörel yabancı yatırımlarla ilgili literatürde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Örneğin, Walsh ve Yu (2010); çalışmalarında doğrudan yabancı yatırımların belirleyicilerini araştırmışlardır. 27 ülkeye dair, 1985-2008 arası verileri kullanarak analiz yapmışlardır. Analizleri sonucunda, birincil sektöre gelen DYY'lar ve makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkinin oldukça düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Yine birincil sektörde düşük yerli emek kullanılmaktadır. Bununla birlikte imalat ve üçüncül sektörler ile makroekonomik değişkenler arasında oldukça güçlü ilişki bulunmaktadır. Ancak ilişkinin belirleyicileri her sektör için farklılık göstermektedir. Yani dış açıklık, birincil ve imalat sektörü için önemli bir faktör değilken, hizmetler sektörü için son derece önemli olduğu saptanmıştır.

Karacaovali ve Tabakis (2016); çalışmalarında ücret eşitsizliği üzerinde, uluslararası ticaretin rolünü araştırmışlardır. Güney Kore'ye dair, 1998-2012 arası verileri kullanarak analiz yapmışlardır. Analizlerinde, emeği eğitim durumlarına göre üç kategoriye ayırmışlardır (ortaokul ve altı, ortaokuldan üstü ama üniversite eğitimi almamış, üniversite mezunu ve üstü). Eşitsizliğin artmasında, eğitim düzeylerine göre ücret farklılığının önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca eğitim düzeyi ve ticarete daha fazla maruz kalan sektörlerin analizleri sonucunda, uluslararası ticaretin en fazla etkili olduğu sektör olarak hizmet sektöründe ve imalat sektöründe ücret eşitsizliğinin arttığı sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde Lee (2016); uluslararası ticaret ve sektör içi ücret eşitsizliğini incelediği çalışmasında, Güney Kore'ye dair 1980-2012 verileri kullanarak analiz yapmıştır. Çalışmasında, Güney Kore imalatında sektör içi ve sektörler arası ücret farklılıklarının önemini incelemiştir. Araştırma sonucunda, sektör içi ücret farklılığının ücret eşitsizliğini etkilediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca uluslararası ticaret, iş gücü piyasası koşulları ve beceri temelli teknolojik değişimin Kore'de sektör içi ücret eşitsizliğinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Aykut ve Sayek (2007); 33 ülkenin 1990-2003 yıllarına ait verilerini kullandıkları çalışmalarında, sektörel doğrudan yabancı yatırımların büyüme üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Çalışmaları sonucunda, imalat sektörünün büyümeyi pozitif etkilediği sonucuna ulaşırken, birincil ve hizmet sektörlerinin büyümeyi negatif etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Yazarlar, birincil ve hizmet sektöründe negatif etkiyi, birincil sektörün ülke ekonomisinde sınırlı düzeyde kalması ve hizmet sektörüne gelen DYY'ların yapısı ile açıklamaktadırlar. Yani birincil sektörde ekonomi ve yabancı şirketler arasında bağlantı kapsamı oldukça sınırlı ve düşük düzeyde kalmaktadır. Hizmet sektörüne gelen DYY'lar ise yoğunlukla satın alma ve birleşme şeklinde olduğu için büyümeyi negatif etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca imalat sektörünün alıcı ekonomiyi etkileyecek potansiyele (Teknoloji geliştirme, know how) sahip olduğu ulaşılan bir diğer sonuçtur.

Doğrudan yabancı yatırımların istihdam yaratma etkisi bölge ve sektöre göre değişme göstermektedir. Örneğin yabancı yatırımların istihdam yaratma etkisi diğer sektörlerle kıyasla, imalat sektöründe daha güçlüdür. İstihdam yaratma etkisi açısından en düşük pay birincil sektöre (Madencilik ve petrol endüstrisi dahil) aittir (UNCTAD, 2007:11).

Yabancı yatırımların ev sahibi ülkede yarattığı istihdam etkisi çok önemli olmasına rağmen, ülkelerin bu konuda başarılı olamadıkları görülmektedir. Özellikle 1982-2006 yıllarında yabancı yatırımların istihdam yaratma etkisi oldukça düşük düzeyde kalmıştır. Çok uluslu girişimlerin daha fazla teknoloji ve sermaye içeren alanlara yönelmesi bu durumun nedeni olarak gösterilmektedir. (UNCTAD, 2007:10).

1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren DYY'ların sektörel dağılımında değişiklikler meydana gelmiştir. Özelleştirme ve liberalizasyonla birlikte DYY'ların çoğu hizmet sektörüne (altyapı ve finansal sektörlerle) yönelmiştir. Hizmet sektörüne gelen DYY'larda global bir artış olmasına rağmen, ülkelerin karakteristik özellikleri ve politikaları yabancı yatırımların sektörel dağılımında etkili olmaktadır. Örneğin Doğu Asya ve Pasifik ülkelerinde imalat sektörü ana sektörken, Afrika ülkelerinde birincil sektör lokomotif konumundadır. Diğer ülkelerde ise hizmet sektörü egemen hale gelmiştir (Aykut ve Sayek, 2007:36-39).

Birincil sektöre gelen DYY'ların ülke ekonomisine etkisi, sınırlı düzeyde kalmaktadır. İmalat ve hizmet sektörlerine gelen DYY'lar yoğun olmakla birlikte, özellikle hizmet sektöründe daha çok satın alma ve birleşme şeklindedir. Bununla birlikte iş hizmetleri ve turizm dışında hizmet sektörüne gelen DYY'lar, döviz üretemeyen hizmetlerdir. Çünkü bu alana gelen şirketler periyodik kazançlarını ülkelerine geri aktarmaktadır (Aykut ve Sayek, 2007:39-40).

Tablo 3.26 ve 3.27'de DYY'ların 1990 ve 2012 yıllarında Dünya'da sektörel dağılımı gösterilmektedir. Tablolardan görüleceği gibi, yabancı yatırımlar tüm ülke gruplarında en yoğun hizmetler sektörüne gelmektedir. Hizmetler sektöründe finans, iş ve ticaret yabancı yatırım girişlerinin en yoğun olduğu alt sektörlerdir. Birincil sektörde madencilik, taş ocakçılığı ve petrol yabancı yatırım girişlerinin en yoğun olduğu alt sektörler iken, imalat sektöründe kimyasallar ve kimyasal ürünler yabancı yatırımların girişlerinin en yoğun olduğu alt sektörlerdir.

Tablo 3.26: Dünya'da Sektörel Olarak DYY Girişleri (1990) (Milyon Dolar)

	<i>Gelişmiş Ülkeler</i>	<i>Gelişmekte Olan Ülkeler</i>	<i>Dünya</i>
Toplam	1 633 004	445 263	2 078 267
Birincil Sektör	156 750	24 099	180 849
Tarım, avcılık, ormancılık ve balıkçılık	3 600	4 207	7 806
Madencilik, taşocakçılığı ve petrol	153 150	17 795	170 945
Tanımlanmamış Birincil	-	2 097	2 097
İmalat	659 895	153 422	813 317
Gıda, içecek ve tütün	72 446	9 711	82 158
Tekstil, giyim eşyası ve deri	24 001	5 078	29 079
Ağaç ve ağaç ürünleri	36 489	5 289	41 778
Kok kömürü, petrol ürünleri ve nükleer yakıt	54 450	3 038	57 488
Kimyasallar ve kimyasal ürünler	130 178	46 716	176 894
Kauçuk ve plastik ürünler	13 448	1 979	15 427
Metalik olmayan mineral ürünler	17 424	2 955	20 378
Metal ve metal ürünleri	53 016	15 375	68 391
Elektrik ve elektronik cihazlar	85 566	17 502	103 067
Makine ve ekipman	55 558	9 689	65 247
Motorlu taşıtlar ve diğer nakliye ekipmanları	50 029	8 303	58 332

Tablo 3.26: Dünya’da Sektörel Olarak DYY Girişleri (1990) (Milyon Dolar)
(devam ediyor)

	<i>Gelişmiş Ülkeler</i>	<i>Gelişmekte Olan Ülkeler</i>	<i>Dünya</i>
Diğer imalat	13 011	2 607	15 618
Tanımlanmamış İkincil	54 280	25 180	79 460
Hizmetler	807 117	166 973	974 090
Elektrik, Gaz ve su	6 944	3 145	10 089
İnşaat	17 354	4 452	21 806
Ticaret	209 931	24 453	234 384
Ulaştırma, depolama ve haberleşme	17 305	13 288	30 593
Hotel ve Restoran	21 811	4 884	26 695
Finans	295 663	96 120	391 783
İş Aktiviteleri	131 519	16 211	147 730
Kamu Yönetimi ve Savunma	-	61	61
Eğitim	97	-	97
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	1 025	0	1 026
Toplum, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri	13 799	18	13 818
Diğer Hizmetler	51 644	3 004	54 648
Tanımlanmamış Üçüncül	40 023	1 337	41 360
Belirtilmemiş Üçüncül	9 242	100 769	110 011

Kaynak: UNCTAD (2014); <http://unctad.org/en/pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx>, (Erişim Tarihi:05.01.2015).

Tablo 3.27: Dünya’da Sektörel Olarak DYY Girişleri (2012) (Milyon Dolar)

	<i>Gelişmiş Ülkeler</i>	<i>Gelişmekte Olan Ülkeler</i>	<i>Geçiş Ekonomileri</i>	<i>Dünya</i>
Toplam	15 905 431	7 030 622	368 376	23 304 429
Birincil Sektör	1 082 493	593 272	63 251	1 739 016
Tarım, avcılık, ormancılık ve balıkçılık	19 915	58 803	2 976	81 694
Madencilik, taşocakçılığı ve petrol	1 052 836	534 460	60 275	1 647 571
Tanımlanmamış Birincil	9 742	10	-	9 752
İmalat	3 831 896	1 997 986	84 747	5 914 629
Gıda, içecek ve tütün	467 586	202 237	13 092	682 914
Tekstil, giyim eşyası ve deri	39 142	39 187	869	79 198
Ağaç ve ağaç ürünleri	87 750	33 165	5 152	126 067
Kök kömürü, petrol ürünleri ve nükleer yakıt	233 212	57 393	7 199	297 803
Kimyasallar ve kimyasal ürünler	755 232	237 893	4 335	997 461
Kauçuk ve plastik ürünler	58 091	33 617	1 464	93 172
Metalik olmayan mineral ürünler	108 416	32 095	7 232	147 744
Metal ve metal ürünleri	325 428	93 198	35 044	453 670

**Tablo 3.26: Dünya’da Sektörel Olarak DYY Girişleri (2012) (Milyon Dolar)
(devam ediyor)**

Elektrik ve elektronik cihazlar	337 973	189 699	1 535	529 206
Makine ve ekipman	195 669	83 706	2 031	281 406
Motorlu taşıtlar ve diğer nakliye ekipmanları	315 718	116 950	3 207	435 874
Diğer imalat	150 113	25 409	677	176 199
Tanımlanmamış İkincil	757 566	853 437	2 912	1 613 914
Hizmetler	10 379 165	4 358 311	216 624	14 954 101
Elektrik, Gaz ve su	429 512	171 182	9 165	609 859
İnşaat	160 001	125 586	7 691	293 278
Ticaret	1 564 423	522 249	29 439	2 116 111
Ulaştırma, depolama ve haberleşme	1 013 660	425 013	15 980	1 454 652
Hotel ve Restoran	62 022	63 045	2 195	127 263
Finans	4 132 329	1 243 782	40 018	5 416 129
İş Aktiviteleri	2 732 040	1 681 636	107 838	4 521 515
Kamu Yönetimi ve Savunma	17	15 851	0	15 868
Eğitim	5 690	2 173	48	7 911
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	15 981	6 105	545	22 631
Toplum, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri	16 311	43 587	3 591	63 489
Diğer Hizmetler	36 329	37 233	114	73 677
Tanımlanmamış Üçüncül	210 848	20 869	-	231 717
Belirtilmemiş Üçüncül	611 877	81 052	3 754	696 683

Kaynak: UNCTAD (2014); <http://unctad.org/en/pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx>, (Erişim Tarihi:05.01.2015).

Gelişmiş ekonomilerin dünyadaki toplam yabancı yatırımlardan aldığı pay 2015 yılında %55 olarak gerçekleşirken, gelişmekte olan ülkelerin yabancı yatırımlardan aldığı pay %43 olarak gerçekleşmiştir. Doğrudan yabancı yatırım girişleri, geçiş ekonomilerinde yıllar itibariyle azalan seyir izlemektedir. 2013 yılında geçiş ekonomilerine yabancı yatırım girişi toplam yabancı yatırımlar içindeki payı %6, 2014 yılında %4, 2015 yılında ise %2 olarak gerçekleşmiştir. Yaşanan bu gerilemede, Rusya ve Kazakistan’a gelen yabancı yatırımlardaki azalma etkili olmuştur. 2015 yılında yabancı yatırımlar, tüm ülke gruplarında en yoğun hizmetler sektörüne gelmektedir. Söz konusu yılda yabancı yatırım stoğunun %64’ü hizmet sektörüne aittir. Hizmetler sektöründe finans, iş ve ticaret yabancı yatırım girişlerinin en yoğun olduğu alt sektörlerdir (YASED, 2016:5-18).

Doğrudan yabancı yatırım ve gelir eşitsizliği ilişkisinin ortaya konulması açısından, incelenen zaman aralığında gelişmiş ülkelerde sektörel ücretlerin ortalama ücretlerin ne kadar üzerinde veya ne kadar altında olduğu önem arz etmektedir. Bu sebepten ötürü aşağıdaki tablolarda gelişmiş ülkelere ait analizin yapıldığı zaman aralığı içinde, sektörel ücretlerin ortalama ücretlere oranı gösterilmektedir. Tabloların sonuçlarına göre, ülkelerin hemen hemen hepsinde birincil sektördeki ücretlerin ortalama ücretlerin altında, hizmet sektöründeki ücretlerin ise ortalama ücretlerin üstünde olduğu görülmektedir. İmalat sektöründe ise bazı ülkelerde ücretler, ortalama ücretlerin üzerinde iken; bazı ülkelerde ücretlerin ortalama ücretlerin altında kaldığı görülmektedir.

Tablo 3.28: Ücretlerin Ortalama Ücretlere Oranı (1999-2005)

Ülkeler	Sektörler	Yıllar						
		1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Avusturya	Birincil	0,45	0,48	0,51	0,48	0,47	0,54	0,43
	İmalat	0,86	0,93	0,96	0,94	0,93	1,01	1,05
	Hizmetler	1,38	1,43	1,46	1,47	1,48	1,49	1,53
Avustralya	Birincil	0,83	0,97	0,77	0,95	1,04	1,05	0,86
	İmalat	0,62	0,60	0,68	0,71	0,69	0,67	0,69
	Hizmetler	0,99	1,03	1,09	1,14	1,16	1,18	1,22
Belçika	Birincil	0,69	0,96	1,33	0,91	0,95	0,74	0,62
	İmalat	0,97	1,00	1,02	1,00	1,01	1,05	1,06
	Hizmetler	1,29	1,32	1,39	1,43	1,46	1,53	1,57
Kanada	Birincil	0,85	0,89	1,04	1,06	1,05	1,15	0,97
	İmalat	1,07	1,14	1,10	1,10	1,08	1,07	1,02
	Hizmetler	1,12	1,13	1,17	1,22	1,25	1,26	1,26
Danimarka	Birincil	0,76	0,92	1,06	0,86	0,76	0,78	0,61
	İmalat	0,68	0,74	0,78	0,79	0,76	0,73	0,74
	Hizmetler	1,10	1,15	1,18	1,18	1,20	1,22	1,23

Tablo 3.29: Ücretlerin Ortalama Ücretlere Oranı (1999-2005)

Fransa	Birincil	1,20	1,18	1,23	1,15	1,01	1,13	1,13
	İmalat	1,05	1,07	1,06	1,03	1,04	1,02	1,03
	Hizmetler	1,81	1,87	1,90	1,90	1,88	1,93	1,94
Almanya	Birincil	0,62	0,70	0,76	0,68	0,62	0,72	0,57
	İmalat	0,94	0,99	1,02	1,04	1,09	1,13	1,20
	Hizmetler	1,55	1,56	1,57	1,60	1,62	1,65	1,64
İrlanda	Birincil	0,67	0,70	0,66	0,66	0,68	0,69	0,44
	İmalat	1,63	1,66	1,71	1,88	1,70	1,53	1,36
	Hizmetler	1,11	1,21	1,30	1,39	1,48	1,52	1,57
İtalya	Birincil	0,96	0,96	0,94	0,99	1,03	1,13	1,00
	İmalat	1,12	1,19	1,19	1,19	1,15	1,16	1,16
	Hizmetler	1,89	1,96	2,03	2,08	2,13	2,06	2,10
Japonya	Birincil	0,68	0,67	0,67	0,71	0,70	0,69	0,65
	İmalat	1,33	1,36	1,31	1,35	1,38	1,46	1,48
	Hizmetler	2,09	2,10	2,10	2,14	2,12	2,09	2,06
Hollanda	Birincil	0,93	0,93	0,95	0,96	0,97	0,82	0,81
	İmalat	0,79	0,84	0,81	0,83	0,88	0,90	0,90
	Hizmetler	1,10	1,11	1,14	1,17	1,18	1,22	1,26
Norveç	Birincil	0,67	0,76	0,69	0,66	0,63	0,75	0,83
	İmalat	0,72	0,76	0,77	0,74	0,76	0,82	0,84
	Hizmetler	1,13	1,19	1,24	1,23	1,28	1,28	1,32
Portekiz	Birincil	0,39	0,38	0,36	0,37	0,36	0,39	0,37
	İmalat	0,66	0,65	0,67	0,69	0,70	0,75	0,76
	Hizmetler	1,56	1,65	1,71	1,79	1,87	1,89	1,95
Slovakya	Birincil	0,92	1,04	1,29	1,40	1,40	1,58	1,52
	İmalat	0,91	1,03	1,14	1,03	1,10	1,22	1,23
	Hizmetler	1,59	1,65	1,82	1,91	1,96	2,11	2,11
Slovenya	Birincil	0,29	0,35	0,33	0,42	0,39	0,36	0,40
	İmalat	0,64	0,71	0,73	0,80	0,91	0,87	0,84
	Hizmetler	1,12	1,19	1,30	1,47	1,51	1,51	1,55
İspanya	Birincil	0,85	0,91	0,95	1,01	1,08	1,07	0,99
	İmalat	0,81	0,85	0,84	0,84	0,85	0,87	0,88
	Hizmetler	1,42	1,49	1,58	1,62	1,66	1,71	1,70
İsveç	Birincil	1,33	1,29	1,40	1,45	1,51	1,52	1,02
	İmalat	1,31	1,35	1,33	1,39	1,43	1,47	1,51
	Hizmetler	1,45	1,44	1,46	1,49	1,54	1,56	1,57
İsviçre	Birincil	0,44	0,48	0,45	0,44	0,43	0,51	0,46
	İmalat	1,03	1,02	1,01	1,03	1,06	1,12	1,14
	Hizmetler	1,33	1,39	1,33	1,32	1,32	1,37	1,37
ABD	Birincil	0,51	0,51	0,55	0,50	0,92	1,13	1,03
	İmalat	0,92	0,90	0,87	0,92	0,96	1,01	1,06
	Hizmetler	1,38	1,41	1,45	1,50	1,51	1,54	1,61
İngiltere	Birincil	0,70	0,63	0,64	0,68	0,80	0,82	0,54
	İmalat	0,73	0,70	0,67	0,67	0,65	0,67	0,68
	Hizmetler	1,00	0,99	0,99	1,03	1,06	1,08	1,13
Çek Cumhuriyeti	Birincil	1,39	1,47	1,64	1,34	1,31	1,50	1,52
	İmalat	1,24	1,31	1,32	1,24	1,19	1,34	1,33
	Hizmetler	1,96	2,02	2,11	2,09	2,06	2,02	2,08
Estonya	Birincil	0,66	0,87	0,93	0,88	0,95	0,99	1,08
	İmalat	0,63	0,68	0,79	0,85	0,82	0,75	0,81
	Hizmetler	1,39	1,46	1,55	1,60	1,63	1,73	1,78
Finlandiya	Birincil	0,74	0,81	0,83	0,88	0,89	0,87	0,86
	İmalat	1,25	1,37	1,41	1,39	1,37	1,39	1,36
	Hizmetler	1,27	1,31	1,36	1,40	1,37	1,39	1,39
Yunanistan	Birincil	0,56	0,57	0,63	0,59	0,58	0,66	0,68
	İmalat	0,65	0,73	0,72	0,69	0,68	0,70	0,76
	Hizmetler	1,68	1,81	1,87	1,86	1,96	2,00	2,06

Tablo 3.29: Ücretlerin Ortalama Ücretlere Oranı (2006-2011) (devam ediyor)

Ülkeler	Sektörler	Yıllar					
		2006	2007	2008	2009	2010	2011
Avusturya	Birincil	0,45	0,47	0,49	0,43	0,44	0,46
	İmalat	1,07	1,16	1,22	1,11	1,12	1,13
	Hizmetler	1,57	1,58	1,56	1,49	1,51	1,52
Avusturalya	Birincil	0,89	0,90	0,88	0,85	0,90	0,89
	İmalat	0,75	0,76	0,77	0,76	0,78	0,75
	Hizmetler	1,25	1,26	1,24	1,26	1,25	1,27
Belçika	Birincil	0,71	0,76	0,70	0,72	0,78	0,79
	İmalat	1,07	1,09	1,03	0,97	1,02	1,05
	Hizmetler	1,62	1,67	1,71	1,68	1,72	1,75
Kanada	Birincil	0,90	0,91	0,90	0,92	0,93	0,94
	İmalat	0,97	0,97	0,98	0,97	0,98	0,98
	Hizmetler	1,28	1,27	1,26	1,25	1,31	1,32
Danimarka	Birincil	0,57	0,57	0,49	0,44	0,48	0,49
	İmalat	0,76	0,80	0,80	0,81	0,82	0,83
	Hizmetler	1,23	1,26	1,28	1,24	1,25	1,26
Fransa	Birincil	1,05	1,22	1,41	1,42	1,43	1,44
	İmalat	1,00	1,03	1,02	1,03	1,05	1,06
	Hizmetler	2,00	2,04	2,07	2,05	2,05	2,04
Almanya	Birincil	0,60	0,69	0,81	0,74	0,80	0,82
	İmalat	1,27	1,30	1,27	1,04	1,05	1,06
	Hizmetler	1,65	1,66	1,66	1,65	1,70	1,68
İrlanda	Birincil	0,39	0,46	0,40	0,29	0,39	0,45
	İmalat	1,36	1,39	1,42	1,67	1,72	1,75
	Hizmetler	1,65	1,68	1,57	1,34	1,48	1,52
İtalya	Birincil	0,96	1,02	1,08	0,98	1,10	1,12
	İmalat	1,20	1,26	1,23	1,10	1,12	1,13
	Hizmetler	2,09	2,15	2,17	2,18	2,19	2,20
Japonya	Birincil	0,67	0,72	0,71	0,68	0,72	0,73
	İmalat	1,48	1,54	1,48	1,30	1,31	1,32
	Hizmetler	2,09	2,11	2,06	1,98	2,02	2,03
Hollanda	Birincil	0,90	0,95	0,89	0,80	0,82	0,83
	İmalat	0,92	1,00	1,01	0,89	1,02	1,03
	Hizmetler	1,28	1,29	1,29	1,21	1,24	1,29
Norveç	Birincil	0,86	0,85	0,88	0,81	0,82	0,83
	İmalat	0,89	0,87	0,84	0,86	0,87	0,88
	Hizmetler	1,33	1,35	1,35	1,37	1,38	1,39
Portekiz	Birincil	0,39	0,40	0,41	0,42	0,43	0,44
	İmalat	0,79	0,80	0,81	0,82	0,83	0,85
	Hizmetler	2,06	2,05	2,07	2,09	2,10	2,08
Slovakya	Birincil	1,72	2,06	2,40	2,33	2,22	2,23
	İmalat	1,31	1,31	1,30	1,10	1,12	1,24
	Hizmetler	2,13	2,20	2,32	2,22	2,20	2,21
Slovenya	Birincil	0,34	0,35	0,44	0,38	0,39	0,40
	İmalat	0,91	0,97	0,96	0,85	0,87	0,89
	Hizmetler	1,56	1,65	1,72	1,66	1,75	1,82
İspanya	Birincil	0,99	1,12	1,19	1,13	1,14	1,16
	İmalat	0,90	0,91	0,95	0,93	0,98	0,99
	Hizmetler	1,76	1,83	1,85	1,81	1,85	1,86
İsveç	Birincil	1,22	1,31	1,42	1,32	1,35	1,36
	İmalat	1,52	1,56	1,43	1,29	1,31	1,34
	Hizmetler	1,59	1,59	1,61	1,59	1,64	1,68

Tablo 3.29: Ücretlerin Ortalama Ücretlere Oranı (2006-2011) (devam ediyor)

İsviçre	Birincil	0,45	0,46	0,52	0,53	0,54	0,56
	İmalat	1,20	1,25	1,32	1,33	1,45	1,50
	Hizmetler	1,40	1,44	1,43	1,45	1,50	1,51
ABD	Birincil	0,99	1,22	1,27	1,05	1,06	1,07
	İmalat	1,06	1,08	1,09	1,25	1,27	1,28
	Hizmetler	1,65	1,68	1,72	1,72	1,75	1,76
İngiltere	Birincil	0,59	0,63	0,98	1,02	1,01	1,01
	İmalat	0,68	0,67	0,71	0,78	0,75	0,76
	Hizmetler	1,15	1,20	1,24	1,25	1,26	1,27
Çek Cumhuriyeti	Birincil	1,41	1,46	1,76	1,59	1,60	1,62
	İmalat	1,36	1,41	1,34	1,35	1,35	1,40
	Hizmetler	2,17	2,25	2,35	2,27	2,12	2,18
Estonya	Birincil	1,10	1,14	1,22	1,05	1,06	1,07
	İmalat	0,86	0,80	0,80	0,75	0,76	0,80
	Hizmetler	1,83	1,87	1,95	1,84	1,85	1,86
Finlandiya	Birincil	0,78	1,04	0,99	0,85	0,89	0,91
	İmalat	1,42	1,50	1,40	1,13	1,14	1,16
	Hizmetler	1,37	1,43	1,47	1,45	1,50	1,52
Yunanistan	Birincil	0,58	0,58	0,57	0,53	0,56	0,60
	İmalat	0,80	0,80	0,92	0,97	0,98	0,99
	Hizmetler	2,15	2,31	2,45	2,37	2,38	2,40

Gelişmiş ülkelerde imalat sektöründeki ücretlerin bazı ülkelerde ortalama ücretin üstünde, bazı ülkelerde ise ortalama ücretin altında olması durumu araştırıldığında, ülkelerdeki teknoloji yoğunluğunun farklı olmasının etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Tablo 3.30'da teknoloji gruplarına göre imalat sanayisi sınıflandırılması gösterilmektedir. Tabloya göre teknoloji düzeyi düşük, orta ve yüksek olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bununla birlikte sanayi kodları ve sektörlerin isimleri teknoloji düzeylerine göre gruplandırılmaktadır.

Tablo 3.30: Teknoloji Gruplarına Göre İmalat Sanayinin Sınıflandırılması

Uluslararası Standart Sanayi Sınıflandırması (Tam tanımlama)	Sektörlere Ait Kullanılan Kısaltma	Uluslararası Standart Sanayi Sınıflandırması (Kodları)	Teknolojik Grup
Yiyecek Ve İçecekler	Yiyecek Ve İçecekler	15	Düşük Teknoloji
Tütün Ürünleri	Tütün	16	Düşük Teknoloji
Tekstil	Tekstil	17	Düşük Teknoloji
Giyim, Kürt, Deri Ürünleri, Ayakkabı	Giyim Eşyası	18 ve 19	Düşük Teknoloji
Ağaç Ürünleri (Mobilya Hariç)	Ağaç Ürünleri	20	Düşük Teknoloji
Kağıt Ve Kağıt Ürünleri	Kağıt	21	Düşük Teknoloji
Basım Ve Yayımlar	Basım Ve Yayımlar	22	Düşük Teknoloji
Mobilya	Mobilya	36	Düşük Teknoloji
Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri Ve Nükleer Yakıt	Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol	23	Orta Teknoloji
Kauçuk Ve Plastik Ürünler	Kauçuk Ve Plastik	25	Orta Teknoloji
Metalik Olmayan Mineral Ürünleri	Metalik Olmayan Mineraller	26	Orta Teknoloji
Temel Metaller	Temel Metaller	27	Orta Teknoloji
Fabrikasyon Metal Ürünleri	Fabrikasyon Metaller	28	Orta Teknoloji
Kimyasallar Ve Kimyasal Ürünler	Kimyasallar	24	Yüksek Teknoloji
Makine Ve Ekipman, Başka Yerde Sınıflandırılmamış; Büro, Muhasebe Ve Bilgi İşlem Makineleri	Makine Ve Ekipman	29 ve 30	Yüksek Teknoloji
Elektrikli Makine Ve Cihazlar; Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı	Elektrikli Makine Ve Cihazlar	31 ve 32	Yüksek Teknoloji
Tıbbi, Hassas Ve Optik Aletler	Hassas Aletler	33	Yüksek Teknoloji
Motorlu Kara Taşıtları, Römork, Yarı Römork Ve Diğer Ulaşım Araçları	Motorlu Taşıtlar	34 ve 35	Yüksek Teknoloji

Kaynak: UNIDO (2013); "Sustaining Employment Growth: The Role of Manufacturing and Structural Change," https://www.unido.org/fileadmin/user_media/Research_and_Statistics/UNIDO_IDR_2013_main_report.pdf, (Erişim Tarihi: 06.08.2015)

OECD imalat sanayi katma değerinin teknoloji bileşimi Tablo 3.31'de yer almaktadır. Tabloya göre, imalat sanayiinde yüksek teknoloji sektörlerin üretim içerisindeki payı düşük kalırken, düşük teknoloji sektörlerin üretim içerisindeki payı oldukça yüksektir. Özellikle Estonya ve Yunanistan, düşük teknoloji sektörlerin üretim içerisindeki payının en yüksek olduğu ülkelerdir. Bununla

birlikte orta-yüksek ve orta-düşük teknoloji sektörlerinin katma değer içerisindeki payları birlikte değerlendirildiğinde, bu sektörlerdeki üretimin de görece daha yüksek katma değere sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 3.31: Ücretleri Ortalama Ücretin Altında Olan OECD Ülkelerinde İmalat Sanayi Katma Değerinin Teknolojik Bileşimi (%)

	Yüksek Teknoloji		Orta Yüksek Teknoloji		Orta Düşük Teknoloji		Düşük Teknoloji	
	1999	2005	1999	2005	1999	2005	1999	2005
Avusturya	10,1	11,2	27,0	30,3	27,5	28,1	35,5	30,4
Avustralya	7,0	6,7	18,7	19,6	28,7	31,9	45,6	41,9
Danimarka	14,4	17,5	23,9	24,6	22,1	20,7	39,6	37,2
Hollanda	9,6	7,9	26,1	27,3	21,5	24,8	42,8	40,0
Norveç	8,1	7,8	20,1	19,4	33,0	32,5	38,8	40,3
Portekiz	4,9	4,8	17,5	16,5	25,7	26,7	51,9	52,0
Slovenya	11,7	13,9	23,5	26,6	26,0	28,8	38,8	30,7
İspanya	7,0	5,9	26,7	25,8	28,9	32,7	37,5	35,6
ABD	16,7	18,1	25,1	22,3	20,9	25,3	37,3	34,4
İngiltere	16,4	16,2	25,2	24,7	22,0	21,8	36,4	37,2
Estonya	-	-	-	-	-	-	64,6	52,6
Yunanistan	4,8	5,4	11,3	12,0	24,6	31,9	59,4	50,7
Kanada	10,3	8,6	29,3	23,3	20,2	24,9	40,2	43,2

Kaynak: OECD (2015) verileri derlenerek düzenlenmiştir.

Sektörlerdeki teknoloji düzeyi katma değer yaratmada son derecede önemli olmaktadır. Yani ülkelerin milli gelirlerini daha yüksek oranda arttırabilmesi için ülkelerdeki kaynakların düşük katma değerli sektörlerden, yüksek katma değer yaratan sektörlerle kaydırılması son derece önemlidir. Bu noktada ücretleri ortalama ücretin altında kalan OECD ülkelerinde imalat sanayi katma değerlerinin detaylı sektörel analizleri önem arz etmektedir. Tablo 3.32 ve Tablo 3.33'de Avusturya, Avustralya, Danimarka ve Hollanda imalat sanayi katma değerlerinin 1999 ve 2005 yıllarına ait ayrıntılı sektörel dağılımları yer almaktadır. Buna göre, ülkelerin imalat sanayi katma değer payları dikkate alındığında hem 1999 hem de 2005 yılı için makine ve ekipman, metaller, kimya ve gıda ürünlerinin imalat sanayii yatırımları içinde en yüksek paya sahip sektörler olduğu görülmektedir. Teknoloji düzeyi alındığında mevcut ülkelerde orta ve düşük teknolojili sektörlerin payının, yüksek teknolojili sektör payına kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Yüksek teknoloji grubunda makine ve ekipman, orta teknoloji grubunda temel metaller ve işlenmiş metal ürünleri, düşük teknoloji grubunda ise gıda ürünleri, içecek ve tütün en yüksek paya sahip sektörlerdir.

Tablo 3.32: Ücretleri Ortalama Ücretin Altında Olan OECD Ülkelerinde İmalat Sanayi Katma Değerinin Sektörel Payları (%)

Sektörler (Kodları)	Ülkeler							
	Avusturya		Avustralya		Danimarka		Hollanda	
	1999	2005	1999	2005	1999	2005	1999	2005
İMALAT (15-37)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gıda Ürünleri, İçecek ve Tütün (15-16)	11,2	10,4	20,8	18,4	16,4	17,7	18,1	18,3
Tekstil, tekstil ürünleri, deri ve ayakkabı (17-19)	4,4	2,9	4,4	2,7	3,0	1,7	2,5	1,7
Ağaç ve ağaç ürünleri ve mantar ürünleri (20)	4,8	4,4	3,9	3,8	2,9	3,0	1,5	1,6
Kağıt hamuru, kağıt, kağıt ürünleri, basım ve yayım (21-22)	9,5	8,0	13,4	13,1	11,0	9,2	13,1	11,2
Kimya, lastik, plastik ve akaryakıt ürünleri (23-25)	11,6	12,4	14,3	13,8	16,4	19,4	19,7	24,7
Diğer metalik olmayan mineral ürünler (26)	6,1	6,0	5,4	4,8	5,1	4,3	3,7	3,1
Temel metaller ve işlenmiş metal ürünleri (27-28)	15,5	17,0	15,7	19,5	10,7	10,5	11,3	11,8
Makine ve ekipman (29-33)	24,5	25,5	10,5	11,4	25,2	25,9	16,4	15,2
Taşıma Donanımları (34- 35)	6,8	8,7	8,6	8,5	3,0	2,8	6,1	5,2
Üretim ve Geri Dönüşüm (36-37)	5,5	4,7	3,0	3,9	6,3	5,6	7,7	7,2

Kaynak: OECD (2015) verileri derlenerek düzenlenmiştir.

Tablo 3.33: Seçilmiş OECD ülkelerinde İmalat Sektörü Katmadeğerinin Teknoloji Düzeyine Göre Sınıflandırılmış Payları (%)

Sektörler (Kodları)	Ülkeler							
	Avusturya		Avusturalya		Danimarka		Hollanda	
	1999	2005	1999	2005	1999	2005	1999	2005
İMALAT (15-37)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Yüksek Teknoloji	37,1	41,6	26,9	27,3	39,4	42,8	37,1	36,6
Kimyasallar Ve Kimyasal Ürünler (24)	5,8	7,4	7,8	7,4	11,2	14,1	14,6	16,2
Makine ve ekipman (29-33)	24,5	25,5	10,5	11,4	25,2	25,9	16,4	15,2
Motorlu Kara Taşıtları, Römork, Yarı Römork Ve Diğer Ulaşım Araçları (34-35)	6,8	8,7	8,6	8,5	3,0	2,8	6,1	5,2
Orta Teknoloji	27,4	30	27,6	30,7	21	20,1	20,1	23,4
Kimya, lastik, plastik ve akaryakıt ürünleri (23 ve 25)	5,8	7,0	6,5	6,4	5,2	5,3	5,1	8,5
Metalik Olmayan Mineral Ürünleri (26)	6,1	6,0	5,4	4,8	5,1	4,3	3,7	3,1
Temel metaller ve işlenmiş metal ürünleri (27-28)	15,5	17,0	15,7	19,5	10,7	10,5	11,3	11,8
Düşük Teknoloji	35,4	30,4	45,5	41,9	39,6	37,2	42,9	40,0
Gıda Ürünleri, İçecek ve Tütün (15-16)	11,2	10,4	20,8	18,4	16,4	17,7	18,1	18,3
Tekstil, tekstil ürünleri, deri ve ayakkabı (17-19)	4,4	2,9	4,4	2,7	3,0	1,7	2,5	1,7
Ağaç Ürünleri (Mobilya Hariç) (20)	4,8	4,4	3,9	3,8	2,9	3,0	1,5	1,6
Kağıt hamuru, kağıt, kağıt ürünleri, basım ve yayım (21-22)	9,5	8,0	13,4	13,1	11,0	9,2	13,1	11,2
Mobilya (36)	5,5	4,7	3,0	3,9	6,3	5,6	7,7	7,2

Kaynak: OECD (2015) verileri derlenerek düzenlenmiştir.

Tablo 3.34 ve Tablo 3.35’de Norveç, Portekiz ve Slovenya imalat sanayi katma değerlerinin 1999 ve 2005 yıllarına ait ayrıntılı sektörel dağılımları yer almaktadır. Buna göre, ülkelerin imalat sanayi katma değer payları dikkate alındığında hem 1999 hem de 2005 yılı için makine ve ekipman, metaller, kimya ve gıda ürünlerinin imalat sanayii yatırımları içinde en yüksek paya sahip sektörler olduğu görülmektedir. Teknoloji düzeyi alındığında mevcut ülkelerde orta ve düşük teknoloji sektörlerinin payının, yüksek teknoloji sektörüne kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Yüksek teknoloji grubunda makine ve ekipman, orta teknoloji grubunda temel metaller ve işlenmiş metal ürünleri, düşük teknoloji grubunda ise gıda ürünleri, içecek ve tütün en yüksek paya sahip sektörlerdir.

Tablo 3.34: Ücretleri Ortalama Ücretin Altında Olan OECD Ülkelerinde İmalat Sanayi Katma Değerinin Sektörel Payları (%)

Sektörler (Kodları)	Ülkeler					
	Norveç		Portekiz		Slovenya	
	1999	2005	1999	2005	1999	2005
İMALAT (15-37)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gıda Ürünleri, İçecek ve Tütün (15-16)	15,1	18,3	14,3	15,9	10,7	8,0
Tekstil, tekstil ürünleri, deri ve ayakkabı (17-19)	1,6	1,4	20,6	17,6	9,8	6,8
Ağaç ve ağaç ürünleri ve mantar ürünleri (20)	3,8	4,4	4,0	4,1	4,1	3,4
Kağıt hamuru, kağıt, kağıt ürünleri, basım ve yayım (21-22)	14,7	12,5	8,5	9,4	8,8	7,1
Kimya, lastik, plastik ve akaryakıt ürünleri (23-25)	11,4	12,2	8,4	10,6	16,4	19,6
Diğer metalik olmayan mineral ürünler (26)	3,7	4,0	12,6	11,0	5,0	4,5
Temel metaller ve işlenmiş metal ürünleri (27-28)	14,2	13,8	9,2	9,8	15,2	17,7
Makine ve ekipman (29-33)	18,1	16,7	12,0	11,1	20,5	22,2
Taşıma Donanımları (34-35)	13,8	13,0	5,9	5,5	4,1	5,3
Üretim ve Geri Dönüşüm (36-37)	3,6	3,7	4,4	4,9	5,4	5,4

Kaynak: OECD (2015) verileri derlenerek düzenlenmiştir.

Tablo 3.35: Seçilmiş OECD ülkelerinde İmalat Sektörü Katmadeğerinin Teknoloji Düzeyine Göre Sınıflandırılmış Payları (%)

Sektörler (Kodları)	Ülkeler					
	Norveç		Portekiz		Slovenya	
	1999	2005	1999	2005	1999	2005
İMALAT (15-37)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Yüksek Teknoloji	31,9	29,7	22,9	22	35,2	40,7
Kimyasallar Ve Kimyasal Ürünler (24)	-	-	5,0	5,4	10,6	13,2
Makine ve ekipman (29-33)	18,1	16,7	12,0	11,1	20,5	22,2
Motorlu Kara Taşıtları, Römork, Yarı Römork Ve Diğer Ulaşım Araçları (34-35)	13,8	13,0	5,9	5,5	4,1	5,3
Orta Teknoloji	29,3	30	25,2	26	26	28,6
Kimya, lastik, plastik ve akaryakıt ürünleri (23-25)	11,4	12,2	3,4	5,2	5,8	6,4
Metalik Olmayan Mineral Ürünleri (26)	3,7	4,0	12,6	11,0	5,0	4,5
Temel metaller ve işlenmiş metal ürünleri (27-28)	14,2	13,8	9,2	9,8	15,2	17,7
Düşük Teknoloji	38,8	40,3	51,8	51,9	38,8	30,7
Gıda Ürünleri, İçecek ve Tütün (15-16)	15,1	18,3	14,3	15,9	10,7	8,0
Tekstil, tekstil ürünleri, deri ve ayakkabı (17-19)	1,6	1,4	20,6	17,6	9,8	6,8
Ağaç Ürünleri (Mobilya Hariç) (20)	3,8	4,4	4,0	4,1	4,1	3,4
Kağıt hamuru, kağıt, kağıt ürünleri, basım ve yayım (21-22)	14,7	12,5	8,5	9,4	8,8	7,1
Mobilya (36)	3,6	3,7	4,4	4,9	5,4	5,4

Kaynak: OECD (2015) verileri derlenerek düzenlenmiştir.

Tablo 3.36 ve Tablo 3.37’de İspanya, ABD ve İngiltere imalat sanayi katma değerlerinin 1999 ve 2005 yıllarına ait ayrıntılı sektörel dağılımları yer almaktadır. Buna göre, ülkelerin imalat sanayi katma değer payları dikkate alındığında hem 1999 hem de 2005 yılı için makine ve ekipman, metaller, kimya ve gıda ürünlerinin imalat sanayii yatırımları içinde en yüksek paya sahip sektörler olduğu görülmektedir. Teknoloji düzeyi alındığında mevcut ülkelerde orta ve düşük teknolojili sektörlerin payının, yüksek teknolojili sektör payına kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Yüksek teknoloji grubunda makine ve ekipman, orta teknoloji grubunda temel metaller ve işlenmiş metal ürünleri, düşük teknoloji grubunda ise gıda ürünleri, içecek ve tütün en yüksek paya sahip sektörlerdir.

Tablo 3.36: Ücretleri Ortalama Ücretin Altında Olan OECD Ülkelerinde İmalat Sanayi Katma Değerinin Sektörel Payları (%)

Sektörler (Kodları)	Ülkeler					
	İspanya		ABD		İngiltere	
	1999	2005	1999	2005	1999	2005
İMALAT (15-37)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gıda Ürünleri, İçecek ve Tütün (15-16)	14,3	13,9	10,9	10,0	13,2	14,9
Tekstil, tekstil ürünleri, deri ve ayakkabı (17-19)	7,4	5,1	3,4	2,3	4,6	2,9
Ağaç ve ağaç ürünleri ve mantar ürünleri (20)	2,4	2,3	2,0	1,9	1,5	1,9
Kağıt hamuru, kağıt, kağıt ürünleri, basım ve yayım (21-22)	8,3	9,2	15,2	14,1	12,9	13,2
Kimya, lastik, plastik ve akaryakıt ürünleri (23-25)	15,0	16,5	16,9	22,5	16,8	18,0
Diğer metalik olmayan mineral ürünler (26)	7,6	8,3	2,9	2,6	3,2	3,6
Temel metaller ve işlenmiş metal ürünleri (27-28)	14,5	16,3	10,8	10,1	11,0	10,9
Makine ve ekipman (29-33)	13,8	12,8	20,1	19,3	21,9	19,4
Taşıma Donanımları (34-35)	11,7	10,5	12,0	11,0	10,7	10,9
Üretim ve Geri Dönüşüm (36-37)	5,0	5,1	5,8	6,0	4,2	4,4

Kaynak: OECD (2015) verileri derlenerek düzenlenmiştir.

Tablo 3.37: Seçilmiş OECD ülkelerinde İmalat Sektörü Katmadeğerinin Teknoloji Düzeyine Göre Sınıflandırılmış Payları (%)

Sektörler (Kodları)	Ülkeler					
	İspanya		ABD		İngiltere	
	1999	2005	1999	2005	1999	2005
İMALAT (15-37)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Yüksek Teknoloji	34,5	32,6	42,3	40,9	42,6	41,6
Kimyasallar Ve Kimyasal Ürünler (24)	9,0	9,3	10,2	10,6	10,0	11,3
Makine ve ekipman (29-33)	13,8	12,8	20,1	19,3	21,9	19,4
Motorlu Kara Taşıtları, Römork, Yarı Römork Ve Diğer Ulaşım Araçları (34-35)	11,7	10,5	12,0	11,0	10,7	10,9
Orta Teknoloji	28,1	31,8	20,4	24,6	21	21,2
Kimya, lastik, plastik ve akaryakıt ürünleri (23 ve 25)	6,0	7,2	6,7	11,9	6,8	6,7
Metalik Olmayan Mineral Ürünleri (26)	7,6	8,3	2,9	2,6	3,2	3,6
Temel metaller ve işlenmiş metal ürünleri (27-28)	14,5	16,3	10,8	10,1	11,0	10,9
Düşük Teknoloji	37,4	35,6	37,3	34,3	36,4	37,3
Gıda Ürünleri, İçecek ve Tütün (15-16)	14,3	13,9	10,9	10,0	13,2	14,9
Tekstil, tekstil ürünleri, deri ve ayakkabı (17-19)	7,4	5,1	3,4	2,3	4,6	2,9
Ağaç Ürünleri (Mobilya Hariç) (20)	2,4	2,3	2,0	1,9	1,5	1,9
Kağıt hamuru, kağıt, kağıt ürünleri, basım ve yayım (21-22)	8,3	9,2	15,2	14,1	12,9	13,2
Mobilya (36)	5,0	5,1	5,8	6,0	4,2	4,4

Kaynak: OECD (2015) verileri derlenerek düzenlenmiştir.

Tablo 3.38 ve Tablo 3.39'da Estonya, Yunanistan ve Kanada imalat sanayi katma değerlerinin 1999 ve 2005 yıllarına ait ayrıntılı sektörel dağılımları yer almaktadır. Buna göre, ülkelerin imalat sanayi katma değer payları dikkate alındığında hem 1999 hem de 2005 yılı için makine ve ekipman, metaller, kimya ve gıda ürünlerinin imalat sanayii yatırımları içinde en yüksek paya sahip sektörler olduğu görülmektedir. Teknoloji düzeyi alındığında mevcut ülkelerde orta ve düşük teknoloji sektörlerin payının, yüksek teknoloji sektör payına kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Yüksek teknoloji grubunda makine ve ekipman, orta teknoloji grubunda temel metaller ve işlenmiş metal ürünleri, düşük teknoloji grubunda ise gıda ürünleri, içecek ve tütün en yüksek paya sahip sektörlerdir.

Tablo 3.38: Ücretleri Ortalama Ücretin Altında Olan OECD Ülkelerinde İmalat Sanayi Katma Değerinin Sektörel Payları (%)

Sektörler (Kodları)	Ülkeler					
	Estonya		Yunanistan		Kanada	
	1999	2005	1999	2005	1999	2005
İMALAT (15-37)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gıda Ürünleri, İçecek ve Tütün (15-16)	20,6	12,7	28,0	27,2	11,5	13,2
Tekstil, tekstil ürünleri, deri ve ayakkabı (17-19)	14,4	9,9	15,5	10,3	3,6	2,7
Ağaç ve ağaç ürünleri ve mantar ürünleri (20)	13,2	14,3	2,9	2,1	6,7	6,4
Kağıt hamuru, kağıt, kağıt ürünleri, basım ve yayım (21-22)	7,4	7,5	7,2	7,4	14,2	15,7
Kimya, lastik, plastik ve akaryakıt ürünleri (23-25)	6,8	9,8	12,8	16,5	12,4	14,6
Diğer metalik olmayan mineral ürünler (26)	5,5	7,9	8,6	7,7	2,3	3,1
Temel metaller ve işlenmiş metal ürünleri (27-28)	6,6	9,2	8,5	12,8	12,1	14,0
Makine ve ekipman (29-33)	11,3	16,0	6,8	8,5	14,1	12,1
Taşıma Donanımları (34-35)	5,2	4,6	4,0	3,9	18,9	13,0
Üretim ve Geri Dönüşüm (36-37)	8,9	8,1	5,8	3,7	4,2	5,1

Kaynak: OECD (2015) verileri derlenerek düzenlenmiştir.

Tablo 3.39: Seçilmiş OECD ülkelerinde İmalat Sektörü Katma Değerinin Teknoloji Düzeyine Göre Sınıflandırılmış Payları (%)

Sektörler (Kodları)	Ülkeler					
	Estonya		Yunanistan		Kanada	
	1999	2005	1999	2005	1999	2005
İMALAT (15-37)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Yüksek Teknoloji	20,3	25,6	17,5	18,9	39,9	32,1
Kimyasallar Ve Kimyasal Ürünler (24)	3,8	5,0	6,7	6,5	6,9	7,0
Makine ve ekipman (29-33)	11,3	16,0	6,8	8,5	14,1	12,1
Motorlu Kara Taşıtları, Römork, Yarı Römork Ve Diğer Ulaşım Araçları (34-35)	5,2	4,6	4,0	3,9	18,9	13,0
Orta Teknoloji	15,1	21,9	23,2	30,5	19,9	24,7
Kimya, lastik, plastik ve akaryakıt ürünleri (23 ve 25)	3,0	4,8	6,1	10,0	5,5	7,6
Metalik Olmayan Mineral Ürünleri (26)	5,5	7,9	8,6	7,7	2,3	3,1
Temel metaller ve işlenmiş metal ürünleri (27-28)	6,6	9,2	8,5	12,8	12,1	14,0
Düşük Teknoloji	64,5	52,5	59,4	50,7	40,2	43,1
Gıda Ürünleri, İçecek ve Tütün (15-16)	20,6	12,7	28,0	27,2	11,5	13,2
Tekstil, tekstil ürünleri, deri ve ayakkabı (17-19)	14,4	9,9	15,5	10,3	3,6	2,7
Ağaç Ürünleri (Mobilya Hariç) (20)	13,2	14,3	2,9	2,1	6,7	6,4
Kağıt hamuru, kağıt, kağıt ürünleri, basım ve yayım (21-22)	7,4	7,5	7,2	7,4	14,2	15,7
Mobilya (36)	8,9	8,1	5,8	3,7	4,2	5,1

Kaynak: OECD (2015) verileri derlenerek düzenlenmiştir.

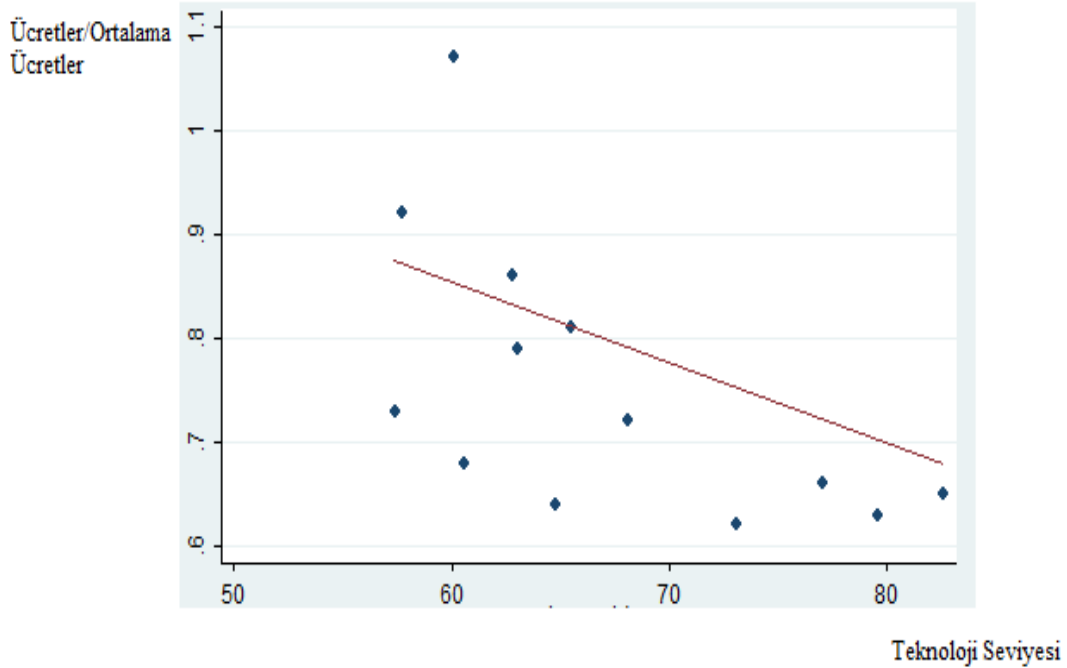
Gelişmiş ülkelerde imalat sektöründeki ücretlerin bazı ülkelerde ortalama ücretin üstünde, bazı ülkelerde ise ortalama ücretin altında olması durumu araştırılması amacıyla teknoloji gruplarına göre imalat sanayi sınıflandırılması yapılmıştır. Daha sonra imalat sanayisindeki katma değerlerin sektörel analizi yapıldığında, mevcut ülkelerde orta ve düşük teknoloji sektörlerin payının, yüksek teknoloji sektör payına kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Yani söz konusu ülkelerde imalat sektöründe ücretlerin ortalama ücretlerin altında çıkmasının en önemli nedeninin, sektördeki teknoloji düzeyinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durumun grafiksel gösterimi Grafik 3.1 ve Grafik 3.2’de yer almaktadır. Buna göre, 1999 ve 2005 yıllarında ücretlerin ortalama ücretlere oranı azaldıkça, düşük teknoloji sektörlerin payı yükselmektedir. Yani söz konusu gelişmiş ülkelerde imalat sanayisinde teknoloji yoğunluğunun düşük olmasının, ücretlerin ortalama ücretlerin altında kalmasının en önemli sebebi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Grafığe göre; İngiltere, Avustralya, Danimarka ve Slovenya’da ücretlerin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu durumun en önemli sebebi, bu ülkelerde çeşitli sebeplerden dolayı imalat sanayinin GSYİH’deki payının azalması ve hizmet sektörünün payının artmasıdır. Özellikle İngiltere’de II. Dünya Savaşı sonrasında imalat sanayii ürünlerinin ortaya çıkardığı ticaret fazlası zamanla ortadan kalkmıştır. Bununla birlikte 1980 ve 1990 yıllarında yaşanan iki önemli durgunluk imalat sektöründeki daralmayı daha da hızlandırmıştır. İmalat sanayisindeki bu daralma yan sanayi faaliyetlerinin de etkilenmesine neden olmuştur. Öyle ki, geçmişte imalat sanayisindeki firmalar tarafından yürütülen yan sanayii faaliyetleri, artık hizmet sektörü tarafından gerçekleştirilmektedir. Ayrıca küreselleşmeyle birlikte, İngiltere imalat sanayii yapısı değişime uğramıştır. Uzakdoğu Asya ülkelerindeki düşük iş gücü maliyetleri ve diğer avantajlarla birlikte imalat sanayinde ciddi daralma yaşanmıştır (İTKİB, 2012:5-6).

Danimarka’da imalat sanayisinde yapılan yatırım yoğunluğunda son dönemde ciddi azalma olmuştur. 1985 yılında imalat sanayii yatırım yoğunluğu %17,2 iken bu oran 1995 yılında %12,4’e, 2000 yılında ise %12,1’e gerilemiştir. 2005 yılında ise %12,5 olarak gerçeklemiştir. Danimarka’da yatırım yoğunluğunun azalması, istihdam yaratma kapasitesinin sınırlanmasına neden olmuştur. Bu durum ise, Danimarka’da imalat sektöründe ücretlerin düşük olmasına neden olmuştur (MMO, 2012:33).

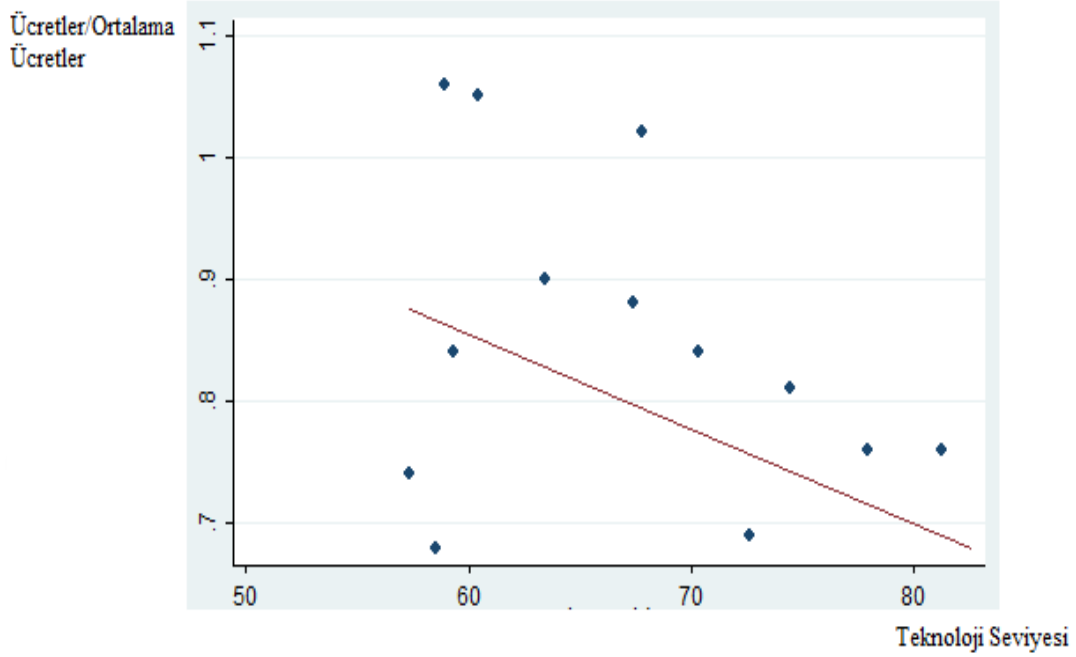
Sosyalist sistemle yönetilen Slovenya'nın, 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmesinden sonra, en fazla etkilenen sektörü imalat sanayii olmuştur. Bağımsızlık sonrasında imalat sanayinin GSYİH'deki payı %23 seviyesine düşmüştür. Ayrıca bu dönem ve sonrasında imalat sanayiinin toplam istihdam içerisindeki oranında ve ücretlerde ciddi düşüşler yaşanmıştır (İTO, 1998:35).

Son olarak, küresel rekabette düşük maliyetle üretim yapan ülkeler ve Amerikan imalat sanayiinde yaşanan yeniden canlanma sürecinden, Avustralya'nın imalat sanayii olumsuz etkilenmiştir. Yüksek nakliye maliyetleriyle birlikte emek, enerji ve kira maliyetlerinden kaynaklanan sektörün fazla maliyetli yapısı, imalat sektöründe gerilemeye neden olmuştur. Ayrıca Avustralya'nın imalat sanayiinde tekstil ve giyimde gerek istihdam edilen kişi sayısı gerekse işletme sayısında ciddi düşüş yaşanmıştır. Özellikle Vietnam, Hindistan, Çin ve Bangladeş başta olmak üzere çeşitli ülkelere tekstil ithalatının artması, Avustralya içerisindeki tekstil üretiminin azalmasına neden olmuştur. 2012-2013 mali yılında imalat sektöründe istihdam edilen kişi 896.000 iken, 2013-2014 mali yılında bu sayı 879.000 kişiye gerilemiştir (Sidney Konsoloslugu, 2015:31-33).

Grafik 3.1: Ücretlerin Ortalama Ücretlere Oranı ile Düşük Teknoloji İlişkisi (1999)

Grafik 3.2: Ücretlerin Ortalama Ücretlere Oranı ile Düşük Teknoloji İlişkisi (2005)

Doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerine etkisinin incelendiği analiz sonuçlarına göre, tüm örneklem ülke grubunda, tüm sektörler için (birincil, imalat ve hizmetler) doğrudan yabancı yatırımlar gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Gelişmekte olan ülke grubunda sonuçlar, birincil ve imalat sektörü için temel hipotez yönünde çıkmıştır. Yani birincil sektöre gelen yatırımlar gelir eşitsizliğini azaltmakta, imalat sektörüne gelen yatırımlar ise gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Hizmet sektöründe ise yabancı yatırımların, gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde ücretler ortalama ücretin altında olduğu için, ülkeye gelen yabancı yatırımlar ücretlerin yükselmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla buna bağlı olarak mevcut sektörde gelir eşitsizliği azaltmaktadır.

Gelişmiş ülke grubunda, sadece hizmet sektörü için temel hipotez doğrulanmıştır. Yani gelişmiş ülkelerde hizmet sektörüne gelen yabancı yatırımlar, gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Bunun en önemli sebebi, hizmet sektöründe ücretlerin ortalama ücretlerin üzerinde olmasıdır. Gelişmiş ülkelerde birincil sektörde geliri yüksek kesimin gelirden aldığı payın muhtemelen fazla olmasından dolayı, gelir eşitsizliği artmaktadır. Son olarak imalat sektöründe, ise gelir eşitsizliği azalmaktadır.

Doğrudan yabancı yatırım ve gelir eşitsizliği ilişkisinin tespit edilmesi noktasında, incelenen zaman aralığında gelişmiş ülkelerde sektörel ücretlerin ortalama ücretlerin ne kadar üzerinde veya ne kadar altında olduğu önem arz etmektedir. Bu nedenle sektörel ücretlerin ortalama ücretlere oranı hesaplanmıştır. Hesaplama sonuçlarına göre, birincil sektörde hemen hemen tüm ülkeler için ücretlerin ortalama ücretin altında olduğu görülmektedir. Buna rağmen analiz sonuçlarında, bu sektör için gelir eşitsizliğinin azalma yerine arttığı görülmüştür. Gelişmiş ülkelerde birincil sektörde geliri yüksek kesimin gelirden aldığı payın muhtemelen fazla olmasının, bu durumda etkili sonucuna varılmıştır. Hizmet sektöründe ise, ücretlerin ortalama ücretlerin üstünde olduğu hesaplanmıştır. Böylece analiz sonuçlarında, sektöre gelen yabancı yatırımların ücretleri daha da yükselttiği ve gelir eşitsizliğini arttırdığı görülmüştür. Son olarak imalat sektöründe, kimi ülkelerde ücretlerin ortalama ücretlerin üzerinde iken; kimi ülkelerde ücretlerin ortalama ücretlerin altında kaldığı görülmektedir. Analiz sonuçlarında, beklentinin aksine bu sektör için gelir eşitsizliğinin azaldığı görülmüştür. Bu durumun nedeni araştırıldığında, ülkelerdeki teknoloji yoğunluğunun farklı olmasının imalat sektöründe ücretlerin fakılaşmasına sebep olduğu, bu durumun ise gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Teknoloji gruplarına göre imalat sanayii sınıflandırılmış (düşük, orta ve yüksek), sanayi kodları ve sektörlerin isimleri teknoloji düzeylerine göre gruplandırılmıştır. İmalat sanayiindeki katma değerlerin sektörel analizi yapıldığında, mevcut ülkelerde orta ve düşük teknolojili sektörlerin payının, yüksek teknolojili sektör payına kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. İmalat sektöründe ücretlerin ortalama ücretlerin altında çıkmasının en önemli nedeninin, genel olarak sektördeki teknoloji düzeyinin düşük olmasından kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. Söz konusu ülkelerde ücretler ortalama ücretlerin altında kaldığı için, gelen yabancı yatırımlar, ücretleri yükselterek gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.

SONUÇ

Gelir eşitsizliği, bir ülkedeki sosyal ve ekonomik yapıyı derinden etkileyen bir olgu olduğu için iktisat literatüründe önemli yer tutmaktadır. Bu çalışmada özellikle Türkçe literatürde fazla çalışma bulunmayan gelir eşitsizliği ile doğrudan yabancı yatırım arasındaki ilişki ampirik olarak incelenmiştir. Doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerine etkisi konusunda hakim iki temel yaklaşım bulunmaktadır. Modernizasyon Kuramı ve Bağımlılık Okulu olarak adlandırılan bu kuramlar, gelir eşitsizliği konusuna farklı perspektiften bakmaktadır. Modernizasyon kuramı ekonomik gelişmenin ilk safhalarında kişiler arasında gelir uçurumu oluşsa bile ilerleyen aşamalarda fazla iş gücünün sanayi tarafından absorbe edilmesiyle birlikte, gelir eşitsizliği sorununun ortadan kalkacağını vurgulamaktadır. Bağımlılık okulu savunucularına göre ise; yabancı yatırımlardaki artış yerli ve yabancı firmalar arasında ikili yapının oluşmasına ve gelir eşitsizliğinin daha da artmasına neden olmaktadır. Literatürde doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve gelir dağılımı ilişkisi ile ilgili yapılan ekonometrik çalışmaların teoriye uygunluğuyla ilgili bir uzlaşma bulunmamakla birlikte, çalışmaların çoğu modernizasyon kuramını destekler niteliktedir.

Çalışmanın temel hipotezi; sektörel doğrudan yabancı yatırımların, istihdam kanalıyla gelir eşitsizliğini etkileyeceği şeklinde belirlenmiştir. Bu etki, sektörlerin emek veya sermaye yoğun olmasına göre farklılık göstermektedir. Eğer yabancı sermaye tarım, madencilik gibi emek yoğun sektörlerle geliyorsa, söz konusu sektörlerde ücretlerin yükselmesi gelir eşitsizliğini azaltıcı etki yapmaktadır. Fakat yabancı sermaye teknoloji yoğun sektörlerle geliyorsa, söz konusu sektörlerde ücretlerin yükselmesi gelir eşitsizliğini daha da arttırmaktadır. Yani yabancı sermayenin geldiği sektörlerin emek ya da sermaye yoğun olması, gelir eşitsizliğinin artması ya da azalmasına neden olmaktadır. Emek yoğun sektörlerle gelen yabancı yatırım, istihdamın yükselmesine neden olmaktadır. Bunun sonucunda ücretlerin genel ücretler içerisindeki oranı yükselmekte, gelir eşitsizliği azalmaktadır. Sermaye yoğun sektöre gelen yabancı yatırım ise, istihdamı yükselterek, ücretlerin genel ücretler içerisindeki oranının artmasına neden olmaktadır. Ancak bu durum gelir eşitsizliğini daha da arttırmaktadır.

Sektörlere gelen yabancı yatırımların, istihdam kanalıyla gelir eşitsizliğini arttırıp, azaltması sektördeki ücretlerin yapısına bağlıdır. Yani sermaye yoğun sektörlerde ücretler, ortalama ücretin üzerinde olduğu için, sektöre gelen yabancı yatırım ücretlerin daha fazla ortalama ücretlerin üzerine çıkmasına sebep olmaktadır. Bu durum gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Aksine, emek yoğun sektörlerde ücretler, ortalama ücretin altında olduğu için, sektöre gelen yabancı yatırım ücretlerin yükselmesine sebep olmaktadır. Bu durum gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.

Çalışmada doğrudan yabancı yatırımların istihdam kanalıyla gelir eşitsizliğine etkisini analiz edebilmek amacıyla ekonometrik modeller kurulmuştur. Modeller, üç ülke grubu (Tüm Ülke, Gelişmiş Ülke ve Gelişmekte Olan Ülke Grubu) ve üç temel sektör (birincil, imalat ve hizmetler) için 1999-2011 dönemi arası yıllık veriler kullanılarak panel veri test ve tahmin yöntemleriyle tahmin edilmiştir. Sektörel yabancı yatırımların, istihdam kanalıyla gelir eşitsizliği üzerindeki dolaylı etkisini ortaya koymak için sektörel olarak 15 gelir eşitsizliği, ücret ve istihdam modeli oluşturulmuştur. Bu sayede, sektörlerin emek ya da sermaye yoğun olmasının gelir eşitsizliği üzerine etkisi araştırılmıştır. Yabancı yatırımın istihdam üzerine, istihdamın ücretler üzerine ve son olarak ücretlerin gelir eşitsizliği üzerine etkisini analiz etmek için gelir eşitsizliği, ücret ve istihdam modeli oluşturulmuştur. Ancak Gelişmekte Olan Ülkelere dair sektörel ücret verilerinin yıl ve ülke bazında çok yetersiz olmasından dolayı, ücret ve istihdam modelleri Tüm Örneklem Ülke Grubu ve Gelişmekte Olan Ülke Grubu için kurulamamıştır. Çalışmada, model seçiminde kullanılan testlere (olasılık oran ve hausman), varsayımdan sapma testlerine (değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesitsel bağımlılık) ve panel veri analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tüm Örneklem Ülke grubu birincil sektör için regresyon tahmin sonuçlarına göre, okula kayıt oranı, işsizlik oranı, sağlık harcamalarının oranı, vergi gelirlerinin GDP'ye oranı, yolsuzluk oranı ve birincil sektöre gelen doğrudan yabancı yatırımların oranı %5 önem düzeyinde anlamlı ve katsayıların işaretleri teorik beklenti yönünde çıkmıştır. Modelde bir diğer sektör olan imalat sektörü regresyon tahmin sonuçlarına göre, imalat sektöründe çalışanların oranı, okula kayıt oranı, işsizlik oranı, sağlık harcamalarının oranı, vergi gelirlerinin GDP'ye oranı ve yolsuzluk oranı %5 önem

düzeyinde anlamlı ve katsayıların işaretleri de beklendiği şekilde teoriye uygun bulunmuştur. Modeldeki son sektör olan hizmet sektörü regresyon tahmin sonuçlarına göre ise, hizmet sektöründeki doğrudan yabancı yatırımların oranı, okula kayıt oranı, işsizlik oranı, sağlık harcamalarının oranı, vergi gelirlerinin GDP'ye oranı ve yolsuzluk oranı %5 önem düzeyinde anlamlı ve katsayıların işaretleri teoriye uygun şekilde çıkmıştır. Dışa açıklık değişkeninin %10 düzeyinde anlamlı olduğu ve katsayının işaretinin teorik beklenti yönünde olduğu tespit edilmiştir.

Gelişmiş ülke grubunun birincil sektör regresyon tahmin sonuçlarına göre, vergi gelirlerinin GDP'ye oranı %10 önem düzeyinde anlamlı ve katsayının işareti teorik beklenti yönünde çıkmıştır. Modelde bir diğer sektör olan imalat sektörü regresyon tahmin sonuçlarına göre, imalat sektörüne gelen doğrudan yabancı yatırımların oranı, imalat sektöründe çalışanların oranı, büyüme oranı, dışa açıklık %5 önem düzeyinde anlamlıdır. Dışa açıklık oranı ve imalat sektörüne gelen doğrudan yabancı yatırımların oranı hariç diğer değişkenlerin işaretleri teorik beklenti yönünde çıkmıştır. Vergi gelirlerinin GDP'ye oranı %10 önem düzeyinde anlamlı ve katsayının işareti teorik beklentiye uygundur. Modeldeki son sektör olan hizmet sektörü regresyon tahmin sonuçlarına göre ise, hizmetler sektörüne gelen doğrudan yabancı yatırımların oranı, büyüme oranı, vergi gelirlerinin GDP'ye oranı %10 önem düzeyinde anlamlıdır.

Gelişmiş ülke grubuna ait ücret modellerinin tamamında (birincil, imalat ve hizmetler) sektörde çalışanların oranı teoride öngörüldüğü gibi pozitif ve istatistiki olarak anlamlıdır. Yani sektörel istihdam ve ücretler arasında doğru yönlü bir ilişki vardır. Gelişmiş ülke grubuna ait istihdam modellerinde ise birincil sektöre gelen doğrudan yabancı yatırımların oranı teorik beklenti yönünde çıkmazken, hizmet sektörüne gelen doğrudan yabancı yatırımların oranı istatistiki beklenti yönünde çıkmamıştır.

Gelişmiş ülke grubunda sadece imalat sektörü için gelir eşitsizliği modeli, ücret modeli ve istihdam modelleri sonuçları teorik beklentiyle uyumlu bulunmuştur. Yani, teoriye uygun olarak ülkeye gelen doğrudan yabancı yatırımlar istihdam düzeyini yükselterek, ücret oranlarını arttırmaktadır. Ancak gelir eşitsizliği azalmaktadır. Bu durumun nedeni araştırıldığında, ülkelerdeki teknoloji yoğunluğunun farklı olmasının imalat sektöründe ücretlerin farklılaşmasına sebep olduğu, bu durumun ise gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Hizmet sektöründe bu ilişki

doğrulanırken, birincil ve imalat sektörü için doğrulanamamıştır. Birincil sektörde gelir eşitsizliğinin artmasının en önemli nedeni, gelişmiş ülkelerde birincil sektörde geliri yüksek kesimin gelirden aldığı payın muhtemelen fazla olmasıdır. Hizmetler sektörüne gelen doğrudan yabancı yatırımların ise, beklenildiği gibi gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun en önemli sebebi, hizmet sektöründe ücretlerin ortalama ücretlerin üzerinde olmasıdır.

Yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerindeki dolaylı etkisini analiz ederken, sektörel ücretlerin genel ücretlere oranları değerlendirildiğinde; Gelişmiş Ülke Grubunda birincil sektördeki ücretlerin ortalama ücretlerin altında, hizmet sektöründeki ücretlerin ise ortalama ücretlerin üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen ülkelerin ekonomik yapıları göz önüne alındığında bu durum beklenen bir olgudur. İmalat sektöründeki ücretler ise bazı ülkelerde genel ücretlerin altında kalırken, bazı ülkelerde genel ücretlerin üzerinde kalmaktadır. Ücretleri genel ücretlerin altında kalan ülkeler için imalat sanayi, teknolojik gruplara (düşük teknoloji, orta teknoloji ve ileri teknoloji) göre ayrılarak incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, imalat sanayiinde yüksek teknoloji sektörlerinin üretim içerisindeki payının düşük kaldığı, düşük teknoloji sektörlerinin üretim içerisindeki payının da oldukça yüksek olduğu gözlenmiştir. Yani imalat sektöründe ücretler ortalama ücretlerin altında kaldığı için, gelen yabancı yatırımlar, ücretleri yükselterek gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Özellikle Estonya ve Yunanistan, düşük teknoloji sektörlerinin üretim içerisindeki payının en yüksek olduğu ülkelerdir. Söz konusu ülkelerde düşük teknoloji sektörlerinin üretim içindeki payı yüksek olduğu için, ücretler ortalama ücretlerin altında kalmaktadır.

Gelişmekte Olan Ülke grubunun birincil sektör regresyon tahmin sonuçlarına göre, birincil sektöre gelen doğrudan yabancı yatırımların oranı, büyüme oranı, tarımda çalışan başına düşen ekilebilir alan, sağlık harcamaları oranı, dışa açıklık, vergi gelirlerinin GDP'ye oranı ve yolsuzluk %5 önem düzeyinde anlamlıdır. Dışa açıklık, vergi gelirlerinin GDP'ye oranı ve yolsuzluk değişkenlerine ait katsayıların işaretleri teorik beklenti yönünde çıkmamıştır. Modelde bir diğer sektör olan imalat sektörü regresyon tahmin sonuçlarına göre, imalat sektöründe çalışanların oranı, okula kayıt oranı, işsizlik oranı, sağlık harcamaları oranı, vergi gelirlerinin GDP'ye oranı ve yolsuzluk %5 önem düzeyinde anlamlı ve imalat sektöründe çalışanların oranı hariç

diğer katsayıların işaretleri teorik beklentiye uygun bulunmuştur. Modeldeki son sektör olan hizmet sektörü regresyon tahmin sonuçlarına göre ise, hizmet sektörüne gelen doğrudan yabancı yatırımların oranı, hizmet sektöründe çalışanların oranı, tarımda çalışan başına düşen ekilebilir alan, işsizlik oranı, sağlık harcamaları oranı ve dışa açıklık %5 önem düzeyinde anlamlı iken, yolsuzluk değişkeni %10 düzeyinde anlamlıdır. Hizmet sektörüne gelen doğrudan yabancı yatırımların oranı, hizmet sektöründe çalışanların oranı, işsizlik oranı, sağlık harcamaları oranı ve dışa açıklık değişkenleri hariç diğer değişkenlerin katsayılarının işaretleri teorik beklenti yönünde gerçekleşmiştir.

Gelişmekte olan ülke grubunda sonuçlar, birincil ve imalat sektörü için temel hipotez yönünde çıkmıştır. Yani birincil sektöre gelen yatırımlar gelir eşitsizliğini azaltmakta, imalat sektörüne gelen yatırımlar ise gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Hizmet sektöründe ise yabancı yatırımların, gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde ücretler ortalama ücretin altında olduğu için, ülkeye gelen yabancı yatırımlar ücretlerin yükselmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla buna bağlı olarak mevcut sektörde gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.

Sonuç olarak Tüm Örneklem Ülke Grubunda tüm sektörler için (birincil, imalat ve hizmetler) gelir eşitsizliğinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmekte Olan Ülke Grubunda birincil sektör ve hizmetler sektörüne gelen doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmekte Olan Ülke Grubunda hipotezle uyumlu olarak birincil sektöre gelen yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini azalttığı, imalat sektörüne gelen yabancı yatırımların ise gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Hizmet sektöründe temel hipotez doğrulanamamıştır. Gelişmiş ülke grubunda ise, sadece hizmet sektörü için temel hipotez doğrulanmıştır. Gelişmiş ülkelerde birincil sektörde geliri yüksek kesimin gelirden aldığı payın muhtemelen fazla olması, imalat sektöründe de ücretlerin ortalama ücretlerin altında kalması sebebiyle temel hipotez doğrulanamamıştır.

Genel olarak özellikle, bireylerin eğitim düzeylerinin yükselmesine ve işsizliğin azaltılmasına yönelik politikalar geliştirilmesi, gelir eşitsizliğinin azaltılmasında etkili olmaktadır. Bu bağlamda ülkeler hukuki ve ekonomik yapılarını daha şeffaf hale getirilmeli, fikri mülkiyet haklarının korunmasına ve yabancı

yatırımları teşvik edici politikalara önem vermeli ve özellikle sağlık ve eğitim alanlarında yapısal reformları uygulamaya geçirmelidir.

Çalışmada ulaşılabilir sektörel ücret verilerinin sınırlı olması nedeniyle, detaylı analizler sadece gelişmiş ülkeler için yapılabilmektedir. Yapılacak benzer çalışmalar, farklı ekonomik kuruluş ve birlikler çerçevesinde genişletilebilir. Bununla birlikte mevcut analizler ülke grupları yerine ülkelere göre yapılarak, ülkeler arası kıyaslama yapılabilir. Çalışmada sektörel olarak incelenen yabancı yatırım ve gelir eşitsizliği ilişkisinin, gelecekte yapılacak çalışmalar açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acemoglu, Daron, ve Johnson Simon (2005); "Institutions as the Fundamental Cause of Long-Run Growth," <http://economics.mit.edu/files/4469>, (Erişim Tarihi: 05.04.2015).
- Aitken, Brian ve Ann Harrison (1999); "Do Domestic Firms Benefit from Direct Foreign Investment? Evidence from Venezuela," *American Economic Review*, Cilt 89, Sayı 3, s. 605-618.
- Aitken, Brian, Ann Harrison, ve Robert Lipsey (1996); "Wages And Foreign Ownership: A Comparative Study of Mexico, Venezuela, and the United States," *Journal of International Economics*, Cilt 40, Sayı 3-4, s. 345-371.
- Ajaga, Elias ve Nunnenkamp, Peter (2008); "Inward FDI, Value Added and Employment in US States: A Panel Cointegration Approach," *Kiel Working Papers, No:1420*, Kiel Institute for the World Economy.
- Akbıyık, Ceren (2012); "*Finansal Gelişmişlik-Gelir Eşitsizliği İlişkisi Üzerine Ülkeler Düzeyinde Kanıt*," Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Akbulut, Mustafa (2009); "*Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları: Büyüme ve İstihdam İlişkisi*," Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Akpan, Uduak, Salisu Isihak ve Simplice Asongu (2014); "Determinants of Foreign Direct Investment in Fast-Growing Economies: A Study of BRICS and MINT," *African Governance and Development Institute*, AGDI Working Paper, WP/14/002.
- Aktan, Coşkun Can ve İstiklal Yaşar Vural (2002); "Başlıca Fonksiyonel Gelir Dağılımı Teorileri ve Bölüşüm Adaleti," *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, (Der.: Coşkun Can Aktan), Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara.
- Aktaş, Gülhan (2007); "*Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Gelir Dağılımı, Yoksulluk ve Sosyal Politikaların Evrimi*," Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Amin, Samir (1991); *Eşitsiz Gelişme*, (Çev.: A. Kotil), Arba Yayınları, İstanbul.
- Appleyard, Dennis, Alfred Field ve Steven Cobb (2008); *International Economics*, 6th.Ed., McGraw-Hill, s. 234-238.
- Arestis, Philip ve Iris Biefang Frisancho Mariscal (1994); "Wage Determination in the UK: Further Empirical Results Using Cointegration," *Applied Economics*, Cilt 26, Sayı 4, s. 417-424.

- Artan, Seyfettin ve Cemalettin Kalaycı (2014); “Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Dışa Açıklık, Demokrasi ve Gelir Dağılımı İlişkisi,” *Sosyal Güvenlik Dergisi*, Cilt:4, Sayı:2, s. 69-88.
- ASEAN (2014); <http://www.asean.org/archive/5187-1.pdf>, (Erişim Tarihi: 08.08.2014).
- Asteriou, Dimitrios ve Stephen Hall (2007); *Applied Econometrics: A Modern Approach Using Eviews and Microfit Revised Edition*, New York: Palgrave Macmillian.
- Asteriou, Dimitrios, Sophia Dimelis ve Argiro Moudatsou (2014); “Globalization and Income İnequality: A Panel Data Econometric Approach for the EU27 countries,” <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264999313004203> (Erişim Tarihi: 10.10.2014).
- Atkinson, Anthony Barnes (1970); “On The Measurement of İnequality,” <http://are.berkeley.edu/courses/ARE251/fall2007/Papers/atkinson70.pdf>, (Erişim Tarihi: 02.02.2015).
- Atkinson, Anthony Barnes ve Andrea Brandolini (2015); “Unveiling the Ethics behind İnequality Measurement: Dalton's Contribution to Economics,” *The Economic Journal*, Cilt 125, Sayı 583, s. 209-234.
- Aykut, Dilek ve Selin Sayek (2007); “The Role of the Sectoral Composition of FDI on Growth,” <http://ecomod.net/sites/default/files/document-conference/ecomod2005/1124.pdf>, (Erişim Tarihi:03.04.2015).
- Baldwin, Robert Edward (2008); “The Development and Testing of Heckscher-Ohlin Trade Models,” https://mitpress.mit.edu/sites/default/files/titles/content/9780262026567_sch_0001.pdf, (Erişim Tarihi: 08.08.2015).
- Baltagi, Badi Hani (2005); *Econometric Analysis of Panel Data*, The Atrium Southern Gate Chichester: John Wiley & Sons Ltd.
- Banca Nationala A Romaniel (2014); [http://www.bnr.ro/Foreign-direct-investment-\(FDI\)-in-Romania-3213.aspx](http://www.bnr.ro/Foreign-direct-investment-(FDI)-in-Romania-3213.aspx), (Erişim Tarihi:08.08.2014).
- Bank Of Thailand (2014); <http://www.bot.or.th/English/Statistics/Economic And Financial/ExternalSector/Pages/StatInternationalInvestmentPosition.aspx>, (Erişim Tarihi:08.08.2014).
- Bargain, Olivier ve diğ (2011); “Tax Policy And İnequality İn The U.S., 1978-2009: A Decomposition Approach,” ECINE, Society for the Study of Economic İnequality.
- Barrell, Ray ve Nigel Pain (1997); “Foreing Direct Invesment, Technological Change, and Economic Growth within Europe,” <http://people.ds.cam.ac.uk/mb65/library/barrell.and.pain.1997.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.05.2016).

- Barro, Robert (2000); "Inequality and Growth in a Panel of Countries," *Journal of Economic Growth*, Cilt 5, Sayı 1, s. 5-32.
- Basu, Parantap ve Alessandra Guafiglia (2003); "Foreign Direct Investment, Inequality and Growth," <http://clahrc-ndl.nihr.ac.uk/economics/documents/discussion-papers/03-23.pdf>, (Erişim Tarihi:10.10.2014).
- Baum, Christopher F. (2001); "Residual Diagnostics for CrossSection Time Series Regression Models," *The Stata Journal*, Cilt 1, Sayı 1, s. 101-104.
- Beck, Nathaniel (2001); "Time-Series-Cross-Section Data: What Have We Learned in the Last Few Years?," http://politics.as.nyu.edu/docs/IO/4756/beck_tscs.pdf, (Erişim Tarihi:12.02.2015).
- Bhandari, Bornali (2007); "Effect of Inward Foreign Direct Investment on Income Inequality in Transition Countries," *Journal of Economic Integration*, Cilt 22, Sayı 4, s. 888-928.
- Bhargava, Alok, Luisa Franzini ve Wiji Arulampalam Nee Narendranathan (1982); "Serial Correlation and the Fixed Effects Model," *The Review of Economic Studies*, Cilt 49, Sayı 4, s. 533-549.
- Bhattarai, Madhusudan, Bruce Yandle ve Maya Vijayaraghavan (2002); "The Environmental Kuznets Curve," https://www.perc.org/sites/default/files/Yandle_Kuznets02.pdf, (Erişim Tarihi: 15.05.2016).
- Bjornskov, Christian (2005); "Basics of International Economics," <http://lib.mdp.ac.id/ebook/Karya%20Umum/Karya%20Umum-Basics%20of%20International%20Economics.pdf>, (Erişim Tarihi: 15. 05. 2016).
- Blanden, Jo ve Stephen Machin, (2004); "Educational Inequality and the Expansion of UK Higher Education," *Scottish Journal of Political Economy*, Cilt 51, Sayı 2, s. 230-249.
- Bloom, M. (1992); "Technological Change in the Korean Electronics Industry," Development Centre Studies, Paris.
- Borensztein, Jose De Gregorio ve Jong Wha Lee (1998), "How Does Foreign Direct Investment Affect Economic Growth?," <https://www.olemiss.edu/courses/inst310/BorenszteinDeGLee98.pdf>, (Erişim Tarihi:12.02.2014).
- Born, Benjamin ve Jörg Breitung (2013); "Testing for Serial Correlation in Fixed-Effects Panel Data Models," http://www.ect.uni-bonn.de/mitarbeiter/joerg-breitung/serialcorr_er3rd.pdf, (Erişim Tarihi:12.02.2014).
- Brems, Hans (1970); "A Growth Model of International Direct Investment," *American Economic Review*, Cilt 60, Sayı 3, s. 320-331.
- Brooks, Chris (2008); *Introductory Econometrics for Finance*, Cambridge University Press, New York, USA.

- Campos, Nauro F. ve Yuko Kinoshita (2002); “Foreign Direct Investment as Technology Transferred: Some Panel Evidence from the Transition Economies,” *The Manchester School*, Cilt 70, Sayı 3, s. 398-419.
- Carcovic, Maria ve Ross Levine (2002); “Does Foreign Direct Investment Accelerate Economic Growth?,” http://www.iie.com/publications/chapters_preview/3810/08iie3810.pdf, (Erişim Tarihi:05.02.2015).
- Checchi, Daniele (2001); “Education, Inequality and Income Inequality,” http://eprints.lse.ac.uk/6566/1/Education%2C_Inequality_and_Income_Inequality.pdf, (Erişim Tarihi:10.11.2014).
- Chintrakarn, Pandej, Dierk Herzer ve Peter Nunnenkamp (2012), “FDI and Income Inequality: Evidence From A Panel of U.S. States,” *Economic Inquiry*, Cilt 50, Sayı 3, s. 788-801.
- Choi, Changkyu (2006); “Does Foreign Direct Investment Affect Domestic Income Inequality?,” <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13504850500400637>, (Erişim Tarihi:08.08.2014).
- Chu, Ke-young, Hamid Davoodi ve Sanjeev Gupta (2000); “Income Distribution and Tax and Government Social Spending Policies in Developing Countries,” <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2000/wp0062.pdf>, (Erişim Tarihi:08.08.2014).
- Chudnovsky, Daniel ve Andrés López (2008); “Foreign Investment and Sustainable Development in Argentina,” https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/857_argentina.pdf, (Erişim Tarihi:04.05.2015).
- Cornia, Giovanni Andrea ve Julius Court (2001); “Inequality, Growth and Poverty in the Era of Liberalization and Globalization,” http://www.iier.org/i/uploadedfiles/publication/real/1365910819_060110IIERLiberalizationGlobalizationUNU4B.pdf, (Erişim Tarihi:04.05.2015).
- Cowell, Frank (1998); “Measurement of Inequality,” [http://darp.lse.ac.uk/papersdb/Cowell\(DARP36\).pdf](http://darp.lse.ac.uk/papersdb/Cowell(DARP36).pdf), (Erişim Tarihi:04.05.2015).
- Cowell, Frank (2007); “Income Distribution and Inequality,” http://eprints.lse.ac.uk/3780/1/IncomeDistribution_andInequality.pdf, (Erişim Tarihi:04.11.2016).
- Cowell, Frank (2009); *Measuring Inequality*, Hemel Hempstead: Oxford University Press, s. 1-241.
- Craigwell, Roland (2006); “Foreign Direct Investment and Employment in the English and Dutch-Speaking Caribbean,” http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---americas/---ro-lima/---sro-port_of_spain/documents/meetingdocument/wcms_306245.pdf, (Erişim Tarihi:07.07.2015).

- Çalışkan, Şadan (2010); “Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk,” <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/9313>, (Erişim Tarihi: 07.07.2015).
- Çelik, Aziz (2014); “AB Ülkeleri ve Türkiye’de Gelir Eşitsizliği: Piyasa Dağılımı-Yeniden Dağılımı,” <http://www.calismatoplum.org/sayi3/makale2.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.02.2015).
- Çeştepe, Hamza ve Tuğba Mıstaçoğlu (2010); “Gelişmekte Olan Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Ekonomik Entegrasyon: ASEAN ve MERCOSUR Örneği”, *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, Cilt 17, Sayı 2, s. 93-106.
- Çetin, Muhammet Şükrü (2008); “*Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Gelişmekte Olan Ülkelere Olası Etkileri: Türkiye Örneği*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Çinko, Levent (2009); “Doğrudan Yabancı Sermaye Hareketlerinin Makroekonomik Etkileri,” *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, Cilt 26, Sayı 1, s. 117-131.
- David Wheeler ve Ashoka Mody (1992); “International Investment Location Decisions: The Case of U.S. Firm,” *Journal of International Economics*, Cilt 33, Sayı 1-2, s. 57-76.
- Daly Mary C. ve Robert G. Valletta (2004); “Cross-National Trends in Earnings Instability and Earnings Inequality,” http://www.frbsf.org/economic-research/economists/robert-valletta/crossnational_dalyvalletta.pdf, (Erişim Tarihi:10.11.2014).
- Dalton, Hugh (1920); “The Measurement of the Inequality of Incomes,” *The Economic Journal*, Cilt 30, Sayı 119, s. 348-361.
- Donald R.Davis ve Prachi Mishra (2007); “Stolper-Samuelson is Dead And Other Crimes of Both Theory and Data,” <http://www.columbia.edu/~drd28/Stolper-Samuelson%20is%20Dead.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.07.2015).
- Deaton, Angus (1997); *The Analysis of Household Surveys: A Microeconomic Approach to Development Policy*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London.
- De Nardi, Mariacristina, Eric French ve John Bailey Jones (2010); “Why Do The Elderly Save? The Role of Medical Expenses,” *Journal of Political Economy*, Cilt 118, Sayı 1, s. 39-75.
- De Rivero, Oswaldo (2003); *Kalkınma Efsanesi, 21. Yüzyılın Bağımsız Yaşayamayan Ekonomileri*, (Çev. Ömer Karakurt), Çitlenbik Yayınları, İstanbul.

- Deininger, Klaus ve Lyn Squire, (1998); “New Ways of Looking at Old Issues: inequality and growth,” *Journal of Development Economics*, Cilt 57, Sayı 2, s. 259-87.
- Demirel, Onur (2006); “*Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Ekonomik Büyüme Etkileri ve Türkiye Uygulaması*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Duce, Maitena ve Banco de España (2003); “Definitions of Foreign Direct Investment (FDI): A Methodological Note,” <https://www.bis.org/publ/cgfs22bde3.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10.2015).
- Dunning, John Harry (2000); “The Eclectic Paradigm As An Envelope For Economic and Business Theories of MNE Activity,” *International Business Review*, Cilt 9, Sayı 2, s. 163-190.
- Duran, Mustafa (2002); *Türkiye’de Yatırımlara Sağlanan Teşvikler ve Etkinliği*, T.C Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Araştırma ve İnceleme Dizisi, No.32, Ankara.
- Dünhaupt, Petra (2013); “Determinants of Functional Income Distribution – Theory And Empirical Evidence,” http://www.global-labour-university.org/fileadmin/GLU_Working_Papers/GLU_WP_No.18.pdf (Erişim Tarihi:02.04.2015).
- Düzenli, Celal (2006); “*Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerine Etkileri: Serbest Bölgeler Açısından Bir Analiz*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Economic Commission for Latin America and the Caribbean (2008); http://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/1139/S0900391_en.pdf?sequence=, (Erişim Tarihi:08.10.2014).
- Economic Commission for Latin America and the Caribbean (2013); http://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/36861/S1420130_en.pdf?sequence=, (Erişim Tarihi:08.10.2014).
- Edward, Sebastian (1997); “Trade Policy, Growth and Income Distribution,” *The American Economic Review*, Cilt 87, Sayı 2, s. 205-210.
- Elveren, Adem Yavuz (2013); “Gelir Dağılımı Çalışmaları İçin Bir Alternatif: Texas Üniversitesi Eşitsizlik Projesi Veri Setleri,” <http://www.anadolu.edu.tr/sites/default/files/files/2013-02-03.pdf>, (Erişim Tarihi:10.10.2014).
- Epstein, Larry G. (1999); *A Critique of Neo-Liberal Globalization*, Third World Network.
- Erol, Ece ve Serkan Çınar (2013); “Doğrudan Yabancı Yatırımların Analizi ve Gelir İlişkisi: Gelişmekte Olan Ülkeler Örneği,” *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 13, Sayı 1, s. 17-36.

- Eurostat (2016); <http://ec.europa.eu/eurostat/web/household-budget-surveys/database>, (Erişim Tarihi: 05.01.2016).
- EY (2015); “Birleşme ve Satın Alma İşlemleri 2014 Raporu,” [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/RA1/\\$FILE/RA1.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/RA1/$FILE/RA1.pdf), (Erişim Tarihi: 10.10.2015).
- Feliciano, Zadia ve Robert Lipsey (1999); “Foreign Ownership and Wages in the United States, 1987–1992,” <http://www.nber.org/papers/w6923.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10.2015).
- Fields, Gary S. (1999); “Distribution and Development: A Summary of the Evidence for the Developing World,” <http://decon.edu.uy/network/M00/fields.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.12.2016).
- Figini, Paolo ve Holger G6rg, (2011); “Does Foreign Direct Investment Affect Wage Inequality? An Empirical Investigation,” *The World Economy*, Cilt: 34, Sayı 9, s. 1455-1475.
- Figlio, David N., ve Bruce A. Blonigen. (2000); “The Effects of Foreign Direct Investment On Local Communities,” *Journal of Urban Economics*, Cilt 48, Sayı 2, s. 338–363.
- Franco, Chiara ve Elisa Gerussi (2007); “Trade, FDI And Income Inequality: Further Evidence From Transition Countries,” http://www.etsg.org/ETSG2010/papers/franco_gerussi.pdf, (Erişim Tarihi: 10.10.2014).
- Frank, Andre Gunder (1969); *Latin America: Underdevelopment or Revolution*, New York: Monthly Review Press.
- Gabriel Tom (1991); *The Human Factor in Rural Development*, Belhaven Press, London.
- Galbraith, James ve Enrique Garcilazo (2004); “Unemployment Inequality and the Policy of Europe,” *Banca Nazionale del Lavoro Quarterly Review*, Cilt 57, Sayı 228, s. 3-28.
- Galor, Oded ve Joseph Zeira (1993); “Income Distribution and Macroeconomics,” *The Review of Economic Studies*, Cilt 60, Sayı 1, s. 35-52.
- Gedikli, Ayfer (2011); “Çok Uluslu şirketler ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Gelişmekte Olan Ülkelerin Kalkınması Üzerine Etkileri,” *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, s. 96-146.
- Gillis, Malcolm, Dwight Perkins, Michael Roemer, ve Donald Snodgrass, (1987); *Economics of Development*, 2nd. ed., New York: WW Norton and Company.
- Giovannoni, Olivier (2010); “Functional Distribution of Income, Inequality and the Incidence of Poverty: Stylized Facts and the Role of Macroeconomic Policy,” http://utip.gov.utexas.edu/papers/utip_58.pdf, (Erişim Tarihi: 02.04.2015).

- Glaeser, Edward, Jose Scheinkman ve Andrei Shleifer (2002); “The Injustice of Inequality,” <http://www.nber.org/papers/w9150.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10.2014).
- Gohou, Gaston ve Issouf Soumaré (2009); “Impact of FDI On Poverty Reduction In Africa: Are There Regional Differences?,” <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Knowledge/2009%20AEC-%20Impact%20of%20FDI%20on%20Welfare%20and%20Regional%20Integration%20in%20Africa.pdf>, (Erişim Tarihi:18.04.2015).
- Gottschalk, Peter, ve Timothy M. Smeeding (1997); “Cross-National Comparisons of Earnings and Income Inequality,” [http://darp.lse.ac.uk/PapersDB/Gottschalk-Smeeding_\(JEL97\).pdf](http://darp.lse.ac.uk/PapersDB/Gottschalk-Smeeding_(JEL97).pdf), (Erişim Tarihi:18.04.2015).
- Gopinath, Munisamy ve Weiyang Chen (2003); “Foreign Direct Investment and Wages: A Cross Country Analysis,” *Journal of International Trade and Development*, Cilt 12, Sayı 3, s. 285- 309.
- Görmezöz, Kızbes Kılıç (2007); “Türkiye’ye Doğrudan Gelen Yabancı Sermaye Yatırımlarının İstihdam Üzerindeki Etkileri,” Uzmanlık Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Greaney, Theresa ve Yao Li (2012); “Foreign Direct Investment and Income Inequality in China,” http://faculty.washington.edu/karyiu/confer/sea12/papers/Greaney_t.pdf, (Erişim Tarihi: 10.10.2014).
- Greene, William H. (2003); “Econometric Analysis,” <http://stat.smmu.edu.cn/DOWNLOAD/ebook/econometric.pdf>, (Erişim Tarihi:02.02.2015).
- Greenwood, Jeremy ve Boyan Jovanovic (1990); “Financial Development, Growth and the Distribution of Income,” *Journal of Political Economy*, Cilt 98, Sayı 5, s. 1076-1107.
- Griffin, Keith, Azizur Rahman Khan ve Amy Ickowitz (2001); “Poverty and the Distribution of Land,” <http://economics.ucr.edu/papers/papers00/00-09.pdf>, (Erişim Tarihi:10.11.2014).
- Grossman, Gene ve Elhanan Helpman, (1991); “Trade, Knowledge Spillovers, and Growth,” *European Economic Review*, Cilt 35, Sayı 2-3, s. 517-26.
- Grossman, Gene ve Elhanan Helpman (1991); *Innovation and Growth in the Global Economy*, MIT Press, MA.
- Grupta, Sanjeev, Hamid Davoodi ve Rosa Alonso-Terme (1998); “Does Corruption Affect Income Inequality and Poverty?,” <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp9876.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.11.2015).
- Guimón, Joře (2008); “Government Strategies To Attract R&D-Intensive FDI,” <https://www.ucm.es/data/cont/docs/430-2013-10-27-PP%2003-0713.pdf>, (Erişim Tarihi:10.11.2016).

- Gujarati, Damodar (2004); *Basic Econometrics*, Mc-Graw Hill, 4th Ed, New York.
- Gündoğan, Naci (2002); “Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve İstihdam Üzerine Etkileri,” *Hazine Dergisi*, Sayı 14, s. 21-32.
- Gürsel, Seyfettin ve diğ. (2000); “Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: Avrupa Birliği ile Karşılaştırma,” *TÜSİAD Yayınları*, Yayın No. TÜSİAD-T/2000-12/295.
- Harhara, Fahad Saif (2014); “Foreign Direct Investment and Technology Transfer: The Case of the UAE,” <http://bura.brunel.ac.uk/bitstream/2438/8762/1/FulltextThesis.pdf>, (Erişim Tarihi: 02.02.2015).
- Harmancı, Mehmet (2004); “Çok Uluslu Şirketler ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları,” http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/ESA/GA/2004-GA/GA-04-01-02_CUS_ve_Dogrudan_YS_Yatirimlari.pdf, (Erişim Tarihi:05.02.2015).
- Hausman, Jery Allen (1978); “Specification Tests in Econometrics,” *Econometrica*, Cilt 46, Sayı 6, s. 1251–1271.
- Hausmann, Ricardo ve Eduardo Fernandez-Arias (2000); "The New Wave of Capital Inflows: Sea Change or Just Another Title?," <http://www19.iadb.org/intal/intalcdi/PE/2010/07219.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10.2016).
- Hein, Simeon (1992); “Trade Strategy and the Dependency Hypothesis: A Comparison of Policy, Foreign Investment, and Economic Growth in Latin America and East Asia,” *Economic Development and Cultural Change*, Cilt 40, Sayı 3, s. 495-521.
- Herzer, Dierk ve Peter Nunnenkamp (2011); “FDI and Income Inequality: Evidence from Europe,” [file:///C:/Users/user/Downloads/kwp_1675%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/kwp_1675%20(3).pdf), (Erişim Tarihi: 10.10.2014).
- Hoechle, Daniel (2007); “Robust Standard Errors For Panel Regressions With Cross Sectional Dependence,” *The Stata Journal*, Cilt 7, Sayı 3, s. 281-312.
- Holland, Dawn ve Nigel Pain (1998b); “The Determinants and Impact of Foreign Direct Investment in the Transition Economies,” <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download;jsessionid=6574629E7CB9F59258CB3A98F07338E3?doi=10.1.1.230.8081&rep=rep1&type=pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10.2016).
- Irving Kravis ve Robert Lipsey (1982); “Location of Overseas Production and Production for Exports by US Multinational Firms,” *Journal of International Economics*, Cilt 12, Sayı 3-4, s. 201-223.
- Index Mundi (2014); <http://www.indexmundi.com/facts/brazil/school-enrollment>, (Erişim Tarihi:08.08.2014).

- IMF (2003); “Foreign Direct Investment in Emerging Market Countries”,
<https://www.imf.org/external/np/cm/cg/2003/eng/091803.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10.2016).
- İTKİB (2012); “Tekstil Sektörü Açısından İngiltere,” <http://www.ithib.org.tr/tr/search.html?q=tekstil+sekt%C3%B6r%C3%BC+a%C3%A7%C4%B1s%C4%B1ndan+ingiltere>, (Erişim Tarihi: 20.06.2016).
- İTO (1998); *Slovenya Ülke Etüdü*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:1998-22, İstanbul.
- Jadhav, Pravin ve Vijaya Katti (2013); “Institutional and Political Determinants of Foreign Direct Investment: Evidence From BRICS Economies,” *A Global Journal of Social Security, Income, Aid and Welfare*, Cilt 3, Sayı 3, s. 49-57.
- Javorcik, Beata Smarzynska (2004); “Does Foreign Direct Investment Increase the Productivity of Domestic Firms? In Search of Spillovers Through Backward Linkages,” <http://spot.colorado.edu/~utar/javorcik.pdf>, (Erişim Tarihi: 06.08.2015).
- Johnson, Andreas (2006); “The Effects of FDI Inflows on Host Country Economic Growth,” https://static.sys.kth.se/itm/wp/cesis/cesiswp_58.pdf, (Erişim Tarihi: 06.08.2016).
- Kaldor, Nicholas (1960); *Essays on Value and Distribution*, Gerald Duckworth and Co., London.
- Kaldor, Nicholas (1955); “Alternative Theories of Distribution,” *The Review of Economic Studies*, Cilt 23, Sayı 2, s. 83–100.
- Kakwani, Nanak ve Hyun Hwa Son (2015); “Income Inequality and Social Well-Being,” <http://www.un.org/esa/socdev/egms/docs/2015/sd-agenda2030/Hyun-Son.pdf>, (Erişim Tarihi: 02.03.2017).
- Karacaovali, Baybars ve Chrysostomos Tabakis (2016); “Wage Inequality Dynamics and Trade Exposure in South Korea,” KDI School of Public Policy and Management, KDI School Working Paper Series, Working Paper 16-21, s. 1-17.
- Karluk, Rıdvan (2007); *Cumhuriyet’in İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yapısal Dönüşüm*, Beta Yayıncılık, 11. Baskı, İstanbul.
- Kasa, Kenneth (1994); “International Trade and USA Labor Market,” https://fraser.stlouisfed.org/scribd/?item_id=518091&filepath=/files/docs/historical/frbsf/frbsf_let/frbsf_let_19941118.pdf, (Erişim Tarihi: 02.03.2017).
- Katerina, Lyroudi, John Papanastasiou, Athanasios Vamvakidis (2004); “Foreign Direct Investment and Economic Growth In Transition Economies,” <http://www.asecu.gr/Seeje/issue02/lyroudi.pdf>, (Erişim Tarihi: 02.03.2017).

- Koyama, Takeshi ve Stephen Golub (2006); "OECD's FDI Regulatory Restrictiveness Index: Revision and Extension to More Economies," https://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/WP-2006_4.pdf, (Erişim Tarihi: 02.03.2016).
- Kubar, Yeşim (2011); "Bir İktisat Politikası Amacı Olarak Gelir Dağılımı: Türkiye Örneği (1994-2007) Analizi, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, s. 227-246.
- Kuznets, Simon, (1955); "Economic Growth and Income Inequality," *American Economic Review*, Cilt 45, Sayı 1, s. 1-28.
- Laabs, Jennifer (1999); "Has Downsizing Missed Its Mark?," *Workforce*, Cilt 78, Sayı 4, s. 31-38.
- Lee, Siwook (2016); "International Trade and Within-sector Wage Inequality: The Case of South Korea," KDI School of Public Policy and Management, KDI School Working Paper Series, Working Paper 16-14, s. 1-22.
- Lee, Hae-Young, Jongsung Kim ve Beom Cheol Cin (2013); "Empirical Analysis on the Determinants of Income Inequality in Korea," <http://www.sersc.org/journals/IJAST/vol53/8.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10.2014).
- Lessmann, Christian (2013); "Foreign Direct Investment and Regional Inequality: A Panel Data Analysis," *China Economic Review*, Sayı 24, s. 129–149.
- Lim, Ewe-Ghee (2001); "Determinants of, and the Relation Between, Foreign Direct Investment and Growth: A Summary of the Recent Literature," <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2001/wp01175.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10.2015).
- Lim, Guay Cheng ve Paul McNelis (2014); "Income Inequality, Trade and Financial Openness," <https://www.imf.org/external/np/seminars/eng/2014/lic/pdf/Lim.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.02.2017).
- Lipsev, Robert (2002); "Home- and Host-Country Effects of Foreign Direct Investment," <http://www.nber.org/chapters/c9543.pdf>, (Erişim Tarihi: 06.08.2015).
- Lipsev, Robert ve Fredrik Sjöholm (2004); "Host Country Impacts of Inward FDI: Why Such Different Answers?," <http://swopec.hhs.se/eijswp/papers/eijswp0192.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.05.2016).
- Loree, David ve Stephen Guisinger (1995); "Policy and Non-Policy Determinants of U.S. Equity Foreign Direct Investment," *Journal of International Business Studies*, Cilt 26, Sayı 2, s. 281-300.
- Lucas, Robert (1988); "On the Mechanics of Development Planning," <https://www.parisschoolofeconomics.eu/docs/darcillon-thibault/lucasmehanicseconomicgrowth.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.05.2016).

- Mahler, Vincent (2004); "Economic Globalization, Domestic Politics and Income Inequality in the Developed Countries: A Cross-National Study," *Comparative Political Studies*, Cilt 37, Sayı 9, s. 1025-1053.
- Mahutga, Matthew C. ve Nina Bandelj (2008); "Foreign Investment and Income Inequality: The Natural Experiment of Central and Eastern Europe," <http://cos.sagepub.com/content/49/6/429.full.pdf+html>, (Erişim Tarihi: 10.10.2014).
- Makine Mühendisleri Odası (MMO) (2012); "Makine İmalat Sanayi Sektörü Araştırması," *Ankamat Matbaacılık*, Yayın No: MMO/591, Ankara.
- McCulloch, Rachel (2005); "Protection and Real Wages: The Stolper-Samuelson Theorem," <http://people.brandeis.edu/~rmccullo/wp/Stolper-Samuelson0405.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.07.2015).
- Melnyk, Leonid, Oleksandr Kubatko ve Serhiy Pysarenko (2014); "The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: Case of Post Communism Transition Economies," *Problems and Perspectives in Management*, Cilt 12, Sayı 1, s. 17-24.
- Meltzer, Allan H. ve Scott F. Richard (1981); "A Rational Theory of the Size of Government," *Journal of Political Economy*, Cilt 89, Sayı 5, s. 914–927.
- Mıstaçoğlu, Tuğba (2010); "*Ekonomik Entegrasyonun Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerindeki Etkisi: Seçilmiş Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Örnekleri*," Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Millo, Giovanni (2014); "Robust Standard Error Estimators for Panel Models: A Unifying Approach," http://mpra.ub.uni-muenchen.de/54954/1/MPPRA_paper_54954.pdf, (Erişim Tarihi:12.02.2015).
- Mirza, Hafiz (1998); "Transitional Corporations as Agents For The Transition of Business Culture To Host Countrie, in Privatization, Enterprise Development and Economic Reform", *Experiences of Developing and Transitional Economies*, s. 33-62.
- Moosa, Imad (2002); "Foreign Direct Investment Theory, Evidence and Practice," <http://bookweb.kinokuniya.co.jp/htmy/0333945905.html>, (Erişim Tarihi: 02.03.2016).
- Morley, Samuel A. (2001); "The Income Distribution Problem In Latin America And The Caribbean," <http://peurpchile.rrojasdatabank.info/lcg2127i.pdf>, (Erişim Tarihi:12.06.2016).
- Nair-Reichert, Usha ve Diana Weinhold (2001); "Causality Tests for CrossCountry Panels: A New Look at FDI and Economic Growth in Developing Countries," *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, Cilt 63, Sayı 2, s. 153-171.

- National Bureau of Statistics of China (2014); <http://www.stats.gov.cn/english/>, (Erişim Tarihi:08.08.2014).
- Navia, Rodrigo, Douglas R. Nelson ve Timothy Wedding (1999); “Treating the Stolper-Samuelson Theorem Seriously: Is there a Long-run Relationship between Relative Commodity Prices and Relative Factor Prices?,” <http://www.tulane.edu/~dnelson/PAPERS/grangerSS.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.07.2015).
- Neary, J. Peter (2004); “The Stolper-Samuelson Theorem”, <http://users.ox.ac.uk/~econ0211/papers/pdf/stolpers.pdf>, (Erişim Tarihi:10.11.2014).
- Nyerere Julius (1973); *Freedom and Development*, Oxford University Press, Nairobi.
- Obadic, Alka, Nika Simurina ve Robert Sonora (2014); “The Effects of Tax Policy And Labour Market Institutions on Income Inequality,” file:///C:/Users/user/Downloads/03_obadic_simurina_sonora_2014_1.pdf, (Erişim Tarihi:08.08.2014).
- OECD (2002); “Foreign Direct Investment for Development: Maximising Benefits, Minimising Costs, Paris,” <http://www.oecd.org/dataoecd/47/51/1959815.pdf>, (Erişim Tarihi: 02.03.2016).
- OECD (2007); “Tax Effects on Foreign Direct Investment: Recent Evidence and Policy Analysis”, <http://www.oecd.org/ctp/tax-policy/39866155.pdf>, (Erişim Tarihi:18.04.2015).
- OECD (2014); <http://stats.oecd.org/>, (Erişim Tarihi:08.10.2014).
- OECD (2016); http://www.oecd-ilibrary.org/taxation/data/revenue-statistics/comparative-tables_data-00262-en, (Erişim Tarihi:05.01.2017).
- Ohlin, Bertil (1933); *Interregional and International Trade*, Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Olney, William W. (2010); “A Race to the Bottom? Employment Protection and Foreign Direct Investment,” <http://web.williams.edu/Economics/wp/OlneyEmploymentProtectionAndFDI.pdf>, (Erişim Tarihi:04.05.2015).
- Onaran, Özlem ve Stockhammer, Engelbert (2008); “The Effect of FDI and Foreign Trade on Wages in The Central and Eastern European Countries in the Post-Transition Era: A Sectoral Analysis For The Manufacturing İndustry,” *Structural Change and Economic Dynamics*, Cilt 19, Sayı 1, s. 66–80.
- Ongan, Hakan (2004); “Gelir Eşitsizliği, Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Ters U Eğrisi,” *İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt 54, Sayı 1, s. 153-165.

- Ospina, Monica (2010); “The Effect of Social Spending On Income Inequality: An Analysis For Latin American Countries,” file:///C:/Users/user/Downloads/SSRN-id2427510.pdf, (Erişim Tarihi:08.08.2014).
- Örnek, İbrahim (2008); “Yabancı Sermaye Akımlarının Yurtiçi Tasarruf ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği,” *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 63, Sayı 2, s. 199-217.
- Özkan, Serdar (2011); “Income Inequality and Health Care Expenditures over the Life Cycle,” <http://crr.bc.edu/wp-content/uploads/2011/08/Income-Inequality.pdf>, (Erişim Tarihi:08.08.2014).
- Öztürk, İlhan (2007); “Foreign Direct Investment - Growth Nexus: A Review of The Recent Literature,” *International Journal of Applied Econometrics and Quantitative Studies*, Cilt 4, Sayı 2, s. 79-98.
- Palacio Vera, Alfonso (2003); “Capital Accumulation, Technical Progress and Wage Flexibility: Keynes'approach to Aggregate Supply and Demand Analysis Revisited,” <http://pendientedemigracion.ucm.es/info/ec/jec9/pdf/A09%20%20Palacio%20Vera,%20Alfonso.pdf>, (Erişim Tarihi:02.04.2015).
- Palaz, Serap, Özgür Şenergin ve Oktay Öksüzler (2013); “Eğitim Düzeyi Farklılıklarının Gelir Dağılımına Etkisi: Türkiye Örneği,” *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, s. 119-131.
- Park, Kang Hoon (1996); “Income Inequality and Economic Progress: An Empirical Test of the Institutional Approach,” *The American Journal of Economics and Sociology*, Vol 55, Sayı 1, s. 87-96.
- Pesaran, Mohammad Hashem (2004); “General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels,” <https://www.repository.cam.ac.uk/bitstream/handle/1810/446/cwpe0435.pdf?sequence=1>, (Erişim Tarihi:12.01.2015).
- Peterson, Wallace Carroll (1976); *Gelir, İstihdam ve Ekonomik Büyüme*, (Çev.: Servet Mutlu), Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, No 145, Eskişehir.
- Pinn Stan Lee Shun, Kok Sook Ching ve Mori Kogid (2011); “Empirical Analysis of Employment and Foreign Direct Investment in Malaysia: An ARDL Bounds Testing Approach to Cointegration,” *Advances in Management and Applied Economics*, Cilt 1, Sayı 3, s. 77-91.
- Potter, Jonathan, Barry Moore ve Rod Spires (2002); “The Wider Effects of Inward Foreign Direct Investment in Manufacturing on UK Industry,” *Journal of Economic Geography*, Cilt 2, Sayı 3, s. 279-310.
- Ranadive, KR (1978); *Income Distribution: The Unsolved Puzzle*, Oxford University Press, Bombay.

- Rani, Kulsoom ve Zakia Batool (2016); "Impact of Political Instability and Foreign Direct Investment on Economic Development in Pakistan," *Asian Economic and Financial Review*, Cilt 6, Sayı 2, s. 83-89.
- Ray, Debraj (1998); *Development Economics*, Princeton: Princeton University Press.
- Resnick, Adam L. (2001); "Investors, Turbulence and Transition: Democratic Transition and Foreign Direct Investment in Nineteen Developing Countries," *International Interactions*, Cilt 27, Sayı 4, s. 381-398.
- Ricardo David (1997); *Ekonomi Politikin ve Vergilendirmenin İlkeleri*, (Çev.: Ertan T.), Belge Yayıncılık.
- Rizvi, Syed Zia Abbas ve Mohammad Nishat (2009); "The Impact of Foreign Direct Investment on Employment Opportunities: Panel Data Analysis," <http://pide.org.pk/psde/pdf/Day3/Syed%20Zia%20Abbas%20Rizvi.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.07.2015).
- Rodríguez Pose, Andres ve Vassilis Tselios (2008); "Education and Income Inequality in the Regions of the European Union," <http://eprints.lse.ac.uk/33188/1/sercdp0011.pdf>, (Erişim Tarihi:10.11.2014).
- Romer Paul (1990); "Endogenous Technical Change," *Journal of Political Economy*, Cilt 98, Sayı 5, s. 71-102.
- Saray, Mehmet Ozan (2011); "Doğrudan Yabancı Yatırımlar-İstihdam İlişkisi: Türkiye Örneği," https://dergiler.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/161/021.pdf, (Erişim Tarihi:10.11.2016).
- Sarısoy, İdris ve Selçuk Koç (2010); "Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Kurumlar Vergisi Gelirleri Üzerindeki Etkisinin Ekonometrik Analizi," *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 36, s. 133-153.
- Sasidharan, Subash (2006); "Foreign Direct Investment and Technology Spillovers: Evidence from the Indian Manufacturing Sector," http://www.econ.mpg.de/files/2006/workshops/india_workshop/papers/Subash.pdf, (Erişim Tarihi:03.01.2015).
- Sedmıhradsky, Milan ve Stanislav Klazar (2002); "Tax Competition for FDI in Central-European Countries," https://www.econstor.eu/bitstream/10419/76066/1/cesifo_wp647.pdf, (Erişim Tarihi:03.01.2015).
- Selim, Raziye, Öner Günçavdı ve Ayşe Aylin Bayar (2014); "Türkiye'de Bireysel Gelir Dağılımı Eşitsizlikleri: Fonksiyonel Gelir Kaynakları ve Bölgesel Eşitsizlikler," *TÜSİAD Yayınları*, Yayın No:TÜSİAD-T/2014-06/554.
- Sen, Amartya (1974); "Informational Bases of Alternative Welfare Approaches: Aggregation and Income Distribution," *Journal of Public Economics*, Cilt 3, Sayı 4, s. 387-403.

- Seyidoğlu, Halil (2013); *Uluslararası İktisat*, Güzem Can Yayınları, 18. Baskı.
- Shleifer, Andre, and Robert W, Vishny (1993); “Corruption,” *Quarterly Journal of Economics*, Cilt 108, Sayı 3, s. 599– 617.
- Sidney Konsolosluğu (2015); “Avustralya’nın Genel Ekonomik Durumu Ve Türkiye İle Ekonomik-Ticari İlişkileri,” <http://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-214389;jsessionid=edy6aWiXlhK5reJleDZBdC8UJ1cB2ztYaoOHRsVClvW8oDAFirRD!392631394>, (Erişim Tarihi: 20.06.2016).
- Skuratowicz, Agnieszka (2001); “Effects of FDI on Wage Inequalities in Poland: Theory and Evidence”, *FDI and Labour Markets in Central Europe Effects of EU Enlargement*, Interim Report.
- SOMO (2008); “Is Foreign Investment Good for Development?”, <https://www.somo.nl/wp-content/uploads/2008/03/Is-Foreign-Investment-Good-for-Development.pdf>, (Erişim Tarihi:04.05.2015).
- State Bank of Pakistan (2014); <http://www.sbp.org.pk/>, (Erişim Tarihi:08.08.2014).
- Stern, David Lan (2003); “The Environmental Kuznets Curve”, <http://isecoeco.org/pdf/stern.pdf>, (Erişim Tarihi:10.10.2014).
- Stolper, Wolfgang Friedrich ve Paul Anthony Samuelson (1941); “Protection and Real Wages,” *Rewiew of Economic Studies*, Cilt 9, Sayı 1, s. 58-73.
- Sun, Feng (2007); “Foreign Direct Investment, Economic Growth, and Income Inequality,” *Paper Presented at The Annual Meeting of the Midwest Political Science Association*, http://www.allacademic.com/meta/p198955_index.html, (Erişim Tarihi: 10.10.2014).
- Sylwester, Kevin (2006); “Foreign Direct Investment, Growth and Income İnequality in Less Developed Countries,” *International Review of Applied Economics*, Cilt 19, Sayı 3, s. 289–300.
- Şimşek, Mevlüdiye ve Sema Behdioğlu (2006); “Türkiye’de Dolaysız Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Uygulamalı Bir Çalışma,” *Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 20, Sayı 2, s. 47-65.
- Tatoğlu Yerdelen, Ferda (2005); “*Sermaye Piyasası’nda Riskin Sınırlı Bağımlı Değişkenli Panel Veri Modelleri İle Analizi*,” Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul.
- Tatoğlu Yerdelen, Ferda (2013); *Panel Veri Ekonometrisi Stata Uygulamalı*, Beta Basım Yayın, İstanbul.
- TCMB (2014); “Ödemeler Dengesi Raporu-II”, http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/f07e0a7f-bb78-4c38-ac82-c23c871fdc89/ODRapor_20142.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=f07e0a7f-bb78-4c38-ac82-c23c871fdc89, (Erişim Tarihi:18.04.2015).

- TCMB (2017); <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Odemeler+Dengesi+ve+Ilgili+Istatistikler/Odemeler+Dengesi+Istatistikleri/Veri+Tablolar>, (Erişim Tarihi: 18.04.2017).
- Teyyare, Erdoğan (2013); “*Kriz, Kurumsal Kalite ve Ekonomik Büyüme İlişkisi*,” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Tireli, Münir (2009); “*Küreselleşme ve Yoksulluk: Birleşmiş Milletler (UNDP) ve Dünya Bankası Göstergeleri Işığında Bir Analiz*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Todaro, Michael Paul ve Stephen Charles Smith (2009); *Poverty, inequality, and development*, In Economic development, 10th ed, Boston: Pearson Addison Wesley.
- Todaro, Michael Paul ve Stephen Charles Smith (2011); *Economic Development*, 11th edn, Harlow: Pearson Education Limited.
- Topuz, Seher Gülşah (2013); “*Finansal Gelişme Sürecinde Gelir Eşitsizliği: Bir Panel Veri Analizi*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Trade And Industrial Policy Strategies (2008); “*Inequality, Unemployment And Poverty In South Africa*,” http://www.tips.org.za/files/u65/inequality_unemployment_and_poverty_-_tregenna_and_tsela.pdf, (Erişim Tarihi:10.11.2014).
- Transparency International (2014); http://www.transparency.org/research/cpi/cpi_1999/0/, (Erişim Tarihi:08.10.2014).
- Tuncer, İsmail (2002); “Türkiye’de İhracat – İthalat ve Büyüme: Toda – Yamamoto Yöntemiyle Granger Nedensellik Analizleri (1980- 2000),” *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9, Sayı 9, s. 89-107.
- Türkiye Ekonomi Kurumu (2003); “2002 Hanehalkı Bütçe Anketi: Gelir Dağılımı ve Tüketim Harcamalarına İlişkin Sonuçların Değerlendirilmesi,” <http://www.tek.org.tr/dosyalar/HANE2002.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.01.2015).
- Ucal, Meltem, Mehmet Hüseyin Bilgin ve Alfred A. Haug (2014); “*Income Inequality and FDI: Evidence with Turkish Data*,” http://www.business.otago.ac.nz/econ/research/discussionpapers/DP_1407.pdf, (Erişim Tarihi: 10.10.2014).
- UNCTAD (1994), “*Transnational Corporations, Employment and the Workplace, World Investment Report*,” New York and Geneva.
- UNCTAD (1998); *World Investment Report*, United National, New York and Geneva.

- UNCTAD (1999); *World Investment Report*, United Nations, New York and Geneva.
- UNCTAD (2014); [http://unctad.org/en/pages/DIAE/World%20Investment %20 Report/Annex-Tables.aspx](http://unctad.org/en/pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx), (Erişim Tarihi:05.01.2015).
- UNCTAD (2014); Romania, http://unctad.org/Sections/dite_fdostat/docs/wid_cp_ro_en.pdf, (Erişim Tarihi:08.08.2014).
- United Nations University (2014); http://www.wider.unu.edu/research/WIID3-0B/en_GB/database/, (Erişim Tarihi:08.10.2014).
- UNCTAD (2008); *World Investment Report: Transnational Corporations and the Infrastructure Challenge*, New York and Geneva, s. 1-294.
- UNCTAD (2007); *World Investment Report 2007: Transnational Corporations, Extractive Industries and Development*, http://unctad.org/en/Docs/wir2007p4_en.pdf, (Erişim Tarihi: 10.10.2015).
- UNCTAD (2010); “Foreign Direct Investment, The Transfer and Diffusion of Technology, and Sustainable Development,” http://unctad.org/en/Docs/ciiem2d2_en.pdf, (Erişim Tarihi: 06.08.2015).
- UNIDO (2013); “Sustaining Employment Growth: The Role of Manufacturing and Structural,” https://www.unido.org/fileadmin/user_media/Research_and_Statistics/UNIDO_IDR_2013_main_report.pdf, (Erişim Tarihi: 06.08.2015).
- UNCTAD (2014); *World Investment Report 2014, Investing In The Sdgs: An Action Plan*, Geneva: United Nations Publications.
- UNCTAD (2015); *World Investment Report 2015, Investing In The SDGs: An Action Plan*, Geneva: United Nations Publications.
- UNCTAD (2016); *World Investment Report 2016, Investor Nationality: Policy Challenges*, Geneva: United Nations Publications.
- UTİP (2015); <http://utip.gov.utexas.edu/data.html>, (Erişim Tarihi:05.01.2015).
- Uzun, Ayşe Meral (2003); “Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası,” *Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, s. 165-169.
- Ülgen, Gülden (2005); “Yabancı Sermayenin İstihdam Üzerine Etkileri,” *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:10, Sayı 1, s. 41.
- Ünal, Işı1. (1992); “Eğitim ve Gelir İlişkisi,” *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt 25, Sayı 1-2, s. 113-129.

- Velde, Dirk Willem ve Oliver Morrissey (2002); “Foreign Direct Investment, Skills and Wage Inequality in East Asia,” http://www.waipa.org/wp-content/uploads/2016/07/ODI_Foreign-Direct-Investment-Skills-and-Wage-Inequality-in-East-Asia.pdf, (Erişim Tarihi: 10.10.2014).
- Verbeek, Marno (2004); “A Guide to Modern Econometrics”, <https://thenigerianprofessionalaccountant.files.wordpress.com/2013/04/modern-econometrics.pdf>, (Erişim Tarihi:12.02.2014).
- Vergil, Hasan (2014); *İslam İşbirliği Teşkilatı Ülkeleri Gelir Eşitsizliği ve Fakirlik Analizi*, Değişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul.
- Vergil, Hasan ve Coşkun Karaca (2010); “Gelişmekte Olan Ülkelere Yönelik Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Panel Veri Analizi,” *Ege Akademik Bakış*, Cilt 10, Sayı 4, s. 1207-1216.
- Vernon, Raymond (1966); “International Investment and International Trade in the Product Cycle,” *Quarterly Journal of Economics*, Cilt 80, Sayı 2, s. 190-207.
- Walsh, James Patrick ve Jiangyan Yu (2010); “Determinants of Foreign Direct Investment: A Sectoral and Institutional Approach,” <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10187.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10.2014).
- Wei, Kailei, Shujie Yao ve Aying Liu (2009); “Foreign Direct Investment and Regional Inequality in China,” *Review of Development Economics*, Cilt 13, Sayı 4, s. 543-791.
- Wooldridge, Jeffry Marc (2003); *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*, The MIT Press, Cambridge.
- Wooldridge, Jeffry Marc (2009); *Introductory Econometrics: A Modern Approach*, 4th ed, South Western, Cengage Learning, Canada.
- World Bank (2017); <http://data.worldbank.org>, (Erişim Tarihi:17.04.2017).
- Wu Jyun Yi ve Chih Chiang Hsu (2012); “Foreign Direct Investment and Income Inequality: Does The Relationship Vary with Absorptive Capacity?”, *Economic Modelling*, Cilt 29, Sayı 6, s. 2183–2189.
- YASED (2016); http://www.yased.org.tr/Files/unctad/2016/UNCTAD_2016_Dunya_Yatrm_Raporu_sunumu.pdf, (Erişim Tarihi:17.04.2017).
- YASED (2016); “Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2016 Yılı Sonu Değerlendirme Raporu,” http://www.yased.org.tr/ReportFiles/2017/YASED_UDY_YI_Sonu_degerlendirme_raporu_2016.pdf, (Erişim Tarihi:17.04.2017).

- Yıldırım, Selim (2009); “*Kurumsal İktisat Bağlamında Ülkeler Arası Büyüme Farklılıklarının Panel Veri Analizi*,” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- You, Jong-sung ve Sanjeev Khagram (2005); “A Comparative Study of Inequality and Corruption,” *American Sociological Review*, Cilt 70, Sayı 1, s. 136-157.
- Yujiro, Hamayi (1997); *Development Economics*, Clarendar Press, Oxford.
- Yüce, Mehmet (2001); “Türkiye’de Gelir Dağılımındaki Adaletsizliğin İzlenen Vergi Ve Harcama Politikaları İle Bağlantısı,” *İş ve Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, s. 1-36.
- Zengin, Ahmet (2003); “Türkiye Ekonomisi Açısından Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarına İlişkin Bir Değerlendirme,” *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, Cilt 18, Sayı 203, s. 52-68.

EKLER

Ek 1: Gelişmiş Ülke Grubu Panel Birim Kök Testi Sonuçları

IPS	Seviye		Birinci Fark	
	Sabit	Sabit+Trend	Sabit	Sabit+Trend
<i>GİNİ</i>	-4.13 (0.00)*	-2.20 (0.01)*		
BDYY	0.50 (0.30)	0.61(0.73)	-5.57 (0.00)*	-2.90 (0.00)*
İDYY	-4.07 (0.00)*	-1.23 (0.10)***		
HDYY	-4.12 (0.00)*	-0.90 (0.10)***		
BEMP	0.06 (0.52)	-0.35 (0.36)	-6.19 (0.00)*	-4.42 (0.00)*
İEMP	3.82 (0.99)	-0.29 (0.38)	-5.07 (0.00)*	-2.93 (0.00)*
HEMP	3.10 (0.99)	-1.13 (0.12)	-6.23 (0.00)*	-3.81 (0.00)*
BYM	-3.88 (0.00)*	-1.99 (0.02)**		
OKUL	-1.23 (0.10)***	-0.69 (0.24)	-3.90 (0.00)*	-1.17 (0.01)*
ALAN	2.30 (0.98)	-1.54 (0.06)***	-5.79 (0.00)*	-3.01 (0.00)*
İŞSİZ	-2.59 (0.00)*	-0.99 (0.06)***		
SAGLIK	-0.38 (0.04)**	-3.02 (0.00)*		
AÇIKLIK	2.13 (0.98)	-0.78 (0.21)	-5.64 (0.00)*	-2.23 (0.01)*
VERGİ	-2.24 (0.00)*	-2.52 (0.00)*		
YOLSUZLUK	-2.94 (0.00)*	-1.71 (0.04)**		
Fisher ADF	Seviye		Birinci Fark	
Değişkenler	Sabit	Sabit+Trend	Sabit	Sabit+Trend
<i>GİNİ</i>	-3.85 (0.00)*	-2.24 (0.01)*		
BDYY	-0.85 (0.19)	0.29 (0.61)	-5.76 (0.00)*	-3.06 (0.00)*
İDYY	-4.20 (0.00)*	-1.19 (0.10)***		
HDYY	-4.23 (0.00)*	-1.08 (1.10)		
BEMP	0.14 (0.55)	-0.26 (0.39)	-5.88 (0.00)*	-4.58 (0.00)*
İEMP	4.27 (0.99)	-0.50 (0.30)	-5.44 (0.00)*	-3.37 (0.00)*
HEMP	3.72 (0.99)	-1.57 (0.05)**	-6.45 (0.00)*	-4.18 (0.00)*
BYM	-4.46 (0.00)*	-2.80 (0.00)*		
OKUL	-1.03 (0.15)	-0.50 (0.30)	-4.20 (0.00)*	-1.69 (0.00)*
ALAN	3.05 (0.99)	-1.03 (0.15)	-5.31 (0.00)*	-2.90 (0.00)*
İŞSİZ	-2.63 (0.00)*	-0.97 (0.06)***		
SAGLIK	-0.44 (0.02)**	-3.47 (0.00)*		
AÇIKLIK	2.54 (0.99)	-1.32 (0.09)***	-6.23 (0.00)*	-2.94 (0.00)*
VERGİ	-1.95 (0.02)**	-2.71 (0.00)*		
YOLSUZLUK	-2.32 (0.01)*	-1.12 (0.03)**		
Fisher PP	Seviye		Birinci Fark	
Değişkenler	Sabit	Sabit+Trend	Sabit	Sabit+Trend
<i>GİNİ</i>	-6.29 (0.00)*	-4.66 (0.00)*		
BDYY	-3.92 (0.00)*	-2.42 (0.00)*		
İDYY	-6.91 (0.00)*	-3.89 (0.00)*		
HDYY	-7.39 (0.00)*	-5.46 (0.00)*		
BEMP	-3.53 (0.00)*	-0.60 (0.27)	-10.20 (0.00)*	-10.27 (0.00)*
İEMP	5.06 (1.00)	-0.33 (0.37)	-10.13 (0.00)*	-9.06 (0.00)*
HEMP	4.44 (0.99)	-1.55 (0.06)***	-10.84 (0.00)*	-10.03 (0.00)*
BYM	-5.27 (0.00)*	-4.03 (0.00)*		
OKUL	-0.35 (0.36)	-1.00 (0.49)	-7.24 (0.00)*	-5.28 (0.00)*
ALAN	2.74 (0.99)	-2.26 (0.01)*	-9.73 (0.00)*	-8.65 (0.00)*
İŞSİZ	1.00 (0.84)	3.21 (0.99)	-4.18 (0.00)*	-1.83 (0.03)**
SAGLIK	1.59 (0.04)**	-0.58 (0.08)***		
AÇIKLIK	0.58 (0.72)	-2.21 (0.00)*	-12.45 (0.00)*	-9.66 (0.00)*
VERGİ	-1.33 (0.09)***	-2.62 (0.00)*		
YOLSUZLUK	-2.15 (0.00)*	-1.65 (0.04)**		

Notlar: IPS testi için parantez içindeki rakamlar ortalama t istatistiklerine ilişkin p değerleridir. Fisher ADF ve Fisher PP testleri için parantez içindeki rakamlar ADF-Fisher ve PP-Fisher χ^2 istatistiklerine ilişkin p değerleridir. * İstatistiğin %1 anlamlılık düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. ** İstatistiğin en az %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. *** İstatistiğin en az %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir.

Ek 2: Gelişmekte Olan Ülke Grubu Panel Birim Kök Testi Sonuçları

IPS		Seviye		Birinci Fark	
Değişkenler	Sabit	Sabit+Trend	Sabit	Sabit+Trend	
<i>GİNİ</i>	-0.15 (0.43)	-0.96 (0.16)	-4.78 (0.00)*	-2.69 (0.00)*	
BDYY	-1.07 (0.14)	-0.56(0.28)	-5.23 (0.00)*	-4.14 (0.00)*	
İDYY	-0.25 (0.40)	0.72 (0.76)	-4.76 (0.00)*	-3.02 (0.00)*	
HDYY	-1.29 (0.09)***	-1.24(0.10)***			
BEMP	-2.63 (0.00)*	-5.09 (0.00)*			
İEMP	-2.05 (0.01)*	-2.40 (0.00)*			
HEMP	-1.05 (0.10)***	-2.49 (0.00)*			
BYM	-1.60 (0.05)**	-0.24 (0.40)	-4.41 (0.00)*	-1.69 (0.00)*	
OKUL	1.10 (0.86)	-0.81 (0.20)	-3.17 (0.00)*	-1.92 (0.02)*	
ALAN	1.11 (0.86)	0.24 (0.59)	-3.71 (0.00)*	-3.06 (0.00)*	
İŞSİZ	-0.51 (0.30)	-0.77 (0.21)	-3.17 (0.00)*	-0.44 (0.00)*	
SAĞLIK	-0.88 (0.18)	-0.44 (0.32)	-3.82 (0.00)*	-1.44 (0.07)***	
AÇIKLIK	0.42 (0.00)*	0.72 (0.00)*			
VERGİ	-0.02 (0.00)*	-0.54 (0.00)*			
YOLSUZLUK	-7.51 (0.00)*	-5.28 (0.00)*			
Fisher ADF		Seviye		Birinci Fark	
Değişkenler	Sabit	Sabit+Trend	Sabit	Sabit+Trend	
<i>GİNİ</i>	-0.01 (0.49)	-1.15 (0.12)	-4.83 (0.00)*	-2.89 (0.00)*	
BDYY	-1.21 (0.10)***	-0.66 (0.25)	-5.18 (0.00)*	-3.69 (0.00)*	
İDYY	-0.50 (0.30)	0.67 (0.74)	-4.73 (0.00)*	-3.38 (0.00)*	
HDYY	-1.27 (0.10)***	-1.15 (0.10)***			
BEMP	-1.30 (0.09)	-1.26 (0.10)***			
İEMP	-1.50 (0.06)**	-1.87 (0.03)**			
HEMP	0.04 (0.51)	-1.47 (0.06)***	-5.46 (0.00)*	-4.93 (0.00)*	
BYM	-1.85 (0.03)**	-0.50 (0.30)	-4.69 (0.00)*	-2.09 (0.00)*	
OKUL	1.25(0.89)	-0.91 (0.18)	-3.45 (0.00)*	-1.94 (0.02)**	
ALAN	1.42 (0.92)	0.19 (0.57)	-4.03 (0.00)*	-3.49 (0.00)*	
İŞSİZ	-0.21 (0.41)	-1.10 (0.13)	-3.68 (0.00)*	-0.88 (0.00)*	
SAĞLIK	-1.05 (0.10)***	-0.73 (0.09)***			
AÇIKLIK	0.93 (0.00)*	0.35 (0.00)*			
VERGİ	0.28 (0.00)*	0.37 (0.00)*			
YOLSUZLUK	-4.27 (0.00)*	-2.85 (0.00)*			
Fisher PP		Seviye		Birinci Fark	
Değişkenler	Sabit	Sabit+Trend	Sabit	Sabit+Trend	
<i>GİNİ</i>	-0.10 (0.49)	-2.73 (0.00)*	-10.01 (0.00)*	-9.34 (0.00)*	
BDYY	-2.34 (0.00)*	-0.13 (0.44)	-7.77 (0.00)*	-6.71 (0.00)*	
İDYY	-2.29 (0.01)*	-1.34 (0.08)***			
HDYY	-1.82 (0.03)**	-0.68 (0.04)**			
BEMP	-1.31 (0.09)**	-1.21 (0.10)***			
İEMP	-1.95 (0.02)*	-0.88 (0.10)***			
HEMP	-1.16 (0.10)***	-1.85 (0.03)**			
BYM	-5.23 (0.00)*	-3.60 (0.00)*			
OKUL	0.58 (0.72)	0.11 (0.54)	-6.30 (0.00)*	-5.49 (0.00)*	
ALAN	0.44 (0.67)	-1.28 (0.09)***	-7.70 (0.00)*	-7.44 (0.00)*	
İŞSİZ	-0.70 (0.24)	-3.27 (0.00)*	-8.41 (0.00)*	-5.69 (0.00)*	
SAĞLIK	-0.94 (0.17)	1.42 (0.92)	-5.31 (0.00)*	-4.14 (0.00)*	
AÇIKLIK	-0.48 (0.00)*	-0.36 (0.00)*			
VERGİ	0.45 (0.01)*	0.47 (0.00)*			
YOLSUZLUK	-2.53 (0.00)*	-0.14 (0.00)*			

Notlar: IPS testi için parantez içindeki rakamlar ortalama t istatistiklerine ilişkin p değerleridir. Fisher ADF ve Fisher PP testleri için parantez içindeki rakamlar ADF-Fisher ve PP-Fisher χ^2 istatistiklerine ilişkin p değerleridir. * İstatistiğin %1 anlamlılık düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. ** İstatistiğin en az %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. *** İstatistiğin en az %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir.

Ek 3: Tüm Örneklem Ülke Grubu Panel Birim Kök Testi Sonuçları

IPS		Seviye		Birinci Fark	
Değişkenler	Sabit	Sabit+Trend	Sabit	Sabit+Trend	
<i>GINİ</i>	-3.36 (0.00)*	-2.33 (0.00)*			
BDYY	-1.05 (0.14)	0.13 (0.55)	-7.61 (0.00)*	-4.83 (0.00)*	
İDYY	-3.37 (0.00)*	-0.53 (0.29)	-8.03 (0.00)*	-4.52 (0.00)*	
HDYY	-4.05 (0.00)*	-1.47 (0.06)***			
BEMP	-1.56 (0.05)**	-3.39 (0.00)*			
İEMP	1.76 (0.96)	-1.70 (0.04)**	-6.45 (0.00)*	-3.60 (0.00)*	
HEMP	1.80 (0.96)	-2.43 (0.00)*	-8.83 (0.00)*	-6.15 (0.00)*	
BYM	-4.06 (0.00)*	-1.73 (0.04)**			
OKUL	-0.30 (0.38)	-1.04 (0.14)	-5.03 (0.00)*	-2.10 (0.00)*	
ALAN	2.55 (0.99)	-1.10 (0.13)	-6.78 (0.00)*	-4.14 (0.00)*	
İŞSİZ	-2.35 (0.00)*	-1.29 (0.09)***			
SAĞLIK	-0.84 (0.19)	-2.66 (0.00)*	-7.40 (0.00)*	-3.31 (0.00)*	
AÇIKLIK	2.12 (0.98)	-0.35 (0.35)	-6.67 (0.00)*	-3.24 (0.00)*	
VERGİ	-2.11 (0.00)*	-2.57 (0.00)*			
YOLSUZLUK	-6.71 (0.00)*	-4.59 (0.00)*			
Fisher ADF		Seviye		Birinci Fark	
Değişkenler	Sabit	Sabit+Trend	Sabit	Sabit+Trend	
<i>GINİ</i>	-3.06 (0.00)*	-2.48 (0.00)*			
BDYY	-1.41 (0.07)***	-0.17 (0.43)	-7.73 (0.00)*	-4.68 (0.00)	
İDYY	-3.63 (0.00)*	-0.52 (0.10)***			
HDYY	-4.12 (0.00)*	-1.56 (0.05)**			
BEMP	-0.68 (0.24)	-0.98 (0.16)	-7.83 (0.00)*	-6.18 (0.00)*	
İEMP	2.46 (0.99)	-1.55 (0.06)***	-6.81 (0.00)*	-4.08 (0.00)*	
HEMP	2.97 (0.97)	-2.15 (0.01)*	-8.45 (0.00)*	-6.33 (0.00)*	
BYM	-4.66 (0.00)*	-2.53 (0.00)*			
OKUL	-0.04 (0.48)	-0.96 (0.16)	-5.43 (0.00)*	-2.53 (0.00)*	
ALAN	3.34 (0.99)	-0.74 (0.22)	-6.61 (0.00)*	-4.33 (0.00)*	
İŞSİZ	-2.20 (0.01)*	-1.50 (0.06)***			
SAĞLIK	-0.99 (0.16)	-3.20 (0.00)*			
AÇIKLIK	2.58 (0.99)	-0.83 (0.20)	-7.43 (0.00)*	-4.16 (0.00)*	
VERGİ	-1.71 (0.04)**	-2.59 (0.00)*			
YOLSUZLUK	-4.45 (0.00)*	-2.63 (0.00)*			
Fisher PP		Seviye		Birinci Fark	
Değişkenler	Sabit	Sabit+Trend	Sabit	Sabit+Trend	
<i>GINİ</i>	-4.97 (0.00)*	-5.36 (0.00)*			
BDYY	-4.53 (0.00)*	-2.00 (0.00)*			
İDYY	-6.86 (0.00)*	-3.90 (0.00)*			
HDYY	-6.96 (0.00)*	-4.73 (0.00)*			
BEMP	-3.60 (0.00)*	-1.22 (0.10)***			
İEMP	2.80 (0.99)	-0.80 (0.21)	-12.54 (0.00)*	-11.63 (0.00)*	
HEMP	2.79 (0.99)	-2.36 (0.00)*	-13.80 (0.00)*	-12.52 (0.00)*	
BYM	-7.38 (0.00)*	-5.39 (0.00)*			
OKUL	0.07 (0.52)	0.06 (0.52)	-9.58 (0.00)*	-7.54 (0.00)*	
ALAN	3.14 (0.99)	-2.03 (0.01)*	-12.31 (0.00)*	-11.25 (0.00)*	
İŞSİZ	0.49 (0.68)	0.89 (0.81)	-8.10 (0.00)*	-4.64 (0.00)*	
SAĞLIK	0.68 (0.75)	0.42 (0.66)	-10.06 (0.00)*	-7.00 (0.00)*	
AÇIKLIK	0.16 (0.56)	-2.29 (0.01)*	-15.51 (0.00)*	-12.50 (0.00)*	
VERGİ	-1.33 (0.09)***	-2.62 (0.00)*			
YOLSUZLUK	-3.25 (0.00)*	-1.55 (0.05)**			

Notlar: IPS testi için parantez içindeki rakamlar ortalama t istatistiklerine ilişkin p değerleridir. Fisher ADF ve Fisher PP testleri için parantez içindeki rakamlar ADF-Fisher ve PP-Fisher χ^2 istatistiklerine ilişkin p değerleridir. * İstatistiğin %1 anlamlılık düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. ** İstatistiğin en az %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. *** İstatistiğin en az %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir.

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Kars'da doğdum. İlk ve orta öğrenimimi Kars ve Ankara'da lise eğitimimi ise Ankara'da tamamladım. Lisans eğitimimi 2007 yılında Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda tamamladım. Yüksek Lisans eğitimimi 2010 yılında Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda "Hizmet Ticareti ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Bir Panel Veri Analizi" isimli tez çalışmamla tamamladım. Doktora eğitimimi ise 2017 yılında Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda "Doğrudan Yabancı Yatırımların, Gelir Eşitsizliği Üzerine Etkisi: Panel Veri Analizi" isimli tez çalışmamla tamamladım.

